

BELÜGYI SZEMLE

BELÜGYMINISZTERIUM

A Belügyminisztérium szakmai,
tudományos folyóirata

Academic Journal
of Internal Affairs

74. ÉVFOLYAM
2026 · 8

BELÜGYI SZEMLÉ

A Belügyminisztérium szakmai,
tudományos folyóirata

Academic Journal
of Internal Affairs

BELÜGYMINISZTERIUM

74. ÉVFOLYAM
2026 · 8

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Prof. Dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár
 Prof. Dr. Finszter Géza, a Magyar Tudományos Akadémia doktora
 Prof. Dr. Gál István László, Pécsi Tudományegyetem, tanszékvezető egyetemi tanár
 Prof. Dr. Haller József, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, tanszékvezető egyetemi tanár
 Prof. Dr. Hamza Gábor, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, Eötvös Loránd Tudományegyetem, egyetemi tanár
 Prof. Dr. Herke Csongor, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, Pécsi Tudományegyetem, tanszékvezető egyetemi tanár
 Prof. Dr. Kecskés László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, Pécsi Tudományegyetem, egyetemi tanár
 Prof. Dr. Kerecsi Klára, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, egyetemi tanár
 Prof. Dr. Koltay András, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, egyetemi tanár

Prof. Dr. Korinek László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
 Prof. Dr. Maróth Miklós, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
 Prof. Dr. Mezey Barna, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, Széchenyi István Egyetem, egyetemi tanár, megbízott egyetemi oktató
 Prof. Dr. Patyi András, alkotmánybíró, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, egyetemi tanár
 Prof. Dr. Polt Péter, az Alkotmánybíróság elnöke, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, egyetemi tanár
 Prof. Dr. Sándor István, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, Eötvös Loránd Tudományegyetem, tanszékvezető egyetemi tanár
 Prof. Dr. Szabó Marcel, az Alkotmánybíróság tagja, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, egyetemi tanár
 Prof. Dr. Tóth Mihály, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, Pécsi Tudományegyetem, tanszékvezető egyetemi tanár

NEMZETKÖZI SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Dr. h.c. Detlef Schröder, az Európai Unió Rendészeti Képzési Ügynökségének korábbi ügyvezető igazgatója (Németország)
 Prof. Dr. Lam Kwok Yan, Nanyang Műszaki Egyetem (Szingapúr)
 Dr. Ludek Michalek, a Cseh Rendőrákadémia tagja, egyetemi tanár (Csehország)

Prof. Dr. Mathieu Deflem, Dél-Karolinai Egyetem, egyetemi tanár (Amerikai Egyesült Államok)
 Dr. habil. Philipp Fluri ügyvezető, Genfi Biztonságpolitikai Központ (Svájc)
 Prof. Dr. Wei Changdong, Kelet-Kínai Állam- és Jogtudományi Egyetem, Shanghai, egyetemi tanár (Kína)

SAKMAI TANÁCSADÓ TESTÜLET

Dr. Bakai Kristóf Péter PhD, püör. vezérőrnagy, Nemzeti Adó- és Vámhivatal Vámszakmai és Nemzetközi elnökhelyettese
 Scott Donovan, a budapesti Nemzetközi Rendészeti Akadémia (ILEA) igazgatója
 Dr. Gombös Sándor r. vezérőrnagy, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság főigazgatója
 Dr. Hatala József ny. r. altábornagy, a Nemzeti Bünmegelőzési Tanács elnöke
 Dr. Hegyaljai Mátyás rendőr dandártábornok, a Belügyminisztérium európai uniós és nemzetközi miniszteri főtanácsadója

Herczeg Mónika, a Belügyminisztérium európai uniós és nemzetközi helyettes államtitkára
 Prof. Dr. Kovács Gábor r. vezérőrnagy, a Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Rendészettudományi Kar dékánja, tanszékvezető egyetemi tanár
 Prof. Dr. Sallai János ny. r. ezredes, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, professor emeritus
 Dr. Nagy Gábor Bálint legfőbb ügyész, Legfőbb Ügyészség
 Dr. Túrós András ny. r. altábornagy, az Országos Polgárőr Szövetség elnöke

SZERKESZTŐSÉG

FŐSZERKESZTŐ: Prof. Dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár

FŐSZERKESZTŐ-HELYETTES: Dr. Szabó Csaba PhD r. alezredes, egyetemi docens

FELELŐS SZERKESZTŐ: Kocsis Vivien Karin

OLVASÓSZERKESZTŐ: Végh Zsuzsanna

IDEGENNYELVI SZAKLEKTOR: Prof. Dr. Boda József ny. nb. vezérőrnagy, c. egyetemi tanár

NEMZETKÖZI ÉS FORDÍTÁSI SZERKESZTŐ: Gémesi Adél

MUNKATÁRSÁK: Luda Henrietta, Csányi Liza

SZERKESZTŐSÉG: 2090 Remeteszőlős, Nagykovácsi út 3.
 Telefonszám +36 (26) 795-922; BM: 24-626
belugyiszemlejournal.org

ISSN: ISSN 2062-9494 (Nyomtatott) 2677-1632 (Online)

LXXIV. évfolyam

FELELŐS KIADÓ: Belügyminisztérium
<https://kormany.hu/kormanyzat/belugyminiszterium>
 H-1014 Budapest, Szentháromság tér 6.

NYOMDA: Duna-Mix Kft. **FELELŐS VEZETŐ:** Szabó Bálint bv. alezredes, ügyvezető

MEGJELENIK HAVONTA

ACADEMIC JOURNAL OF INTERNAL AFFAIRS

VOLUME LXXIV

ISSUE 8, 2026

EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Valér Dános, ret. Pol. Major General, Professor
Prof. Dr. Géza Finszter, Doctor of the Hungarian Academy of Sciences
Prof. Dr. István László Gál, Head of Department, University of Pécs, Full Professor
Prof. Dr. József Haller, Doctor of the Hungarian Academy of Sciences, Head of Department, Ludovika University of Public Service, Full Professor
Prof. Dr. Gábor Hamza, Full Member, Hungarian Academy of Sciences, Eötvös Loránd University, Full Professor
Prof. Dr. Csongor Herke, Doctor of the Hungarian Academy of Sciences, Head of Department, University of Pécs, Full Professor
Prof. Dr. László Kecskés, Full Member, Hungarian Academy of Sciences, University of Pécs, Full Professor
Prof. Dr. Klára Kerecsi, Doctor of the Hungarian Academy of Sciences, Ludovika University of Public Service, Full Professor
Prof. Dr. András Koltay, Pázmány Péter Catholic University, Full Professor

Prof. Dr. László Korinek, Full Member, Hungarian Academy of Sciences
Prof. Dr. Miklós Maróth, Full Member, Hungarian Academy of Sciences
Prof. Dr. Barna Mezey, Doctor of the Hungarian Academy of Sciences, University of Győr, Full Professor
Prof. Dr. András Patyi, Constitutional Court Judge, Full Professor
Prof. Dr. Péter Polt, President of the Constitutional Court, Ludovika University of Public Service, Full Professor
Prof. Dr. István Sándor, Doctor of the Hungarian Academy of Sciences, Head of Department, Eötvös Loránd University, Full Professor
Prof. Dr. Marcel Szabó, Constitutional Judge, International Lawyer, Pázmány Péter Catholic University, Full Professor
Prof. Dr. Mihály Tóth, Doctor of the Hungarian Academy of Sciences, Head of Department, University of Pécs, Full Professor

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD

Dr. h.c. Detlef Schröder, former Executive Director of the European Union Agency for Law Enforcement Training (Germany)
Prof. Dr. Kwok Yan Lam, Nanyang Technological University (Singapore)
Dr. Ludek Michalek, member of the Police Academy of the Czech Republic, Full Professor (Czech Republic)

Prof. Dr. Mathieu Deflem, University of South Carolina, Full Professor (United States of America)
Dr. habil. Philipp Fluri, Executive Director, Geneva Centre for Security Policy (Switzerland)
Prof. Dr. Changdong Wei, East China University of Political Science and Law, Shanghai, Full Professor (China)

PROFESSIONAL ADVISORY BOARD

Dr. Kristóf Péter Bakai, PhD, Major General of the Customs and Finance Guard, Deputy President for Customs and International Affairs of the National Tax and Customs Administration of Hungary
Scott Donovan, Director of the International Law Enforcement Academy (ILEA) in Budapest
Dr. Sándor Gömbös, Police Major General, Director General of the National Directorate-General for Aliens Policing
Dr. József Hatala, retired Lieutenant General of Police, President of the National Crime Prevention Council
Dr. Mátyás Hegyaljai, Police Brigadier General, Chief Adviser for European Union and International Affairs, Ministry of the Interior

Mónika Herczeg, Deputy Secretary of State for European Union and International Affairs, Ministry of the Interior
Prof. Dr. Gábor Kovács, Major General of Police, Dean of the Faculty of Law Enforcement at the University of Public Service, Head of Department and Full Professor
Dr. Gábor Bálint Nagy, Prosecutor General, Adjunct Lecturer
Prof. Dr. János Sallai, Pol. Colonel (Ret.), Head of Department, Professor Emeritus, National University of Public Service
Dr. András Túrós, retired Police Lieutenant General, President of the Nationwide Civil Self-Defence Organization

EDITORSHIP

EDITOR-IN-CHIEF: Prof. Dr. Valér Dános, ret. Pol. Major General, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF: Dr. Csaba Szabó PhD, Pol. Lieutenant Colonel, Associate Professor

MANAGING EDITOR: Karin Vivien Kocsis

READER EDITOR: Zsuzsanna Véghe

LANGUAGE EDITOR: Prof. Dr. József Boda ret. State Sec. Major General, Professor

INTERNATIONAL AND TRANSLATION EDITOR ASSOCIATES:
Adél Gémesi

EDITORSHIP: H-2090 Remeteszőlős, Nagykovácsi út 3., Phone: +36 (26) 795-922; BM: 24-626
belugyiszemlejournal.org

ISSN: ISSN 2062-9494 (Print) ISSN 2677-1632 (Online)

Volume LXXIV

PUBLISHER: Ministry of Interior of Hungary
<https://kormany.hu/kormanyzat/belugyminiszterium>
H-1014 Budapest, Szentháromság tér 6.

TYPOGRAPHY: Duna-Mix Kft. **RESPONSIBLE MANAGER:** Bálint Szabó, Prison Lieutenant Colonel, Executive Director

PUBLISHED MONTHLY

TARTALOM

HAUTZINGER ZOLTÁN:

Előszó	2053
--------------	------

TANULMÁNYOK

TREMMEL FLÓRIÁN:

A kriminalisztika oktatásáról	2055
-------------------------------------	------

HERKE CSONGOR – BICSÉRDI ADRIENN:

A confirmation bias szerepe a büntetőeljárásban	
A móri bankrablás tanulságai	2065

HAUTZINGER ZOLTÁN:

A migráció kriminalisztikája	2107
------------------------------------	------

MÉSZÁROS BENCE:

A kihallgatási taktika kriminalisztikai és büntetőeljárás-jogi aspektusai	2123
---	------

HENGL MELINDA:

Forenzikus pszichiátria és (előzetes) kényszergyógykezelés – a kriminalisztika piramismodelljének tükrében	2141
---	------

ORBÁN JÓZSEF:

Kognitív torzítások az AI-támogatott kriminalisztikában	
Jogállami kockázatok és holisztikus mitigációs lehetőségek	2153

BUDAHÁZI ÁRPÁD:

Gondolatok a poligráf alkalmazásáról	2167
--	------

HORVÁTH ORSOLYA:

Kriminalisztikai tradíció és innováció	
A vizualitás, a 3D rekonstrukció és a digitális technológiák szerepe	
a modern bizonyításban	2183

FÁBIÁN VANESSZA:

A forensic nurse szerepe a kriminalisztikában és a büntetőeljárásban	2201
--	------

ERTMANN PÉTER:

A szemtanú DNS a bűnüldözés szolgálatában	
A felderítés és bizonyítás új dimenziói és korlátai	2211

POKKER ZOLTÁN PÉTER:

Gondolatok a magánszemély által készített hangfelvételek felhasználhatóságáról a büntetőeljárásokban	2229
---	------

SZÉKELY E. ÁRNIKA:

A flow-élmény egy forenzikus botanikus szemével	2243
---	------

TARTALOM

NAGY ÁGNES:

- A Mátrixtól Dantéig – isteni színjáték az online csalások világában
Az online csalások elleni fellépés új rendészeti modelljei **2253**

STUDIES

CSONGOR HERKE – ADRIENN BICSÉRDI:

- The Role of Confirmation Bias in Criminal Proceedings:
Insights from the Mór Bank Robbery **2273**

ZOLTÁN HAUTZINGER:

- Criminalistic Aspects of Migration **2315**

„Ahogyan a büntetőjog eljárásjog nélkül, és nyele él (penge) nélkül, illetve fordítva, az eljárásjog anyagi büntetőjog nélkül egy él, aminek nincsen nyele, úgy mondhatjuk – ennek mintájára –, hogy a büntető eljárásjog is csak nyél kriminalisztikai penge nélkül, mint ahogy a kriminalisztika is csak penge büntető eljárásjogi nyél nélkül.”

Fenyvesi Csaba: A kriminalisztika tendenciái, 2014

Tisztelt Olvasó!

A Belügyi Szemle olyan folyóirat, amelynek legfőbb küldetése a bűnügyi tudományok fejlesztése. Ennek keretében számos alkalommal találkozhatunk az egyes lapszámokban olyan tudományos értéket is közvetítő írásokkal, amelyek a bűnözési küzdelemhez kapcsolódó tudományos gondolkodás elősegítése érdekében a büntető eljárásjog, illetve a bűnügyi nyomozás területére kalauzolják az olvasót. Mindkét tudományos diszciplína közös jellemzője, hogy művelésével jól hasznosítható gyakorlatok alakíthatók ki annak érdekében, hogy az egyes bűnesetek felderítése a leghatékonyabb eszközökkel és módszerekkel, ugyanakkor a szükséges tények megismeréséhez elengedhetetlen eljárásjogi keretek tisztelgetben tartásával, tisztességesen és szakszerűen történhessen meg. Ebben nagy szerepe van a kriminalistáknak, azaz a gyakorlatban megszerzett tapasztalatok tudományos igényű feldolgozására is képes kutatóknak vagy egyetemi oktatóknak.

Különösen kiemelkedik e közösségből Dr. Fenyvesi Csaba, a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi és Polgári Eljárásjogi Tanszékének egyetemi tanára, aki több mint négy évtizedes eljárásjogi gyakorlata és egyetemi oktatói munkája alatt számos tudományos közleményt publikált – megannyi nemzetközi és hazai, rangos folyóirat mellett – a Belügyi Szemle egyes köteteiben is. Monográfiáival, tanulmányaival az eltelt időben olyan szerzővé vált, akinek életművének egy-egy darabja mind a büntető eljárásjog, mind a kriminalisztika területén megkerülhetlenné nemesültek. Ahogy a fenti, tőle származó citátumban, a kés sem létezhet penge nélkül, úgy a magyar bűnügyi tudományok művelése sem képzelhető el Fenyvesi Csaba gondolatainak feldolgozása és adaptálása nélkül.

E célt szolgálja e lapszám is: a bűnügyi tudományokhoz hozzájárulás jegyében érdemben hasznosítani Fenyvesi Csaba tudományos munkásságának

egy-egy szeletét. Emellett azonban a soron következő írások további rendeltetése tisztelegni professzor úr előtt abból az alkalomból is, hogy 2026. augusztus 29-én töltötte be – nemcsak az egyetemi oktatásban, hanem utazásokban, közeli és távoli helyek megismerésében és széles nyilvánosság elé tárásában is gazdag – életének hatvanötödik esztendejét. Ebből a megfontolásból a pécsi jogi kar büntető eljárásjogi és kriminalisztikai műhelye legkövetlenebb munkatársainak, illetve tudományos fokozatot szerzett, vagy ilyen ambícióval bíró tanítványainak adatott meg az a lehetőség, hogy a Fenyvesi életmű előtt tisztelegve adják közre gondolataikat.

Ehhez kíván jó olvasást és hasznos időtöltést – úgyis mint Fenyvesi Csaba kronológiai értelemben vett első tudományos fokozatot szerzett tanítványa egyben – e lapszám segítője.

Dr. habil. Hautzinger Zoltán rendőr ezredes
c. egyetemi tanár

A kriminalisztika oktatásáról

On the Teaching of Criminalistics

Tremmel Flórián

Prof. Dr., professor emeritus
Pécsi Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar
tremmel.florian@ajk.pte.hu

Absztrakt

Cél: A kriminalisztikai kutatás és oktatás fejlesztése és integrálása.

Módszertan: Részletes összehasonlító vizsgálata a kriminalisztikának mint tudományágnak, és a kriminalisztika többirányú kétarcúsága.

Megállapítások: 1) A kriminalisztika felfogható a közvetett bizonyítékok térhódításának és gazdagodásának folyamatként. 2) A kriminalisztika túl fiatal tudományág. 3) A krimináltechnika nem kodifikálható, de mégis komoly garanciákat és kereteket biztosít a büntetőeljárás-jog kodifikálása a krimináltechnika számára. 4) A krimináltechnika sokkal gyorsabban fejlődik, mint a krimináltaktika. 5) Hiányzik egy önálló tudományos kriminalisztikai intézet. Az NSZKK ezzel kapcsolatos lehetséges szerepe további tisztázást igényel. 6) A krimináltaktikai szakértői azonosítás az egész bűnügyre vonatkozó makrobizonyítással szemben felfogható mikrobizonyításként.

Érték: Hozzájárul a kutatások elmélyítéséhez. Emeli a kriminalisztika-oktatás színvonalát. Megkísérli a rendészeti és a jogászképzésbeli kriminalisztika oktatás integrálását. Felhívja a figyelmet a bűnügy egészében (makrobizonyítás), illetve a szakértői vizsgálatban (mikrobizonyítás) párhuzamba állítására, a nagy és a kicsi indíciumok soros és párhuzamos kapcsolatára, és arra, hogy a valószínűségi mozzanatok fontosak, mert a bűnügyekben főszabályként az okozatokból következtetnek az okra, és ez szükségszerűen alternatív jellegű, plurale tantum.

Kulcsszavak: közvetett bizonyítékok, kodifikáció, multidiszciplinaritás, hard és soft azonosítás

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás ideje: 2026. 03. 10. Átdolgozás: 2026. 04. 07. Elfogadás: 2026. 05. 21.

Abstract

Aim: The aim of the study is to develop and integrate criminalistics research and education.

Methodology: The study provides a detailed comparative analysis of criminalistics as a scientific discipline, with particular attention to its multidirectional dual character and internal tensions.

Findings: 1) Criminalistics may be understood as a process marked by the expansion and enrichment of circumstantial evidence. 2) Criminalistics is still a relatively young scientific discipline. 3) Forensic techniques cannot be codified in the strict sense; nevertheless, the codification of criminal procedure law provides significant guarantees and procedural frameworks for their application. 4) Forensic techniques develop considerably faster than investigative tactics. 5) There is a lack of an independent scientific institute devoted specifically to criminalistics; the potential role of the NSZKK in this regard requires further clarification. 6) Expert identification within investigative tactics may be understood as a form of micro-level proof, in contrast to macro-level proof concerning the criminal case as a whole.

Value: The study contributes to the deepening of criminalistics research and to raising the quality of criminalistics education. It seeks to promote the integration of criminalistics teaching in law enforcement education and legal education. It also draws attention to the relationship between proof at the level of the criminal case as a whole, or macro-level proof, and proof within expert examination, or micro-level proof. In this context, it highlights the serial and parallel relationships between major and minor indicia, as well as the importance of probabilistic elements. This is because, as a general rule in criminal cases, conclusions are drawn from effects to causes, a process that is necessarily alternative in nature and, in a sense, *plurale tantum*.

Keywords: circumstantial evidence, codification, multidisciplinary, hard and soft identification

Bevezetés

Sokan emlegetik mostanában, hogy én vagyok – messze lemaradva a százegy évesen elhunyt Király Tibor akadémikustól – Magyarország legidősebb kriminalistája, azaz a bűnügyi tudományok doyenje. Közel hat évtizede annak, hogy foglalkozom – kutatva és oktatva – büntetőeljárás-joggal és kriminalisztikával. 1963-ban első díjat nyertem az OTDK-án Vargha László

tanítványaként „*A közvetett bizonyítékok helye és szerepe a büntetőeljárársban*” című diákköri dolgozattal. Ezzel kopogtam a büntetőeljárás-jog és a kriminalisztika kapuján.

Nemcsak a büntetőjog és a büntetőeljárás-jog közti összefüggés hasonlítható a késnyél és a késpenge viszonyához, hanem a büntetőeljárás-jog és a kriminalisztika szoros kapcsolata is. Ez a bekopogás a büntetőeljárás-jog és a kriminalisztika kapuján azóta is tart, és utolsó nagy állomása a nagydoktori értekezésem megírása és publikálása volt. Ebben a könyvben külön fejezetet szenteltem a közvetett bizonyítékokkal történő bizonyításnak és külön fejezet tartalmazza az igazságügyi szakértést mint „mikrobizonyítást”. Kimutatom, hogy „lenyűgöző analógia” fedezhető fel a „makrobizonyítás” és a „mikrobizonyítás” között (Tremmel, 2006). A jelen tanulmányom megírásának ontogenezise együtt jár a kriminalisztika filogenezisével. A kriminalisztika ugyanis felfogható a közvetett bizonyítékok térhódításának, gazdagodásának történeteként. Tehát az én szubjektív vörös fonalam mellett van egy objektív vörös fonál is. Ez a kettős vörös fonál remélem feljogosít arra, hogy a kriminalisztika hazai felsőfokú oktatásáról az alapvető gondolataimat meglehetősen sommás jelleggel kifejtsem.

A kriminalisztika helye az egyetemi oktatásban

Mindenekelőtt ki kell emelnem, hogy a jogi karokon történő kriminalisztika oktatás szempontjából Európa kettészakadt. Nyugati egyetemekre látogatva azt tapasztaltam, hogy általában nem értették, hogy a büntetőeljárás-jog mellett még mit oktatok. Többnyire a kriminológiára gondoltak. Én élénken tiltakoztam ez ellen, mert a kriminológia a bűncselekményekkel mint tömegjelenséggel foglalkozik, és elsősorban a jogalkotást szolgálja. Ezzel szemben a kriminalisztika az egyedi (konkrét) bűncselekmények felderítésével és bizonyításával foglalkozik, és a jogalkalmazást (igazságszolgáltatást) szolgálja. Kelet-Európában merőben más a helyzet: a legtöbb országban a jogi fakultásokon a kriminalisztika szerepel a tantárgyak között. Idehaza az 1965-ös kriminalisztikai „ősrobbanástól” – Kertész Imre *A kihallgatási taktika lélektani alapjai*, Katona Géza *A nyomok azonosítási vizsgálata a büntetőeljárásban*, valamint Vargha László (szerk.) *Kriminalisztika* című egységes jegyzet egyidejű megjelenésétől – kezdve minden hazai jogi karon szerepel egy szemeszteres, hol kötelező, hol fakultatív tantárgyként a kriminalisztika (Kertész, 1965; Katona, 1965; Vargha, 1965).

A kriminalisztika mint tantárgy alapvető vonásai

Vizsgáljuk meg oktatási szempontból a kriminalisztika alapvető vonásait, nevezetesen:

- a) legfiatalabb bűnügyi tudományág;
- b) vontatottan és kétarcúan került be a nyomozás jogi szabályozása a kodifikációba;
- c) eleinte nehézkesen, később egyre gyorsuló mértékben érvényesült a tudományos-technikai forradalom;
- d) fokozottan internacionális jelleg.

ad a) Ami a hazai kriminalisztika „fiatalságát” illeti, a középkor inkvizitórius büntetőeljárásának kötött bizonyítási rendszere túlértékelt a közvetlen bizonyítékokat. Mindenekelőtt a bizonyítékok „királynőjeként” kezelte a terhelt beismerő vallomását. Ennek következtében a potenciális közvetett bizonyítékoknak, gyanúkoknak (indiciumoknak) csak kényszervallatást előkészítő szerep jutott.

Ezt élesen bírálta Kossuth Lajos a Pesti Hírlap 1846. március 26-i, 604. számának vezércikkében: *„hol az indiciumok csálhatatlanok, ott kifaggyatott vallomásra nincs szükség, ahol pedig nem csálhatatlanok (pedig melyik indicium csálhatatlan a gyarló ember előtt), ott gyakran megtörténhetik, gyakran megtörténik, hogy ártatlant kínozzunk. Pedig csak ne veszítsük soha szemeink elől, hogy a vádlott még nem bűnös, és inkább maradjon minden ötödik büntetlenül, mint egy ártatlan büntetve. Indiciumok! Boldog Isten, van-e a jogtudománynak szerencsétlenebb elmeterméke, mint az indiciumokról szóló tan? Ha csak példa kell, mennyire biztos vezér az indicium, meg fogjuk kérni egy érdemteljes, hazaszerte tisztelt hazánkfiát, hozza emlékezetünkbe azon Somogy megyei juhász szomorú történetét, kit minden kigondolható indiciumok gyilkosnak kiáltottak, s meg is halt a tömlőben ártatlanul.”*

A hazai kriminalisztikához legközelebb álló bűnügyi tudomány az igazságügyi orvostan, ugyanis már több mint két évszázada létezik, és eredményesen működik. A Budapesti Orvostani Intézet régóta segíti a hazai igazságszolgáltatást. Időközben már húsz főigazgató irányította ezt az intézetet, és jelenleg öt (például toxikológiai, szövettani és elektronmikroszkópos) laboratóriummal rendelkezik. Ez a nagyon hosszú érlelési idő az orvosi kriminalisztikát szinte külön tudományággá alakította, külön – két szemeszteres tantárggyá – fejlesztette.

Hasonló utat járt végig – többféle elnevezéssel – a jelenlegi IMEI (Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet), ez idáig 15 vezetővel, és ugyanígy

a Nyíró Gyula Országos Pszichiátriai és Addiktológiai Intézet, eddig 18 vezetővel; emellett hazánkban önállósult az igazságügyi elmekórtan is.

Napjainkban az orvosoknál rendkívül nagy a specializálódás, tehát már nem beszélhetünk jelző nélküli orvosszakértőkről. Az orvosok korai behatolása a kriminalisztika történetébe világviszonylatban is végbement: a legelső kriminalisztikai eredményeket orvosok produkálták. Az én tanszékemen is eredményesen besegített a kriminalisztika oktatásába – különösen a szemléltetésbe – Dezső László rendőr alezredes, igazságügyi orvosszakértő.

Az orvosi kriminalisztika „házasságon kívül” született a büntetőeljárás-jog szempontjából, de nem lett a kriminalisztika mostohatestvére. Jelenleg valamennyi orvostudományi egyetemen működik igazságügyi orvostani intézet. Ezzel szemben csak „társbérlekként” rendelkezett önálló tudományos intézettel a hazai kriminalisztika az Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet (OKRI) keretében. Ez a „társbérlet” azonban csak néhány évig tartott, ennek helyét vette át az NSZKK, azaz a Nemzeti Szakértői és Kutató Központ.

ad b) Második alapvető vonása a hazai kriminalisztikának a polgári jogfejlődésre jellemző kodifikáció kétarcú hatása. Valamennyi Bp. vagy Be. kódex, sőt eleinte a kódextervezetek is alig érintették a nyomozást (a felderítést), és inkább a vizsgálati szakaszra fordítottak figyelmet. Emellett a nyomozás jogi szabályozása a kriminalisztikára felemásan, kétarcúan terjedt ki. A krimináltaktikai lépéseket ugyanis nagymértékben keretezik az eljárásjogi rendelkezések, ezzel szemben a krimináltechnikát alig érintik. A jogi kodifikáció nagymértékben hozzájárul az adott jogterület tananyagga, tantárggyá tételéhez, mert ehhez szükséges a rendszerbe szerkesztés és az összefoglaló kifejtés. Szinte automatikusan szolgál a tananyag vezérfonalául. Nem véletlen, hogy az 1896. évi Bp. megalkotását néhány év alatt több egyetemi tankönyv megjelenése követte.

ad c) A harmadik alapvonás a hazai kriminalisztika fejlődésében a multidiszciplinaritás. A nyomozás igen sokágú, sokszintű, összetett és közvetett megismerési folyamat, következésképpen a tudományos eredményeket is ki lehet és ki kell aknázni. Nemcsak az orvostudománynak vannak igazságügyi szelvényei, hanem a természet- és társadalomtudományoknak is. Az utóbbi évtizedekben valóságos tudományos-technikai forradalom zajlik, amely rendkívüli mértékben felgyorsítja a krimináltechnika fejlődését. Mindez nehezíti a kriminalisztika tananyagba foglalását, tantárgyi kezelését. Míg a társadalomtudományok (például logika, pszichológia stb.) nagyrészt szervesen beépülnek a krimináltaktikába, addig a természettudományok (például fizika, kémia, biológia stb.) eredményeire kizárólag a szakértők (szakemberek) közreműködésével lehet támaszkodni.

ad d) A negyedik alapvonása a kriminalisztikának az internacionalitás. Egyfelől nemcsak a bűnözés válik nemzetközivé, hanem a bűnüldözés is. Másfelől nyilvánvaló, hogy a tudományos-technikai forradalom legújabb eredményei és azok kriminalisztikai „szövegményei” leginkább a viszonylag fejlett és gazdag országokban születnek meg. Fontos kivétel ez alól a magyar tényérvizsgálati rendszer kifejlesztése Katona Géza vezetésével. Következésképpen hazánkban sokkal fontosabb a külföldön publikált legújabb kriminalisztikai eredmények (módszerek és eszközök) hozzáértő átvétele és meghonosítása. Mindez lehetséges a krimináltechnika hazai fejlesztésében költséges laboratóriumok és műszerek nélkül is. Ezt nevezném „származékos kutatásnak”, amely a jogi fakultásokon is jól elvégezhető. Az alapvonásokat összefoglalva belátható, hogy a hagyományos jogi tantárgyak körében sokkal könnyebb a kutatás és az oktatás: van kellő időtartam, van kodifikációs szerkezet – rendszerint általános és különös résszel –, hegemon a hazai szabályozás, és a bírósági határozatok közzététele is segíti a jogalkalmazást. Ezzel szemben a kriminalisztikának a büntető eljárásjog csak többnyire garanciális kereteket ad, de az érdemi lépések nem kodifikálhatók. A konkrét bűnügyek konkrét elemzésére, a nyomozó találékonyságára, gyors és alapos, tervszerű és hatékony műveleteire van szükség, azaz a kriminalisztikai ajánlások figyelembevételére.

További szempontok

A tömörség és áttekinthetőség érdekében megpróbálom – sommásan – táblázatba sűríteni a hazai kriminalisztika oktatás nyolc alapvető kritériumát.

1. számú táblázat

A kriminalisztikai oktatás

Kritérium	Képzésfajta	
	<i>Rendészeti képzés</i>	<i>Jogászképzés</i>
1. Oktatási óraszám	Óriási	Csekély
2. Szemeszter	Több	Egy
3. Választhatóság	Nincs	Van
4. Gyakorlati foglalkozás	Sok	Nincs
5. Laboratórium	Van	Nincs, kivéve: meghívott szakértő
6. Tudományos kutatás jellege	Igen ritkán Eredeti kutatás (például Katona Géza: tényérnyom-azonosítási rendszer)	Rendkívül gyakran Származékos kutatás (például Vargha László: írásvizsgálat)

Kritérium	Képzésfajta	
	Rendészeti képzés	Jogászképzés
7. Titkos adatszerzés jelentősége (ügynevezett operatív adatok)	A rendszerváltásig nagyon részletes oktatás	A rendszerváltásig nem téma; a jogállamiság kibontakozásával kriminalisztikai szakág
8. Egyetemi tankönyv 2022-ig	Nincs Számos tankönyvpótló egyetemi jegyzet (Balláné Füzster Erzsébet: <i>Krimináltechnika</i> . 2019. Balláné Füzster Erzsébet: <i>Kriminálmetodológia</i> .2000.)	Van Tremmel Flórián – Fenyvesi Csaba: <i>Kriminalisztika tankönyv és atlasz</i> . 1998. Tremmel Flórián – Fenyvesi Csaba – Herke Csongor: <i>Kriminalisztika tankönyv és atlasz</i> . 2005.

Forrás. A szerző saját készítése.

Észrevételek a kritériumok alapján:

Az első kritériumhoz kapcsolódóan megjegyzendő, hogy a szocialista rendszerben igen széleskörűen folytattak titkos nyomozásokat (levélfelbontás, telefonlehallgatás, besúgók igénybevétele stb.). Ezeket a büntetőeljárson kívüli operatív műveleteket is igen nagy óraszámban oktatták, s ezzel kialakult egy sajátos lelki tortúra (nyomásgyakorlási lehetőség) a gyanúsított kihallgatásánál.

Nagyon megfontolandó, hogy a jogászképzésben a kriminalisztika két szemeszteres tantárggyá váljon, ha ez nem oldható meg, akkor célszerű a krimináltaktika jelentős részét a büntető eljárásjog keretében oktatni, és ennek során itt is jól felhasználhatók Fenyvesi Csaba krimináltaktikai – így különösen a *Szembesítés*, a *Felismerési kísérlet a bűnügyekben*, valamint a *Védőügyvéd* című – monográfiái. (Fenyvesi, 2008; 2023; 2002). Emellett több kriminalisztikai speciális kollégium tartására és szemléltetésére célszerű szakértőket igénybe venni. Már ez a kis összehasonlító táblázat is jól szemlélteti, hogy lényeges eltérés van abban, hogy az önálló, elsődleges érdemi nyomozást és a potenciális bizonyítékok túlnyomó részét a rendőrség (a nyomozó hatóság) gyűjti össze, s ennek során számos irreverzibilis (megismételhetetlen, sőt pótolhatatlan) nyomozási cselekményt végez.

A jogászok (ügyészek, ügyvédek, bírák) már rendszerint csak járulékos, inkább felülvizsgálat jellegű kriminalisztikai tevékenységet folytatnak. Hétköznapi kifejezéssel élve inkább a „hozott anyagból” dolgoznak. Ennek során érvényesül Szalai Sándor megállapítása: ami alulról (belülről) nézve tényközlésnek látszik, az felülről (kívülről) csak adatszolgáltatás a ténymegállapításhoz. Egyszerűbben fogalmazva: az érdemi bizonyítékgyűjtést rendszerint felerősödő gyanú alapján a nyomozó hatóság (a rendészeti szerv) végzi, míg a jogászok lényegében csak járulékos bizonyításfelvételt foganatosítanak. Alapvetően nem vizsgálnak, hanem „csak” felülvizsgálhatnak. De ehhez a felülvizsgálathoz, a bizonyítékok értékeléséhez – különösen a szakvélemények alapos mérlegeléséhez – szükségesek

a kriminalisztikai ismeretek, valamint a követelmények és ajánlások figyelembevétele. A felgyorsult tudományos-technikai forradalom következtében számos új eszköz és módszer alakul ki. Ezek szinte paradigmaváltást eredményeznek. Mindez elsősorban a krimináltechnika további felerősödéséhez, s ezzel együtt a bűnügyekben hasznosítható közvetett bizonyítékok beláthatatlan gyarapodásához és eredményes felhasználásához vezet (Fenyvesi, 2014).

Néhány szó a kriminalisztikai ismeretterjesztésről

Ahogy e tanulmányom bevezetésében is jeleztem, érdemben a jogi fakultásokon folyó kriminalisztika oktatást vettem górcső alá, és a rendészeti kriminalisztika oktatást csak néhány fontos szempontból hasonlítottam össze, mindvégig a graduális oktatás szintjén. A posztgraduális kriminalisztika oktatás külön tanulmányt érdemelne. A rendészeti karon a posztgraduális kriminalisztikai képzésről alapos áttekintést írt Hautzinger Zoltán (Hautzinger, 2019). Örömdetes fejleményként értékelem, hogy a hazai jogi fakultásokon sikeresen megindult a jogászok kriminalisztikai szakirányú képzése. Ugyancsak mellőzöm a szakértőképzés és az PhD-képzés elemzését.

Mindezek mellett fontosnak tartom a kriminalisztikai ismeretterjesztést, mert ez is nagymértékben hozzájárulhat a kriminalisztika népszerűsítéséhez, a leendő egyetemi hallgatók pályaválasztásához, emellett az általános ténymegállapítási kultúra fejlesztéséhez. Nem véletlen, hogy Fenyvesi Csaba *Rendőrség és marketing* címmel írt kisdoktori értekezést (Fenyvesi, 1994). A bűnügyi filmek, videók, újságcikkek (tudósítások), a híres bűnesetek (pitavalok) megjelentetése stb. mellett külön kiemelem az úgynevezett Kutatók Éjszakája rendezvénysorozat adta lehetőséget. Pécsen ebben hosszú évek óta élen jár Fenyvesi Csaba kollégám, aki késő esti záróeseményként mindig zsúfolt auditórium maximumban rendkívül színes, érdekes – akár zenével, szerepjáték-betéttel vagy humorral fűszerezett – előadásokat tart tanulságos bűnügyekről. Fenyvesi Csaba egyébként nagy világutazó, száznál több országban járt már, és rendszerint minden országból hoz érdekes és tanulságos bűnügyeket is.

Összegzés

Végkövetkeztetésként azt vonom le, hogy túl fiatal tudományág lévén a kriminalisztika véglegesen nem találta meg a helyét a felsőoktatásban, s ezt a helykeresést tovább nehezíti a tudományos-technikai forradalom, illetve az egyre

inkább felgyorsuló és szétterjedő multidiszciplinaritás. Ha vannak is meglehetősen nagy arányeltérések a jogi és a rendészeti kriminalisztika oktatásban, irányeltérések nem fogadhatók el! Mindezt remélhetőleg sikeresen biztosítja a 2022. évi – immár több recenzióban (Bakonyi, 2022; Kovács, 2022; Háromszéki, 2022; Székely, 2022; Szabó, 2023) elismerően értékelt – *Kriminalisztika* tankönyv kiadása, valamint annak folyamatos karbantartása és továbbfejlesztése (Tremmel et al., 2022). Főszerkesztőnek 85 évesen jó szívvel ajánlom a már 65 éves, de nyugalomba nem vonuló kriminalisztika kutató, oktató és népszerűsítő kollégámat, Fenyvesi Csaba egyetemi tanárt. Viribus unitis!

Felhasznált irodalom

- Bakonyi M. (2022). Recenzió a Kriminalisztika könyvről. *Rendőrségi Tanulmányok*, 5(3), 155-162.
- Balláné Füsster E. (2000). *Kriminálmetodológia*. Rejtjel Kiadó.
- Balláné Füsster E. (2019). *Krimináltechnika*. Dialóg Campus Kiadó.
- Fenyvesi Cs. (1994). *Rendőrség és marketing*.
- Fenyvesi Cs. (2002). *A védőügyvéd*. Dialóg Campus Kiadó.
- Fenyvesi Cs. (2008). *Szembesítés*. Dialóg Campus Kiadó.
- Fenyvesi Cs. (2014). *A kriminalisztika tendenciái*. Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Fenyvesi Cs. (2023). *Felismerési kísérlet a bűntügyekben*. Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Háromszéki B. (2022). Recenzió a Kriminalisztika könyvről. *Jog-Állam-Politika*, 14(3), 123-131. <https://doi.org/10.58528/JAP.2022.14-4.3>
- Hautzinger Z. (2019). A kriminalisztikai mesterképzés jelene. *Magyar Bűnüldöző Folyóirat*, 10(1-2), 23-41.
- Katona G. (1965). *A nyomok azonosítási vizsgálata*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- Kertész I. (1965). *A kihallgatási taktika lélektani alapjai*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- Kovács Gy. (2022). Recenzió Fenyvesi Csaba – Herke Csongor – Tremmel Flórián (szerk.): *Kriminalisztika*. Jogi Fórum. <https://jogiforum.hu/publikaciok/2022/07/08/recenzio-fenyvesi-csaba-herke-csongor-tremmel-florian-szerk-kriminalisztika/>
- Szabó K. (2023). Recenzió Fenyvesi Csaba, Herke Csongor és Tremmel Flórián Kriminalisztika című tankönyvéről. *Pro Futuro*, 13(1), 196–202. <https://doi.org/10.26521/profuturo/2023/1/13345>
- Székely Gy. L. (2022). Recenzió a „Kriminalisztika” című tan- és kézikönyvről. *Miskolci Jogi Szemle*, 17(4), 189-195. <https://doi.org/10.32980/MJSz.2022.4.2120>
- Tremmel F. (2006). *Bizonyítékok a büntetőeljáráásban*. Dialóg Campus Kiadó.
- Tremmel F., & Fenyvesi Cs. (1998). *Kriminalisztika tankönyv és atlasz*. Dialóg Campus Kiadó.
- Tremmel F., Fenyvesi Cs., & Herke Cs. (2005). *Kriminalisztika tankönyv és atlasz*. Dialóg Campus Kiadó.

Tremmel F., Fenyvesi Cs., & Herke Cs. (2022). *Kriminalisztika*. Ludovika Egyetemi Kiadó.
Vargha L. (Szerk.) (1965). *Kriminalisztika egységes jegyzet*.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Tremmel F. (2026). A kriminalisztika oktatásáról. *Belügyi Szemle*, 74(8), 2055–2064. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2026.v74.i8.pp2055-2064>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

A közlemény nyílt hozzáféréssel, a Creative Commons Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0 International License (CC BY-NC-ND 4.0) feltételei szerint jelenik meg. A közlemény változatlan formában, nem kereskedelmi célból, bármely médiumban és formátumban szabadon megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző(k), a közlés helye és a licenc hivatkozása megfelelően feltüntetésre kerül. Módosított vagy átdolgozott változat terjesztése, valamint kereskedelmi célú felhasználása nem megengedett.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Tremmel Flórián, aki a tremmel.florian@ajk.pte.hu e-mail címen érhető el.

A confirmation bias szerepe a büntetőeljárásban A móri bankrablás tanulságai

The Role of Confirmation Bias in Criminal Proceedings: Insights from the Mór Bank Robbery

Herke Csongor

Prof., Dr., PhD, DSc, tanszékvezető egyetemi tanár, MTA
doktora
Pécsi Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar
herke.csongor@ajk.pte.hu

Bicsérdi Adrienn

kiemelt fővizsgáló, rendőr százados
Baranya Vármegyei Rendőr-főkapitányság

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja a confirmation bias (megerősítési torzítás) büntetőeljárásban betöltött szerepének vizsgálata, különös tekintettel annak megjelenési formáira a nyomozati, ügyészi és bírói döntéshozatal során, valamint annak bemutatása, hogy ez a kognitív torzítás miként járulhat hozzá téves ítéletek kialakulásához.

Módszertan: A kutatás elsősorban jogdogmatikai és interdiszciplináris megközelítést alkalmaz, amely a büntetőeljárás-jog és a kognitív pszichológia eredményeit egyaránt integrálja. A tanulmány hazai és nemzetközi szakirodalom feldolgozására, valamint konkrét jogesetek elemzésére épül.

Megállapítások: A vizsgálat rámutat arra, hogy a confirmation bias a büntetőeljárás valamennyi szakaszában jelen lehet, és gyakran önmegerősítő mechanizmusokon keresztül torzítja a bizonyítékok értékelését. A torzítás hozzájárulhat az alternatív verziók figyelmen kívül hagyásához, a „tunnel vision” kialakulásához, valamint rendszerszinten is felerősödhet. Megállapítható továbbá, hogy a szakértői bizonyítás és a technológiai eszközök alkalmazása sem zárja ki a torzítás megjelenését.

Érték: A tanulmány hozzájárul a büntetőeljárás tisztességével kapcsolatos tudományos diskurzushoz azáltal, hogy a kognitív torzítások szerepét rendszerszinten

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás ideje: 2026. 03. 10. Átdolgozás: 2026. 04. 07. Elfogadás: 2026. 05. 21.

elemzi. Eredményei elősegíthetik olyan eljárási garanciák és módszertani megoldások kialakítását, amelyek képesek mérsékelni a döntéshozatal torzulásait.

Kulcsszavak: confirmation bias, büntetőeljárás, kognitív torzítás, bizonyítékértékelés, igazságszolgáltatás, tunnel vision

Abstract

Aim: The aim of the study is to examine the role of confirmation bias in criminal proceedings, with particular focus on its manifestations in investigative, prosecutorial, and judicial decision-making, and to demonstrate how this cognitive bias may contribute to wrongful convictions.

Methodology: The research adopts a doctrinal and interdisciplinary approach, integrating findings from criminal procedural law and cognitive psychology. The study is based on a review of relevant Hungarian and international literature, as well as the analysis of specific case studies.

Findings: The analysis shows that confirmation bias may be present at all stages of criminal proceedings and often operates through self-reinforcing mechanisms that distort the evaluation of evidence. It contributes to the neglect of alternative hypotheses, the emergence of tunnel vision, and may escalate at a systemic level. Furthermore, the study finds that neither expert evidence nor the use of technological tools eliminates the risk of bias.

Value: The study contributes to the academic discourse on the fairness of criminal proceedings by providing a systemic analysis of cognitive biases. Its findings support the development of procedural safeguards and methodological approaches aimed at mitigating distortions in decision-making.

Keywords: confirmation bias, criminal procedure, cognitive bias, evaluation of evidence, justice system, tunnel vision

Bevezetés

Fenyvesi Csaba professzor kutatói munkásságának egyik kiemelt területe a justizmord, azaz a téves ítéletek problematikája, amely a büntető igazságszolgáltatás egyik legsúlyosabb működési zavaraként értelmezhető (Fenyvesi, 2014). Tanulmányaiban részletesen bemutatja azokat a kriminalisztikai és eljárási hibákat, amelyek végső soron ártatlan személyek elítéléséhez vezethetnek. Ezen hibák hátterében nem csupán módszertani vagy szervezeti hiányosságok állnak, hanem gyakran olyan pszichológiai tényezők is, mint a confirmation bias,

azaz a megerősítési torzítás. Ez a jelenség abban nyilvánul meg, hogy az eljárás résztvevői hajlamosak a már kialakított hipotéziseiket alátámasztó információkat előnyben részesíteni, miközben az azokkal ellentétes adatokat figyelmen kívül hagyják vagy alulértékelik.

Jelen tanulmány ezen két jelenség – a justizmord és a confirmation bias – összefüggéseit vizsgálja, rámutatva arra, hogy a kognitív torzítások miként járulhatnak hozzá a büntetőeljárás során bekövetkező súlyos tévedésekhez.

A tanulmány célja annak bemutatása, hogy a confirmation bias miként jelenik meg a büntetőeljárás különböző szakaszaiban, és hogyan járulhat hozzá a téves ítéletek kialakulásához. A vizsgálat középpontjában a nyomozati, ügyészi és bírói döntéshozatal áll, különös tekintettel arra, hogy az egyes eljárási szereplők miként értelmezik és szelektálják a rendelkezésre álló bizonyítékokat.

A kiinduló feltételezés az volt, hogy a büntetőeljárás hipotézis-vezérelt jellege kedvez a confirmation bias kialakulásának, amely önmegerősítő módon befolyásolja a bizonyítékgyűjtést és bizonyítékértékelést. További hipotézis, hogy a confirmation bias nem csupán egyéni pszichológiai jelenség, hanem intézményi szinten is megjelenik, és rendszerszintű kockázatot jelent az igazságszolgáltatás objektivitására. Végül a tanulmány abból indul ki, hogy ezen torzítások megfelelő módszertani és szervezeti eszközökkel mérsékelhetők, ezáltal csökkenthető a justizmordok kialakulásának veszélye.

A confirmation bias elmélete

A confirmation bias pszichológiai háttere

A confirmation bias (megerősítési torzítás) az egyik legismertebb és legszélesebb körben kutatott kognitív torzítás, amely arra a jelenségre utal, hogy az emberek hajlamosak előnyben részesíteni azokat az információkat, amelyek igazolják vagy alátámasztják előzetes meggyőződésüket, hipotézisüket, míg a velük ellentétes adatokat figyelmen kívül hagyják vagy kisebb jelentőséget tulajdonítanak nekik (Klayman & Ha, 1987). Ez a pszichológiai jelenség több évtizede ismert, és mind az alapkutatások, mind az alkalmazott tudományok – például a jog, az orvostudomány vagy a kriminológia – területén jelentős figyelmet kapott.

A confirmation bias gyökerei a kognitív pszichológia alapvető megállapításaiiban keresendők, amelyek szerint az emberi információfeldolgozás nem teljesen racionális, hanem a korábbi tapasztalatok, hiedelmek és érzelmek erősen befolyásolják (Kunda, 1990). Az emberek mentális modelljei – vagyis a világról alkotott belső reprezentációik – irányítják a figyelmet, a memóriaműködést és az

észlelést, így az új információk értelmezése is ezen szűrőkön keresztül történik (Neisser, 1976). Az úgynevezett meggyőződés-kitartás az a tendencia, hogy az ember továbbra is megerősít egy elméletet, annak ellenére, hogy az elmélet alapjául szolgáló bizonyítékok ellentmondanak annak (Anderson & Kellam, 1992).

Ezen torzításnak számos magyarázata született. Festinger kognitív disszonancia elmélete szerint az emberek a belső következetességre törekednek, és kellemetlen pszichológiai feszültséget élnek meg, amikor új információk ellentmondanak a meglévő hiedelmeiknek. Ezt a feszültséget gyakran úgy csökkentik, hogy az ellentmondó adatokat elutasítják vagy átértelmezik, miközben megerősítik a korábbi álláspontjukat (Festinger, 1957).

Hasonlóan ide kapcsolódik a motivált érvelés (motivated reasoning) elmélete, amely hangsúlyozza, hogy a gondolkodási folyamataink nem csupán az igazság keresését szolgálják, hanem a vágyott következtetések megerősítését is (Kunda, 1990). Ezért az emberek hajlamosak olyan információkat keresni és értelmezni, amelyek a kívánt kimenetelt támogatják, még akkor is, ha ez objektíve kevésbé alátámasztott.

A confirmation bias egyik speciális változata a sunk cost fallacy, más néven Concorde-hatás (Arkes & Blumer, 1985), amely nevét a Concorde repülőgépről kapta. A Concorde fejlesztését a brit és francia kormány finanszírozta, és bár már a tesztidőszak alatt kiderült, hogy gazdaságilag nem lesz rentábilis, a projektet mégis végigvitték – részben azért, mert „már túl sok pénzt ölték bele”. A Concorde-hatás arra utal, hogy emberek vagy szervezetek veszteséges vagy haszontalan projekteket folytatnak pusztán azért, mert már sokat fektettek bele, és nehéz visszavonulni a presztízs vagy az önigazolás miatt (Lidén, Gräns & Juslin, 2018). A büntetőeljárásban ez akkor jelenhet meg, amikor a nyomozó hatóság vagy az ügyészség tovább erőltet egy vádirányt vagy gyanúsítottat, annak ellenére, hogy az új bizonyítékok gyengítik a hipotézis megalapozottságát.

Egy másik kapcsolódó pszichológiai mechanizmus a belief perseverance (hit-kitartás) jelensége, amely szerint az emberek akkor is fenntartják korábbi meggyőződésüket, ha a rájuk épülő bizonyítékokat megcáfolják. A cáfoló bizonyítékokat jelentéktelennek vagy félreértettnek tekintik (Ross, Lepper & Hubbard, 1975). Ez különösen veszélyes a büntető igazságszolgáltatásban, mert egy tévesen kialakított gyanú hosszú ideig fennmaradhat, és befolyásolhatja a bizonyítékok értelmezését.

A torzítás felismerését tovább nehezíti, hogy a jogalkalmazók és szakértők körében is élnek olyan tévhitek, amelyek szerint a nagy tapasztalat, a szakértelem vagy pusztán a jó szándék önmagában védelmet nyújt a kognitív torzításokkal szemben. Dror azonban rámutat, hogy sem a szakértelem, sem az önkontrollba vetett hit nem teszi immunissá a döntéshozókat; sőt az a meggyőződés, hogy

valaki pusztán akaraterővel képes úrrá lenni saját torzításain, maga is téves feltevés (Dror, 2020).

A confirmation bias a büntetőeljárás kontextusában

A büntetőeljárás sajátos környezetet biztosít a confirmation bias számára. A nyomozati és vádemelési folyamat természeténél fogva hipotézis-vezérelt: a nyomozók a kezdeti információk alapján feltételezéseket állítanak fel az elkövető személyéről és a bűncselekmény körülményeiről. Ez a kezdeti narratíva később meghatározhatja, hogy milyen bizonyítékokat keresnek, melyik tanúkat hallgatják meg, és hogyan értelmezik a szakvéleményeket (Findley & Scott, 2006). Ezt a veszélyt tovább fokozza, hogy a döntéshozatal kimenetelét nemcsak az információ tartalma, hanem annak bemutatási sorrendje is érdemben befolyásolja: ugyanazokból az adatokból eltérő következtetésekre lehet jutni attól függően, milyen sorrendben találkozunk velük az eljáró személy. Dror és Kukucka ennek kapcsán hangsúlyozzák, hogy a szakértői döntéshozatalban célszerű először a nyers bizonyítékot vizsgálni, és csak ezt követően feltárni a kontextuális információkat, mert ez csökkentheti a megerősítési torzítás és a körkörös következtetés veszélyét (Dror & Kukucka, 2021). A szakirodalom hangsúlyozza, hogy a confirmation bias az igazságszolgáltatás minden szereplőjét érintheti:

- Nyomozó hatóságok: hajlamosak az elsődleges gyanúsítottra összpontosítani, miközben kevés figyelmet fordítanak az alternatív elkövetők vizsgálatára.
- Ügyészek: a vádemelési döntés után gyakran a vádat támogató bizonyítékokat keresik és prezentálják, figyelmen kívül hagyva a felmentő adatokat.
- Bíróságok: a tárgyalás során az első benyomás (és maga a vád) erőteljesen befolyásolhatja a bizonyítékok értékelését.
- Szakértők: a nyomozás során kapott kontextuális információk befolyásolhatják a szakvélemény objektivitását (Dror & Cole, 2010).

A büntetőeljárásban a confirmation bias gyakran önmege erősítő ciklus formájában működik: a meglévő hipotézis alapján gyűjtött és értelmezett bizonyítékok megerősítik az eredeti hipotézist, ami tovább erősíti a torzított bizonyítékválogatást. A legújabb szakirodalom ehhez hozzáteszi, hogy a torzítás nem feltétlenül marad meg egyetlen eljárási szereplő szintjén. Dror szerint a büntető igazságszolgáltatásban a különböző szereplők és részfolyamatok kölcsönösen erősíthetik egymás előfeltevéseit, így úgynevezett bias cascade és bias snowball hatás alakulhat ki: a kezdeti torzítás tovagyűrűzik a rendszerben, majd egyre nagyobb súllyal jelenik meg a későbbi döntésekben is (Dror, 2025). Ez a körkörös logika komoly veszélyt jelent az igazságszolgáltatás tisztességére.

A confirmation bias hatásai a büntető igazságszolgáltatásban súlyosak lehetnek:

- Téves azonosítások és elítélések.
- A valódi elkövető felkutatásának elmulasztása.
- Az ártatlanul vádlottak hosszú ideig tartó fogva tartása.
- A jogbiztonság és a közbizalom romlása az igazságszolgáltatási rendszerben.

Az ilyen következmények nem csupán elméleti veszélyek: számos hírhedt nemzetközi és hazai ügyről tudunk, de sok kisebb ügyben is vannak kevésbé ismert, hasonló mechanizmusokkal magyarázható eljárási hibák, amelyek rámutatnak a confirmation bias kézzelfogható kockázataira.

A következő fejezetben részletesen bemutatjuk a confirmation bias konkrét megjelenési formáit a nyomozó hatóságok, az ügyészség, a bíróság, valamint más eljárási szereplők esetében, hazai példákkal illusztrálva.

A confirmation bias megjelenési formái a büntetőeljárásban

Confirmation bias és a nyomozó hatóságok

A nyomozó hatóságok munkája alapvetően hipotézis-vezérelt: a bűncselekményről beérkező első információk, tanúvallomások és nyomok alapján feltételezéseket állítanak fel a lehetséges elkövetőről, az elkövetés módjáról és a motivációról (Kassin, Dror & Kukucka, 2013). Ez a kezdeti narratíva később irányt szabhat a bizonyítékok felkutatásának és értékelésének. Bár a hipotézis-alkotás a nyomozás természetes és elengedhetetlen része, a túl korai és túl merev elköteleződés könnyen a confirmation bias csapdájába sodorhatja a nyomozókat (Lidén, Gräns & Juslin, 2018).

A nyomozó hatóságoknál a confirmation bias tipikus megnyilvánulási formája az, hogy az elsőként kialakított gyanúhoz illeszkedő bizonyítékokat keresnek, míg a hipotézissel ellentétes információkat figyelmen kívül hagyják vagy kisebb súllyal értékelik (Findley & Scott, 2006). A jelenség pszichológiai hátterében gyakran a motivált érvelés, a kognitív disszonancia csökkentése és a Concorde-effektus áll (ahogyan korábban már kifejtettük): a nyomozásba fektetett idő és erőforrás miatt a rendőrök hajlamosak kitartani egy elmélet mellett, még akkor is, ha az új bizonyítékok cáfolják azt.

Nem elhanyagolható szerepe van a nyomozó hatóságon belüli nyomásnak és a közvélemény elvárásainak is. Magas társadalmi érdeklődésű ügyekben – például sorozatgyilkosságok, kiemelt erőszakos bűncselekmények esetén – a nyomozó hatóságok gyakran erős politikai és médiás elvárásokkal szembesülnek a gyors eredmény érdekében. De Keijser és van Koppen megállapította, hogy

a hivatásos bírák ítéletparadoxont mutathatnak: a bírának kevesebb bizonyítékra volt szükségük a gyanúsított elítéléséhez, ha a bűncselekmény súlyosabb volt (holott azt gondolnánk, hogy éppen a súlyosabb ügyekben születik meg-alapozottabb döntés). Ez a környezet kedvez a confirmation bias kialakulásának, hiszen a gyanú igazolása sokszor fontosabbá válik, mint annak objektív vizsgálata (de Keijser & van Koppen, 2007).

A magyar kriminalisztika történetének egyik legismertebb példája a martfűi rém ügye, amely világosan megmutatja a nyomozati confirmation bias veszélyeit. Az 1950-es évek végén Martfű közelében brutális gyilkosság történt: egy helyi asszonyt megerőszakoltak és megölték. A nyomozás során a rendőrség gyorsan gyanúba keverte Kirják Jánost, aki korábban ismerte az áldozatot, és bizonyos körülmények (például a tartózkodási helye és az állítólagos ellentétek) „illeszkedtek” a nyomozók által kialakított bűnügyi narratívához.

A nyomozók ahelyett, hogy minden lehetséges elkövetői verziót párhuzamosan vizsgáltak volna, szinte kizárólag a Kirják elleni bizonyítékok gyűjtésére koncentráltak. Ennek eredményeként:

- az ellentmondó tanúvallomásokat kevésbé vették figyelembe vagy hitel-telenítették;
- a szakértői vélemények közül azokat preferálták, amelyek alátámasztották a gyanút;
- a Kirják ártatlanságát alátámasztó adatokat – például az alibire vonatkozó részleteket – kevés figyelemmel kezelték (Szabó, 1980).

Az eljárás végén Kirják Jánost elítélték (eredetileg halálra ítélték, de másod-fokon a Legfelsőbb Bíróság ezt életfogytig tartó szabadságvesztésre változtatta meg – szerencsére), miközben a valódi elkövető szabadlábon maradt, és további bűncselekményeket követett el. Csak évekkel később derült ki, hogy Kovács Pétert, az „igazi martfűi rémet” kellett volna felelősségre vonni az emberölésekért. A tragédia több ember életét is érintette: nemcsak az áldozatokét és családtagjaikét, hanem az ártatlanul elítéltét is (Dulai, 2020).

Ez az ügy világosan szemlélteti a „tunnel vision” (alagútlátás) jelenséget, amely a confirmation bias egyik szélsőséges formája (Findley & Scott, 2006). Kriminalisztikai szempontból mindez a verziók versengésének feladásaként is értelmezhető. Mészáros hangsúlyozza, hogy a nyomozás kezdetén – a teljesen egyértelmű eseteket leszámítva – több, egymással versengő verziónak kell léteznie, és az egyik kiválasztott verzióhoz való állhatatos ragaszkodás az egyik legsúlyosabb nyomozási hiba. Ennek következménye, hogy a nyomozó a többi verziót elhanyagolja, a cáfoló adatokat félresöpri, miközben a választott elméletet megerősítő bizonyítékok beszerzését erőlteti (Mészáros, 2021).

A nyomozók szűk fókuszja miatt az alternatív forгатókönyvek és gyanúsítottak figyelmen kívül maradtak, így a bizonyítékok gyűjtése és értékelése egyoldalúvá vált. Arról nem is beszélve, hogy az 1950-es évek Magyarországon a kriminálpolitikai cél is az elkövető minél gyorsabb felderítése volt, akár annak a veszélyét is vállalva, hogy nem a valódi bűnöst ítélik el.

A martfűi ügy és hasonló nyomozati hibák arra figyelmeztetnek, hogy a confirmation bias:

- Korai elköteleződésből fakad: már a nyomozás kezdetén kialakított hipotézisek rögzítik a gondolkodást (O'Brien, 2009).
- Információs aszimmetriát eredményez: a nyomozók több időt és erőforrást fordítanak a gyanú alátámasztására, mint a cáfolatára (Schmittat et al., 2021).
- Kontextuális torzításokat erősít: a szakértők és tanúk is torzult információkat kaphatnak, ami tovább fokozza az elfogultságot (Dror & Hampikian, 2011).

A megelőzés szempontjából a szakirodalom több megoldást javasol:

- Alternatív elméletek tudatos vizsgálata („consider-the-opposite” stratégia) (Hirt & Markman, 1995).
- Független nyomozócsoportok bevonása a felülvizsgálathoz.
- A gyanúsított személyének ismeretétől független bizonyítékértékelés.

A confirmation bias a nyomozó hatóságnál tehát nem pusztán egyéni pszichológiai gyengeség, hanem szervezeti és kulturális tényezők által is fenntartott probléma. A martfűi rém esete rávilágít arra, hogy a hibás nyomozati fókusz és a torzított bizonyítékelemzés akár évtizedekre is tévútra viheti az igazságszolgáltatást, miközben a valódi bűnösök újabb áldozatokat szedhetnek (Herke, 2025).

A confirmation bias és az ügyészség

A confirmation biasra jó példa Ronald Cotton ügye (USA, Észak-Karolina, 1984). Jennifer Thompson tanúvallomása alapján Cottont ítélték el szexuális erőszakért, miután a nő határozottan felismerte őt egy fotósorozatból, majd ezt követően a felismerésre bemutatás során is. 1995-ben DNS-vizsgálat bizonyította, hogy a valódi elkövető Bobby Poole volt. Cotton tíz és fél évet volt börtönben ártatlanul, mivel a kezdeti felismertetést követően nem került sor alapos nyomozásra (Weinberg, 2012).

Ez az eset jól illusztrálja a confirmation bias veszélyét: az ügyészi döntéshozatalban a korai tanúvallomásokra épített elmélet olyannyira meghatározóvá vált, hogy az új bizonyítékok súlyát csak későn vették figyelembe. A hibás vádemelés végül jogerős elítéléshez is vezetett.

Az Egyesült Államokban több eset is rávilágított az ügyészi confirmation bias veszélyeire, például a Duke Lacrosse-ügyben, ahol az ügyészség hosszú ideig fenntartotta a vádat három egyetemi sportoló ellen, noha a DNS-bizonyítékok egyértelműen más irányba mutattak (Mosteller, 2007). Az Egyesült Királyságban a Birmingham Six-ügy hasonló mintát mutatott, ahol a robbantásos mérénylet vádlottjai ellen az ügyészség évekig küzdött, még akkor is, amikor új bizonyítékok jelentek meg ártatlanságukról (Mullin, 1997).

Az ügyészség szerepe Magyarországon a büntetőeljárásban hármas: egyrészt felügyeli a nyomozás törvényességét és célszerűségét, másrészt előkészíti és képviseli a vádat a bíróság előtt, végül egyes esetekben nyomozást folytat (utóbbi vonatkozásában a nyomozó hatóságnál elmondottak irányadók). Ez a hármas funkció magában hordozza annak veszélyét, hogy az ügyész – a nyomozó hatóság megállapításaihoz igazodva – maga is olyan confirmation bias áldozatává válik, amely csökkenti az objektív értékelés lehetőségét. A kognitív pszichológia szempontjából a confirmation bias itt abban nyilvánul meg, hogy az ügyész a rendelkezésére álló bizonyítékokat hajlamos úgy értelmezni, hogy azok a már kialakított vádemelést támasszák alá, miközben a felmentő vagy alternatív magyarázatot kínáló bizonyítékokat kevésbé veszi figyelembe vagy bagatellizálja (Nickerson, 1998).

Az ügyészek gyakran a nyomozás kezdetén kapott információkra és a nyomozó hatóság által felállított elkövetői képre alapozzák a további döntéseiket (Findley & Scott, 2006). A gyakorlatban ez oda vezethet, hogy az ügyész a vádemelést akkor is támogatja, ha későbbi bizonyítékok annak megalapozottságát gyengítik. Ilyen esetekben a confirmation bias nem csupán passzív jelenség, hanem aktív döntéshozatali tényező, amely a vádemelési folyamatot az ártatlanság vélelmével ellentétes irányba tolhatja.

Az ügyészi munka természetéből adódóan a vádemelés célja az, hogy a bíróság előtt a bűnösséget kétséget kizáróan bizonyítsa. Ez azonban hajlamossá teheti az ügyészt arra, hogy a felmentő bizonyítékok értékét kisebbítse, vagy azok relevanciáját kétségbe vonja (Kassin, Dror & Kukucka, 2013). A motivált érvelés (motivated reasoning) jelensége ilyenkor abban áll, hogy az ügyész saját szakmai sikerét, reputációját és az „ügy megnyerését” fontosabbnak érezheti a tényleges igazság kiderítésénél (Kunda, 1990).

A téves vádemelés mögött gyakran az áll, hogy a nyomozati és ügyészi szakaszban kialakult bűnösségi elmélethez való ragaszkodás presztízskérdéssé válik. Az ügyészség intézményi működésében a sikerességi mutatókhoz gyakran hozzátartozik a vádemelések aránya és az elmarasztaló ítéletek száma. Ez implicit nyomást gyakorolhat az ügyészekre, hogy a megindított ügyeket „végigvigyék”, akkor is, ha időközben kétségek merülnek fel.

A confirmation bias mérséklésére az ügyészség esetén több megoldás is létezik:

- A vádemelés megalapozottságát elbíráló független egység: a vádemelés előtt más ügyészeti osztály vagy független szakmai testület értékeli a bizonyítékokat (Burke, 2006).
- „Devil’s advocate” eljárás: a vád előkészítése során egy külön kijelölt ügyész feladata az ellenérvek képviselete (Nemeth, Brown & Rogers, 2001).
- Továbbképzés és tréning: az ügyészek kognitív torzításokra vonatkozó képzése, gyakorlati példákkal.
- Kötelező felülvizsgálati mechanizmus: ha új, felmentő jellegű bizonyíték kerül elő, automatikus ügyfelülvizsgálat induljon (Kerstholt & Eikelboom, 2007).

A confirmation bias és a bíróság

A bíróság feladata a büntetőeljárásban a bizonyítékok pártatlan és kiegyensúlyozott értékelése a vád és a védelem érveinek egyidejű figyelembevételével. A gyakorlatban azonban a bírói döntéshozatalt is befolyásolhatják kognitív torzítások, köztük a confirmation bias. Ennek lényege, hogy a bíró a bizonyítékok értékelésekor hajlamos a már kialakított vélekedését vagy hipotézisét alátámasztó információkat előnyben részesíteni, míg az ellentmondó adatokat kisebb súllyal veszi figyelembe (Nickerson, 1998).

A büntetőeljárás alapelvei között kiemelt helyen szerepel az ártatlanság vétele (praesumptio boni viri) és a kétséget kizáró bizonyítás követelménye (in dubio pro reo). A confirmation bias azonban könnyen oda vezethet, hogy a bíró a tárgyalás menetében – tudatosan vagy tudattalanul – inkább a vádlott bűnösségének bizonyítására törekszik, a felmentési lehetőségek vizsgálata helyett. Ez különösen akkor veszélyes, ha a bíróság a nyomozati iratokból már egy előzetes elvárással érkezik a tárgyalásra, és a bizonyítást ennek alárendelten folytatja le (Kahneman & Frederick, 2002). A bírói confirmation bias egyik jó példája a móri bankrablás, ahol (amint a következő fejezetében részletesen elemezzük) a bírói eljárás egyik súlyos kritikája volt, hogy a bizonyítás szinte kizárólag a vádlottak bűnösségének alátámasztására irányult, a felmentő bizonyítékok vagy alternatív verziók vizsgálata háttérbe szorult. A confirmation bias itt abban nyilvánult meg, hogy a bíróság már a tárgyalás korai szakaszában elfogadta a vád elméletét, és a további bizonyítási cselekményeket ennek megerősítésére koncentrált (Herke, 2021).

Hasonló jelenséget figyeltek meg az Egyesült Államokban a Central Park Five ügyében, ahol a bírói értékelés évekig figyelmen kívül hagyta a felmentő DNS-bizonyítékok lehetőségét, mivel a vádlottak korábbi vallomásai illeszkedtek

a vádelmélethez (Boston Bar Association, 2009). Az Egyesült Királyságban a Guildford Four ügye mutatott hasonló mintázatot, ahol a bíróság hosszú ideig ragaszkodott a korai vádelmélethez, annak ellenére, hogy új bizonyítékok és tanúvallomások más irányba mutattak (Usher, 1990).

A bírói szerep magas szintű felelősséggel és tekintéllyel jár, ami pszichológiailag megnehezíti, hogy az érintett bíró beismerje saját tévedését. A jogerőre emelkedett ítéletek felülvizsgálata így gyakran csak új, vitathatatlan bizonyítékok – például DNS-minta vagy beismerő vallomás – birtokában történik meg. Ez az intézményi és emberi tényező együtt erősíti a confirmation bias fennmaradását a bírói döntéshozatalban.

A bírói confirmation bias különösen veszélyes, mert a bíróság döntése az eljárás végső pontja, és egy téves ítélet helyrehozása évekig vagy évtizedekig is eltarthat. A móri ügy egyik fontos tanulsága, hogy a bíróságoknak intézményes szinten kellene biztosítaniuk az alternatív narratívák és felmentő bizonyítékok egyenlő súlyú vizsgálatát.

Egyéb confirmation bias jelenségek (szakértők, tanúk, védő, terhelt)

A confirmation bias nem kizárólag a nyomozó hatóságokat, az ügyészséget és a bíróságot érintheti, hanem a büntetőeljárás más szereplőit is. A szakértők, tanúk, védők és maguk a terhelték is lehetnek alanyai ennek a pszichológiai jelenségnek. Mivel mindannyian a saját tapasztalataik, érdekeik, érzelmeik és előfeltevéseik mentén értelmezik az eseményeket, fennáll a veszélye annak, hogy a rendelkezésükre álló információkat szelektíven, a saját narratívájukat erősítve dolgozzák fel.

Szakértői confirmation bias

A szakértői bizonyítás a büntetőeljárás egyik legfontosabb eleme, különösen akkor, ha speciális szakismeretre van szükség a tényállás tisztázásához. Ugyanakkor a nemzetközi szakirodalom egyre több bizonyítékot mutat arra, hogy a szakértők is ki vannak téve a confirmation biasnak (Dror et al., 2005). A szakértő előzetes információi – például a nyomozóktól vagy ügyészségtől kapott háttér adatok – tudattalanul befolyásolhatják az értékelést (Nakhaeizadeh et al., 2014). Fontos ugyanakkor hangsúlyozni, hogy a technológiai eszközök vagy az automatizált rendszerek alkalmazása sem jelent önmagában védelmet a torzításokkal szemben. Dror szerint tévhit, hogy a technológia, az automatizáció

vagy akár a mesterséges intelligencia szükségképpen kiküszöböli az emberi torzításokat, mivel ezeket a rendszereket emberek tervezik, működtetik és értelmezik, sőt maguk a technológiai megoldások is hordozhatnak beépített torzításokat (Dror, 2020).

A magyar gyakorlatban is előfordult, hogy igazságügyi szakértő a nyomozati verziótól független, alternatív magyarázatokat nem vizsgált kellő alapossággal. Egy konkrét ügyben az első szakértők szerint a halál időpontja 16:42-től másnap hajnal 6-ig terjedő időpontokban is történhetett. Ennek alapján a bíróság a halál beálltát 17:00 órára tette, noha több bizonyíték (például 21:10-kor lehúzott WC, 23:00–24:00 óra körül használt zuhany) későbbi jelenlétet valószínűsített a helyszínen. Ez azért volt aggályos, mert a vádlott csak akkor lehetett az elkövető, ha ilyen korai volt a halál időpontja, mivel 21:10-kor (és ezt követően végig) már igazoltan más helyszínen volt. A Kúria rögzítette, hogy az elkövetési idő ilyen módon való „kiszámítása” csak akkor állna meg, ha a vádlott lenne az elkövető. Máskülönben a cselekmény jóval később is történhetett, amikor a vádlott már bizonyíthatóan máshol volt. Az ügy végül felmentéssel zárult a „kétséget kizáró” bizonyítás hiánya miatt (Fázsi, 2023).

A torzítás itt a kontextushatás és a top-down információfeldolgozás tipikus esete volt: a szakértő a meglévő elmélethez igazította a szakmai következtetéseit, anélkül hogy szisztematikusan kizárta volna az alternatív lehetőségeket (Dror et al., 2005).

A daktiloszkópia területén végzett tanulmányok kimutatták, hogy a szakértők nagyobb valószínűséggel voltak elfogultak, ha különböző típusú kontextuális információkhoz jutottak (Dror, Charlton & Péron, 2006). A törvényszéki antropológiában a kognitív torzításokkal kapcsolatos empirikus tanulmányok megerősítették a nem, az ősök és a halálkori életkor értékelésében tapasztalt megerősítő torzításokat a biológiai profil elkészítésekor (Nakhaeizadeh, Dror & Morgan, 2014). A megbízhatatlan és a területhez nem kapcsolódó információk elfogult értelmezéshez vezethetnek a tűz helyszíni vizsgálatai során is (Bieber, 2012).

De még a szinte tévedhetetlennek tartott DNS-elemzéssel kapcsolatosan is felmerülhetnek problémák, különösen a kevert DNS-minták esetén. Jó példa erre az 1998-as Josiah Sutton eset, ahol a DNS-vizsgálat eredménye téves volt, mert a szakértő tudat alatt azonosságot akart kimutatni (egy téves sértetti tanúvallomás/felismerés alapján), és később kiderült, hogy elemzése téves. A DNS-elemzés során gyakran találkozunk hiányos vagy részleges DNS-profilokkal, és sokszor nehéz ezeket a profilokat értelmezni, valamint megállapítani a kevert mintában szereplő hozzájárulók számát és személyazonosságát. Ezért, ha egy DNS-elemző szakértő feltételezi, hogy a vádlott DNS-e eredményezhette a megfigyelt profilt, ez potenciálisan növelheti az elemző bizalmát

abban, hogy a vádlott hozzájárult a mintához. Ezzel egyidejűleg figyelmen kívül hagyhatják és/vagy nem tudják azonosítani azokat a lehetőségeket, amelyekkel ugyanazok az adatok keletkezhettek, ha a vádlott nem járult hozzá a mintához (Thompson, 2009).

Dror és Hampikian DNS-elemzéssel kapcsolatos tanulmánya egy csoportos szexuális erőszak vegyes DNS-mintájából indult ki. DNS-szakértők elemezték a komplex DNS-keverékeket, és arra a következtetésre jutottak, hogy a bizonyítékok alátámasztják a vádalkuban együttműködő által azonosított vádlott bűnösségét. A DNS-szakértők előzetes következtetésükben arra jutottak, hogy a vádlott nem zárható ki a kevert DNS-minta alapján. Dror és Hampikian ugyanazt a DNS-keveréket bemutatták 17 semleges észak-amerikai DNS-szakértőnek, anélkül hogy kontextusinformációkat vagy az ügy háttérét közölték volna velük. Csak egy szakértő értett egyet az eredeti vizsgálattal, négy DNS-szakértő a mintát megalapozatlannak minősítette, 12 pedig kizárta a kérdéses vádlottat (Dror & Hampikian, 2011).

A kognitív hatások minimalizálására és a bizonyítékok kettős számbavételének megelőzésére irányuló javaslatok egy része a különböző laboratóriumi funkciók elkülönítését javasolja, azaz azok különböző személyekhez való hozzárendelését. Az egyik javaslat a bizonyíték- és minőségellenőrök létrehozása, akik magasan képzett szakemberekként működnének a bizonyítékkezelő egységeken belül. Fő feladataik közé tartozna a területhez nem tartozó információk kiszűrése, a legkevésbé szuggesztív kérdések megfogalmazása, valamint a bizonyítékok megfelelő részleghez történő továbbításának koordinálása (Saks et al., 2003).

A törvényszéki tudományok területén alkalmazott egyezésvizsgálati módszerek (például DNS-elemzés és daktiloszkópia) pontosságának és döntéshozatalának javítására javasolt másik lehetséges megoldás a kontrollminta módszer (filler control method). Ilyenkor a szakértőknek legalább három mintát biztosítanak összehasonlításra: a helyszíni mintát és a gyanúsított mintáját kiegészítik egy kontroll mintával. A szakértőnek meg kell állapítania, hogy melyik melyikkel azonos, és nem tudja, hogy melyik a terhelt mintája (Wells, Wilford & Smalarz, 2013). Ez megvédi a vizsgálokat a kontextusból adódó hatásoktól (Saks et al., 2003).

Tanúvallomások és a confirmation bias

A tanúk emlékezete rendkívül sérülékeny, és a pszichológiai kutatások szerint könnyen befolyásolható mások állításai, a média, vagy éppen a kihallgatás módja által (Wells et al., 1998). A confirmation bias esetében ez úgy jelentkezik, hogy a tanú hajlamos a saját előfeltevéseihez vagy a kihallgató által sugallt

narratívához igazítani az emlékeit. Arról nem is beszélve, hogy a nyomravezetői díj is könnyen ösztönözheti a tanút olyan vallomásra, amely nem feltétlenül felel meg a valóságnak.

Védői confirmation bias

A védelem feladata a terhelt jogainak maximális védelme, azonban a védő is ki lehet téve a confirmation biasnak – különösen, ha a terhelt ártatlanságában túl mélyen hisz. Ez oda vezethet, hogy a védő egyes bizonyítékokat figyelmen kívül hagy, vagy azok jelentőségét alábecsüli, ha azok nem illeszkednek a védekezési stratégiába.

Gyakori eset, amikor a védő kevés bizonyítékra építi stratégiáját, amelyek a vádlott ártatlanságát erősítik meg, miközben más, potenciálisan felmentő bizonyítékokat nem indítványoz beszerezni. Ilyenkor könnyen előfordulhat, hogy a többi, terhelő bizonyíték alapján elítélik a vádlottat, miközben be lehetett volna szerezni további mentő bizonyítékot is.

A védők sokszor nem rendelkeznek alapvető ismeretekkel sem a szakértői vizsgálatok működéséről és belső korlátairól. Ezért megfelelő képzés nélkül gyakran nem képesek felismerni a szakértői confirmation bias hatását az adatok és a vizsgálati eredmények értelmezésére (Fletcher, 2006).

A confirmation bias és a terhelt

Paradox módon a terhelt is hajlamosak confirmation biasra, különösen, ha saját ártatlanságukról vagy bűnösségük minimalizálásáról van szó. Ez abban nyilvánulhat meg, hogy a terhelt az események felidézésekor olyan részleteket hangsúlyoz, amelyek az ártatlanságát támasztják alá, miközben a terhelő tényeket elhallgatja vagy kisebbíti. Az is előfordult, hogy a terhelt úgy érzi, hogy mindenképpen alibit kell szolgáltatnia, és a hamis alibi miatt elveszíti a szavahihetőségét. A confirmation bias tehát a büntetőeljárás minden szereplőjét érintheti, nem csupán a hatóságokat. A szakértők, tanúk, védők és terheltk torzításai összeadódva jelentősen növelhetik a téves ítéletek kockázatát. Az ilyen torzítások felismerése és kezelése csak úgy lehetséges, ha az eljárás minden szakaszában tudatosan alkalmaznak debiasing technikákat, például a „devil’s advocate” szerepet, a vak vizsgálatokat és az alternatív forgatókönyvek szisztematikus mérlegelését.

A móri bankrablás tanulságai a confirmation bias fényében

A nyomozati szak

2002. május 9. napján dél körül két férfi rontott be a móri ERSTE bankfiókba, és megölt nyolc embert, a mai napig sem tudni, hogy pontosan milyen okból. A nyolc halálos áldozatot követelő bankrablás páratlan a magyar kriminalisztika történelmében (a cselekményt a továbbiakban egységesen bankrablásként említjük, a helyes törvényi minősítéstől függetlenül). Az elkövetők összesen 7 356 481 forintnak megfelelő zsákmánnyal távoztak.

A rendőrség illetékes szervei az esemény után szinte azonnal a helyszínre értek, miután az egyik áldozat édesapja értesítette őket, mert gyanúsaknak találta, hogy a bankfiók hirtelen műszaki okokra hivatkozva bezárt, és feltűnően nagy volt a csend odabent. Majd az egyik ablakhoz odalépve észrevette a lövedék ütötte lyukat (Bicsérdi, 2013).

Pár hónappal a bűncselekmény elkövetése után kézre került Kaiser Ede és Hajdú László, akiket aztán 2005-ben jogerősen el is ítélték a bankrablás miatt: Kaiser Ede tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést kapott, míg Hajdú Lászlót 15 év fegyházbüntetésre ítélték.

Pár évvel később, 2007-ben egy gyűjtő fegyver alkatrészeket talált egy erdőben, nem messze Tatabányától. Ezek az előkerült tartozékok gyanúsán hasonlítottak a bankrablásnál használt fegyverekre. A nyomozás újraindult, majd kézre kerültek a valódi tettesek, Nagy László és Weiszdorn Róbert. Ezt követően a perújítási eljárás során Kaiser Edét és Hajdú Lászlót jogerősen felmentették az ügyben.

Azt, hogy valójában mi is történt Móron, és egy bankrabláshoz miért volt szükség mindenfajta követelés előtt nyolc embert megölni, soha nem tudjuk meg, mivel Nagy László a börtönben felakasztotta magát. Arra a kérdésre pedig nagyon nehéz a választ megadni, hogy miért nem az igazi tetteseket ítélték el 2005-ben.

Kaiser Edéhez és Hajdú Lászlóhoz a nyomozókat Kiglics Attila tanúvallomása vezette el, amit később látszólag alátámasztott a többi, helyszínen jelenlévő tanú vallomása is. A felismerésre bemutatások alkalmával pedig páran felfedezni vélték (még ha nem is elég meggyőző erővel) Kaiser Edét. Az eljárás során végig megfigyelhető volt, hogy a hatóságok a Kiglics Attila tanúvallomásán alapuló gyanút kívánták megerősíteni, azokat a bizonyítékokat begyűjteni, amelyek Kaiser Ede és Hajdú László bűnösségét erősítik meg, végig figyelmen kívül hagyva azokat a bizonyítékokat, amelyek egy másik verziót erősítettek volna meg (illetve arra utaltak, hogy nem a terheltek követték el a bűncselekményt). A móri eset tehát nemcsak a justizmord, hanem a confirmation bias mintapéldája is.

Felmerülhet a kérdés, hogy mi vezet ahhoz, hogy egy tanú ténybelileg hamis vallomást tesz. Ennek oka ugyanis az esetek egy jó részében nem az, hogy a tanú szándékosan hamisat akarna vallani. Némely információ az idő múlásával elenyészik, így például a tanú gyakran máshogy emlékszik a terhelt kinézetére is, ami sokszor félrevezető lehet a nyomozás szempontjából. Érthető módon a tanú nem mindig tud megfelelően emlékezni, mert az elkövetéskor éppen nem tartotta fontosnak, vagy nem tűnt neki gyanúsnak. A segítőkész tanúk ebben az esetben gyakran tévednek, mert annyira vissza akarnak emlékezni, hogy sokszor felnagyítanak apró dolgokat, más fontos ténynek pedig nem tulajdonítanak jelentőséget. Más a helyzet a sértett esetében, aki több mint valószínű, hogy pontosan fog emlékezni az elkövető kinézetére, vagy az elkövetés idejére, főleg erőszakos bűncselekmény esetén. Az ő memóriájában ez olyannyira rögzül, hogy az életben talán soha nem felejtí el. Ezt nevezik „villanófény emléknek” („flashbulb memory”), amikor valakit egy sokkoló, érzelmileg erős esemény ér, akkor többnyire pontosan fel tudja idézni, hogy hol volt, mit csinált, kivel volt, hogyan értesült róla stb. (ezt mutatták ki például a 2001-es terrortámadásokkal kapcsolatosan) (Brown & Kulik, 1977). Az már persze egy másik kérdés, hogy a sértett agya hogyan próbálja elnyomni a bűncselekménnyel kapcsolatos emlékeket.

Említést kell tenni azokról a tanúkról is, akik olyan információ birtokában vannak, amely konkrétumokra vonatkozik, mint például egy barátnő neve, vagy egy telefonszám. Az a jellemző, hogy ezek a tanúk ezen információ vonatkozásában nem tévednek (kivéve, ha félre akarják vezetni a hatóságot).

Természetesen sok más, a tanúvallomást befolyásoló tényező lehet. Ezeket az az 1. számú táblázatban mutatjuk be.

1. számú táblázat

Tanúvallomást befolyásoló tényezők

OBJEKTÍV (külső, a tanú személyétől nem függő)			SZUBJEKTÍV (belső, a tanú személyétől függő)		
az észlelés		a megőrzés	biológiai	pszichikai	szociológiai
TÁRGYA	MÓDJA	FELTÉTELEI	TESTI adottságok	LELKI vonások	TÁRSADALMI helyzetek
cselekvés	látás	időmúlás	életkor	érzelem	csoporthoz tartozás
személy	hallás	utólagos behatások	nem	figyelem	foglalkozás
tér-idő (sebesség)			érzékszervi fogyatékoság	értelem	nevelés
beszéd				szakismeret	

Forrás. Tremmel, Fenyvesi & Herke, 2005.

Egy ügy elején, a meglévő információk alapján többféle verziót állítanak fel. Ahogyan telik az idő és gyűlnek a bizonyítékok, úgy alakul a koncepció is. Egyre világosabbá válhat, hogy mi is történt valójában, ezért a koncepció változhat is. Egy nyomozás során soha nem szabad egyetlen elgondolásra építeni és ahhoz görcsösen ragaszkodni, mert ennek a következménye lehet a confirmation bias, végső soron pedig akár a justizmord is.

Sajnos tökéletes példa erre a móri ügy. A nyolc halálos áldozat miatt nemcsak a hatóságok akarták mindenképpen minél előbb megoldani az ügyet, hanem a közvélemény nyomása is óriási volt. És lehet, hogy nagyobb odafigyeléssel rögtön látszania kellett volna, hogy az a vonal, amin a nyomozás elindult eleve hibás, de ez a hiba nem volt szembetűnő, mivel azok a bizonyítékok és adatok váltak fontossá, amelyek az adott elképzelést támasztották alá. A többi, talán fontosabb részlet felett pedig elsiklott mindenki, és nem is kerestek más-fajta lehetőséget.

Kiglics Attila tanúvallomása a móri rablásnál elindított egy olyan vonalat, amely kizárta egy másik koncepció kialakításának lehetőségét. A móri bankrablásnál nem kevés tanú volt, csak hogy ők is ezt a nézőpontot támasztották alá, és egy sem volt, aki másként emlékezett volna az ajtóban álló férfira, vagy aki egyszer legalább, ha nem is elsőre, de ki ne választotta volna Kaiser Edét a felismerésre bemutatások alkalmával. Innentől a nyomozás ebbe az irányba haladt tovább, és az ezt a verziót alátámasztó bizonyítékok erősödtek meg. Nem is merült fel egy másik koncepció lehetősége, vagy ha mégis, akkor annak nem tulajdonítottak jelentőséget, mert a feltárt bizonyítékok Kaiser Ede és Hajdú László szerepét igazolták. Senkit nem érdekelt, hogy önmagában kevés a tanúvallomás, nincsen még használható anyagmaradvány sem. Talán a tanúk is annyira fel akarták ismerni az elkövetőt, hogy Kaiser Edét választották ki, vagy annyira túl akartak már lenni a sok kérdezésen, hogy őt jelölték meg. Ha lett volna egy használható ujjnyom, vagy ha előkerültek volna a fegyverek, esetleg maradt volna egy túlélő, akkor minden másképp alakulhatott volna.

A confirmation bias nagyon jól kimutatható a móri ügynél. Mivel csak egy elképzelés mentén folyt a nyomozás, ezért azokat a kérdéseket részesítették előnyben a tanúk kihallgatása során, amelyek az adott verziót támasztották alá, és elhanyagoltak fontos és valós kérdéseket, mert azok egy másik verziót támasztottak volna alá. A móri ügyben erre nagyon jó példa Kaiser Ede magassága. A tanúk többsége az elkövetőt 180–190 cm magasnak írta le. Kaiser Ede 178 cm magas volt, és a lelőtt biztonsági őr sem volt magasabb, mint 180 cm, habár a tanúk többsége ennél alacsonyabbnak írták le őt. Mindenki egy feltűnően magas személyre emlékezett, aki inkább közelítette a 190 cm-t, és többen említést tettek arról is, hogy a fejüket meglehetősen hátra kellett hajtani ahhoz,

hogy felnézhesse a férfit. Azt is elmondták, hogy az elkövető sokkal magasabb volt, mint a valódi ő, aki valójában Kaiser Edével azonos magasságú volt. Ez az ellentmondás egy felismerésre bemutatás során könnyen igazolható lett volna, de nem rendelték el azt, mivel nem akartak semmi olyan bizonyítékot beszerezni, ami az eredeti verziót cáfolta volna.

A Kaiser Edével kapcsolatos koncepció nem véletlenül erősödött meg könnyen. Bár utólag beigazolódtott, hogy a móri bankrablásban nem vett részt, mellette számtalan más, hasonló jellegű vagyon elleni bűncselekményt követett el. Az 1990-es évek végétől váltak kedvenc célpontjává a pénzváltók. Ekkor még nem alkalmazott különösebb erőszakot, inkább trükkös lopások voltak jellemzőek rá, majd fokozatosan átfordult a másik irányba, amikor már nem jelentett akadályt az erőszakos fellépés, a sértett megtámadása, vagy akár a lőfegyverrel történő fenyegetés, illetve annak használata (Bicsérdi, 2012). Kaiser Edét a móri ügyön kívül még tíz esetben találta a bíróság bűnösnek kisebb-nagyobb súlyú bűncselekmények kapcsán. Ezekben az esetekben általában ugyanazokkal az emberekkel dolgozott. Az elfogása előtt azonban pár alkalommal már a többieket hanyagolva, jobbra csak Hajdú Lászlóval követett el közösen bűncselekményeket, de Kiglics Attilát szinte mindig be akarta vonni. Talán Hajdú László erőszakosságra való hajlama miatt válthatott irányt Kaiser Ede, és válhatott ő maga is erőszakosabb bűnözővé, bár elmondása szerint sem ő, sem Hajdú László nem volt erőszakos jellem. Kiglics Attila elmondása szerint többször meghátrált, mert Kaiser Ede túlságosan erőszakossá vált, még ha el is esett a nagyobb bevételektől. Ezek a személyes sérelmek és a nyomravezetői díj is szerepet játszhatott abban, hogy Kiglics Attila a nyomozó hatósághoz fordult. Nem volt nehéz összeraknia a részleteket. Elmondása szerint szó volt közöttük korábban a móri bank kirablásáról. Kaiser Ede a móri barátnője révén tarthatott előzetes terepszemlét, Hajdú László értett a fegyverekhez, és nem utolsó sorban Kaiser Edének a bankrablást követően hirtelen jobban ment a sora, rendezte adósságait. Ezekből a tényekből és azokból a feltételezésekből, amelyeket Kiglics Attila továbbfűzött, született meg az a tanúvallomás, amely nemcsak a rendőrséget, de az ügyészséget és a bíróságot is rossz vonalon indította el a móri ügy kapcsán.

Kaiser Edét Kiglics Attila adta a rendőrség kezére. Kiglics Attila az ügyvédjén keresztül üzent a nyomozó hatóságnak (mivel ő maga éppen szökésben volt), hogy teljesen biztos abban, hogy Kaiser Ede és Hajdú László követték el a móri bankrablást. Ez az információ mindenkit lázba hozott, hiszen viszonylag hosszú, sikertelen nyomozást követően végre volt egy (két) kézzelfogható személy. Lett egy tanú, aki ismeri a lehetséges elkövetőket, aki velük együtt követett el különböző rablásokat, és nem is akármilyen indokokkal támasztja alá

feltételezéseit. Kiglics Attila vallomásának kisebbik része konkrét tényekből állt, amivel Kaiser Ede és Hajdú László Mórhoz volt kapcsolható, a nagyobbik része viszont a körülményekből levont feltételezések voltak csupán. Ilyen konkrét tények voltak az alábbiak.

1) Kaiser Ede hirtelen megváltozott (megjavult) anyagi helyzete.

Kiglics Attila tanúvallomásában erről ezt mondta: „*Onnan gondolom, hogy Ede csinálta meg a balhét, mert ismerem őt. Tudom, hogy a bűncselekmény előtt nem volt pénze, ugyanakkor néhány nappal a történetek után hirtelen volt új órája, arany nyaklánc, karlánc.*” (Kovács, 2009).

Kiglics Attila következtetése egyébként helyes volt abból a szempontból, hogy a hirtelen jött pénz bűncselekmény elkövetéséből származott. Abba viszont sem ő nem gondolt bele, hogy ez a vagyon nem feltétlenül a móri bankrablásból van, sem a hatóságok nem jártak utána. Kaiser Ede ugyanis ebben az időben hajtotta végre egy osztrák pénzváltó kirablását, amelybe egyébként Kiglics Attilát is be akarta vonni, de ő nem vállalta a külföldi utat a körözése miatt, ezért Kaiser Ede Hajdú Lászlóval hajtotta végre azt a bűncselekményt. Kiglics Attilának konkrét bizonyítékai nem voltak arra, hogy Kaiser Ede valóban a móri bankrablásból szerzett vagyont, csak következtetni tudott erre az ezt alátámasztó többi információból.

Ez jó példa arra, hogy a confirmation bias jelensége nemcsak a hatóságoknál, hanem akár a tanúknál is megjelenhet: noha tudott Kiglics Attila az osztrák rablási tervről is, és arról is, hogy azt szintén ebben az időben tervezték elkövetni, nem merült fel benne, hogy Kaiser Ede anyagi helyzetének javulása ennek az osztrák (sikeres) rablásnak a következménye, hanem a korábbi elképzeléséhez igazította azt. Persze az sem zárható ki, hogy a nyomravezetőnek járó jutalomért cserében „feledkezett meg” erről a lehetőségről.

Amikor Kiglics Attila a móri bankrablásról a médiából értesült, még fel sem merült benne, hogy azt Kaiser Ede követte volna el, azt a rendőrségnek csak két hónappal később jelezte. Az információk többsége, amelyek alátámasztották számára, hogy Kaiser Ede és Hajdú László voltak az elkövetők, már az elkövetés után rögtön rendelkezésére állt és nem később keletkezett. Arra a kérdésre, hogy miért nem tett vallomást korábban, nyilván sokféle magyarázatot lehetne adni: Kaiser Ede a társa és a barátja volt, ezért nem akarta beárulni, esetleg félt valamitől, vagy korábban nem tudott a nyomravezetői díjról. Kiglics Attila elmondása szerint soha nem kérdezett rá Kaiser Edénél, hogy ott volt-e a móri bankrablásnál, mert szerinte náluk egyfajta etikettként működött, hogy nem beszéltek egymás balhéiról.

2) A második tény Kiglics Attila vallomásában a móri barátnő volt, amihez szorosan kapcsolódik a harmadik fontos tényező, a bankrablás tervezése.

A móri lánnyal Kaiser Edének nem volt hosszú kapcsolata, de arra éppen elég volt, hogy móri tartózkodásai során szemet szűrjön neki az ERSTE bankfiók. Kaiser Ede így feltérképezhette a bankot, aminek kirablását a 2. számú Csepeli Postahivatal ellen tervezett rablással egy időben vetette fel, többek között Kiglics Attilának is. A csepeli postarablás mellett már szerepelt alternatívaként a móri bank. Kaiser Ede egyébként az eljárás során nem is tagadta, hogy tervezte a móri bankfiók kirablását. Lehetősége volt megismerni a helyet, alaposan megfigyelni a bankfiók működését.

Az a tény azonban, hogy Kaiser Edének volt egy móri barátnője, és a móri tartózkodásai során fel tudta mérni a terepet, önmagában egyáltalán nem bizonyítja azt, hogy Kaiser Ede 2002. május 9-én elkövette a móri bankrablást. A lány csak egy barátnője volt a múltból, akivel csak pár hónapig tartott a kapcsolata, és már 2000-ben véget ért, a bűncselekményt pedig 2002-ben, két évvel később követték el. A 2. számú Csepeli Postahivatal kirablása 2001-ben volt. Az időbeli eltérések nagyok, és bár a koronatanú joggal gondolhatta azt, hogy valóban egykori barátja követte el a móri bűncselekményt, az időmúlás kérdése komoly problémát vet fel. Miért várt volna két évig Kaiser Ede, amikor ez idő alatt többször is véghez vihetné volna a móri bankrablást? Felmerülhet az a kétely is, hogy Kaiser Ede miért ment volna vissza Móra, hiszen ott nem kevés ember láthatta két évvel a gyilkosság előtt, és ezért könnyen felismerhették volna. Feltűnően közlekedett, ugyanaz a gépjárműve volt: az M5-ös BMW-t nem valószínű, hogy móri ismerősei elfelejtették, a barátnő környezete is emlékezhetett rá, ebből kifolyólag nem észszerű, hogy kockáztatta volna a lebukását. A másik oldalról megközelítve a dolgot: a bankrablást álruhában követték el, és az sem kizárt, hogy ha más külsővel jelenik meg, az emberek többsége két év után nem ismerte volna fel.

Tulajdonképpen ezen konkrétumokon kívül semmi sem állt rendelkezésre, amely arra utalt volna, hogy Kaiser Edének köze lehetett a móri bankrabláshoz. Ebből is látszik, hogy Kiglics Attila tanúvallomása nem tényeken alapszik, hanem a benne összeállt kép adja a teljes történetet, és a nyomozó hatóság dolga volt megtalálni azokat a bizonyítékokat, amelyek megerősítik azt a feltevést, hogy Kaiser Ede és Hajdú László követték el a bűncselekményt. Kiglics Attila vallomásának többi része ugyanis saját feltételezésein alapult és nem konkrét tényeken. Ilyen feltételezések voltak az alábbiak:

- a) Kaiser Ede magatartása a móri bankrablás után.
- b) Kaiser Ede idegessége és drogozása.
- c) A mobiltelefon és gépjármű kérdése.

- d) Hajdú László szerepe.
- e) Kaiser Ede külső megjelenése.

ad a) A bankrablás után Kiglics Attila beszélt Kaiser Edével telefonon, és személyesen is találkoztak. Kiglics Attila elmondása szerint a móri bankrablást követően Kaiser Ede bement Kiglics Attila élettársához egy videotékába, és azt mondta, hogy nem Farkas Róbert és Horváth Szilárd követte el a gyilkosságot (ekkoriban ugyanis ez a feltételezés terjedt el a sajtóban). Nem sokkal ezután pedig Kaiser Ede felhívta Kiglics Attilát. A telefonbeszélgetés Kiglics Attila szerint egyfajta „tapogatózó beszélgetés” volt, miszerint Kaiser Ede felmérte, hogy mennyit tudhat Kiglics Attila, de a bankrablásról egy szót sem ejtettek. Ezt tetézte, hogy Kiglics Attila szerint egy találkozó alkalmával Kaiser Ede felvetette azt, hogy öljék meg Hajdú Lászlót és a barátnőjét, mert túl sokat tudnak.

Ezek az adatok alátámaszthatják azt, hogy Kaiser Ede a móri bankrablás elkövetője, de ha ettől függetlenül szemléljük, látható, hogy önállóan is értékelhetők. Ha ugyanis nem az lett volna az alap feltételezés, hogy Kaiser Ede követte el a bankrablást, akkor is értékelhetők lettek volna ezek az adatok. Tegyük fel, hogy Kaiser Ede tudomást szerzett róla, hogy elkövették azt a bűncselekményt, amit évekkel előtte ő is tervezett. Nyilván felmerült benne a kérdés, hogy vajon azok a társai, akikkel azt tervezte, mit gondolnak erről. Ebben az esetben is feltérképezi, hogy mit tudhatnak az elkövetésről, hogy nem ők követték-e el a korábban közösen tervezett bűncselekményt (hiszen ő tudta, hogy nem ő volt az elkövető). A közöttük lévő, Kiglics Attila által elmondott etikett alapján Kaiser Ede sem kérdezhetett rá, hogy ők voltak-e, ezért ez a tapogatózó magatartás indokolt ebben az esetben is.

Azaz ezeket a tényeket éppen a confirmation bias miatt értékelték Kaiser Ede terhére, hiszen ha nem lett volna az előfeltevés, hogy ő az elkövető, akkor fel sem merült volna, hogy ezek az ő bűnösségét támasztják alá. Ráadásul az, hogy Kaiser Ede felvetette Kiglics Attilánál, hogy meg kellene ölni Hajdú Lászlót és a barátnőjét, abszolút nem támasztja alá, hogy ők követték volna el a bűncselekményt. Ha így lett volna, akkor éppen Kiglics Attilát kellett volna megölniük, hogy túl sokat tud, és nem bevonni az ügybe valakit, aki nem is volt ott az elkövetéskor. Ez tipikus esete annak, amikor a confirmation bias miatt éppen a terhelt javára szóló tényeket értékelik a terhére.

ad b) Kaiser Ede 2002 májusában szemmel láthatóan drogozott, ideges volt, ami még jobban erősítette Kiglics Attilában a gyanút. Vallomásában Kiglics Attila elmondta: *„És az is látszott rajta, hogy rettenetesen ideges. Két héten keresztül folyamatosan szívott. Ez alatt én azt értem, hogy kokaint használt, napi*

két-három grammot, és nem mozdult ki otthonról [...] A telefonjait is kicserélte, majd a büntett után két héttel megvásárolta azt a kevésbé feltűnő Volvo C70-est, amivel jelenleg is közlekedik. Május 20-án van a születésnapom. Biztos vagyok benne, ha ez a móri eset nem történt volna, és nem ő lenne az elkövetője, kijött volna engem felköszönteni. De miután sejtí szerintem, hogy én gondolom, hogy ők voltak, ezért nem látogatott meg.” (Kovács, 2009). A barátságuk alapján, a kettőjük között lévő etikettet felrúgva Kiglics Attila érdeklődhetett volna Kaiser Ede idegességének oka iránt, amiből gyorsan kiderült volna, hogy mi okozta Kaiser feszült mindennapjait.

Kiglics Attila szerint az idegesség mellé társult a kokain. Kiglics Attila Kaiser Edét 2002 májusát követően látta bedrogozott állapotban, amiből azt gondolhatta, hogy valami olyasmi történhetett, amin nem tud áttépni a kokain segítségével. Az eddig említett körülményekkel együttesen Kiglics Attilának logikusan kezdett összeállni a fejében egy valósnak hitt kép, de semmi kézzel fogható nem állt rendelkezésére, ami ténylegesen alátámasztotta volna a feltételezéseit.

Ezek a tények azonban semmit nem támasztanak alá. Kaiser Ede éppen úgy lehetett ideges egy másik elkövetett bűncselekmény miatt, egyéb magánéleti okból, de éppen azért is, mert tudta, hogy többen is tudják, hogy korábban ő is tervezte a móri bankfiók kirablását, és most, hogy ezt valaki ilyen brutális módon elkövette, könnyen képbe kerülhet ő is.

ad c) A mobiltelefon és gépjármű kérdése már egy konkrétabb kiindulási pont. Egy bűnöző a leplezése érdekében próbál változtatni az addig megjelenésén, ha szóba kerülhet a neve egy ilyen kiemelt bűncselekménnyel kapcsolatosan, és főleg akkor, ha a telefon alapján be is mérhették. A híváslista és a cellainformáció megfelelő alapot adhat arra, hogy valaki összefüggésbe hozható legyen adott bűncselekménnyel. Farkas Róbert és Horváth Szilárd is azért kerültek szóba, mint lehetséges móri elkövetők, mert Horváth Szilárd telefonja 2002 májusában fellépett a móri átjátszótoronyra. Ehhez képest sem Kaiser Ede, sem Hajdú László mobilja nem járt ott adott időben, nem volt ott egyik telefon sem Mór közelében akkor, amikor a bankrablás történt. Noha normális esetben ez egy mentő körülmény lenne, a confirmation bias itt is belépett: nem azt mondták, hogy ez a tény azt támasztja alá, hogy valószínűleg nem ők az elkövetők, hanem felvetették azt, hogy biztosan volt másik telefonjuk, amire egyébként semmilyen adat nem volt.

Ugyanez a helyzet a gépjárművel. Kaiser Ede kocsiját nem látták a móri bankrablás közelében. Ennek a terhelt javára szolgáló bizonyítéknak kellett volna lennie, de a confirmation bias alapján megszületett az a feltételezés, hogy biztosan lecserélte a kocsiját. Kiglics Attila elmondta, hogy Kaiser Ede kifizette az összes tartozását, többek között a lízinget is. Miért kellett volna egy olyan kocsit

lecserélnie, ami végérvényesen is az övé lett? Ráadásul az új kocsiját még nem ismerték móri ismerősei, és a feltételezés szerint nem egy magasabb vagy hasonló kategóriájú autót vett, hanem egy kevésbé feltűnőt.

ad d) Még kevesebb volt Kiglics Attila információja arra nézve, hogy Kaiser Ede társa az elkövetéskor Hajdú László volt. Móránál az akkori feltételezések szerint két elkövető volt: egy, aki az ajtóban állt és egy, aki lelőtt mindenkit, habár nem volt kizárt az sem, hogy egy harmadik személy segédkezett a rablásnál.

Kiglics Attila nem tudott mást elképzelni Kaiser Ede mellé, mint Hajdú Lászlót: „Amikor Kaiser kezdett előjönni ezekkel az okosságokkal, hogy raboljunk ki pénzszállító autót, bankot, és mi ezt elhárítottuk, akkor kezdett Hajdú felé orientálódni. Ebből is gondolom, hogy ezt a bűncselekményt is vele követte el, miért ment volna Hajdú betörni, amikor speciális kiképzést kapott ilyen fegyveres dolgokból a légióban? A másik a hangtompító. A Hajdú, pontosan tudom, odavan a hangtompítókért. Ami idáig volt fegyvere, ahhoz mindhez volt hangtompítója, azaz csendes fegyverek voltak [...] Korábban volt neki egy Parabellum típusú pisztolya [...] és egy Skorpió géppisztolya is [...] A Parát én is láttam nála, a Skorpióról az Ede mesélt nekem [...] Hangtompítót több alkalommal is láttam nála személyesen.” (Kovács, 2009).

A vallomásból kiderül, hogy Kiglics Attila nem kedvelte Hajdú Lászlót az erőszakossága miatt. Mivel Kaiser Ede is hajlott az erőszakosságra, és Kiglics Attila ebben nem volt partner, így összerakva az apróbb részleteket, helytállónak tűnt az a konklúziója Kiglics Attilának, hogy Hajdú Lászlóval követhette el Kaiser Ede a móri bankrablást. Bár semmilyen bizonyíték nem támasztotta alá ezt az elképzelését, Kiglics Attila ezt csak Kaiser Ede viselkedéséből és Hajdú László idegenlégiós múltjából következtette ki.

Az is fontos tényező volt Kiglics Attilánál, hogy ugyan fegyvert kezelni bárki megtanulhat, nem kell azért a légióba besorozni, de otthon nem tart magánál mindenki, főleg nem egy Skorpió géppisztolyt és hangtompítót. Egyik sem hétköznapi darab, nem csak az átlagemberek, de még a bűnözők körében sem. Kiglics Attila tudta, hogy a móri elkövetők fegyvere többek között egy Skorpió volt, és a mérsárlás ideje alatt semmit nem lehetett észlelni abból, ami a bankban történt, ezért feltételezhető volt a hangtompító használata. Ezekből a tényekből rakta össze, hogy Hajdú László volt Kaiser Ede társa. Most, hogy tudjuk, hogy nem ők voltak az elkövetők, jól látszik, hogy milyen gyenge alapokon állt ez a túlzott következtetés, amit a mindenképpen elkövetőt produkálni kívánó nyomozók könnyen elfogadtak.

Hajdú László esetében a kutatás (akkori szóhasználatnál házkutatás) nem hozott eredményt, lőfegyverek nem kerültek elő, az azonosítás elmaradt. Ez

azonban nem zavarta a hatóságokat, Kiglics Attila elmondását elegendőnek tartották a bizonyításhoz.

ad e) Kiglics Attila a vallomását a következővel fejezte be: *„El tudom mondani, miért lehetnek ők az elkövetők. Az, hogy Ede állt kint az ajtóban, mint biztonsági őr, és teljes hidegvérrel küldi el az embereket, akik be akarnak jönni, a szoláriumozott bőrével, az elegáns ruhájában, ez tipikusan rá vall. Ha meglátják, tapasztalni fogják, hogy csupa elegáns szövetnadrág, ing, póló alkotják a ruhátárát, csak ilyen cuccokban mászkál.”* (Kovács, 2009).

Kaiser valóban híres volt az eleganciájáról, a hiúságáról. Nagyon sokat adott magára, vasaltatni vitte a ruháit, mindig a divatnak megfelelő darabokat viselt. A gyilkosság napján egy biztonsági őrnek öltözött ember küldte el a bankba betérni akarókat. Ez egy olyan ember kellett, hogy legyen, akinek van kiállása és meggyőző tud lenni, akinek van bátorsága eltessékelni egy átutalást leadó férfit, amíg a háttérben éppen embereket ölnek. Egy elegánsan felöltözött, magas férfi, aki tovább hessegeti az ügyes-bajos dolgaikat intézni akaró személyeket.

Ez a része Kiglics Attila vallomásának ténylegesen egy szubjektív vélemény. Valószínűleg levezette magában, ahogyan Kaiser Ede ott áll a bank ajtajában. Ismerte a módszereiket, a stílusukat, ami nem olyan volt, mint ahogyan Mór-nál a bankrablás történt. Testi sértés, emberölési kísérlet valóban felróható nekik, de nem volt jellemző a tömeges gyilkolás. Ha minden a terv szerint haladt, és megszerezték a zsákmányt, továbbálltak. Nem ölték embert a 2. számú Csepeli Postahivatal esetében sem, pedig ott is több alkalmazott volt jelen. Ezeket a részleteket Kiglics Attila nem vette észre, vagy csak éppen a confirmation bias miatt (vagy a nyomravezetői díj reményében) nem akarta észrevenni. Pedig ő ismerte Kaiser Edét és Hajdú Lászlót is, tudta, hogy mire képesek. Önmagában abból levonni a következtetést, hogy azért állt Kaiser Ede a bankfiók előtt, mert szeretett elegánsan öltözködni, de nem venni figyelembe, hogy sem Kaiser Ede, sem Hajdú László soha nem ölt embert és mindig a zsákmányszerzés volt csak a céljuk, megmutatja, hogy mennyire egyoldalú volt a rendelkezésre álló adatok értékelése. Ez nem is vezethetett máshoz, mint justizmordhoz.

Összegezve tehát elmondható, hogy Kiglics Attila vallomása a nyomozati szakban konkrét bizonyítékot nem adott, csak egy elindulási vonalat. Az biztos, hogy vallomásával sok más bűncselekményre is fény derült, de arra sajnos nem, amire a vallomása irányult. Kiglics Attila vallomása nem mondható hamisnak, hiszen nem hazudott, olyan tényeket és azokból levont következtetéseket adott a rendőrség tudtára, amelyek igazak voltak. A gond az volt, hogy a vallomást

és az abban közölt adatokat összességében nem értékelték megfelelően, az információknak nem jártak utána teljes alapossággal, hanem csak azokat vették ki belőle, amik a (téves) előfeltételezést alátámasztották.

Kiglics Attila vallomásán felül további olyan tanúvallomások is voltak, amelyeket (talán éppen a confirmation bias miatt) figyelmen kívül hagyott a nyomozó hatóság, illetve nem ellenőrizte azokat. Amikor a bűncselekményt elkövették, több tanú is beszélt az ajtóban álló elkövetővel. Az egyik legkiemelkedőbb ezen tanúk közül is az a férfi, aki felfedezte magát a bankrablást. Ő volt az, aki értesítette a rendőrséget, miután észrevette, hogy a bank oldalsó ablakán golyó ütötte lyukak vannak, és feltűnően nagy a csend odabent. Mindezek előtt beszélt az egyik elkövetővel, hiszen lányához és vejéhez akart bemenni a bankba egy kevés pénzt kérni tőlük, valamint követte a két férfit egy darabig, miután azok kiléptek onnan, vagyis közvetlen közelségből láthatta és hallhatta őket. Ő az egyetlen, aki mindkettő személlyel találkozott. Elmondása szerint mindkét elkövető 25–30 év körüli fiatalember, az egyik 185–190 cm, a másik pedig csak 165–170 cm magas volt, és egy táskával távoztak a fiókból. Ezenkívül az egyik biztonsági őrnek öltözött, a másik kopottas farmert viselt. A tanú nem tudta megmondani, hogy a korábban látott biztonsági őr megegyezett-e a távozó őrrel. Felesége hasonló módon nyilatkozott, ő a bank előtt egy 25–30 év körüli férfit látott cigarettázni, a férfit testesnek, kigyúrtnak és szőkésbarna hajúnak írta le.

A másik lényeges tanú az volt, aki nemcsak beszélt, de érintkezett is az elkövetővel, ugyanis egy átutalási megbízást adott át neki. Az elkövető azt elvette, és a megfelelő ládába bele is dobta. Ő szintén 180–190 cm magasnak írta le a férfit, aki vékony testalkatú, fehér bőrű volt, vékony karral és nőies jelleggel rendelkezett, hosszúkás és szikár arca volt, sapkát és bajuszt nem viselt, biztonsági őr ruha volt rajta, valamint nyugodtnak tűnt, és szép, „dunántúli akcentussal” beszélt.

A következő tanú, aki szintén beszélt az ajtóban álló férfival, már egy 30–35 éves, 180 cm magas személyt írt le, akinek vörössesszőke haja és németes megjelenése volt, valamint nyugodtnak és feltűnően udvariasnak bizonyult. Volt olyan tanú is, aki sapka nélkül látta az elkövetőt, de a többi szempont lényegében megegyezett. A következő tanú ismételtén beszélt az ajtóban álló személlyel, ő is 180–185 cm magasnak írta le, átlagosnál erősebb testalkatúnak, a hangját furcsának nevezte, mivel a férfi szerinte orrhangon beszélt.

Összesen hét tanú találkozott és beszélt az elkövetővel, akik egy fiatalembert véltek felismerni. A kor az majdnem minden tanúnál egyhangú volt, a magasságban sincsenek jelentősebb eltérések, illetve az öltözkében is egyetértének. Az biztosra vehető volt, hogy egy fiatal, magas, biztonsági őrnek öltözött személy állt az ajtóban.

Ezen vallomások alapján akár lehetett volna Kaiser Ede is a fent említett személy, de voltak olyan fontos momentumok, amelyek nem az ő bűnösségét támasztották alá. Az egyik, hogy voltak többen is, akik egy szökésbarna, valamint németes megjelenésű személyt vélték látni, illetve a leírtak szerint egy erősebb testalkatú férfiről volt szó. Kaiser Ede barna hajú és nem volt erősebb testalkatú. Ami kitűnik még, az a dohányzásra tett célzás. A rendőrséget értesítő férfi és felesége láttak egy biztonsági őrt cigarettázni, akiről nem tudták megmondani, hogy az eredeti őr volt-e, vagy esetleg más személy. Kaiser Ede nem dohányzott, és az eredeti biztonsági őr sem volt dohányos.

Ezen bizonyítékok lényege a confirmation bias szempontjából, hogy noha a tanúk Kaiser Edétől eltérő magasságúnak, testalkatúnak, hajszínűnek írják le az elkövetőt, ezzel egyáltalán nem foglalkoztak a bizonyítás során. Ugyanígy figyelmen kívül hagyták, hogy mivel sem Kaiser Ede, sem az igazi biztonsági őr nem dohányzott, az elkövetőnek másnak kellett lennie, hiszen a tanúvallomás alapján a bankból kijövő „biztonsági őr” rágyújtott. Ez mintapéldája a confirmation biasnak: noha a bizonyítékok egyértelműen arra utalnak, hogy az elkövető nem azonos a terhelttel, inkább ezen bizonyítékokat hagyták figyelmen kívül, hogy továbbra is fenntartható legyen a gyanú. Megelégedtek azzal, hogy egyes tanúk felismerni vélték Kaisert az eléjük tárt tablóról, illetve a detektív-tükör mögött álló személyek közül.

Felismerésre bemutatást azonban nem rendeltek el annak érdekében, hogy ellenőrizzék a tanúvallomásokat, nem kutatták fel, illetve ellenőrizték a helyszínen rögzített cigarettacsikkek DNS-ét stb. Nem is beszélve a „felismerő koronatanúról”, aki zaklatottsága (és feltételezhetően a gyásza) miatt mindenképpen fel akart ismerni valakit, hiszen Horváth Szilárdot is felismerte első alkalommal, majd később, amikor azt mondták neki, hogy Kaiser Ede az új gyanúsított, akkor őt. Legelőször Horváth Szilárdot mutatták meg neki, hiszen ekkor még Kaiser Ede fel sem merült. A férfi kiválasztotta Horváth Szilárdot. Fontos, hogy a legelső gyanúsítottak képeit a média bemutatta, amit a tanú is látott. A következő alkalommal már Kaiser Ede és Hajdú László is a rendőrség látókörébe került. A tanú először Hajdú László felismertetésén vett részt, ahol elsőként egy indifferens személyt választott ki. Hasonló volt a helyzet Kaiser Ede esetében, akinél az első alkalommal nem tudott személyt kiválasztani, a második sorrendnél viszont kiválasztotta Kaiser Edét az arca állásából és a magasságából.

Egy másik tanú (az átutalásos férfi) első alkalommal elmondta, hogy nem Horváth Szilárdot vagy Farkas Róbertet látta az ajtóban. A felismerésre bemutatás alkalmával elsőre kiválasztotta Kaiser Edét, annyi eltéréssel, hogy szerinte az elkövetőnek hosszabb haja volt. A második kiválasztásnál azonban sem a hang, sem az alkar, sem pedig az arc alapján nem tudott választani Kaiser Ede és egy indifferens személy között.

Egy harmadik tanú már az elkövetés napján is erős dioptriás szemüveget viselt. Ő a felismertetés alkalmával először Horváth Szilárdot és Farkas Róbertet felismerte, de csak azért, mert látta őket a televízióban. Később nem választotta ki Kaiser Edét egy alkalommal sem.

Végül volt egy tanú, akivel nem arc, hanem hang alapján végezték a felismertetést. Az ő állítása szerint beszélt a tettes orrhangon. Ez alapján először egy indifferens személyt ismert fel, illetve a személyfelismerés során sem választotta ki Kaiser Edét.

Ilyen bizonytalan felismertetéseket követően vont le a következtetést a nyomozó hatóság, hogy Kaiser Ede volt az egyik elkövető, és küldte meg az iratokat vádemelési javaslattal az ügyészségnek.

A confirmation bias megjelenése a vádemelés során

A vádirati tényállásban leírtak egyértelműen utalnak Kiglics Attila vallomásának tartalmára. Vannak olyan megállapítások, amelyekben alapuló következtetések utalnak a vallomásra.

A legelső ilyen történeti tényállási elem a bank kirablásának a gondolata, és az ennek érdekében végzett megfigyelések. A nyomozati szakban is ismert volt, hogy Kaiser Ede valóban foglalkozott a bank kirablásának ötletével, és ezt társainak többször felvetette. A bankrabláshoz pedig szorosan hozzátartozott a terepszemle megtartása is. Kaiser Ede a vádirat szerint nemcsak 2002-ben, de előtte 2000-ben és 2001-ben is végzett figyeléseket: „Kaiser Ede egy év elteltével, 2001. október-novemberében ismét komolyan kezdett foglalkozni a móri Erste Bank fiók kirablásával. A tervbe ismét Kiglics Attilát kívánta belevonni, aki nek a V. vádpontban írt csepeli postarablás alternatívájaként kínálta fel a móri bank kirablását. Kaiser Ede ebben az időben is végzett megfigyeléseket a móri bankfiók környékén, ez alapján valószínűsítette azt is, hogy a rablással 50-60 millió forint készpénzt tudnak majd megszerezni.” (Fővárosi Főügyészség, 2002).

Az megfelel a valóságnak, hogy Kaiser Ede fejében alternatívaként szerepelt a móri bankrablás a 2. számú Csepeli Postahivatal ellen tervezett rablás mellett, de arra semmilyen bizonyíték nem merült fel az ügyben, hogy Kaiser Ede a barátnőjével történő szakítás után egy évvel bármilyen terepszemlét tartott volna Mórton. Amikor a lánnyal járt, többet tartózkodott Mórton, de akkor sem a bankfiók volt az elsődleges cél, és mivel ez a lehetőség csak később merült fel Kaiser Edében, így 2000-ben sem végezhetett alaposabb felderítést. Az egész vádirati feltételezés tehát abból a tényből indul ki, hogy a bankrablást Kaiser Ede és Hajdú László követte el, és a létező (és nem is létező) tényeket ehhez igazították. Ez az ügyészi confirmation bias mintapéldája.

A vádiratban az összegre vonatkozó feltevés hitelessége is megkérdőjelezhető. Hiszen ahhoz, hogy ennyire biztos legyen valaki abban, hogy mekkora forgalmat bonyolít le az adott bankfiók, nagyon részletes és mélyreható szemlét kellett volna tartania, vagy egy olyan ismerős kellett volna, aki otthonosan mozgott az adott bankfiók életében. A lánnal történt szakítás után Kaiser Edének nem maradt semmilyen kapcsolata Mórral, így a második felvetés elvethető, az elsőre pedig nem állt rendelkezésre bizonyíték.

Ha valóban akkora pénzmennyiségről lett volna szó, mint azt a vádirat említi, az már okot adhatna arra, hogy alaposabban előkészüljenek és hosszasan tervezék is a rablást. Nem kevés dolognak kell pontosan egybevágnia, mindent előre meghatározni, tervezni és nem utolsó sorban beszerezni egy ekkora horderejű akcióhoz, vagyis szükséges egy jól megszervezett előkészület. A vádirat magában foglalja a rablásra történő felkészülést: „2002. év során Kaiser Ede már nem Kiglics Attilával, hanem Hajdu Lászlóval és legalább egy további, az eljárás során ismeretlenül maradt bűntársával tervezte és készítette elő a móri Erste Bank fiókja elleni rablótámadást. A lelepleződés esélyének maximális csökkentése érdekében Kaiser Ede és Hajdu László a korábbi bűncselekményekhez használt ruházatot és fegyvert már megsemmisítette, ezért a tervezett támadáshoz újabb fegyverek beszerzése vált szükségessé.” (Fővárosi Főügyészség, 2002).

A vádirat szerint ez a bűncselekmény nem igényelt különösebb anyagi ráfordítást, ezért választhatták ezt a célpontot az osztrák pénzváltó helyett. Az első fele a mondatnak valóban helytálló, hiszen egy külföldi akció megszervezésére az anyagiakat tekintve sokkal többet kell rászánni. Nem utolsó szempont a távolság sem Mór és Csepel, illetve Kaiser Ede lakóhelye között, ami jóval kisebb, mintha Ausztriába utaztak volna. Az előkészület további részei is könnyebben megoldhatóak (a fegyvert nem kell átvinni a határon, könnyebb menekülni stb.). Maga a terepszemle is lényegesen egyszerűbb itthon. Ez a gondolatmenet helyes lehet, de önmagában kevés. Nem egyértelmű, hogy Kaiser Ede az anyagiak miatt mondott volna le az osztrák pénzváltóról. Pénze valóban nem volt, de addig is megoldotta valahogyan a szükséges pénzforrását. Ha pedig a móri bankrablásból akarta volna finanszírozni az osztrák pénzváltó kirablását, akkor nem lett volna indokolt, hogy annyira feltűnően költekezett (a rablás után kifizette hiteleit, újabb elegáns ruhákat vett, kokainozott).

Az előkészület további részei is hiányosak, nem teljesen alkotnak tiszta képet például a fegyverekkel kapcsolatos feltevések sem. A vádirat szerint Hajdú László a fegyvereket egy „ismeretlenül maradt, orosz illetőségű bűntársi kapcsolatán keresztül” (Fővárosi Főügyészség, 2002) szerezte be. A Hajdú Lászlónál tartott házkutatás nem hozott eredményt a fegyverek tekintetében, így nem volt bizonyíték arra vonatkozóan, hogy Hajdú László valóban megszerezte

őket, és ha meg is szerezte volna, akkor azokkal lőttek a bankban, vagy átadta volna azokat Kaiser Edének. A helyszínen talált hüvelyeknek nem volt meg a gazdájuk, pedig azzal igazolható lett volna, hogy nem Hajdú László fegyvereit használták a bankrablásnál.

A terepszemle – mint másik lényeges momentum – is szerepel a vádiratban: *„Kaiser Ede korábbi megfigyeléseik alapján megállapította, hogy csütörtöki napon, dél körüli időben a környező utcák, illetve intézmények forgalma rendkívül csekély a korábbi időpontú zárások miatt, s így ezen időszak a legmegfelelőbb a bankfiók elleni rablótámadás kivitelezéséhez.”* (Fővárosi Főügyészség, 2002).

Az eddigi gondolatmenetből valóban levonható az a következtetés, hogyha ennyire alaposan előkészültek a fegyvereket tekintve, akkor nem maradhattott el a bankrablás előtti felderítés, hiszen anélkül hatalmas kockázatot vállaltak volna. Azonban nem állt rendelkezésre bizonyíték arra vonatkozóan, hogy előzetesen a vádlottak bármilyen szemlét tartottak volna 2002-ben. A korábbi elkövetésekből logikusan következett, hogy mindig volt felkészülés a rablások előtt, de ez az információ már inkább a korábbi vallomásokból levont következtetés, szintén a confirmation bias tipikus esete: ha korábban mindig tartottak terepszemlét a rablások előtt, akkor most is (és ez a történeti tényállás része lett, bár erre semmilyen bizonyíték nem volt). Azt sem lehet tudni, hogy miért éppen csütörtökre tervezték a bankrablást, hiszen bármelyik másik napon lehettek kevesebben dél körül a bank területén. Ha ennyire tudták a vádlottak, hogy a csütörtöki napon kevesebb ember mozog a városban, akkor valóban felderítést kellett végezniük, de nemcsak egy alkalommal, hanem többször is.

A harmadik személy, akinek kiléte ismeretlen maradt a rendőrség előtt, szintén érdekes, hiszen erre semmilyen konkrét adat nem merült fel, csak a korábbi következtetések alátámasztására szolgált. Ez a fordított logika tipikus esete: nem arra volt előzetes adat, hogy volt harmadik személy és ehhez igazították a következtetéseket, hanem úgy gondolták, hogy lehetett egy harmadik személy is, és ehhez igazították a történeti tényállást (bár erre semmilyen bizonyíték nem merült fel).

A bírósági szak

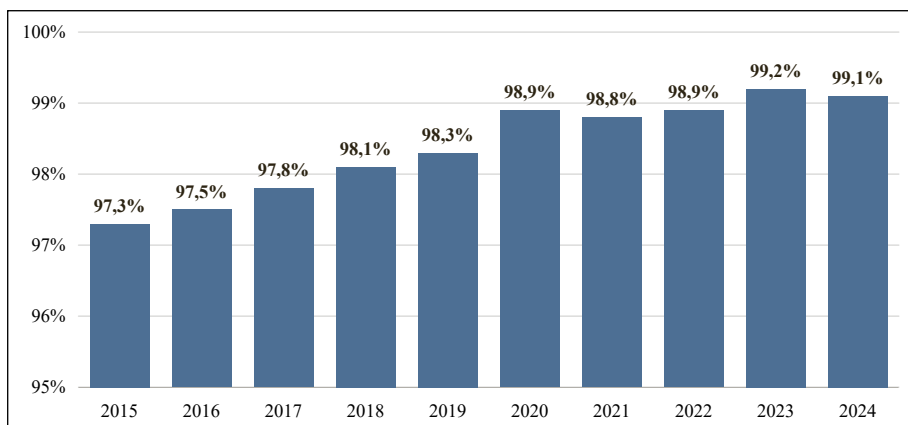
Az elsőfokú eljárás tanácselnök bírāja az elsőfokú ítélet meghozatala után előadást tartott a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán. Az előadás után elmesélte, hogy mi győzte meg Kaiser Ede bűnösségéről: amikor a vádlott az alibijét adta elő, elmondta, hogy a rablás időpontjában az akkori barátnőjénél ebédelt. A bíró megkérdezte, mit ebédelt, és Kaiser Ede azt válaszolta, hogy krumplis tésztát. A bíró elmondta, hogy úgy értékelte ezt, hogy „ez is mutatja, hogy hazudik, mert hogyan emlékezhetne rá, mit ebédelt akkor, tehát bűnös”.

Ez az érvelés éppen a confirmation bias logikáját tükrözi: egy semleges vagy akár ártatlanságot erősítő körülményt is úgy értelmezhetnek, hogy az a bűnösséget igazolja. Pszichológiai szempontból ez a kognitív disszonancia redukció és a szubjektív bizonyítékkiválasztás esete, ahol az előzetes meggyőződés felülírja a tények objektív értékelését (Festinger, 1957).

Magyarországon a legújabb statisztikák szerint egyre nagyobb a váderedményesség.

1. számú ábra

Váderedményesség Magyarországon

Forrás. URL1.

Ennek alapján akár azt is mondhatnánk, hogy a confirmation bias szinte minden bírósági szakra jellemző, hiszen a bíróságok szinte mindig a vádban megjelölt tényekhez és bizonyítékokhoz igazodnak. Ez azonban inkább csak a magyar rendszer sajátossága: az, hogy hazánkban a bírósági szakot egy rendkívül alapos nyomozás előzi meg, és az ügyészség szinte csak akkor emel vádat, ha szinte biztos az elítélésben, előre meghatározza a bírósági eljárás kereteit. Ennek ellenére számos esetben indokolt lenne, ha a bíróságok kritikusabban szemlélnék a vádat.

A móri ügyben a bíróságot is alapvetően meghatározta Kiglics Attila vallomása. Az elsőfokú ítéletben a következő olvasható: *„Kétségtelen, hogy a bíróság álláspontja is az, hogy amint a csepeli Posta kirablása is példázta egy pénzintézet – legyen az Posta vagy Bank – kirablása, nem feltétlenül és szükségszerűen vonja magával az ott dolgozók megölését. A konkrét esetben a vádlott és a társa a Bankba beérve lényegében nyomban tüzelni kezdett az ott tartózkodó személyekre. Hogy ennek mi volt a konkrét kiváltó oka, azzal a bíróság*

jelen eljárásban nem tudott foglalkozni.” [...] Ugyanakkor viszont a bíróságnak a jogi megítélésnél abból kell kiindulnia, hogy Kaiser Ede a jelen ügyben elbírált valamennyi bűncselekményt anyagi haszonszerzés céljából követte el.” (Fővárosi Bíróság, 2004)

A bankba belépve az elkövetők először a biztonsági őrt lőtték le, aki valószínűleg fenyegetően lépett fel ellenük. Ezt követően az egyikük megölte az összes ott tartózkodót, végig járva minden helyiséget még a követelés előtt. Ez nem vallott Kaiser Edére és ezt Kiglics Attila is tudta. Minden egyes esetben a követelés történt előbb, Csepelen is lelőhettek volna bárkit még mielőtt elkérik a pénzt. Az ítélet nem foglalkozik azzal, hogy mi lehetett annak az oka, hogy a pénz megszerzése előtt lelőtték az ott tartózkodókat. A biztonsági őrről ellenállása nem valószínű, hogy akkora hatást váltott ki, hogy mindenkit meg kellett volna ölni, és ha le is lőtték az őrt, akkor sem biztos, hogy a többi személyre is tüzet kellett volna nyitni. A bíróság lényegében elfogadta a vád álláspontját és (a bírósági confirmation bias tipikus példaként) meg sem próbált olyan bizonyítást lefolytatni, ami esetlegesen cáfolta volna a vádirati tényállást (például felismerésre bemutatás a biztonsági őrről teremtete vonatkozásában).

Hajdú Lászlót a nyomozati szakban Kiglics Attila nevezte meg mint Kaiser Ede egyik lehetséges társát Mór kapcsán. Az ő szerepe azonban sem a vádiratban, sem az első, sem a másodfokú ítéletben nem volt tisztázott. Kezdetben elkövetőként, majd fegyvert szolgáltató csendestársként minősítették Hajdút. A tanúk Kaiser Edét ismerték fel (?) az ajtóban, vagyis Hajdú László nem lehetett az a férfi, aki elküldte az embereket. Arra pedig nincs semmilyen bizonyíték, hogy a bankfiókban ő lövöldözött volna. Az elsőfokú bíróság nem találta bizonyítottnak azt, hogy Hajdú László fegyvereket adott volna át Kaiser Edének, de azt sem, hogy volt egy harmadik, ismeretlenül maradt társ is. Egyértelmű, hogy Kaiser Edén kívül kellett, hogy legyen még valaki a bankban, hiszen egyszerre ölni és eltessékelné az embereket nem lehetett. Az ítélet nem cáfolja és nem is erősíti meg, hogy Hajdú Lászlónak bármilyen köze lett volna a móri bankrabláshoz. A bizonyíték nem más volt ellene, minthogy ez időben rendelkezett egy vagy több Skorpió típusú lőfegyverrel, amihez hasonlóval követték el a rablást. Emellett ellene szólt még Kiglics Attila vallomása, miszerint Hajdú László Kaiser Edével követett el bűncselekményeket.

Hajdú László vonatkozásában a bíróság már kételkedőbb volt, mint Kaiser Edénél: *„Abban az esetben ugyanis, ha a szóban forgó lőfegyvert valamely bűncselekmény elkövetésénél már használta volna, úgy egyrészt szükségtelen utólagosan próbálövéseket leadni, hiszen a fegyver egyszer már bebizonyította, hogy működőképes.”* (Fővárosi Bíróság, 2004). Az ítélet szerint egy másik lehetőség volt, hogy Hajdú László egy újonnan beszerzett fegyvert ellenőrzött

le azért, hogy lássa, valóban működik-e. Ami nagyon lényeges a fegyverek szempontjából, és lényeges fordulat lehetett volna a nyomozás tekintetében, az a hátra maradt hüvely, illetve hüvelyek. Ilyen azonban nem volt, mivel Hajdú László valószínűleg összeszedte azokat.

Összegezve elmondható, hogy Hajdú bűnössége csak a fegyverek szolgáltatására terjedhetett ki, különös tekintettel arra, hogy végül Hajdú Lászlónak igen erős alibije volt az elkövetés idejére, mivel egy ikerházban lakott, amelynek rá eső részét el akarta adni, és éppen az elkövetés napján beszélt telefonon a vevőjelölttel. Az azonban, hogy ezzel teljesen megdölt Kiglics Attila vallomása (mí-szerint Kaiser Ede és Hajdú László együtt követték el a bűncselekményt), nem változtatott a bíró azon meggyőződésén, hogy Kaiser Ede bűnös. Sem azt nem próbálták tisztázni, hogy ebben az esetben kivel követte el a bűncselekményt, sem azt az ellentmondást nem oldották fel, hogy ha Hajdú László egyáltalán nem vett részt az elkövetésben, akkor miért kellett volna őt és a barátnőjét is megölni.

A bíróság meg sem próbálta tisztázni az ellentmondásokat, például:

- Mit csináltak közel harminc percig az elkövetők a bankban, miközben Kaiser Ede minden bűncselekménynél nagyon gyorsan távozott a helyszínről?
- Az elkövetők a kamerát lefűjták, a számítógépes modemet szétaposták, ami szintén nem vallott Kaiser Edére.
- Miért csak ilyen kevés összeggel távoztak, ha a vádirat szerint Kaiser Ede 50–60 milliós forgalmat figyelt meg? (Az elkövetők közel 7 400 000 forintot vittek el, a pénz nagy részét a páncélszekrényben hagyták.)

Külön érdekesség a nyomozás során vallomást tevő tanúk szerepe a bíróságon. A bíróságon és a nyomozati szakban tett vallomások között nem kevés idő telt el. Az ember memóriája tompul, és nemhogy évekre visszamenőleg alig emlékszik, sokszor még hónapok után is homályosak tudnak lenni bizonyos emlékek. A legtöbb tanú ehhez képest nemhogy az elsőfokú bíróság előtt is fenn-tartotta vallomását, de például a hatóságot értesítő apuka a bíróságon még ki is egészítette a korábbi vallomását a következőkkel az elsőfokú ítélet szerint: „*A Bank bejáratától jobb kéz felé ment, majd amikor visszafordult látta, hogy a bank bejáratí ajtaja kinyílik és onnan táskát dobna ki, majd ismerete szerint Kaiser Ede volt az, aki kilépett először.*” [...] *A tanú elmondása szerint látta azt is, hogy Kaiser Ede a jobb kezével zárta be az ajtót és zsebre tette azt a kulcsot, amivel bezárt.*” (Fővárosi Bíróság, 2004).

Az ítélet szerint tehát konkrétan Kaiser Edét nevesíti a tanú, elkövetőként tartja számon, és fel sem merült benne kétely arra vonatkozóan, hogy esetleg más látott távozni a bankból. Ez már egyértelmű torzítás, hiszen a tanú nem tudhatta, hogy Kaiser Edének hívják az elkövetőt, csak a vádlott nevéből azonosította őt.

Azzal már egyáltalán nem foglalkozott a bíróság, hogy a tanú határozottan látta, hogy Kaiser Ede jobb kézzel zárja be az ajtót. Kaiser Ede azonban balkezes volt, ami nem zárja ki, hogy jobb kézzel zárjon be egy ajtót, de kevésbé valószínű, hogy az ügyetlen kezét használta volna egy ilyen veszélyes szituációban. A bíróság természetesen a confirmation bias miatt ezt teljesen figyelmen kívül hagyta.

Az átutalást leadó tanú is fenntartotta vallomását. A bíróság előtt elmondta, hogy akit látott a bank bejáratánál, 15 cm-rel volt magasabb nála. Kaiser Ede 178 cm magasságú, míg az említett tanú 170 cm körül volt, de a bíróság ezt sem akarta ellenőrizni, a szembesítést nem rendelte el, pedig abból könnyen megállapítható lehetett volna, hogy Kaiser Ede magassága megfelel-e a tanú által látott személlyel. Nyilvánvalóan azért nem volt hajlandó a bíróság elrendelni ezt a szembesítést, mert félő volt, hogy annak eredménye ellentmond a vádirati történeti tényállással.

A nyomozati szakban Kaiser Ede móri barátnőjének az apja arra a kérdésre, hogyan képzelte a rablásokat Kaiser Ede, így válaszolt: „*Ők 5 perc alatt kinyírnak mindenkit és megszerzik a pénzt.*” (Fővárosi Bíróság, 2004). Ez a vallomás is azt támasztja alá, hogy az elkövetés módja teljesen más volt, mint ami Kaiser Edére jellemző volt, de ezt sem vette figyelembe a bíróság. Ugyanakkor az is igaz, hogy a tárgyaláson már a tanú arra az állításra nem emlékezett pontosan, hogy Kaiser Ede azt mondta neki, hogy öt perc alatt kinyírnak mindenkit. Más kérdés, hogy ebben az esetben nem hangzott el a bíróság részéről a szokásos mondat („Lehet, hogy a nyomozás során még jobban emlékezett?”), mivel ez a kijelentés nem volt beilleszthető a bíróság által követett koncepcióba.

Meglepő, de Kaiser Edének volt alibije a móri bankrablás idejére. Egyik korábbi barátnője, akivel két évig voltak együtt, igazolta Kaiser Edét. Nemcsak a lány, de annak szülei is kiálltak mellette. Mindhárom személy vallomást tett a nyomozati és a bírósági szakban is. 2002. május 9-én még együtt jártak, és azt a napot is együtt töltötték, csak május 21-én szakítottak. A lány elmondása szerint aznap nem ment iskolába, és az egész napot együtt töltötték, a lány pedig egész héten otthon volt. Azon a napon 9:00–10:00 óra tájban keltek fel, majd 13:00–14:00 óra körül vasaltatni mentek, délben otthon ebédeltek, a lány krumplis tésztát főzött. Ezt a vallomását mindkét szakban fenntartotta. Az első ellentmondás ott adódott, hogy az igazolásai szerint csak 9-én maradt odahaza, a többi napon részt vett a tanításokon. A következő gond, ami fontos volt, hogy miért csak három hónap után jelentkezett Kaiser Ede alibijével? A harmadik pedig a telefonja, amely ezen a napon többször is fellepett a csepeli átjárás-atornyra. Ezek a hiányosságok okot adhattak arra, hogy a bíróság azt a következtetést vonja le, miszerint a lány hamisan tanúzik, hiszen túl sok ellentmondás merült fel a vallomása kapcsán. Tehát nem azt nézték, hogy ténybelileg

alátámasztja Kaiser Ede alibijét, hanem azt a következtetést vonták le, hogy ha nem minden részletében helytálló a vallomás, akkor az egész hamis.

A lány szüleinek vallomásában még nagyobb bizonytalanság adódott. Arra azonban mindketten emlékeztek, hogy Kaiser Ede éppen krumplis tésztát evett, amikor elmentek a lányukhoz. Érdekes, hogy a fejezet elején említett confirmation bias annak ellenére meghatározta a bíró mérlegelését, hogy egymástól függetlenül minden tanú emlékezett az ebédre.

A családtól teljesen független személy is alátámasztotta Kaiser Ede alibijét. Ez a személy az, akihez a lánnyal vasaltatni vitte a ruháját. A vasalónővel, akinek a lányával járt korábban Kaiser Ede, nagyon jó viszonya volt, gyakran ment hozzá nadrágot vagy inget vasaltatni. A nő híváslistája szerint 14:05 perckor hívta Kaiser Edét. Az időtényező azért lényeges, mivel a bankrablást délben követték el, és fontos, hogy Kaiser Ede a délutánt hol töltötte. Kaiser Ede a lánnyal volt 13:00 órakor, majd ezután valamikor elindultak, és 14:00 óra előtt 20–25 perccel érkeztek meg a vasalónőhöz. A vallomás szerint 14:00 óra előtt pár perccel távoztak, és ezt követően a nő hívta Kaiser Edét 14:05 perckor.

A telefonhívások, az átjátszótoronyra fellépések, a kiállított számla mind igazolták Kaiser Ede alibijét, ennek ellenére a bíróság azokat nem vette figyelembe.

További negatív nyom volt, hogy a helyszínen talált DNS-ek közül egyik sem volt köthető Hajdú Lászlóhoz vagy Kaiser Edéhez. Az ujjnyom tekintetében sem vezetett eredményre a kutatás, pedig az elkövetők közül az ajtóban álló személy közel 30 percig időzött a bejáratnál, így éppen elég időt töltött el ahhoz, hogy esetlegesen bármilyen nyomot hagyjon maga után. Az elsődleges nyomforrás így az ajtó volt ebben a tekintetben. Az ajtót is teljes egészében átvizsgálták a technikusok, de olyan használható ujjnyomot nem találtak rajta, amely igazolta volna Kaiser Ede jelenlétét Móron. Márpedig, ha tényleg Kaiser Ede állt a bankfiók ajtajában, több alkalommal megfogta a kilincset, amikor kinyitotta az ajtót az oda érkező ügyfeleknek, akik a büntetőeljárásban felismerő tanúként közreműködtek, így ujjnyomát és DNS-ét azonosítani kellett volna. A tanúk egyike sem számolt be kesztyű viseléséről, ami feltűnő lett volna egy biztonsági őrön. Az első tanú pedig látta azt is, ahogyan bezárta az ajtót, ami viszont a kilincs megérintésével járt. Az is elképzelhetetlen, hogy ha Kaiser Ede ilyen hosszú ideig valóban ott állt az ajtóban, akkor nem maradt ott semmilyen szag vagy egyéb biológiai maradvány sem. Ezt a számtalan negatív nyomot valószínűleg éppen a confirmation bias miatt nem értékelte a bíróság. Kaiser Ede egyébként alávetette magát egy poligráfos vizsgálatnak is, egy feltétellel: csak Mórról kérdezik. A poligráf eredménye szerint igazat mondott, hogy nem volt jelen Móron az elkövetés idején, s nem ő követte el a móri bankrablást. Ha a bíróság a bizonyítékokat tényleg egyenként és összességükben értékelte volna,

akkor már önmagában a híváslistát egyértelmű alibinek kellett volna tekinteni Kaiser Ede esetében. Az bizonyítást nyert, hogy Kaiser Ede telefonja az elkövetés napján nem volt Mór közelében, nem lépett fel a móri átjátszótoronyra. A vasalónő viszont beszélt vele, tehát nála volt a telefon (nem lehetett az az érv, hogy telefon nélkül ment el és azért nem lépett fel a móri toronyra a készülék). Még egy személy tett említést arról, hogy aznap 11:00 óra tájékán telefonált Kaiser Edével, de az ő vallomását sem értékelték.

Összegzés

A móri bankrablás ügyében egyetlen tanú, Kiglics Attila vallomása döntő tanúvallomásnak bizonyult, hiszen általa egy olyan vonal indult el a nyomozás és az ítélkezés kapcsán, amely éppen a confirmation bias miatt nem az elkövetőket juttatta a rácsok mögé. A vallomás alapján egy olyan koncepciót alakítottak ki, amellyel szemben hiába merültek fel ellentétes bizonyítékok, azokat figyelmen kívül hagyták.

A confirmation bias hatása ellen a szakirodalomban számos módszert dolgoztak ki, ezeket az alábbiakban felsoroljuk.

1. Szervezeti szintű megelőzés.

- Független ellenőrzési mechanizmusok: a nyomozati és vádelőkészítési folyamat során célszerű olyan külső, az ügyben közvetlenül nem érintett jogász vagy nyomozó bevonása, aki a meglévő bizonyítékokat kritikai szempontból elemzi („devil’s advocate” módszer), ami arra kényszeríti a nyomozó hatóságot és az ügyészséget, hogy az alternatív magyarázatokat is mérlegelje.
- Vak eljárások alkalmazása: a kriminalisztikai és szakértői vizsgálatok során a „vak” vagy „dupla vak” módszerek minimalizálhatják a kontextuális információk torzító hatását (például ujjnyom- vagy DNS-azonosításkor a vizsgálatot végző szakértő ne ismerje a gyanúsított személyazonosságát, a bűncselekmény részleteit vagy a nyomozati verziót).
- Rotációs rendszer: hosszabb távú nyomozásokban célszerű a nyomozók, ügyészek és szakértők időszakos rotációja, hogy az egyoldalú verziókhoz való ragaszkodást csökkentsék.

2. Eljárási szintű megelőzés.

- Alternatív forgatókönyvek kötelező vizsgálata: a bűnügyek értékelése során – akár a nyomozás, akár a tárgyalás szakaszában – elő kell írni az alternatív verziók hivatalos vizsgálatát.

- Bizonyítékok minőségi (nem csak mennyiségi) értékelése: nem a bizonyítékok száma, hanem relevanciája és megbízhatósága a lényeg.
- Nyílt kérdések preferálása kihallgatások során: a tanúk, sértettek és gyanúsítottak kihallgatásánál kerülni kell a szuggesztív kérdéseket.

3. Személyes szintű megelőzés.

- Kognitív tudatosság növelése: a nyomozók, ügyészek, bírák, szakértők képzése során a pszichológiai torzításokról, így a confirmation biasról szóló ismereteket kötelezően be kell építeni, mivel már a torzítások tudatosítása is csökkenti azok hatását.
- Saját álláspont megkérdőjelezésének gyakorlása: a döntéshozóknak rendszeresen gyakorolniuk kell az úgynevezett „consider-the-opposite” technikát, amelynek során szisztematikusan keresnek érveket a saját feltételezésük ellen.
- Objektív értékelő listák használata: a bizonyítékok értékeléséhez előre meghatározott, standardizált ellenőrzőlisták csökkenthetik az intuíción és előítéletekre épülő döntéseket.

4. Technológiai eszközök.

- Mesterségesintelligencia-alapú ellenőrző rendszerek: a mesterséges intelligencia képes az emberi feldolgozásnál nagyobb mennyiségű bizonyíték objektív, statisztikai alapú értékelésére (fontos azonban, hogy az algoritmusok transzparens módon működjenek és ne hozzanak létre új torzításokat).
- Adatbázisok összevetése több forrásból: a kriminalisztikai adatbázisok (DNS, ujjnyomat, ballisztikai adatok) több forrásból történő összevetése csökkenti annak esélyét, hogy egyetlen, téves adatbázis-azonosítás determinálja a nyomozás irányát.

A confirmation bias a büntető igazságszolgáltatás egyik legjelentősebb, ugyanakkor sokáig alábecsült kockázati tényezője. Az elméleti pszichológiai kutatások és a kriminológiai tapasztalatok egyaránt azt mutatják, hogy az emberek hajlamosak olyan információkat keresni, értelmezni és emlékezetben tartani, amelyek megerősítik korábbi feltételezéseiket, miközben alábecsülik vagy figyelmen kívül hagyják az ellentmondó adatokat. Ahogyan Fenyvesi Csaba is hangsúlyozza rendszeresen az előadásain: „Mindenre kell gondolni, és még azon felül is”. Ez a torzítás a büntetőeljárás minden szereplőjénél megjelenhet a nyomozó hatóságoktól az ügyészségen és a bíróságokon át a szakértőig és tanúig. A confirmation bias nem szüntethető meg teljesen, de hatása jelentősen mérsékelhető szervezeti, eljárási, személyes és technológiai intézkedések összehangolt alkalmazásával. A magyar igazságszolgáltatásban a nemzetközi jó gyakorlatok átvételével és adaptálásával reális esély van a hibás ítéletek számának csökkentésére.

A móri bankrablás tanulsága az, hogy a confirmation bias elleni küzdelem nem kizárólag jogszabály-módosítás kérdése, hanem kultúraváltás is a jogalkalmazásban. Ehhez szükség van a szereplők folyamatos képzésére, a bizonyítási gyakorlat tudatos reformjára, és arra, hogy a büntető igazságszolgáltatás minden szintjén valóban érvényesüljön az ártatlanság védelme és kétely esetén a vádlott javára történő döntés elve. Csak így érhető el, hogy a jövőben ne ismétlődjenek meg olyan súlyos tévedések, mint a móri ügyben.

Felhasznált irodalom

- Anderson, C. A., & Kellam, K. L. (1992). Belief perseverance, biased assimilation, and covariation detection: The effects of hypothetical social theories and new data. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18(5), 555-563. <https://doi.org/10.1177/0146167292185005>
- Arkes, H. R., & Blumer, C. (1985). The psychology of sunk cost. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 35(1), 124-140. [https://doi.org/10.1016/0749-5978\(85\)90049-4](https://doi.org/10.1016/0749-5978(85)90049-4)
- Bicsérdi A. (2012). *A döntő tanúvallomás kettős szerepe a Móri ügy kapcsán*. Nemzeti Közszerológiai Egyetem.
- Bicsérdi A. (2013). A döntő tanúvallomás kettős szerepe a Móri ügy kapcsán. *Magyar Bűnüldöző*, (1-2), 28-58.
- Bieber, P. (2012). Measuring the impact of cognitive bias in fire investigation. *Proceedings of the International Symposium on Fire Investigation Science and Technology*. Presented at the International Symposium on Fire Investigation Science and Technology. University of Maryland.
- Boston Bar Association (2009). *Getting It Right: Improving the Accuracy and Reliability of the Criminal Justice System in Massachusetts (Task Force Report)*. Boston Bar Association, december de 2009.
- Brown, R., & Kulik, J. (1977). Flashbulb memories. *Cognition*, 5(1), 73-99.
- Burke, A. S. (2006). Improving prosecutorial decision making: Some lessons of cognitive science. *William & Mary Law Review*, 47(5), 1587-1632. <https://scholarship.law.wm.edu/wmlr/vol47/iss5/3>
- de Keijser, J. W., & van Koppen, P. J. (2007). Paradoxes of proof and punishment: Psychological pitfalls in judicial decision making. *Legal and Criminological Psychology*, 12, 189-205. <https://doi.org/10.1348/135532506X11872>
- Dror, I. E. (2020). Cognitive and human factors in expert decision making: Six fallacies and the eight sources of bias. *Analytical Chemistry*, 92(12), 7998-8004. <https://doi.org/10.1021/acs.analchem.0c00704>
- Dror, I. E. (2025). Biased and biasing: The hidden bias cascade and bias snowball effects. *Behavioral Sciences*, 15(4), 490. <https://doi.org/10.3390/bs15040490>

- Dror, I. E., & Cole, S. A. (2010). The vision in “blind” justice: Expert perception, judgment, and visual cognition in forensic pattern recognition. *Psychonomic Bulletin & Review*, 17(2), 161-167. <https://doi.org/10.3758/PBR.17.2.161>
- Dror, I. E., & Hampikian, G. (2011). Subjectivity and bias in forensic DNA mixture interpretation. *Science & Justice*, 51(4), 204-208. <https://doi.org/10.1016/j.scijus.2011.08.004>
- Dror, I. E., & Kukucka, J. (2021). Linear Sequential Unmasking-Expanded (LSU-E): A general approach for improving decision making as well as minimizing noise and bias. *Forensic Science International: Synergy*, 3, 100161. <https://doi.org/10.1016/j.fsisy.2021.100161>
- Dror, I. E., Charlton, D., & Péron, A. E. (2006). Contextual information renders experts vulnerable to making erroneous identifications. *Forensic Science International*, 156(1), 74-78. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2005.10.017>
- Dulai P. (2020). A médiaerőszak által belobbantott tűz – Egy szexuális indítékból elkövetett sorozatgyilkosság kriminálpszichológiai szemszögből. *Belügyi Szemle*, 68(2), 103-113. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.2.7>
- Fázi L. (2023). Hűs év fegyház helyett felmentés – Avagy a bűnösség rejtett vélelmének jelentősége az ítélkezésben. *Büntetőjogi Szemle*, 15(2), 12-20.
- Fenyvesi Cs. (2014). A justizmordhoz vezető kriminalisztikai hibák. *Belügyi Szemle*, 64(3), 30-59. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2014.v62.i3.pp30-59>
- Festinger, L. (1957). *A theory of cognitive dissonance*. Stanford University Press. <https://doi.org/10.1515/9781503620766>
- Findley, K. A., & Scott, M. S. (2006). The multiple dimensions of tunnel vision in criminal cases. *Wisconsin Law Review*, 25(2), 291-397.
- Fletcher, C. (2006). *Every Contact Leaves a Trace: Crime Scene Experts Talk About Their Work from Discovery Through Verdict*. St. Martin's Press.
- Herke Cs. (2021). Ártatlanul elítélve – A móri bankrablás tanulságai. *Erdélyi Jogélet*, (3), 77-85. <https://doi.org/10.47745/ERJOG.2021.03.06>
- Herke, Cs. (2025). In the trap of certainty: the role of confirmation bias in criminal justice. *Anuario de la Facultad de Derecho*, (41), 1-24. <https://doi.org/10.17398/2695-7728.41.2383>
- Hirt, E. R., & Markman, K. D. (1995). Multiple explanation: A consider-an-alternative strategy for debiasing judgments. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(6), 1069-1086. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.69.6.1069>
- Kahneman, D., & Frederick, S. (2002). Representativeness revisited: Attribute substitution in intuitive judgment. In Gilovich, T., Griffin, D., & Kahneman, D. (Eds.), *Heuristics and Biases: The Psychology of Intuitive Judgment* (pp. 49-81). Cambridge University Press.
- Kassin, S. M., Dror, I. E., & Kukucka, J. (2013). The forensic confirmation bias: Problems, perspectives, and proposed solutions. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 2(1), 42-52. <https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2013.01.001>
- Kerstholt, J. H. & Eikelboom, A. R. (2007). Effects of Prior Interpretation on Situation Assessment in Crime Analysis. *Journal of Behavioral Decision Making*, 20(5), 455-465. <https://doi.org/10.1002/bdm.570>

- Klayman, J., & Ha, Y.-W. (1987). Confirmation, disconfirmation, and information in hypothesis testing. *Psychological Review*, 94(2), 211-228. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.94.2.211>
- Kovács L. (2009). *A Mór megtette*. Korona.
- Kunda, Z. (1990). The case for motivated reasoning. *Psychological Bulletin*, 108(3), 480-498. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.108.3.480>
- Lidén, M., Gräns, M., & Juslin, P. (2018). Self-correction of wrongful convictions: Is there a “system-level” confirmation bias in the Swedish legal system’s appeal procedure for criminal cases? Part I. *Law, Probability and Risk*, 17(4), 311-336. <https://doi.org/10.1093/lpr/mgy018>
- Mészáros B. (2021). A kriminalisztika hipotézisei. *Belügyi Szemle*, 69(10), 1771-1781. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.10.6>
- Mosteller, R. P. (2007). The Duke Lacrosse Case, Innocence, and False Identifications: A Fundamental Failure to “Do Justice. *Fordham Law Review*, 76, 1337-1412. <https://ir.lawnet.fordham.edu/flr/vol76/iss3/6>
- Mullin, C. (1997). *Error of Judgment: The Truth About the Birmingham Bombings*. The Mercier Press.
- Nakhaeizadeh, S., Dror, I. E., & Morgan, R. M. (2014). Cognitive bias in forensic anthropology: Visual assessment of skeletal remains is susceptible to confirmation bias. *Science & Justice*, 54(3), 208-214. <https://doi.org/10.1016/j.scijus.2013.11.003>
- Neisser, U. (1976). *Cognition and reality: Principles and implications of cognitive psychology*. W. H. Freeman.
- Nemeth, C. J., Brown, K., & Rogers, J. (2001). Devil’s advocate versus authentic dissent: Stimulating quantity and quality. *European Journal of Social Psychology*, 31(6), 707-720. <https://doi.org/10.1002/ejsp.58>
- Nickerson, R. S. (1998). Confirmation Bias: A Ubiquitous Phenomenon in Many Guises. *Review of General Psychology*, 2(2), 175-220. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.2.2.175>
- O’Brien, B. (2009). Prime suspect: An examination of factors that aggravate and counteract confirmation bias in criminal investigations. *Psychology, Public Policy, and Law*, 15(3), 315-334. <https://doi.org/10.1037/a0016908>
- Ross, L., Lepper, M. R., & Hubbard, M. (1975). Perseverance in self-perception and social perception: Biased attributional processes in the debriefing paradigm. *Journal of Personality and Social Psychology*, 32(5), 880-892. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.32.5.880>
- Saks, M. J., Risinger, D. M., Rosenthal, R., & Thompson, W. C. (2003). Context effects in forensic science: A review and application of the science of science to crime laboratory practice in the United States. *Science & Justice*, 43(2), 77-90. [https://doi.org/10.1016/S1355-0306\(03\)71747-X](https://doi.org/10.1016/S1355-0306(03)71747-X)
- Schmittat, S. M., Englich, B., Sautner, L., & Velten, P. (2021). Alternative stories and the decision to prosecute: an applied approach against confirmation bias in criminal prosecution. *Psychology, Crime & Law*, 28(6), 608-635. <https://doi.org/10.1080/1068316X.2021.1941013>
- Szabó L. (1980). *13 bíró emlékezik*. Táncsics.

- Thompson, W. C. (2009). Painting the target around the matching profile: The Texas sharpshooter fallacy in forensic DNA interpretation. *Law, Probability and Risk*, 8(3), 257-276. <https://doi.org/10.1093/lpr/mgp013>
- Tremmel F., Fenyvesi Cs., & Herke Cs. (2005). *Kriminalisztika – Tankönyv és atlasz*. Dialóg Campus.
- Usher, G. (1990). UK Commentary: The Guildford Four: English Justice and the Irish Community. *Race & Class*, 31(3), 81-98. <https://doi.org/10.1177/030639689003100305>
- Weinberg, S. (2012). Seeing is Believing, *The American Prospect*, 27 de noviembre de 2012. Accedido el 22 de enero de 2024. <https://prospect.org/justice/seeing-believing/>
- Wells, G. L., Small, M., Penrod, S., Malpass, R. S., Fulero, S. M., & Brimacombe, C. A. E. (1998). Eyewitness identification procedures: Recommendations for lineups and photospreads. *Law and Human Behavior*, 22(6), 603-647. <https://doi.org/10.1023/A:1025750605807>
- Wells, G. L., Wilford, M. M., & Smalarz, L. (2013). Forensic science testing: The forensic filler-control method for controlling contextual bias, estimating error rates, and calibrating analysts' reports. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 2(1), 53-55. <https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2013.01.004>

A cikkben található online hivatkozások

URL1: A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2024. évi tevékenységéről. <https://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2025/08/orszaggyulesi-beszamolo-az-ugyeszseg-2024-i-tevekenysegerol.pdf>

Alkalmazott jogszabályok

Fővárosi Bíróság 4.B.343/2004/43. számú ítélete

Fővárosi Főügyészség, NF. 8853/2002/256-I. számú vádirata

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Herke Cs., & Bicsérdi A. (2026). A confirmation bias szerepe a büntetőeljárásban: a móri bankrablás tanulságai. *Belügyi Szemle*, 74(8), 2065–2105. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2026.v74.i8.pp2065-2105>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A tanulmány a Pécsi Tudományegyetem 001_2025_PTE_RK/5. sz. pályázatának támogatásával készült.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

A közlemény nyílt hozzáféréssel, a Creative Commons Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0 International License (CC BY-NC-ND 4.0) feltételei szerint jelenik meg. A közlemény változatlan formában, nem kereskedelmi célból, bármely médiumban és formátumban szabadon megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző(k), a közlés helye és a licenc hivatkozása megfelelően feltüntetésre kerül. Módosított vagy átdolgozott változat terjesztése, valamint kereskedelmi célú felhasználása nem megengedett.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Herke Csongor, aki a herke.csongor@ajk.pte.hu e-mail címen érhető el.

A migráció kriminalisztikája

Criminalistic Aspects of Migration

Hautzinger Zoltán

Dr., PhD, habil., egyetemi docens, tanszékvezető, rendőr ezredes
Nemzeti Közszerzői Egyetem,
Rendészettudományi Kar
hautzinger.zoltan@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: E tanulmány célja feltárni, hogy a Fenyvesi Csaba által a kriminalisztika tudományát alapul vevő piramismodell egyik fehér foltjának, másként fel nem dolgozott területének tekinthető az emberi vándorlással összefüggő bűncselekmények nyomozásához kapcsolódó tudományos és gyakorlati ismeretek összefoglalása. Ez a migráció kriminalisztikája, amelynek rendszerezése eddig sem a kriminalisztikai, sem a migrációs szakirodalmon belül nem történt meg.

Módszertan: A tanulmány számba veszi az emberi vándorlással összefüggő bűncselekmények fogalmi körét, ezen keresztül azonosítja, illetve kizárja azokat a deliktumokat, amelyek részei lehetnek a migrációs bűnözésnek. Ezt követően felvázolja azokat a kriminalisztikai eszközöket és módszereket, amelyek alkalmazása tipikusan meghatározható a migrációval kapcsolatban megvalósítható bűncselekmények nyomozása során.

Megállapítások: Az emberi vándorlással kapcsolatban elkövetett bűncselekmények nyomozása alapozza meg a migráció kriminalisztikáját. A migráció kriminalisztikája nem azonos a krimimigrációval, így fogalmi környezetét tudományosan megalapozott módon szükséges feltárni. E fogalmi környezetbe pedig különböző kriminalisztikai eszközök és módszerek tartoznak.

Érték: A tanulmány értéke felhívni a figyelmet arra, hogy a migráció kriminalisztikájának tudományos feldolgozása még nem történt meg. Megalapozott elméleti kereteket biztosít arra, hogy az emberi vándorlással összefüggő bűncselekmények nyomozása milyen szempontok szerint rendezhető, egyben további támpontokat adhat a téma szélesebb kibontására.

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás ideje: 2026. 03. 10. Átdolgozás: 2026. 04. 07. Elfogadás: 2026. 05. 21.

Kulcsszavak: migráció, kriminalisztika, migrációs kriminalisztika, a migráció kriminalisztikája, krimimigráció

Abstract

Aim: The objective of this study is to explore whether the summary of scientific and practical knowledge related to the investigation of crimes associated with human migration can be considered a gap – or an area not yet addressed – In the pyramid model developed by Csaba Fenyvesi, which is based on the science of criminalistics. This is the criminology of migration, the systematization of which has not yet taken place within either the criminological or migration literature.

Methodology: This study examines the conceptual framework of crimes related to human migration, thereby identifying and excluding those offenses that may constitute migration-related crime. It then outlines the forensic tools and methods typically employed in the investigation of crimes related to migration.

Findings: The investigation of crimes related to human migration forms the basis of migration criminology. Migration criminology is not synonymous with criminal migration; therefore, its conceptual framework must be explored in a scientifically grounded manner. This conceptual framework encompasses various forensic tools and methods.

Value: The significance of this study lies in drawing attention to the fact that the field of migration criminology has not yet been systematically explored. It provides a well-founded theoretical framework for organizing the investigation of crimes related to human migration according to specific criteria, while also offering further guidance for a broader exploration of the topic.

Keywords: migration, criminalistics, migrational criminalistics, the criminalistics of migration, crimmigration

Bevezetés

A bűnüldözés tudományos feldolgozása, egyszerűbben fogalmazva, a kriminalisztika tudománya napjainkra már gazdag forráskínálattal jelenik meg a tudomány szinte bármelyik területén a büntetőjog-tudományoktól kezdve, az egészségügyi tudományokon keresztül egészen a biológia, a kémia vagy a mérnöki tudományokig bezárólag. Ennek magyar – monográfiák vagy más, átfogó ismertetést közlő publikációk révén megismerhető – összesítését piramismodell formájában Fenyvesi Csaba több tudományos közleményében is közreadta (Fenyvesi 2012; Fenyvesi, 2014).

A kriminalisztika szakirodalmának hazai piramismodelljének alapját – Fenyvesi szerint – azok a művek jelentik, amelyek a bűnügyi nyomozás tudományának klasszikus ágazatai, a krimináltechnika, -taktika vagy a -metodika elméletével foglalkoznak. Erre a fundamentumra épülnek azok a munkák, amelyek a kriminalisztika egy-egy ágazatához, alapvetően nem átfogó módon, sokkal inkább egy-egy részletét helyezik mondanivalójuk centrumába. A meghatározó források száma szerint csökkenő sorrendben második szinten vannak a krimináltechnikával, harmadik szinten a krimináltaktikával, míg negyedik szinten a kriminálmétodikával foglalkozó tudományos forrásművek.

Magát a piramismodellt áttekintve talán érdekes lehet azon okok megismerése is, hogy miért a bűnüldözés gyakorlatához legközelebb álló kriminálmétodikai művekből áll rendelkezésre kevesebb számottevő munka, vagy éppen a kriminalisztika nemzetközi tudományával némileg ellentétes módon, hogyan lehet az, hogy a hazai szakirodalom főként kriminalisztikaelméleti közleményeket tartalmaz.

Még izgalmasabb kérdés azonban annak vizsgálata, hogy melyek azok a területek – Fenyvesi szavaival élve „fehér foltok” –, amelyek tudományos igényű feldolgozása még nem történt meg a bűnügyi nyomozás tudománya során alkalmazott kutatási módszerekkel. Ilyen például a krimináltechnika területén a hangazonosítás vagy a digitális adatok, a krimináltaktika esetében a kényszerintézkedés taktikája, míg a kriminálmétodika tekintetében számos, a személyes biztonságérzetet meghatározó bűncselekmény nyomozási feldolgozottságának hiánya. E tanulmány nem titkoltan a Fenyvesi-féle piramismodell alapulvételével, ahhoz hozzájárulva, egy újabb „fehér foltot” felismerve kíván hozzájárulni a kriminalisztika tudományához. Ez pedig a migráció kriminalisztikája.

Az emberi vándorlással összefüggő bűnüldözéshez kapcsolódó elméleti, krimináltaktikai, -technikai és metodikai ismeretek ugyanis még nem kaptak fokozott tudományos kutatói figyelmet, holott az illegális migráció térnyerése, az arra épülő szervezett bűnözői hálózatok elleni küzdelem, nem utolsósorban az emberek jogellenes vándorlásával vagy országon belüli tartózkodásával közvetlenül összefüggésbe hozható bűncselekményekkel szembeni eredményes hatósági fellépés igénye egyre meghatározóbb követelményként jelentkezik a 21. században. Mindezek okán – túl azon, hogy indokoltá válik a fent hivatkozott piramismodell kiegészítése – megalapozottá vált, hogy a migráció kriminalisztikája is a bűnügyi, illetve a rendészettudományok érdeklődési körébe tartozzon.

A migráció kriminalisztikájának elmélete

A fentebb körvonalazott tudományos téma artikulálásának első mozzanata, hogy konkrétan is beazonosíthatók legyenek azok a területek, amelyek az emberi vándorlással és a bűnüldözéssel is közvetlen kapcsolatban vannak. Mindezek értelmezése előtt ugyanakkor célszerűnek mutatkozik leszögezni, hogy a migráció kriminalisztikája nem azonos a migrációs kriminalisztikával. Amíg utóbbi a kriminalisztika jelzőjeként használja a migrációt mint kifejezést, addig e tanulmány fókuszában a migráció (mint emberi vándorlás) birtokos szerkezetben szerepel a kriminalisztikával (mint a bűnügyi nyomozás tudományával). Másként fogalmazva: a migráció kriminalisztikája az emberi vándorlással összefüggő bűncselekmények nyomozását (felderítését és vizsgálatát) jelenti. A migrációs kriminalisztika viszont más értelemben felmerülő összetett szó. Utalhat a kriminalisztika olyan módszereire, amelyek által a nyomozó hatóság egyfajta migrálás révén a bűnügyi nyomozást eltérő vagy más helyszínen valószínűsíti meg, de interpretálható lehet olyan eszközökre és módszerekre is, amelyek más tudományokból származva épültek be (vándoroltak, migráltak) a kriminalisztika tudományába. Fentieknél fogva a migráció kriminalisztikája szándékosan nem azonosítható a migrációs kriminalisztikával, ez utóbbi kifejezés kibontása – amennyiben az érdekes lehet a kriminalisztika elmélete számára – más fogalmi környezetben kell, hogy megtörténjen.

Magát a migráció kriminalisztikájának mibenlétét ugyanakkor kétféleképpen lehet behatárolni: egyfelől pozitív módon, az emberi vándorlással összefüggő bűncselekmények felderítésébe és vizsgálatába tartozó kérdések megválaszolásával, másfelől negatív módon, a migrációhoz legfeljebb csak látszólagosan kapcsolódó büntetőjogilag releváns jelenségek kizárásával.

A migráció kriminalisztikájához tartozó területek azonosítása

Az emberi vándorlással összefüggő jogellenes magatartások azonosítása történhet kriminológiai vagy büntető anyagi jogi oldalról. Előbbi esetében egyszerűbben fogalmazva migrációs bűnözésről, míg utóbbi tekintetében inkább migrációs bűncselekményekről lehet beszélni.

Amíg a migrációs bűncselekmények a jogalkotó által konkrétan az emberi vándorlás nemkívánatos jelenségeivel közvetlenül összefüggő elkövetési magatartások normatív tiltását jelenti, addig a migrációs bűnözésbe azok a deliktumok is beletartozhatnak, amelyek nem az államhatár jogszerű átlépéséhez, értve ez alatt személyek jogszerű ki- vagy beutazásához, avagy azok országon belüli tartózkodáshoz fűződő társadalmi érdeket rendelik védeni, hanem más

jogi tárgyak (például a közbizalom fenntartása, a biztonságos közlekedés szavatolása vagy a hivatalos személyek feddhetetlen vagy részrehajlásmentes eljárása) érdekében születtek, elkövetésük adott esetben szorosan összekapcsolódik a migrációhoz. Mindezek alapján nem tekinthető klasszikus migrációs bűncselekménynek a közokirat-hamisítás, a közúti veszélyeztetés vagy a hivatalos személy által elkövetett vesztegetés, mégis e jogellenes magatartások a migrációs bűnözés részévé válnak, ha e bűncselekményeket az emberi vándorlás vagy tartózkodás szabályainak megszegése érdekében valósítják meg. A migrációs bűnözés továbbá magában foglalja még azokat a cselekményeket is, amelyek a jogellenes migrációban érintett személyek bűnös magatartása által következnek be. Utóbbihoz kapcsolható Barabás Andrea Tünde megállapítása, amely szerint a migráció kriminológiai következményei megközelíthetők egyfelől a bevándorlási hullám okozta feltételezett bűnözésnövekedés, a bevándorlók, valamint a helyi lakosok áldozattá válásának vizsgálatával, másfelől a migráció által a lakosság körében gerjesztett vélt vagy valóságban detektálható bűnözéstől való félelem oldaláról (Barabás, 2016).

Az emberi vándorlás nemkívánatos jelenségeire számos alkalommal a büntető anyagi jogban is kereshetünk példákat. A magyar 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.) például több olyan különös törvényi tényállást is tartalmaz, amely büntetni rendeli az országba történő jogellenes belépés, illetőleg az országon belüli jogszerűtlen tartózkodás bizonyos eseteit. Ilyen a határázár tiltott átlépése (Btk. 352/A §), az embercsempészség (Btk. 353. §), a jogellenes bevándorlás elősegítése, támogatása (Btk. 353/A. §), a jogellenes tartózkodás elősegítése (Btk. 354. §), a családi kapcsolatok létesítésével visszaélés (Btk. 355. §) vagy a harmadik országbeli állampolgár jogellenes foglalkoztatása (Btk. 356. §). E tényállások kifejezetten, ex lege a migrációs bűncselekmények kategóriájába tartoznak, de a büntetőtörvényben rendszertanilag nem önállóan kijelölt fejezetben, hanem a közigazgatás rendje elleni bűncselekményekről szóló XXXIV. fejezetben kaptak helyet. Büntető anyagi jogi szempontból megfontolásra érdemes lehet azon kérdés megtárgyalása is, hogy jelenkorunk társadalmi igénye megalapozza-e, hogy a migrációs bűncselekmények a jövőben önálló fejezetet alkossanak-e.

A migrációval összefüggő bűncselekmények számbavétele mindazonáltal kijelöli azokat a deliktumokat, amelyek bűnügyi felderítése és nyomozása (kriminalisztikája) sui generis módon foglalható össze. Ennél fogva a migráció kriminalisztikája kiterjed minden olyan cselekmény felderítésére és vizsgálatára, amelyet

- a jogellenes emberi vándorlás (beutazás és/vagy tartózkodás) megvalósításaként rendelnek büntetni mint migrációs bűncselekményt, illetve

- a jogellenes emberi vándorlás (beutazás és/vagy tartózkodás) elősegítése vagy megvalósítása érdekében, de nem sui generis migrációs bűncselekményként következtek el.

Összefoglalva: a migráció kriminalisztikája szűkebb értelemben a jogellenes emberi vándorlással, az államhatár jogellenes (engedély nélküli vagy meg nem engedett módon történő) átlépésével, illetve az országon belüli engedély nélküli tartózkodással összefüggő bűncselekmények felderítése és vizsgálata során alkalmazott bűnügyi nyomozási módszerek és eszközök alkalmazását jelenti.

A migráció kriminalisztikájába nem tartozó területek megállapítása

A migráció kriminalisztikájától függetleníthető, igaz azzal adott esetben szorosabb kapcsolatban lévő területként lehet gondolni a külföldiek által elkövetett bűncselekmények nyomozására. Az elhatárolás ebben az esetben nem feltétlenül a bűncselekmény elkövetőjének az alanyában keresendő, hiszen a migrációs bűnözés alanya (ti. elkövetője) ugyanúgy lehet külföldi természetes személy is, hanem a bűncselekmény elkövetésének motívuma vagy célzata. Amíg a migrációs bűnözés egyértelműen az emberi vándorlás jogellenes megvalósítására irányul, a külföldiek által elkövetett bűnözés ennél jóval tágabb, lényegében valamennyi – a tartózkodási hely szerinti állampolgársághoz kötött speciális alannyá válást megkívánó (például hazaárulás, hűtlenség stb.) deliktumokon kívül eső – bűncselekményre vonatkozhat. (A külföldiek által elkövetett bűncselekmények nyomozásával kapcsolatban lásd Hautzinger, 2017). A migráció kriminalisztikájába tehát ebből a körből csak azok, a külföldiek által is megvalósítható bűncselekmények tartoznak, amelyek kifejezetten a külföldiek jogellenes beutazásához vagy tartózkodásához járulnak hozzá.

Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a külföldi bűnözői körök felismerése és az ennek érdekében elvégzett nyomozati cselekmények lefolytatása bizonyos esetekben nem nélkülözheti az adott külföldi állampolgársági vagy nemzeti, nemzetiségi kategória kulturális, az eltérő, jól körül határolható kontinenshez, országhoz, vallási felekezethez kötődő szokások, alapvető társadalmi érintkezések sajátosságainak ismeretét. Ezt elfogadva megállapítható, hogy a migráció kriminalisztikája jól adaptálható a külföldi bűnelkövetőkkel szembeni nyomozási cselekmények lefolytatásánál, különösen a kihallgatás felvételénél is.

Szintén nem azonosítható a migráció kriminalisztikájával az emberi vándorláshoz csak látszólagosan, szűkebben fogalmazva, inkább az államhatár átlépésével elkövethető bűncselekmények. Ezek hétköznapi szóhasználatl az úgynevezett csempész- vagy csempészéssel megvalósítható jogellenes cselekmények,

amelyek abban az esetben válnak befejezetté, ha egy jól meghatározható dolgot engedély nélkül szállítanak be az ország területére, avagy ki az ország területéről. Talán érdekesnek is tűnhet, hogy amíg a hatályos magyar büntetőtörvény kizárólag – az egyébként fentebb már említett módon migrációs bűncselekménynek minősülő – embercsempészt határozza meg a csempészs kifejezéssel, addig a korábbi, 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről olyan deliktumot ismert, mint a csempészet és vámorgazdaság (312. §) vagy a fegyvercsempészet (263/B. §).

Napjainkban a csempészs mint elkövetési magatartás *expressis verbis* nem szerepel a törvényszövegben, általában különböző, engedélyhez kötött dolgokra, élőlényekre elkövethető, visszaélési természetű tényállásoknál kell keresnünk az ilyen (csempészesi) cselekményt lefedő behozatali, kiviteli, esetleg külföldre juttatási, sőt akár az Európai Unió területére juttatási tevékenységeket.¹ Operatív szempontból pedig olyan hatósági vizsgálatok révén fedhetők fel e jogellenes cselekmények, mint a vámellenőrzés vagy az úgynevezett rendészeti mélységi ellenőrzés (Erdős, 2026).

Összefoglalva: bizonyos, az adott bűncselekmény törvényi tényállása egyes elemeinek (elkövető külföldi volta, határátkelőhely mint elkövetés helye stb.) emberi vándorláshoz közeli értelmezhetősége még önmagában nem feltétlenül alapozza meg az inkriminált cselekmény közvetlen migrációs kötődését, ennek következtében e deliktumok felderítésének vagy vizsgálatának kapcsolatát a migrációs kriminalisztikához.

A krimmigráció

Az emberi migrációval összefüggő bűnfelderítéshez kapcsolódó, de egyre inkább *sui generis* kutatási területnek tekinthető a krimmigráció (crimmigration). E fogalom megálmodója, Juliet Stumpf szerint a krimmigráció leginkább a bevándorlási jog (immigration law) büntetőjogi kezelésében ölt testet. Álláspontja, hogy ezáltal olyan párhuzamos jogalkalmazási rendszerek jöttek létre, amelyekben a bevándorlási jogalkalmazás és a büntető-jogalkalmazás csak legfeljebb névlegesen különül el egymástól, ezáltal a külföldi mint migráns (alien, migrant) a bűnöző szinonimájává vált (Stumpf, 2006).

¹ Ilyen, államhatár átlépéséhez is kapcsolható, nem migrációs természetű tényállás lehet a hatályos büntető törvényben: kedvtelésből tartott állatok kereskedelmével összefüggő visszaélés (Btk. 244/A. §), ózónréteget lebontó anyaggal visszaélés (Btk. 249. §), radioaktív anyaggal visszaélés (Btk. 250. §), robbanóanyaggal vagy robbantószerrel visszaélés (Btk. 324. §), lőfegyverrel vagy lőszernel visszaélés (Btk. 325. §), nemzetközi szerződés által tiltott fegyverrel visszaélés (Btk. 326. §), haditechnikai termékkel vagy szolgáltatással visszaélés (Btk. 329. §), kettős felhasználású termékkel visszaélés (Btk. 330. §), védett kulturális javakkal visszaélés (Btk. 358. §), készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés (Btk. 393. §).

A krimmigráció vagy a krimmigrációs jog (crimmigration law) irodalma az elmúlt két évtizedben jelentősen bővült. Ezzel párhuzamosan a kifejezések tartalma is szélesebb értelmezést nyert. César Cuauhtémoc García Hernández például már nem is pusztán krimmigrációról vagy krimmigrációs jogról, hanem krimmigrációs doktrínáról (crimmigration doctrine) beszél. Ennek lényege, hogy a bevándorlási jog immár büntetőjogi természetű, emellett számos, több államban a bevándorlással összefüggő jogsértést bűncselekménynek nyilvánítanak, illetve az illegális migrációval összefüggő bűncselekményekre sajátos, más bűnelkövető esetében nem alkalmazott módszereket alkalmaznak (Hernandez, 2018).

A krimmigráció értelmezése – ide nem értve e tanulmány szerzőjének korábban témában megjelent publikációit – a magyar szakirodalomban sem szokatlan. Kerezsi Klára a krimmigráció kifejezését leegyszerűsítve mint a migráció kriminalizálását fogalmazza meg (Kerezsi, 2020), míg Lévy Miklós – kifejezetten a már említett Stumpf fogalomra reflektálva, de a crimmigration irodalma további, néhány európai uniós példáinak felhasználásával – mutatja be a bevándorlás kriminalizálásának hollandiai, illetve spanyolországi lehetséges megvalósulási formáit (Lévy, 2017).

A krimmigráció mint kriminálpolitikai jelenség megjelenése mindazonáltal egy olyan jogalkotási akaratot mutat be, amelynek révén a külföldiek beutazásával és tartózkodásával kapcsolatos szabályok megszegését bűncselekménnyé minősítik (kriminalizálják), illetve a beutazási és tartózkodási szabályokat megsértő külföldieket – az általuk elkövetett cselekmények büntetőjogi minősítésétől függetlenül – a feltételezett bűnelkövetőkhöz hasonló jogállású személyekként kezelnek.

Kriminalisztikai szempontból mindkét fenti megközelítés értelmezhető. Egyfelől a migrációs jogsértések kriminalizálásával nő azon deliktumok száma, amelyekkel szemben a nyomozó hatóságoknak a büntetőeljárás-jogi szabályok szerint el kell járniuk, másfelől a jogsértő cselekmények feltételezett elkövetőit érintően, a cselekmény és a felelősség (bűnösség) tisztázása érdekében bizonyos eljárási cselekményeket foganatosítaniuk kell. A továbbiakban, a migráció kriminalisztikája fentebbi meghatározására is tekintettel, a migrációval közvetlenül összefüggő bűncselekmények felderítésével kapcsolatos jellegzetességekre célszerű fokozottabb figyelmet szentelni. Nem része ugyanakkor e témának a büntetőeljárás és az idegenrendészeti eljárás párhuzamosságából eredő kérdések vizsgálata, amely – bár ugyanúgy lehet része a migráció kriminalisztikájának – önálló tanulmányszerű feldolgozást érdemel (Herke, 2023).

A migrációval összefüggő bűncselekmények kriminalisztikai jellegzetességei

Az emberi vándorlással összefüggő bűncselekmények osztályozásának egyik vezérlő elve, hogy maga a migráció milyen jogellenes magatartás tanúsításával valósul meg. Ez a magatartás (tevés vagy mulasztás) – a migráció kriminalisztikája fentebbi meghatározásából kiindulva – irányulhat az államhatár jogellenes átlépésére, illetve az országon belüli engedély nélküli (jogellenes) tartózkodásra. Rövidebben fogalmazva: a migrációs bűncselekményeken belül meghatározhatók az államhatár jogellenes átlépésével vagy annak elősegítésével kapcsolatos bűncselekmények (mint az államhatár vagy határzár tiltott átlépése, avagy az embercsempészés), illetve a külföldi személy jogellenes tartózkodásával vagy elősegítésével összefüggő deliktumok (mint a jogellenes belföldi tartózkodás elősegítése vagy a harmadik országbeli állampolgár jogellenes foglalkoztatása). Előbbi esetben a bűncselekmény felderítésének elegendhetetlen feltétele bizonyítani, hogy az államhatárt jogellenes módon lépték át vagy kísérelték meg átlépni, míg utóbbi esetben a bűncselekmény bizonyításának fókuszában a külföldi személy országon belüli jogellenes (úgynevezett undocumented) tartózkodása áll.

Az emberi vándorláshoz természetesen további deliktumok is társíthatók a közlekedési bűncselekményektől kezdve egészen az emberi életet vagy méltóságot, avagy a testi épséget sértő vagy veszélyeztető bűncselekményekig bezárólag, ezek esetében a bekövetkezett jogsérelem miatt a legtöbb esetben kevésbé válik relevánssá a migrációs kapcsolat. E megítélés alól nem kivétel az emberkereskedelem (Btk. 192. §) büntette sem, hiszen ebben az esetben a migrációs tartalom, pontosabban fogalmazva a bűncselekmény passzív alanyának legális vagy illegális vándorlása legfeljebb az emberkereskedelem áldozatának büntetőeljárársba vonása esetén lehet érdekes, az elkövetett jogsérelmet illetően viszont elmarad e deliktum fókuszában álló kizsákmányolástól. Ez utóbbi pedig rendszerint az ember kizsákmányolása, prostitúcióra vagy kényszermunkára kényszerítése.

Az embercsempészt illetően kriminálmetodikai szempontból gondolni lehet továbbá az egyes sajátos elkövetői módszerek felismerésére és rögzítésére is. Az eljárás során lefoglalt mobiltelefonok híváslistái és cellapozíciós adatai nemcsak a vizsgált személy kapcsolatrendszerét mutathatják meg, hanem összeköthetik a mobilkészülék használgóját a bűncselekmény elkövetési helyével. Szintén hatósági tapasztalatból származó jellegzetesség, hogy az egyes szállításokhoz szükséges gépjárműveket az embercsempészek nyilvános területen (bevásárló központok parkolóiban) helyezik el, amelyek felderítésére sajátos felderítési módszereket kellett kidolgozni.

Kriminalisztikai szempontból talán érdekesebb azonban az, ha a migrációval összefüggő bűncselekmények megvalósulásának bizonyos tényállási elemekre koncentrálnunk. Gondolhatunk például a helyszínes bűncselekményekre, amelyek esetében a helyszín megismerése nemcsak hogy elengedhetetlen a büntetőjogilag releváns tényállás felderítéséhez (Gárdonyi, 2023), hanem az elsődleges nyomozati cselekmények lefolytatását is itt kell kezdeni (Fenyvesi, 2025). Katona Géza a bűncselekmény helyszínén lefolytatott hatósági cselekmény kapcsán úgy vélekedik, hogy a helyszíni szemle kimenetele döntően befolyásolja a bizonyítás és a büntetőeljárás eredményességét, nemcsak a nyomok és más tárgyi bizonyítási eszközök felkutatását és rögzítését teszi lehetővé, hanem kiindulási alap a tanúvallomások mint személyi bizonyítási eszközök feltárásához és a nyomozás vagy államigazgatási eljárás irányának meghatározásához (Katona, 2012). A migráció kriminalisztikája szempontjából a helyszín különösen releváns lehet az államhatár jogellenes átlépésének konkrét helyének a megállapítását illetően, amelynek révén mind az államhatár engedély nélküli átlépése, mind az ezt támogató embercsempészési tevékenység is realizálhatóvá, szerencsésebb esetben bizonyíthatóvá válik.

A bűnügyi nyomozás korábbi időszakaiban a bűncselekmény egyes nyomainak felkutatása vagy rögzítése olyan klasszikus módszerekre épült, mint a lábbeli- és keréknyomok rögzítése vagy a helyszíni fényképezés, addig napjainkban nagyobb hangsúlyt kapnak a modern kriminalisztika eredményeként alkalmazható technikai eszközök alkalmazása. Ezeket az eszközöket illetően egy-egy határátkelőhelyen már-már nélkülözhetetlennek számítanak a járművekben megbújó személyek kiszűrését támogató széndioxid mérő vagy emberi szívdobbanásmérő készülékek, hőkamerák vagy a vizuális kutatást segítő ipari endoszkópok és üregvizsgálók, illetve a teljes járművet átvilágítani és ellenőrizni képes röntgenkapuk. Ebbe a körbe említhetők továbbá különböző deliktumok elkövetési tárgyaiként említhető dolgok, mint a kábítószer vagy a robbanóanyag megtalálására kiképzett keresőkuttyák, illetve a radioaktív sugárzást kimutató kézi vagy ipari berendezések. Ilyen technológiával támogatott ellenőrzések közé tartoznak különösen a non-intruzív (beavatkozásmentes vagy passzív) ellenőrzési technológiák is, amelyek elsősorban röntgen-, illetve gammasugarak alkalmazásával teszik lehetővé a zárt rendszerek tartalmának vizuális ellenőrzését. Ezek a non-intruzív technológiák alkalmazásának nem csak a közlekedésbiztonság szavatolásában és az illegális áruforgalom kiszűrésében van része, de az illegális migráció felderítésében is (Balla & Erdős, 2025).

A technikai eszközök helyszínhez kötött alkalmazása a migrációt segítő cselekmények leleplezését, valamint egyéb, az emberi jogellenes vándorlással nem feltétlenül összefüggő deliktumok kiszűrését is támogathatja. A határforgalom ellenőrzése így kriminalisztikai támogatással bővül, amely éppúgy növelheti a krimimigrációs hatást, hiszen egy közigazgatási eljárás bűnügyi természetű elemekkel bővített lefolytatásáról van szó. Az Európai Unióban a határellenőrzés és a bűnügyi felderítés különösen azoknál az országoknál jelentős, amelyek rendszeresen látnak el az unió külső határán határrendészeti feladatokat. A határellenőrzés vagy bordering (Wonders, 2017) kérdése így úgy merül fel, hogy egyúttal helyszíni vizsgálata is legyen a migrációval összefüggő cselekmények fokozottabb feltárására.

Amíg az említett technikai eszközök elsősorban a jogellenes cselekmények felfedését szolgálják, az egyes kriminálmethodikai módszerek arra lehetnek alkalmasak, hogy az államhatár jogellenes átlépéséhez szükséges bizonyítékokat biztosítsák. E tekintetben jelentősége lehet az elkövetőnél megtalált helyszínrajzoknak vagy vázlatoknak, a helyszínen lefolytatható kihallgatásnak vagy helyszíni szemlének. Érdemes azonban megjegyezni, hogy a rendőrségi gyakorlat szerint az ilyen cselekmények bizonyítása főleg tettenérés esetén számít eredményesnek, emiatt a személyek mozgását detektáló technikai eszközök (videokamera, drónok, hőkamerák) alkalmazása különösen meghatározhatók lehetnek. Az államhatárt jogellenesen átlépő személyek és segítők mozgása természetesen hagyományos kriminalisztikai módszerekkel, lábbeli- vagy gépjármű nyomok alapján is detektálható, illetve e nyomok helyszíni rögzítése is megtörténhet (Éberhardt, 2026). Mindazonáltal e klasszikus nyomkövetés vagy nyomrögzítés napjainkra már háttérbe szorult, kifejezetten a fentebb már említett technikai eszközök, nem utolsósorban az illegális határátlépést megvalósító személyek, illetve az őket segítő embercsempészek közötti kapcsolattartást biztosító kommunikációs készülékek megfigyelésének vagy vizsgálatának előtérbe kerülése okán (Rádi, 2016).

Az okiratos migrációs bűncselekmények kriminalisztikája

A jogellenes migráció helyszínhez nem kapcsolódó elkövetési magatartásai azokban a cselekményekben öltenek testet, amelyek az államhatár átlépéséhez vagy a tartózkodás megállapításához szükséges okiratok manipulálására irányul. A közokirat-hamisítás ennél fogva olyan deliktumként jelenik meg a migrációs bűnözésben, amely egyfajta szükséges eszközcselekménye az illegális migráció elleplezésének. Minthogy e bűncselekményt számos módon, így többek között hamis közokirat készítésével, avagy valódi közokirat meghamisításával, illetve

valódi közokirat más személy általi felhasználásával, sőt valótlan tartalom valódi közokiratba foglalásával meg lehet valósítani, minden migrációval érintett ország számára kiemelt figyelmet kell fordítani az általuk elfogadott, a be- vagy kiutazáshoz, valamint az országon belüli tartózkodáshoz felhasználható közokiratok hitelességének biztosítására. Ehhez kell, hogy párosuljanak azok a krimináltechnikai eszközök és módszerek, amelyek a közokiratok jogellenes használatának felismerését szolgálják.

Balla József kutatása szerint minél biztonságosabb egy okmány, azaz minél nehezebben lehet valósághűen hamisítani, annál valószínűbb, annál inkább fel kell készülni arra, hogy a visszaélés úgynevezett személycserés módszerrel, azaz más, nem a közokirat eredeti tulajdonosa által történik meg. Ennek felismerése pedig kizárólag az ellenőrző személy felkészültségén múlik, azaz egyrészt milyen az azonosítás készsége, másrészt mennyire támogatják a munkáját biometrikus adatellenőrzésre kifejlesztett technikai eszközök (Balla, 2019).

A krimináltechnika az emberi vándorlásra és tartózkodásra vonatkozó közhiteles okmányok jogellenes megváltoztatása esetében is megállapítható, ugyanakkor ez esetben sem mellőzhető az ellenőrzés eredményeként döntést hozó természetes személy (útlevélkezelő vagy egyéb hatósági személy) intézkedési potenciálja, aki mind a közokirat-hamisítás detektálása, mind az ennek során keletkezett bizonyítékok rögzítése során bír még jelentőséggel.

A külföldi személyének azonosítása és kihallgatása

A külföldivel összefüggő taktikai cselekmények első lépcsője magának az eljárás alá vont személynek a konkrét személyazonosítása. Migrációs célból elkövetett jogsértő cselekmények esetében – ideértve a hamis, hamisított vagy más személy részére kiállított valódi okirat felhasználásával elkövetett közokirat-hamisítást is – nem lehet kizárni az elkövető személyazonosságának, több esetben életkorának hatóság általi meghatározását sem. A biometrikus azonosítás alkalmazása a személyazonosság megállapításához nyújt kétséget kizáró segítséget (Angyal & Mészáros, 2016), de emellett fontos lehet az egyes kultúrák által képviselt szimbólumok vagy jelképek ismerete is, amely inkább az eljárás alá vont személy hovatarozásához vagy jellemének megismeréséhez vezethet közelebb.

A büntetőjogilag releváns bizonyítékok megszerzése, így a külföldi vallomásának felvétele továbbra is a nyomozás elengedhetetlen része marad. Meghatározó jelentősége lehet annak, hogy az eljárási cselekménybe bevont személy az eljárás nyelvén tud-e kommunikálni. A külföldiség differenciálása tehát gyakorlati szempontból azon múlik, hogy mennyire biztosított vagy biztosítható a közvetlen kommunikáció a külföldivel.

Az anyanyelvhasználat jogának biztosítása, ezáltal a szakszerű, megbízható tolmácsolás és fordítás kérdése a hatóság tagjának felkészültségét befolyásoló tényezőként folyamatosan lényeges lehet. A tolmács közbenjárása – különösen nem európai nyelv esetén – eleve nem várt nehézségekbe ütközhet, nem beszélve mindazokról a logisztikai (különösen a tolmácsolásból és fordításból származó többletköltségekről) és emberi tényezőkről, amelyek kihatással lehetnek eljárásjogi feltételek teljesítésére. A tolmács közreműködése komoly időbeli hátránnyal járhat (adott nyomozati cselekmény elhúzódása, a cselekmény előzetes logisztikai megszervezése stb.), és többlethatósági feladatokat (szállítás) igényelhet. Krimináltaktikai szempontból pedig függővé teheti az eljáró hatóság tagját a tolmács rendelkezésre állásától.

Bizonyos nyomozati cselekmények (kihallgatás, helyszíni kihallgatás, szembesítés stb.) időszerű, taktikai szempontból optimális végrehajtása maradhat el, szenvedhet késedelmet, ha a megfelelő nyelvi közreműködés nem áll rendelkezésre. Szintén fontos a tolmács megbízhatóságának kérdése is. Egyes, főleg ritkán közvetíthető nyelvek esetében életszerű lehet, hogy eseti tolmácsként olyan személy működik közre, akinek korábban nem volt hasonló tapasztalata, illetve akinek jóhiszeműsége felől a hatóság kétséget kizáró módon nem lehet meggyőződve. Arra is lehet példa, hogy a nyomozás kezdeti szakaszában az eljárás alá vont személy ismerőse vagy hozzátartozója segít a kommunikációban.

E problémák – különösen a külföldi elkövetői kör származási helyeinek lehetséges bővülése okán is – a jövőben nem zárhatók ki, mindazonáltal törekedni kell arra, hogy a hatóságok olyan (akár minden szervezet számára hozzáférhető) adatbázissal rendelkezzenek, amely révén hatékonyan csökkenthetők az eljáró tolmácsok rendelkezésre állásból származó nehézségek.

Összefoglalás

Az emberi vándorlás, különösen annak társadalmi hatásai korunk egyik széles közérdeklődést kiváltó társadalmi jelensége. Kifejezetten élesnek tekinthetők azok az állami reakciók, amelyek a migrációval összefüggő bűnözéssel állnak közvetlen, szoros kapcsolatban. Ennek egyik irányzata a krimmigráció, amely egyszerre mutatja meg az emberi vándorlás jogellenes típusaival kapcsolatos jogalkalmazás irányát, illetve vizsgálja a migrációval összefüggő bűnözés helyzetét. A krimmigrációs kutatások ugyanakkor még adósak azzal, hogy érdeklődési körükbe vonják a migrációval összefüggő bűncselekmények vizsgálatát összefoglaló kriminalisztikai ajánlásokat. Másképpen fogalmazva: a krimmigráció nem foglalja magába a migráció kriminalisztikáját.

E tanulmány arra tesz kísérletet, hogy az emberi vándorlással összefüggő bűncselekmények nyomozásának elméleti alapjait úttörő jelleggel lefedtesse, illetve javaslatokat, ajánlásokat adjon közre bizonyos ide vehető típusjegyekre vonatkozóan. Ezzel bízva abban, hogy hamarosan a migráció kriminalisztikája is része lehet a Fenyvesi által megalkotott piramismodellnek.

Felhasznált irodalom

- Angyal M. & Mészáros B. (2016). Egyek vagyunk, de nem ugyanazok – személyazonosítás és európai bevándorlás. In Hautzinger Z. (Szerk.), *A migráció bűnügyi hatásai* (pp. 107-120). MRTT Migrációs Tagozat.
- Balla J. & Erdős Á. (2025). Az irreguláris migráció és embercsempészség felderítésének non-intervizív módszere: az MMD01 detektor alkalmazásának gyakorlati tapasztalatai Magyarországon. *Belügyi Szemle*, 73(8), 1737-1758. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2025.v73.i8.pp1737-1758>
- Balla J. (2019). A közokirat-hamisítások módszerbeli változásai 1997 és 2017 között. *Belügyi Szemle*, 67(2), 56-68. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.2.4>
- Barabás A. T. (2016). A migráció kriminológiai aspektusai. In Hautzinger Z. (Szerk.), *A migráció bűnügyi hatásai* (pp. 43-56). MRTT Migrációs Tagozat.
- Éberhardt G. (2026). A kriminalisztikai módszerek fejlődése és szerepe a határőrizetben. *Forenzikus Füzetek*, 6, 85-92.
- Erdős Á. (2026). *Rendészeti mélységi ellenőrzés*. Magyar Rendésettudományi Társaság. <https://doi.org/10.37372/mrttvt.2026.1>
- Fenyvesi Cs. (2012). A kriminalisztika piramismodellje és alapelvei. *Belügyi Szemle*, 60(10), 14-26. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2012.v60.i10.pp14-26>
- Fenyvesi Cs. (2014). *A kriminalisztika tendenciái. A bűnügyi nyomozás múltja, jelene, jövője*. Dialóg Campus Kiadó.
- Fenyvesi Cs. (2025). *Bűnügyi sakkjátszma. Válogatott kriminalisztikai tanulmányok és megtörtént esetek, nyomozások elemzései*. Kódex Kiadó.
- Hernandez, G., & Cuauhtémoc, C. (2018). Deconstructing Crimmigration. *US Davis Law Review*, 52(1), 197-253.
- Gárdonyi G. (2023). *A bűnügyi szemle*. Ludovika Egyetemi Kiadó. https://doi.org/10.36250/01101_00
- Hautzinger Z. (2017). Idegenek kriminalisztikája. In Finszter G., Korinek L., & Végh Zs. (Szerk.), *A tudós ügyész. Tanulmányok Bócz Endre 80. születésnapjára* (pp. 101-110). Hvg Orac.
- Herke Cs. (2023). A letartóztatottakra vonatkozó büntetőjogi és idegenrendészeti szabályok, különös tekintettel a harmadik országbeli állampolgárságú terheltekre. *Belügyi Szemle*, 71(5), 797-826. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.5.4>
- Katona G. (2012). A helyszíni szemle hatékonyságának aktuális kérdései. *Belügyi Szemle*, 60(6), 75-86. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2012.v60.i6.pp75-86>

- Kerezsi K. (2020). Miért csökken a bűnözés. *Kriminológiai Tanulmányok*, 57, 39-67.
- Lévay M. (2017). „Crimmigration” avagy kriminológiai kutatások a bevándorlás kriminalizálásáról. In Finszter G., Korinek L., & Végh Zs. (Szerk.), *A tudós ügyész. Tanulmányok Bócz Endre 80. születésnapjára* (pp. 153-162). Hvg Orac.
- Rádi N. (2016). Az illegális migrációval kapcsolatos bűncselekmények nyomozásának tapasztalatai. *Belügyi Szemle*, 64(12), 64-76. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2016.12.6>
- Stumpf, J. (2006). The Crimmigration Crisis: Immigrants, Crime, and Sovereign Power. *American University Law Review*, 56(2), 367-419.
- Wonders, N. A. (2017). Sitting on the fence – Spain’s delicate balance: Bordering, multiscalar challenges, and crimmigration. *European Journal of Criminology*, 14(1), 7-26. <https://doi.org/10.1177/1477370816640140>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Hautzinger Z. (2026). A migráció kriminalisztikája. *Belügyi Szemle*, 74(8), 2107–2121. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2026.v74.i8.pp2107-2121>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

A közlemény nyílt hozzáféréssel, a Creative Commons Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0 International License (CC BY-NC-ND 4.0) feltételei szerint jelenik meg. A közlemény változatlan formában, nem kereskedelmi célból, bármely médiumban és formátumban szabadon megosztható és újrapublikálható, feltéve, hogy az eredeti szerző(k), a közlés helye és a licenc hivatkozása megfelelően feltüntetésre kerül. Módosított vagy átdolgozott változat terjesztése, valamint kereskedelmi célú felhasználása nem megengedett.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Hautzinger Zoltán, aki a hautzinger.zoltan@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.

A kihallgatási taktika kriminalisztikai és büntetőeljárás-jogi aspektusai

Criminalistic and Criminal Procedural Law Aspects of Interrogation Tactics

Mészáros Bence

Dr., PhD, tanszékvezető egyetemi docens, rendőr ezredes
Nemzeti Közszerződési Egyetem,
Rendészettudományi Kar
meszaros.bence@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja a gyanúsított kihallgatása büntetőeljárás-jogi kereteinek bemutatása és elemzése, avégből, hogy támpontokat adjon a kihallgatási taktika törvényes határainak, valamint az egyes kihallgatástaktikai műfogások és az azok következtében létrejövő, vagy azok nyomán beszerezett bizonyítási eszközök jogszerűségének megítéléshez.

Módszertan: A hatályos jogszabályok értelmezése, a tárgyban született bírósági döntések bemutatása, valamint kritikája, a kriminalisztikai szakirodalom vonatkozó részének adaptálása a vizsgált témakörre.

Megállapítások: A kihallgatási taktika jelenlegi büntetőeljárás-jogi keretei nem teszik lehetővé a terhelti figyelmeztetés megtételét az alakszerű kihallgatáson kívüli más nyomozási cselekmények keretében, ezáltal szűkre szabva a nyomozók krimináltaktikai mozgásterét. Az úgynevezett informális beszélgetés formájában tett beismertő tartalmú nyilatkozatokkal és az azokról készült jelentés bizonyítékként való felhasználásával kapcsolatban fontos támpontokat és megfontolásokat vázol fel a tanulmány, ahogy a kihallgatástaktikai okokból a gyanúsítottal közölt valótlan tényállításokra vonatkozóan is.

Érték: A tanulmány hasznos útmutatóként szolgálhat a büntető igazságszolgáltatásban különböző pozícióban dolgozó személyek (nyomozók, ügyészek, bírók) számára a gyanúsított kihallgatások végrehajtása, a kihallgatási

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás ideje: 2026. 03. 10. Átdolgozás: 2026. 04. 07. Elfogadás: 2026. 05. 21.

taktika törvényes alkalmazása, valamint e nyomozási cselekmény jogszerűségének megítélésével kapcsolatban.

Kulcsszavak: kihallgatási taktika, gyanúsított kihallgatás, terhelti figyelmeztetés, informális beismerés

Abstract

Aim: The purpose of this study is to introduce and analyze the procedural legal framework governing the interrogation of suspects, with the aim of providing guidance for assessing the lawful limits of interrogation tactics, as well as the legality of specific interrogation techniques and the evidence obtained as a result of or in connection with them.

Methodology: Interpretation of current legislation, presentation and critique of court decisions and adaptation of the relevant sections of criminalistic literature which are related to the topic under examination.

Findings: The current procedural framework of interrogation tactics does not allow to read the Miranda rights for an individual during investigative actions other than a formal interrogation, thereby severely limiting investigators' tactical options. The study outlines important guidelines and limitations regarding the use of self-incriminating statements made in the context of so-called informal conversations, and the reports based on those statements, as evidence, as well as regarding false statements made to the suspect for tactical reasons during the interrogation.

Value: The study can serve as a useful guide for individuals working in various roles within the criminal justice system (investigators, prosecutors, judges) regarding the conduct of suspect interrogations, the lawful use of interrogation tactics, and the assessment of the legality of this investigative action.

Keywords: interrogation tactics, interrogation of the suspect, Miranda warning, informal confession

Bevezetés

A kihallgatási taktika a mai napig a kriminalisztika egyik legfontosabb területe, annak ellenére, hogy a krimináltechnika primátusa (Fenyvesi, 2014a) jellemzi a bűnügyek nyomozásának tudományát. Az tény, hogy a kriminalisztika öt mérőföldkövének – daktiloszkópia, vérazonosítás, neutronaktivációs anyagvizsgálat, DNS, digitális adatok (Fenyvesi, 2014b) – mindegyike a technikai-szakértői

területhez sorolható és a természettudományokra épül, de továbbra is igaz maradt az a tétel, hogy a bűnügyekben a személyi bizonyítékok nélkülözhetetlenek. A krimináltechnika rohamos fejlődése, a térfigyelő- és egyéb kamerarendszerek növekvő elterjedtsége és a leplezett eszközök alkalmazásának egyre gyakoribbá válása ellenére is elmondható, hogy a vallomásokból származó információk hiányában a bűnügyek többsége nem oldható meg, vagy jogi szempontból eredményesen nem zárható le. A személyi bizonyítékok a kihallgatás útján jönnek létre, ezen eljárási cselekmény során pedig a törvényi előírások betartása, és amennyiben szükséges, a megfelelő kihallgatási taktika alkalmazása tudja garantálni azt, hogy a jogalkalmazók megbízható és pontos információkhoz jussanak. A tanulmányban ezért bemutatom a kihallgatási taktika büntetőeljárás-jogi kereteit és – az ezekből fakadó – néhány kriminalisztikai aspektusát. Kiemelt jelentősége és az az által támasztott taktikai kihívások miatt azonban kizárólag a terhelt vallomására fókuszálok írásomban, az egyes kihallgatástaktikai műfogásokra is csak e tekintetben hozok példákat.

A terhelt kihallgatásának jogi keretei

A terhelt kihallgatását a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.) három helyen szabályozza:

- a bizonyításról szóló Ötödik Részben található XXX. Fejezetben, amely „*A terhelt vallomása*” címet viseli és az egész büntetőeljárás során alkalmazandó részletszabályokat tartalmaz (Be. 183-187. §);
- a nyomozásról szóló Tizedik Rész LX. Fejezetében, amelynek a felderítéssel kapcsolatos három alcíme közül a második „*A gyanúsított kihallgatása*” címet kapta (Be. 385-389. §); valamint
- az elsőfokú bírósági tárgyalásról szóló Tizennegyedik Rész LXXVIII. Fejezetében „*A vádlott kihallgatása*” alcím (Be. 522-524. §) alatt.

A nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól szóló 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet (Nyer.) 77. pontja „*A gyanúsított kihallgatása és a védő részvétele*” címmel tartalmaz részletes szabályozást a szóban forgó eljárási cselekményről (Nyer. 137-149. §), e rendelkezéseknek azonban nagyrészt nincsenek a kihallgatási taktikára kiható vetületei (ahol mégis, arra a későbbiekben kitérek).

A kihallgatási taktika alkalmazásának lehetőségei a bírósági tárgyalás keretében jelentősen beszűkülnek: a terhelt a legritkább esetben tesz először a bíróság előtt vallomást; a kihallgatástaktikai műfogások többsége – amelyek közül néhányat a későbbiekben be is mutatok – az eljárás e szakaszában már nem alkalmazható,

valamint a bíró eljárási helyzete is határt szab a kihallgatási tevékenységének. A kontradiktórium alapelvéből (Be. 5. §) következően az egyesbíró vagy a tanácselnök nem válhat – még ideiglenesen, a kihallgatás idejére sem – a vád képviselőjévé. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy a bíró nem törekedhet a megbízható és pontos információk megszerzésére a kihallgatottaktól, sőt ez a kötelessége, csak a krimináltaktikai és jogi mozgástere e tekintetben jóval szűkebb a nyomozóhoz és az ügyészhez képest. E megfontolásokra tekintettel a továbbiakban a vádlott kihallgatására vonatkozó törvényi rendelkezésekkel és azok kriminalisztikai aspektusaival nem foglalkozom.

A Be. rendelkezései a terhelt kihallgatásáról

A Be. XXX. fejezetében található első rendelkezés [Be. 183. § (1) bekezdés] határozza meg, hogy mi minősül a terhelt vallomásának: „(...) *a terhelt minden olyan, a büntetőeljárásban a terhelti figyelmeztetés utáni, bíróság, ügyészség vagy nyomozó hatóság előtt tett, illetve ezeknek címzett szóbeli vagy írásbeli közlése, amelyben a bizonyítás tárgyára vonatkozó tényt állít.*” E rendelkezés formailag a terhelti figyelmeztetés elhangzásához köti a terhelti vallomás létrejöttét, amellyel kapcsolatban kérdésként vethető fel, hogy a nyomozás során csak az alakszerű kihallgatás keretében tehető-e meg, vagy más nyomozási cselekmény, például a kutatás során is. Mielőtt azonban ezt a kérdést megválaszolnám, érdemes részletesen is bemutatni a terhelti figyelmeztetés tartalmát. Személyazonossága ellenőrzése után a terhelttel ismertetni kell a jogait és figyelmeztetni kell az alábbiakra:

- nem köteles vallomást tenni, a vallomástételt, illetve az egyes kérdésekre történő válaszadást a kihallgatás folyamán bármikor megtagadhatja, de bármikor dönthet úgy, hogy vallomást tesz, akkor is, ha korábban a vallomástételt megtagadta;
- a vallomás megtagadása az eljárás folytatását nem akadályozza, és nem érinti a terhelt kérdezési, észrevételezési és indítványtételi jogát;
- ha vallomást tesz, bizonyítékként felhasználható, amit mond, illetve rendelkezésre bocsát;
- más bűncselekmény elkövetésével hamisan nem vádolhat, kegyeleti jogot hamis tényállítással nem sérthet [Be. 185. § (1) bekezdés].

A figyelmeztetés harmadik elemével kapcsolatban zavaró lehet, hogy az alapján úgy tűnhet, a vallomást megtagadó terhelt által később rendelkezésre bocsátott dolgok nem használhatók fel bizonyítékként. Ez azonban egyáltalán nincs így,

hiszen mentő bizonyítékot is rendelkezésre bocsáthat, valamint a hallgatás jogával élő, a hatóságokkal kommunikálni nem kívánó terhelt is dönthet úgy, hogy magára nézve terhelő tárgyi bizonyítási eszközt ad át a hatóságoknak. [A terhelt bármikor jogosult arra, hogy bizonyítékot terjesszen elő, lásd Be. 39. § (1) bekezdés g) pont]. Helyesebb lenne – de lege ferenda – az alábbi megfogalmazás:

- ha vallomást tesz, bizonyítékként felhasználható, amit mond vagy egyéb módon közöl;
- minden olyan dolog, amit önként a hatóságok rendelkezésére bocsát, bizonyítékként felhasználható, függetlenül attól, hogy tesz-e vallomást.

A terhelti figyelmeztetés negyedik eleme sem pontos véleményem szerint, mert a védekezési szabadságot a vallomástétel során nemcsak a hamis vád és a kezeletsértés törvényi tényállása korlátozza, hanem a rágalmazás és a becsületsértés törvényi tényállása is.

Visszatérve a kutatás kapcsán feltett kérdésre, ha a törvény szó szerinti szövegét vizsgálom, arra a következtetésre juthatok, hogy a terhelti figyelmeztetés csak kifejezetten az alakszerű kihallgatás előtt hangozhat el. A Be. 185. § (2) bekezdése kógens szabályként előírja, hogy a terhelti figyelmeztetést a terheltnek a nyomozás, valamint az elsőfokú és a másodfokú bírósági eljárás során történő első kihallgatásakor kell közölni, valamint ugyanezen szakasz (2) bekezdésében a törvény azt is leszögezi, hogy a terhelti figyelmeztetést, valamint a terheltnek a figyelmeztetésre adott válaszát jegyzőkönyvbe kell venni.

Bár a törvény szövege ezt kifejezetten nem említi, az „első kihallgatás” alatt nyilván az alakszerű és – néhány ritka kivételtől (például kórház) eltekintve – a hatóság hivatali helyiségében zajló kihallgatást értette a törvényhozó. [Szingén kivétel ez alól, hogy késedelmet nem tűrő esetben a terhelt a halaszthatatlan nyomozási cselekményként foganatosított bizonyítási cselekmény – például helyszíni kihallgatás – részeként és nyilván annak helyszínén, közvetlenül annak megkezdését követően is kihallgatható. Ilyenkor a Be.-nek a terhelt vallomástételével kapcsolatos tájékoztatására, figyelmeztetésére vonatkozó rendelkezéseit ebben az esetben is megfelelően kell alkalmazni és a vallomását a bizonyítási cselekményről készült jegyzőkönyvbe kell foglalni, lásd Nyer. 69. § (3) bekezdés].

További érv a felvetett kérdésemre adott nemleges válasz mellett az, hogy terhelti vallomása értelemszerűen csak egy terheltnek minősülő személynek lehet, a Be. definíciója [Be. 38. § (2) bekezdés] alapján pedig egy olyan személy, akinél „csak” kutatást tartanak, még biztosan nem az. Bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személynek is csak akkor minősül a kutatással érintett, ha a kutatás előtt gyanúsítottként idézték, vele szemben

elfogatóparancsot bocsátottak ki, az előállítását vagy a körözését rendelték el, esetleg éppen azért kerül sor a kutatásra, mert annak helyszínén fogták el [Be. 38. § (3) bekezdés]. Megállapíthatjuk tehát, hogy terhelti minőség és terhelti figyelmeztetés nélkül nincs terhelti vallomás sem, a terhelti státusz létrejötte előtt a hatóság előtt tett vagy annak címzett, az eljárás tárgyára vonatkozó közlések terhelti vallomásként nem használhatók fel bizonyítékként. Megjegyezendő, hogy a terhelti figyelmeztetés egyébként alakszerű kihallgatás esetén megelőzi a gyanúsítás közlését – lásd Be. 388. § (1) bekezdés –, tehát gyakorlatilag a terhelti jogállás a terhelti figyelmeztetés megtétele után jön csak létre a gyanúsítás közlésével, ebből következően a terhelti figyelmeztetés megtétele önmagában nem teszi az eljárási résztvevőt terheltté. Ha például a kutatás során az érintett releváns információt oszt meg a bűncselekménnyel kapcsolatban a nyomozókkal, abból legfeljebb három formában lehetne elvileg bizonyíték:

- a nyomozókat tanúként kihallgatják arról, mit mondott nekik az érintett (a későbbi terhelt);
- a nyomozók egy külön jelentésbe vagy feljegyzésbe beleírják az elhangzottakat;
- a nyomozók a kutatásról szóló jegyzőkönyvbe foglalják az elhangzottakat.

Az első két eset a terhelti vallomáshoz kapcsolódó eljárási garanciák megkerülését jelentené, ezért egyik sem fogadható el bizonyítékként. A terheltnek még a tettenérésekor rendőri jelentésbe foglalt nyilatkozata sem vehető figyelembe bizonyítékként, ugyanígy a rendőr azt megerősítő tanúvallomása sem (Elek, 2018). A jelenlegi jogunk alapján a nyomozó hatóságok számára csak egy lehetőség van az ilyen közlések jogszerű felhasználását lehetővé tenni, a harmadiként említett eset, de csak akkor, ha a kutatással érintettel előzetesen közölték a tanúzási figyelmeztetést [Be. 176. § (1) bekezdés], és a kutatás jegyzőkönyve a figyelmeztetést és az arra adott választ is tartalmazza. A bizonyítékként felhasználás jogalapját ilyenkor a kutatás érintettjéből, kvázi tanúból később terheltté váló személlyel szemben a Be. 187. §-ának (1) bekezdése adja meg. (A szóban forgó figyelmeztetés szóbeli megtétele az első két esetben azért nem megoldás, mert egyrészt azok elhangzása és az azokra adott válasz utólag okirattal nem igazolható, másrészt nem tud érvényesülni az érintett által elmondottak felett a tartalmi kontroll sem, ennek kifejtését lásd később.) Két szempontot itt még meg kell említeni: az egyik a „gyanúsítás helyszínén közlésének” kérdése, amely létrehozná a terhelti jogállást (a terhelti figyelmeztetéssel együtt, természetesen) és az ezt követően elhangzottakat megfelelő jegyzőkönyvezés esetén terhelti vallomássá tenné. Ezt egyrészt nem tartom életszerűnek (a nyomozás kezdeti szakaszában a gyanúsítás közléséhez még jellemzően nem áll

rendelkezésre elég bizonyíték), másrészt jogi szempontból is nagyon nehezen kivitelezhetőnek tűnik, elég csak a védőhöz való jogra utalni e körben. (Kivétel ugyanakkor mindig van: a korábban említett, halaszthatatlan bizonyítási cselekmény keretében foganatosított terhelti kihallgatás során meg kell történnie a gyanúsítás közlésének a helyszínen is).

A másik vizsgálandó szempont a Be. 267. § (5) bekezdésében található rendelkezés tartalma, amely azt mondja ki, hogy az adatgyűjtésről készült feljegyzésbe foglalt közlés vallomásként csak akkor használható fel, ha azt az érintett terheltként vagy tanúként történő későbbi kihallgatása során fenntartja. Az adatgyűjtés során bárkitől felvilágosítás kérhető, ebbe értelemszerűen beleeshet a későbbi terhelt is. Itt azonban egy mindenféle jogi figyelmeztetések megtétele nélkül lezajló kommunikáció tartalma kerül bele egyoldalúan egy okiratba, a törvény szabályozása ezért helyes, de a fenti példámra nem vonatkozik, mert egy nyomozási cselekmény keretében készült jegyzőkönyv nem azonos az adatgyűjtésről készült feljegyzéssel. Amennyiben pedig a nyomozási cselekmény keretében az érintettel történő kommunikációt adatgyűjtésnek tekintik, amiről külön feljegyzést készítenek, akkor értelemszerűen vonatkozik erre az esetre a közlések vallomásként felhasználásának tilalma, az utólagos fenntartás hiányában az érintett (későbbi terhelt) részéről.

A fenti szabályozás meglehetősen rugalmatlan, különösen az amerikai gyakorlat ismeretében, ahol az úgynevezett Miranda-figyelmeztetést a személyi szabadság korlátozásának fogamatba vételekor azonnal meg lehet tenni, az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága *Miranda v. Arizona*, 384 U.S. 436 (1966) számú döntésének nyomán, de semmi sem tiltja azt, hogy például a kutatással érintettel akár a kutatás során is ismertessék a nyomozók a szóban forgó jogait.

Egy amerikai rendőr, miután elfogta a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személyt, és bilincselés közben ismertette vele a jogait, teljes nyugalomban hallgathatja meg – esetleg ügyes kihallgatási taktikával provokálhatja ki – az elfogott személy minden releváns közlését a bűncselekménnyel kapcsolatban, hiszen biztos lehet benne, hogy ezek az információk bizonyítékként felhasználhatók lesznek, ha azokat felvételen rögzíti vagy papírra veti, esetleg később tanúként elmondja. Ugyanez igaz a kutatás során megtett Miranda-figyelmeztetést követően elhangzottakkal kapcsolatban is. A magyar jog ennél rigidebb, mint láthattuk, a jegyzőkönyvezés nélküli, szóban megtett figyelmeztetést nem ismeri el megtörténtnek, valamint a bűncselekmény elkövetése miatt elfogott személy még csak „a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy”-nek minősül hazánkban, nem terheltnek, így terhelti figyelmeztetésben sem részesülhet és terhelti vallomást sem tehet. Kihallgatástaktikai szempontból pedig ez nagy mozgásteret biztosítana,

gondoljunk csak arra, hogy egy több órás kutatás során mennyi idő és lehetőség van az érintettel kapcsolatot építeni, a bizalmába férkőzni (annak a pszichikai hatásnak a szerepéről nem is beszélve, amely az elfogással, a tárgyi bizonyítási eszközök megtalálásával jár).

Egy jövőbeli törvénymódosítással orvosolható lenne ez a helyzet. A javaslatom az, hogy a terhelti figyelmeztetést át kellene nevezni (például „vallomástételi figyelmeztetés”) és el kellene választani a gyanúsítás közlésétől, illetve egy, az érintett által aláírt formanyomtatvány segítségével bármikor alkalmazhatóvá kellene tenni az egész nyomozás során. A terhelti jogokra történő – ilyen módon megtett – figyelmeztetéstől az érintett nem válna terheltté (ezt a jogállást továbbra is a gyanúsítás közlése hozná létre, amely előtt a figyelmeztetést újra meg kellene tenni), de amennyiben később mégis terhelti pozícióba kerülne, a figyelmeztetést követően tett nyilatkozatai bizonyítékként figyelembe vehetők lennének, akkor is, ha azokat egyébként később nem tartja fennt. Jungi Eszter már korábban javaslatot tett a jogalkotás és a jogalkalmazás „mirandizálására” (Jungi, 2011). Ez annyiban megvalósult, hogy a terhelti vallomás általa javasolt definíciója bekerült a Be. szövegébe. A találó kifejezést kölcsönözve tulajdonképpen „további mirandizálást” javaslok, a fent leírt módon közeledve az amerikai joggyakorlathoz.

A Be. szóban forgó része (XXX. fejezete) tartalmazza a terhelti figyelmeztetésre vonatkozó korábban ismertetett szabályokat, valamint meghatározza a kihallgatás menetét, amely az alábbi elemeket tartalmazza:

- a terhelt személyazonosságának megállapítása;
- a terhelt jogainak ismertetése;
- a terhelti figyelmeztetés megtétele;
- a terhelt személyi körülményeinek kikérdezése;
- a vallomás összefüggő előadása;
- kérdések feltétele.

A gyanúsított kihallgatására vonatkozó törvényi rendelkezések ezt a sorrendet még kiegészítik a gyanúsítás közlésével, amely a terhelti figyelmeztetés után kell, hogy elhangozzon, ahogy arra korábban már utaltam. Gyakori kihallgatástaktikai hiba, hogy a vallomás összefüggő előadását a nyomozók megszakítják, kérdéseket vetnek közbe. Ez egyben eljárási szabálysértés is – ami egyébiránt nem olyan súlyú, hogy a bizonyíték kizárását eredményezze (Mészáros, 2026) –, de kriminalisztikai szempontból mindenképpen káros. Amennyiben sokszor megszakítják a terheltet, kizökkentik a saját ritmusából, ami információvesztéshez vezethet. Egyrészt, amikor az ember beszél, koncentráll arra, amit éppen mond, de közben fejben tartja azt is, mit vagy miket fog az

aktuális mondandója után előadni. Amennyiben közbekérdezéssel megzavarják, lehetséges, hogy elfelejt egy vagy akár több dolgot is, amit megemlített volna. Másrészt a gyakori megszakítás azt az érzetet keltheti a terheltben, hogy a kihallgatók türelmetlenek, ezért igyekeznek a mondandóját rövidre fogni, ami szintén azzal járhat, hogy kimaradnak a vallomásból olyan részletek, amelyeket egyébként tartalmazott volna (Ibolya, 2008). A közbevetett kérdések befolyásoló hatással is bírhatnak, valamint tartalmazhatnak olyan információkat is, ami a terhelt számára hasznos lehet a későbbiekben (például a kérdés elárulhatja, hogy a nyomozók mit tudnak és mit nem).

A kérdések kapcsán azért is nagyon fontosak a Be. XXX. fejezetében írt szabályok, mert a tiltott kérdések jelentik a kihallgatási taktika legfontosabb jogi korlátait. A terheltnek nem tehető fel olyan kérdés, amely

- a választ magában foglalja;
- a feleletre útmutatást tartalmaz;
- a törvénnyel össze nem egyeztethető ígéretet tartalmaz;
- valótlan tény állítását foglalja magában [Be. 186. § (3) bekezdés].

A négy tilalom közül az első három egyértelmű, az utolsó az, amely leginkább kifejtést igényel. A kihallgatási taktika ugyanis magában foglalhatja a terhelt megtévesztését is, ez azonban közvetlen hazugság formájában nem ölthet testet. Első ránézésre a törvény szó szerinti értelmezésével arra juthatunk, hogy állításként megfogalmazva valótlan tényt lehet közölni a terhelttel, hiszen a Be. szövege ezt csak a kérdés esetén tiltja, de a helyzet ennél összetettebb és – a nyomozók szempontjából – kedvezőtlenebb. Az előző büntetőeljárás törvény (1998. évi XIX. törvény) a „nem bizonyított tény állítását magában foglaló” kérdés feltételét tiltotta. Ennek kapcsán Szijártó Eszter azt az álláspontot fogalmazta meg, hogy a nem kérdés formájában megjelenő taktikai blöff alkalmazását e rendelkezés nem zárta ki (Szijártó, 2013). Most, a jelenlegi törvénytörvény alapján is ez a helyzet – véleményem szerint –, de a kérdésen kívüli formában megfogalmazott valótlan tényállítások esetén szükséges megszorításokat tenni. Ehhez elsőként a Be. leplezett eszközök alkalmazásáról szóló egyik rendelkezését kell felhívnom, amely az úgynevezett dezinformálás (valótlan vagy megtévesztő információ közlése) kapcsán tiltja, hogy a terhelt kihallgatása során alkalmazzák [Be. 215. § (8) bekezdés a) pont]. A kihallgatási taktika természetesen nem leplezett eszköz, így arra kifejezetten e rendelkezés nem vonatkozik, de a rendszertani és a teleologikus jogértelmezés szempontjából van jelentősége az idézett szabálynak. A „hazudhat-e a gyanúsítottaknak a nyomozó?” kérdésre tehát nem lehet egyszerű „igen” vagy „nem” választ adni. Álláspontom szerint az adott eljárásra vonatkozó konkrét hazugságok azok, amelyek már

sértik a terhelt eljárási jogait és a tisztességes eljáráshoz való jogot, de az azokon kívüli – nem kérdés formájában megfogalmazott – valótlan tényállítások megengedettek. Nagyon fontos, hogy mindkét említett kritériumot („az adott eljárásra vonatkozó”; „konkrét”) figyelembe kell venni, ha a kihallgatók által taktikai okokból tett valótlan tényállítások törvényességét vizsgáljuk. E ket-tős feltételrendszer elemei konjunktív viszonyban vannak egymással, ha tehát csak az egyik nem teljesül, az elegendő ahhoz, hogy a valótlan tényállítás ne legyen törvénytelen. Néhány pozitív és negatív példával szemléltetve a vázolt kritériumrendszer működését:

- nem létező bizonyítéokra tilos hivatkozni, mivel ez mindkét feltételnek megfelelne, vagyis a nyomozó nem állíthatja valótlanul azt, hogy a gyanúsított bűntársa már beismerő, vagy azt, hogy megtalálták a terhelt ujjnyomatát a bűncselekmény helyszínén;
- az egész eljárásra általánosan vonatkozó valótlan tényállítások („Mindent tudunk”; „Túl sok tisztázatlan kérdés itt már nincs” stb.) esetében a konkrétság feltétele hiányzik;
- a nyomozó saját (esetleg nyomozótársa) életével, személyiségevel kapcsolatban, kihallgatástaktikai okokból tett valótlan tényállításai („Nekem is nehéz gyerekkorom volt”; „Én is utálok, ha egy gyerek visszabeszél nekem” stb.) hiába konkrétak, nem az eljárásra vonatkoznak;
- a nyomozó saját (esetleg nyomozótársa, vagy a kihallgatáson jelen lévő bármely más személy) személyazonosságával kapcsolatban tett valótlan tényállításai viszont mindkét feltételt kimerítik. Ezért volt álláspontom szerint törvénytelen, amikor egy emberölési ügyben a gyanúsított kihallgatásakor az egyik rendőrtiszt magát orvosnak adta ki, annak érdekében, hogy rávegye a terheltet a beismerő vallomás megtételére, bár ezt a bíróság elfogadta (Mészáros, 2026).

Kérdésként vethető fel, hogy a Be. 74. §-ában, „Tájékoztatás, figyelmeztetés, kapcsolattartás” alcím alatt írtak vonatkoztathatók-e a kihallgatásra, így értelmezhetőek-e a kihallgatási taktika korlátaiként. Van olyan bírósági döntés, amely kifejezetten erre az álláspontra helyezkedik: „*Hangsúlyozandó ugyanakkor, hogy semmiféle kihallgatási taktika – sem annak stílusa, sem annak egyéb, jegyzőkönyvben kötelezően nem megjelenő módszerei – nem eredményezheti, hogy a kihallgatott személy – legyen az terhelt vagy tanú – ne legyen képes az eljárási jogai megfelelő gyakorlására. És ennek megítélése nem az „általában elvárhatóság” mércéje szerinti objektív, hanem az adott kihallgatandó személytől, adott körülmények közötti elvárhatóság szerinti szubjektív mércéhez igazodik. Mindezt nem csupán a Be. 2. §-a szerinti tisztességes eljárás alapelvei*

mércéje, hanem immáron a Be. 74. §-a szerinti tételes jog is kötelezően előírja. Ezen rendelkezések megszegése alapjaiban ássa alá az igazságszolgáltatásba vetett közbizalmat” (Fővárosi Törvényszék, 93.B.302/2021/105. sz. ítélet).

Bár az idézett ítéletben megfogalmazottakkal egyetértek, abban az utalás a Be. 74. §-ára véleményem szerint téves, a szóban forgó törvényhely egyértelműen a büntetőeljárásban részt vevő személy (esetünkben a terhelt) és a hatóság kapcsolattartásáról, a hatóság tájékoztatási kötelezettsége teljesítésének módjáról szól, nem magáról a kihallgatásról.

A Be. rendelkezései a gyanúsított kihallgatásáról

A Be. „*A gyanúsított kihallgatása*” alcíme nagyrészt a védővel kapcsolatos rendelkezéseket tartalmaz, de itt találhatjuk a gyanúsítás közlésének szabályait is. Kihallgatástaktikai szempontból a törvény e részéből három dolog emelendő ki:

- az őrizetbe vett személyt a fogva tartása kezdetétől számított huszonnégyszer órán belül ki kell hallgatni [Be. 385. § (2) bekezdés];
- a védő értesítését követően elhalasztott kihallgatást meg lehet kezdeni, ha a védő a megállapított határidőn belül (legalább két óra) nem jelenik meg [Be. 387. § (3) bekezdés];
- a nyomozó hatóság vagy az ügyészség biztosítja, hogy a gyanúsított vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy a kihallgatása előtt, illetve annak zavarása nélkül a kihallgatása alatt a védőjével tanácskozhasson [Be. 387. § (5) bekezdés].

Az első helyen említett rendelkezésnek az a kriminalisztikai jelentősége, hogy ilyenkor van a legkevesebb idő a kihallgatásra történő felkészülésre, részletes kihallgatási terv készítésére, míg a második helyen írt szabály lehetőséget teremt a védő nélküli kihallgatásra a védő megérkezéséig, ami taktikai szempontból sokkal kedvezőbb helyzet a védő részvételével tartott kihallgatáshoz képest. Kihallgatástaktikai mozgástér ugyanakkor abban is van, hogy a törvény a „legalább két órára elhalasztja” fordulatot használja, tehát lehetőség van a kihallgatást akár hosszabb időre, kettőnél több órára is elhalasztani. Ennek akkor lehet relevanciája, ha a nyomozók semmiképpen sem szeretnék védő nélkül kihallgatni a gyanúsítottat, vagy úgy látják, hogy egy hosszabb várakozási idő után nagyobb esély van az eredményes kihallgatásra (például tépelődő, a történeten jól láthatóan rágódó személy, aki valószínűleg beismerő vallomást tesz, ha hagynak neki időt a gondolatai rendezésére). Taktikai szempont lehet az is a kihallgatás hosszabb időre elhalasztásánál, hogy a nyomozó hatóság az alatt

újabb adatokat szerezhet be vagy ellenőrizhet, és több idő van természetesen a kihallgatásra történő felkészülésre is. A kihallgatás előtti és alatti tanácskozásnak a védővel mindenképpen teret kell adni, hiszen a Be. kijelentő módban („biztosítja”) fogalmazza meg az erre vonatkozó rendelkezést. A kihallgatás előtti tanácskozásra legalább egy órát kell biztosítani [Nyer. 138. § (3) bekezdés], a kihallgatás alatti tanácskozás kapcsán pedig fel kell készülni arra is, hogy a kihallgatás folytonossága emiatt megszakadhat vagy töredezetté válhat (bár ez utóbbi már kimerítheti a „zavarás” fogalmát).

A kihallgatási taktika alakszerű kihallgatáson kívül alkalmazott elemei

A legnehezebb azon kihallgatástaktikai műfogások törvényességének megítélése, amelyeket a nyomozók az alakszerű kihallgatásokon kívül alkalmaznak. Értelemszerűen ilyen a kihallgatandó személy fogadása, üdvözlése, kísérése, a tőle elbúcsúzás során vagy a két kihallgatás között folytatott kommunikáció, az úgynevezett informális beszélgetések (Mészáros, 2026), esetleg a nyomozók által mesterségesen létrehozott szituációk, amelyben szándékosan láttatni akarnak valamit a kihallgatottal (kihallgatandóval), ami hatással lehet rá és a vallosságra. Mivel a jog ezeket *expressis verbis* nem szabályozza, egyedileg, az ügy összes körülményét figyelembe véve dönthető csak el, hogy ezek a módszerek jártak-e a gyanúsított vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy eljárási jogainak sérelmével, és ha igen, milyen mértékben.

Az első gyanúsított ki hallgatást megelőzően tett közlések

A korábban írtakból következően a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy, vagy akár az eljárásban még tanúként szereplő személy első gyanúsított ki hallgatását megelőzően a nyomozó hatóság tagjai előtt, informális beszélgetés keretében tett közlései nem használhatók fel bizonyítékként. Az ilyen beszélgetések során alkalmazott és eredményre vezető ki hallgatástaktikai műfogásoknak az a kriminalisztikai jelentősége, hogy a nyomozó hatóság további információkhoz juthat a bűncselekményről és a felállított verziók közül valamelyiket esetleg meg tudja erősíteni vagy el tudja vetni. Bizonyítékká ezek az információk csak akkor válhatnak, ha azokat a szóban forgó személy a gyanúsított ki hallgatása során megismétli. Pontosan ez történt a bajai-bátmonostori emberölésekkel kapcsolatos büntetőügyben, amikor az ügy előzményeit jól ismerő nyomozó négy szemközti beszélgetést kezdeményezett

S. Zoltánnal, annak indokát tudakolva, hogy – még tanúként – miért nem vállalta a poligráfos vizsgálatot. Az informális beszélgetés során S. Zoltán beismerte, hogy két évvel korábban P. Attila kezdeményezésére, további két, megnevezett társa közreműködésével, P. Attila nagyszüleinek lakásán megöltek egy számára azóta is ismeretlen nőt és a vele lévő férfit. Ezt követően a nyomozók azonnal intézkedtek S. Zoltán gyanúsított kihallgatásának megszervezéséről, amelynek keretében részletes beismerő vallomást tett (Bogdány, 2016). A bíróság az informális beszélgetés során elhangzottakat bizonyítékként nem is értékelte, csak a gyanúsított vallomást vette figyelembe bizonyítási eszközként (Szegedi Ítéltábla Bf.II.534/2014/23. sz. ítélet). Megjegyezendő, hogy a Tatbányai Törvényszék 3.B.381/2013/28. számú ítéletében az egyik tanú kihallgatását megelőző informális beszélgetésről szóló jelentést is felsorolja bizonyítékként. Itt ugyan nem terheltről van szó, de az informális beszélgetés során tett állításait valószínűleg alakszerű kihallgatása során is megismételte a tanú, mert a bíróság a bizonyítékok felsorolásakor a jelentés után közvetlenül a vallomását is meghivatkozta.

Az első gyanúsított kihallgatást követően tett közlések

A jogi helyzet valamivel egyszerűbb, ha az első gyanúsított kihallgatás már megtörtént, mivel azt követően a törvény definíciójából következően a terhelt minden olyan, a nyomozókhöz intézett közlése terhelti vallomásnak számít, amely az ügyre vonatkozik. Ebből fakadóan az írásba foglalt közlések (például saját kezűleg írt és aláírt beismerést tartalmazó levél, úgynevezett önvallomás, amit a gyanúsított a hatóságoknak címez) felhasználhatók okirati bizonyítékként, de ebben az esetben is szükséges azokra vonatkozóan alakszerű kihallgatást tartani, mivel a beismerés önkéntessége (és adott esetben a tettestudomás megléte) csak így ellenőrizhető.

A szóbeli közlések esetében már más a helyzet. A terhelti vallomás törvényi definíciójának ellenére sem jelentik azt a fent leírtak, hogy a kihallgatáson kívül elmondottak jelentésbe foglalt formában bizonyítékként felhasználhatók lennének. Bár ennek alátámasztására is hozhatók fel érvek, elsősorban a terhelti vallomás fogalmának – e tekintetben kissé félrevezető – törvényi meghatározása, vagy a jelentés közokirati minősége. Véleményem szerint az elmondottak ebben az esetben is csak akkor használhatók fel bizonyítékként, ha a szóban forgó közléseit a gyanúsított a folytatólagos kihallgatása keretében megismétli. Fő érvként emellett az álláspont mellett azt kell figyelembe venni, hogy a gyanúsított közlések tartalmi kontrollja és az eljárási garanciák csak így tudnak érvényesülni. A tartalmi kontrollnak kettős értelmezése van. Egyrészt jogi szempontból

jelenti azt, hogy az okiratba foglalt közlésekről utólag megállapítható, hogy azok ténylegesen elhangzottak, és olyan formában hangzottak el, ahogyan azokat az érintett tette. Ennek az egyik garanciája az érintett aláírása az adott dokumentumon (a másik az lehet, ha a megtett kijelentésekről van törvényes keretek között rögzített hang- vagy videofelvétel). Egy alakszerű kihallgatást követően a gyanúsított az elkészült jegyzőkönyvet előbb elolvassa (abban esetlegesen javításokat indítványoz) és csak az elolvasást – vagy az esetleges javításokat követően – írja alá, ezzel elismerve, hogy a jegyzőkönyv az általa elmondottakat helyesen tartalmazza, ő valóban ilyen tartalmú közléseket tett. Az alakszerű kihallgatáson kívül tett, jelentésbe foglalt közlések esetében ez a fajta tartalmi kontroll nem áll rendelkezésre, ezért nem szabad egy ilyen jelentést okirati bizonyítékként felhasználni. Nem ez a helyzet akkor, ha az alakszerű kihallgatáson kívül – akár személyesen, akár hírközlési rendszer útján – a nyomozó és a gyanúsított között zajló informális beszélgetés alkalmával tett gyanúsított közléseket bírói engedéllyel, leplezett eszköz alkalmazása keretében rögzítik. Ilyenkor van tartalmi kontrollra lehetőség, hiszen a hang- vagy videofelvétel (annak leírata) rendelkezésre áll, ilyenkor ezek lehetnek terhelő bizonyítékok és a nyomozó által írt jelentés is felhasználható lehet. Azért fogalmaztam feltételes módban, mert a bíróságnak azt kell azért vizsgálnia, hogy az a kihallgatási taktika, amelynek hatására a kihallgatáson kívüli terhelő, beismerő tartalmú közlések megszülettek, törvényes volt-e (nyilván lehetnek olyan esetek, amikor emiatt is kizárhatja a bizonyítékot a bíróság). A másik kérdés, amit ezzel kapcsolatban érdemes körbejárni, hogy az informális beszélgetésben tett releváns, akár tettestudomást is jelentő információk felhasználhatók-e a nyomozásban. Itt el is értünk a tartalmi kontroll másik formájához, amely kriminalisztikai jellegű: annak az ellenőrzése a fizikai világban nyomozási cselekmények révén, hogy a megtett közlésekben szereplő konkrét információk (tipikusan ilyen a tárgyi bizonyítási eszközök – az elkövetés eszköze, a holttest stb. – holléte) adekvátak-e a valósággal.

Egy egyszerű példával szemléltetve a problémát: egy személy eltűnésével kapcsolatban emberölés gyanúja miatt folytatott büntetőeljárásban az emberöléssel meggyanúsított terhelt az első kihallgatása során tagad, de egy kihallgatáson kívüli (két kihallgatás közötti) informális beszélgetés során (amelyről nem készül sem hang- sem videofelvétel) elismeri, hogy megölte a sértettet, majd megnevezi azt a helyet, ahol elásta a holttestét. A folytatólagos kihallgatása során a gyanúsított a közléseit nem hajlandó megismételni, a bűncselekmény elkövetését tagadja, a holttest elhantolásának helyéről nem ejt szót. Itt már van lehetőség a kriminalisztikai értelemben vett tartalmi kontrollra, hiszen az informális beszélgetésben megnevezett helyen az arról szóló jelentés alapján lehet kutatást (és természetesen szemlét) tartani, és amennyiben a holttestet

valóban megtalálják, a jelentés a tekintetben is bizonyítékként használható fel, hogy a holttest hollétéről a gyanúsított tudott. Arra külön felhívom a figyelmet, hogy a szóban forgó jelentés arra nem szolgálhat bizonyítéku, hogy az emberölést a terhelt követte el, mert e közlései felett tartalmi kontrollra nincs lehetőség (kriminalisztikai értelemben lehet, a tettestudomás révén, de jogi értelemben nem). Azért nem lehet erre bizonyíték ez a jelentés, mert a holttest elásásának helyéről a gyanúsított mástól – például a valódi elkövetőtől – is tudomást szerezhetett; magában az emberölésben nem, csak a holttest elásásában vett részt stb.

Ha a fent írt példán csak annyit változtattunk, hogy az informális beszélgetésre az első gyanúsított kihallgatás előtt került sor, a jogi helyzet annyiban más, hogy a jelentés alapján továbbra is lehet kutatást és szemlét tartani, okirati bizonyítékként azonban semmilyen tekintetben nem használható fel. „A mérgezett fa gyümölcse” elv pedig nem alkalmazható a kutatás és a szemle eredményeinek kizárására csak azért, mert egy bizonyítékként fel nem használható okirat nyomán került sor ezekre a nyomozási cselekményekre, ezt pont a Szegedi Ítéltábla korábban idézett ítéletének indokolására alapozva mondhatjuk ki:

„A bírói gyakorlat a büntetőeljárásról szóló törvény 78. § (4) bekezdésében írt generálklauzulát (»Nem értékelhető bizonyítékként az olyan bizonyítási eszközből származó tény, amelyet a bíróság, az ügyész vagy a nyomozó hatóság bűncselekmény útján, más tiltott módon vagy a résztvevők eljárási jogainak lényeges korlátozásával szerzett meg.«) szorosan értelmezi, és nem fogadja el az angol-szász joggyakorlatban honos »mérgezett fa mérgezett gyümölcse« elvet. Eszerint valamennyi bizonyítási eszköz törvényességét önmagában, a rá vonatkozó szabályok alapján kell vizsgálni, függetlenül az azt megelőző eljárás törvényességétől. Amennyiben egy bizonyítási eszközt a vonatkozó szabályoknak megfelelően, törvényesen szereztek be, akkor az, és az abból származó bizonyíték is törvényes még akkor is, ha az adott bizonyítási eszköz létre való bizonyítékot törvénysértően szerezte be a hatóság» (Szegedi Ítéltábla Bf. II.534/2014/23. sz. ítélet).

A „mérgezett fa gyümölcse” mint bizonyításelméleti alapelv megemlítése ebben az esetben nem is pontos, mivel önmagában az informális beszélgetés – ha annak során jogszerűen jártak el a nyomozók, tehát nem alkalmaztak törvénytelen kihallgatási módszereket – véleményem szerint nem jelent törvénysértést (nincs „mérgezett fa” tehát a gyümölcse sem lehet az). Jogellenesség akkor állna fenn, ha az informális beszélgetésről készült okiratot vallomás módjára használnák fel bizonyítékként. Felderítési adatként viszont hasznosíthatók az abban található információk, sőt akkor követne el hibát a nyomozó hatóság, ha egy ilyen informális beismerés nyomán nem ellenőrizné más nyomozási cselekmények útján a megtett közlések valóságtartalmát.

Összegzés

A kihallgatási taktika büntetőeljárás-jogi kereteinek felvázolásával a tanulmányban az volt a célom, hogy rámutassak annak törvényes határait, korlátait és gyakorlati szempontból elemezzem a gyanúsított alakszerű kihallgatása során, valamint az azon kívül alkalmazott kihallgatástaktikai műfogások és ezek folyamánként létrejövő vagy beszerzett bizonyítási eszközök jogszerűségének megítéléséhez szükséges szempontokat. Nem számítok arra, hogy a tanulmányban kifejtett álláspontok, valamint az általam tett javaslat a Be. módosítására a terhelti figyelmeztetés megreformálása – a „további mirandizálás” – kapcsán egyöntetű elfogadást és támogatást fognak élvezni. A szándékom az is volt a gondolataim kifejtésével, hogy induljon el egy szakmai vita a jogászok, a kriminalisták és más szakemberek között a (potenciális, illetve a tényleges) gyanúsított kikérdezése, illetve kihallgatása, a nyomozó hatóság előtt alakszerű kihallgatás keretein kívül tett beismerést tartalmazó nyilatkozatok, valamint a kihallgatási taktika egyes eszközeinek jogi szabályozása és az előbbiek bizonyítékként történő felhasználása kapcsán. Egy ilyen – akár e folyóirat hasábjain zajló –, konstruktív vitának eredményeire tekintettel a törvényhozó lehetőséget kaphatna a jövőben arra, hogy a jelenleginél tisztább jogi helyzetet teremtsen e tárgyban, amely figyelembe veszi mind a terhelt (vagy a később azzá váló személy) jogait, mind pedig a bűnüldözés érdekeit.

Felhasznált irodalom

- Bogdány Gy. (2016). Egy hármás gyilkosság margójára „A mérgezett fa gyümölcse” elvének felbukkanása egy hazai büntetőügyben. *Belügyi Szemle*, 64(7-8), 156-164. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2016.7-8.17>
- Elek B. (2018) A „mérgezett fa gyümölcse” a hazai és a strasbourgi joggyakorlat tükrében. *Magyar Jog*, 65(2), 94-104.
- Fenyvesi Cs. (2014a). A kriminalisztika tendenciái – A bűnügyi nyomozás múltja, jelene, jövője. Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Fenyvesi Cs. (2014b). Az új generációs bizonyítékok a kriminalisztika történeti mérföldköveinek tükrében. *Magyar Jog*, 61(7-8), 433-443.
- Ibolya T. (2008). *Kihallgatási taktika a nyomozásban*. Szerzői kiadás. <http://users.atw.hu/ibolyatibor/Sajat/3.pdf>
- Jungi E. (2011). A „Miranda-figyelmeztetés”, avagy a hallgatás joga a magyar büntetőeljárásban. *Jog-Állam-Politika* 3(1), 49-60.

- Mészáros B. (2026). A kihallgatási taktika megítélése a bírói gyakorlatban. In Mészáros B. (Szerk.), *Verziók: Tanulmányok a 60 éves Dr. Anti Csaba László rendőr alezredes tiszteletére* (pp. 110-117). Magyar Bűnüldözők Szakmai Egyesülete.
- Szijártó E. (2013). A krimináltaktikai blöff. *Belügyi Szemle*, 61(5), 48-64. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2013.v61.i5.pp48-64>

Alkalmazott bírósági döntések

Fővárosi Törvényszék, 93.B.302/2021/105. sz. ítélet
Miranda v. Arizona, 384 U.S. 436 (1966)
Szegedi Ítéltábla Bf.II.534/2014/23. sz. ítélet
Tatabányai Törvényszék, 3.B.381/2013/28. sz. ítélet

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Mészáros B. (2026). A kihallgatási taktika kriminalisztikai és büntetőeljárás-jogi aspektusai. *Belügyi Szemle*, 74(8), 2123–2139. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2026.v74.i8.pp2123-2139>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

A közlemény nyílt hozzáféréssel, a Creative Commons Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0 International License (CC BY-NC-ND 4.0) feltételei szerint jelenik meg. A közlemény változatlan formában, nem kereskedelmi célból, bármely médiumban és formátumban szabadon megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző(k), a közlés helye és a licenc hivatkozása megfelelően feltüntetésre kerül. Módosított vagy átdolgozott változat terjesztése, valamint kereskedelmi célú felhasználása nem megengedett.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Mészáros Bence, aki a meszaros.bence@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.

Forenzikus pszichiátria és (előzetes) kényszergyógykezelés – a kriminalisztika piramismodelljének tükrében

Forensic psychiatry and (preliminary) compulsory psychiatric treatment – as reflected in the pyramid model of criminalistics

Hengl Melinda

Dr. PhD, egyetemi adjunktus
Pécsi Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar
hengl.melinda@ajk.pte.hu

Absztrakt

Cél: Bemutatni azokat a kapcsolódási pontokat a kriminalisztika piramismodellje, valamint a forenzikus pszichiátria és a(z előzetes) kényszergyógykezelés között, amelyek révén a modell kiegészíthető.

Módszertan: A keretrendszer fogalmainak meghatározása után, összehasonlító elemzéssel a piramismodell tükrében a kapcsolódási pontok szemléltetése a forenzikus pszichiátriával és a(z előzetes) kényszergyógykezeléssel. Majd az elemzés irányát megfordítva, a forenzikus pszichiátria és a(z előzetes) kényszergyógykezelés felől kiindulva a piramismodell kiegészítésére vonatkozó javaslatok megfogalmazása.

Megállapítás: Érdemes a kriminalisztika piramismodelljéhez szokatlan és új nézőpontokból [például a forenzikus pszichiátria és a(z előzetes) kényszergyógykezelés felől] közelíteni, mert a piramismodell olyan alap, amely magában hordozza az új megközelítések befogadására való képességet.

Érték: A felvetett javaslatok (különösen a mesterséges intelligencia beemelése) hozzájárulnak ahhoz, hogy a kriminalisztika piramismodellje a jövőben is betöltsen feladatát, és szerves része legyen a modern kriminalisztika tudományának.

Kulcsszavak: (előzetes) kényszergyógykezelés, forenzikus pszichiátria, kriminalisztika piramismodellje, mesterséges intelligencia

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás ideje: 2026. 03. 10. Átdolgozás: 2026. 04. 07. Elfogadás: 2026. 05. 21.

Abstract

Aim: The paper aims to present points of connection between the pyramid model of criminalistics and forensic psychiatry and (preliminary) compulsory psychiatric treatment with a view to supplementing that model.

Methodology: Upon defining the concepts of the framework, the paper will demonstrate, through a comparative analysis in the light of the pyramid model, points of connection with forensic psychiatry and (preliminary) compulsory psychiatric treatment. Then, in reverse, proceeding from forensic psychiatry and (preliminary) compulsory psychiatric treatment, the paper will formulate proposals for supplementing the model.

Findings: It is worth approaching the pyramid model from unusual novel angles (like forensic psychiatry and (preliminary) psychiatric treatment), since the pyramid model, as a basis, has an inherent capacity to accommodate new approaches.

Value: The recommendations (including the incorporation of AI, in particular) will contribute to enabling the pyramid model to continue to fulfil its function and form an integral part of modern criminalistics.

Keywords: (preliminary) compulsory psychiatric treatment, forensic psychiatry, the pyramid model of criminalistics, AI

Bevezetés

A tanulmány ívének felépítése: először felvázolom a forenzikus pszichiátria, az előzetes kényszergyógykezelés, a kényszergyógykezelés és a kriminalisztika meghatározását, majd ismertetem Fenyvesi Csaba 7–3–1-es, 7–4–1-es és 7–5–1-es kriminalisztika piramismodelljeinek felépítését, amellyel párhuzamosan kifejtem a forenzikus pszichiátria, az előzetes kényszergyógykezelés és a kényszergyógykezelés kapcsolódási pontjait a kriminalisztika piramismodelljeihez. Végül javaslatot teszek a kriminalisztika piramismodelljének kiegészítésére, a 8–6–1-es alakzatra.

A forenzikus pszichiátria, az előzetes kényszergyógykezelés, a kényszergyógykezelés és a kriminalisztika meghatározása

Létezik olyan megközelítés, amely szerint „*a pszichiátria az egész orvostudomány, csak másként*” (Tringer, 2019). A pszichiátria lényegében magatartás-orvostan, mert a betegségek magatartás oldalát állítja a középpontba. Fejlődése

eleinte az orvoslás egészétől részben függetlenül haladt, és csak a modern korban vált integráns részévé az orvostudománynak. A közép-európai fejlődés történetének sajátossága, hogy évtizedekig egy szakterületként jelent meg a neurológiával, és csak a 20. század második felétől vált ismét külön. Élettani-medicinális alapjai az egyre inkább előtérbe kerülő idegtudományokkal új szintézist alkotnak (Tringer, 2019).

„*A forenzikus pszichiátria a klinikai pszichiátria egyik részterülete*” (Völlm et al., 2016), „*lényegében alkalmazott pszichopatológia az igazságügy szolgáltatában*” (Tringer, 2019). Fogalma megadható tágabb és szűkebb értelemben is. Tágabb értelemben véve az orvostudomány és a jogtudomány határterületén található részterülete a pszichiátriának. Szűkebb értelemben véve: „*a pszichiátriának az a területe, amely különféle jogi kontextusokban (polgári és büntetőperes eljárásokban és jogalkotási kérdésekben), a mentális zavarokkal kapcsolatban felmerülő jogi kérdésekhez biztosít tudományos és klinikai szakértelmet a pszichiátria szakma által kidolgozott iránymutatásoknak és etikai elveknek megfelelően*” (Németh et al., 2021). A forenzikus pszichiáter munkájának fókuszsa eltérést mutat az Egyesült Államokban és Európában, mert az első esetben a bíróságok számára adott szakvélemény, míg a másodiknál a mentális zavarban szenvedő és büntetendő cselekményt elkövetett betegek gyógykezelése áll a középpontban (Németh et al., 2021).

Az előzetes kényszergyógykezelést a 2017. évi XC. törvény a Büntetőeljárásról (Be.) a személyi szabadságot érintő kényszerintézkedések között szabályozza [Be. 272. § (2) bekezdés e) pont]. „*Az előzetes kényszergyógykezelés a kóros elmeállapotú terhelt személyi szabadságának bírói elvonása a jogerős ügydöntő határozat meghozatala előtt.*” [Be. 301. § (1) bekezdés]. Elrendelésére a bűnismétlés megakadályozása érdekében akkor kerül sor, ha a terhelt kényszergyógykezelése megalapozottan valószínűsíthető (Németh et al., 2021).

A kényszergyógykezelést a 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.) az intézkedések között szabályozza, rögzítve, hogy akkor kell elrendelni kényszergyógykezelést, ha az érintett személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó, egyévi szabadságvesztésnél súlyosabban büntetendő cselekményt követett el, de nem büntethető az elmeműködésének kóros állapota miatt, viszont fennáll a hasonló cselekmény elkövetésének veszélye [Btk. 63. § (1) bekezdés h) pont és 78. § (1) bekezdés]. A kényszergyógykezelés indokoltságának kérdésében a bíróság dönt, de az igazságügyi pszichiáter szakértő által készített, az érintett személy elmeműködésének kóros állapotát véleményező szakvéleményre figyelemmel. Magyarországon a kényszergyógykezelés „büntetőjogi gyógyító jellegű kényszerintézkedésnek” számít, amelynek meghatározó eleme a szabadság elvonása, így végrehajtása a büntetés-végrehajtási szervezet (nem

az egészségügyi ellátórendszer) hatásköre. Ennek következtében a kényszergyógykezelés és az előzetes kényszergyógykezelés is egy speciális büntetés-végrehajtási intézményben, az IMEI-ben (Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet) hajtandó végre, amely hazánkban az egyetlen magas biztonságú, forenzikus pszichiátriai ellátást biztosító intézet (Németh et al., 2021).

Véleményem szerint a forenzikus pszichiátria, az előzetes kényszergyógykezelés és a kényszergyógykezelés témakörcsoport megközelíthető a kriminalisztika felől is. A kriminalisztika tekinthető a büntető igazságszolgáltatási rendszer egyik pillérének (Roux et al., 2022). Tömören összefoglalva: „*a hatékony és szakszerű bűnüldözés tudománya*” (Fenyvesi et al., 2022). Fogalma részletesebben úgy adható meg, hogy „*a bűnügyi tudományoknak azon ága, amely a bűncselekmények felderítésének (megelőzésének) és bizonyításának eszközeit és módszereit tárja fel, alkotja meg, rendszerezi és alkalmazza normatív jogi kereteken belül*” (Fenyvesi et al., 2022). Paul L. Kirk híres elképzelése szerint: „*A kriminalisztika az individualizáció tudománya*” (Buzzi, 2024). A kriminalisztika fő kérdéseit (alap építőköveit), közvetítő eszközrendszerével megvalósuló módszertanát és végső célját (azonosítás) Fenyvesi Csaba piramismodellben rögzítette (Fenyvesi, 2012).

Kapcsolódási pontok a kriminalisztika piramismodelljével

Ezen cím alatt a kriminalisztika piramismodellje felől – mintegy annak tükrében – közelíték a forenzikus pszichiátriához, az előzetes kényszergyógykezeléshez és a kényszergyógykezeléshez.

Fenyvesi Csaba kriminalisztika piramismodelljének első változata: a 7–3–1-es alakzat (Fenyvesi, 2012), második változata a 7–4–1-es alakzat (Fenyvesi, 2014), harmadik változata pedig a 7–5–1-es alakzat (Fenyvesi & Orbán, 2019). Mindhárom alakzat piramisa három szintből áll. I. szint az alapkérdések: 1) Mi? 2) Hol? 3) Mikor? 4) Hogyan? 5) Ki? 6) Kivel? 7) Miért?. II. szint a mediátorok, III. szint a fókusz (Fenyvesi & Orbán, 2019).

A következőkben párhuzamosan tárgyalom, hogy mi tartozik az adott szintek egyes elemeihez, és azok milyen kapcsolatban állnak (milyen kapcsolódási pontokat mutatnak) a forenzikus pszichiátriával, az előzetes kényszergyógykezeléssel és a kényszergyógykezeléssel.

Az I. (alap)szinten a hét alapkérdés helyezkedik el. Sorban haladva: 1) Mi történt? Azért áll első helyen a Mi? kérdése, mert annak eldöntéséhez, hogy kriminális eset történt-e, és ha igen, akkor a továbblépéshez az erre az alapkérdésre történő válaszadás elengedhetetlen „*conditio sine qua non*” feltétel

(Fenyvesi, 2014). Véleményem szerint annak meghatározása, hogy kriminális eset történt-e, és ha igen, akkor milyen bűncselekmény és az hogyan minősül, az a kényszergyógykezelés szempontjából is elengedhetetlen jelentőségű feltétel, mert a Btk. 78. § (1) bekezdése az elrendelési feltételei között rögzíti a személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekményt és az egyévi szabadságvesztésnél súlyosabban büntetendőséget.

2) Hol történt? Azért áll a második helyen a Hol? kérdése, mert helyszínhez kötődik a bűncselekmények nagy része, így ott a helyszíni szemlével indul a ténykérdések felderítése (Fenyvesi, 2014). Álláspontom szerint a Hol? kérdése az előzetes kényszergyógykezelés és a kényszergyógykezelés esetén is lényeges, mert mindkettő erőteljesen helyszínhez kötött: az előzetes kényszergyógykezelés és a kényszergyógykezelés is csak az IMEI-ben hajtható végre [2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról (Bv. tv.) 326. § (1) bekezdés és 424. §].

3) Mikor történt? Azért áll a harmadik helyen a Mikor? kérdés megválaszolására, mert kapcsolatban áll a többi alapkérdés megválaszolásával az a tény, hogy a bűncselekmény felderítése érdekében mennyire kell visszatekinteni a múltba. A kérdés több irányban is érvényes: egyrészt a „forró nyomos” felderítés lehetősége miatt, másrészt meghatározza a nyomozás időmedrét, harmadrészt leszűkítheti az elkövetői kört (Fenyvesi, 2014). Nézetem szerint a Mikor? kérdésnek a forenzikus pszichiátria oldaláról különösen olyan megfogalmazásban van jelentősége, hogy „Mikor áll(t) fenn a személy kóros elmeállapota?”, mert ennek hatása lehet az elkövető büntethetőségére. Például szükséges a kóros elmeállapotnak a büntetendő cselekmény elkövetéskori fennállása ahhoz, hogy a személy ne legyen büntethető [Btk. 17. § (1) bekezdés], és a felmentő ítéletében (az egyéb feltételek fennállása esetén) a kényszergyógykezelésének elrendelésére kerüljön sor [Be. 566. § (3) bekezdés].

4) Hogyan történt? E kérdés megválaszolásához segítséget jelent a pszichológia ismeretanyaga. A kriminalisták a pszichológia felől közelítve felismerték, hogy a tett és a tettes között szoros kapcsolat, sajátos összefüggés és hasonlóság fedezhető fel: az elkövetőt (gondolkodását és személyiségét) tükrözi a tett módja. A tükrözés pszichológiai alapja a perszeverancia (sorozatos elkövetés esetén a kitartó és állhatatos ragaszkodás az elkövetési módhoz). Ezen a felismerésen alapul a „modus operandi” nyilvántartás, amely a bűncselekmények módszertani leírását felsoroló, „aláírás-jellegű viselkedési nyomokat” tároló, az elkövető pszichikai és érzelmi szükségleteit kielégítő elkövetői névjegyeket („signature behavior”) tartalmazó gyűjtemény. Az elkövetői névjegyek jelentősége a profilalkotásban is nagy, mert az elkövető személyiségének „lenyomatát” (például gondolkodását, lelki állapotát és betegségét) rögzítik (Fenyvesi,

2014). Véleményem szerint a fenti névjegyeknek (gondolkodásmódnak és viselkedésnek) a forenzikus pszichiátria területen felbecsülhetetlen a jelentősége, mert a személy magatartása, viselkedése és gondolkodásmódja tartalmazza és tükrözi a pszichopatológiai kategóriá(k)ra utaló, ezáltal a helyes diagnózis(ok) felállításához nélkülözhetetlen jegyeket.

5) és 6) Ki – kivel követte el? A Ki? kérdés megválaszolása is alapvető feltetele a büntetőjogi felelősségre vonásnak. A Kivel? kérdésre nem mindig kell vagy lehet választ adni, de egyes esetekben a bűncselekmény elkövetése során lehetséges társtettes vagy részesként közreműködő személy megjelenése is, és ilyenkor van relevanciája ennek a kérdésnek (Fenyvesi, 2014). Meglátásom szerint a Ki(vel)? kérdés(ek) jelentősége a forenzikus pszichiátriai szempontjából abban áll, hogy akkor valósulhat meg az előzetes kényszergyógykezelés és kerülhet elrendelésre kényszergyógykezelés, ha a Ki(vel) követte el? kérdés(ek) re adott válasz(ok) az(ok), hogy: kóros elmeállapotú személy.

7) Miért történt? A Miért? kérdés jelentősége a felelősségre vonás szempontjából eltérő az angolszász és a kontinentális jogrendszerekben. Az angolszász felfogás esetén a kérdés megválaszolása nélkül nehezen valósulhat meg a felelősségre vonás, míg a kontinentális felfogásnál (bár itt is keresik a választ a kérdésre) nem ilyen szoros a kötődés, és a Miért? kérdésre adható érdemi válasz nélkül is megvalósul a büntetőjogi felelősségre vonás. A Miért? kérdés érdemi megválaszolása más megközelítésből, a bűnmegelőzés oldaláról nézve is jelentős, mert csak a valós ok-okozati kapcsolatok ismeretében lehet hatékony a megelőzés (Fenyvesi, 2014). Úgy gondolom a Miért? megválaszolása azért döntő jelentőségű a forenzikus pszichiátria felől nézve, mert akkor nyílik meg az előzetes kényszergyógykezelés és a kényszergyógykezelés útja, ha a válasz szerint, azért történt a büntetendő cselekmény, mert az elkövető az elmeállapota miatt képtelen cselekménye következményeinek felismerésére vagy a felismerésnek megfelelő cselekvésre (így, ennek hatására nem büntethető) [Btk. 17. § (1) bekezdés].

A középső, a II. szint a mediátoroké (közvetítőké, segítőké). A kriminalisztika piramismodelljének különböző változatai ezen a szinten mutatnak eltéréseket. A 7–3–1-es modellben ide tartoznak: 1) a nyomok, 2) az anyagmaradványok és 3) a vallomások. A 7–4–1-es modell ezt kiegészítette a 4) okiratokkal. Végül a 7–5–1-es modell ezt a sort bővítette az 5) elektronikus adatokkal (Fenyvesi & Orbán, 2019). A következőkben ismertetem, hogy mi tartozik az egyes részekhez.

Az 1) nyomok és a 2) anyagmaradványok gyakran megtalálhatók a bűncselekmények helyszínein, általuk „szólal meg” a tetthely, és mutatja meg szoros és kölcsönös kapcsolatát a helyszínen járt tétlessel. A kapcsolatuk alapja a kriminalisztika alapelvei között is megtalálható kölcsönös egymásra hatás. A sorrend

(1. nyomok, 2. anyagmaradványok) magyarázata egyrészt a történeti megközelítésben kereshető (mert az ujjnyom-nyomat azonosítása volt az első kriminalisztikai mérőföldkő), másrészt érték erősségre is utalhat azáltal, hogy a nyomok jelentik a „külsínt” (a külső, fizikai visszatükröződését a nyomképzőnek), míg az anyagmaradványok az értékesebb „belbecst” (a belső szerkezet visszatükröződését) (Fenyvesi, 2014). Álláspontom szerint ezek a fent kifejtett nyomok („külsín”) és anyagmaradványok („belbecs”) átvitt értelemben megjelennek, értékesek és elemezhetők a forenzikus pszichiátria területén is, a kóros elmeállapotú személy magatartásaként („külsín”) és gondolkodásmódjaként („belbecs”).

A mediátorok 3) típusa a vallomások, amelyek közé a piramismodellekben alapvetően a terhelt vallomása, a sértett vallomása, a tanú vallomása és a szakvélemény tartozik (Fenyvesi, 2014). Meggyőződésem szerint a szakvélemény a forenzikus pszichiátria, az előzetes kényszergyógykezelés és a kényszergyógykezelés szempontjából is meghatározó, sőt döntő jelentőségű, mert az előzetes kényszergyógykezelés [Be. 301. § (1) bekezdés] és a kényszergyógykezelés [Btk. 78. § (1) bekezdés] feltételei között szereplő „kóros elmeállapot” megállapítása körében lényeges elem a bevont igazságügyi pszichiáter szakértő szakvéleménye (Tringer, 2019).

A közvetítők sorában a 4) az okiratok, amelyek külön elemként elsőként a 7–4–1-es modellben jelentek meg (a 7–3–1-es modellben még a nyom–anyagmaradvány–vallomás rendszer részeként szerepeltek). A kiegészítést az okiratok (köz- és magánokiratok) bizonyításban betöltött szerepének egyre erőteljesebbé válása indokolta (Fenyvesi, 2014). A piramismodellben az okiratok közé sorolt bírósági határozatok esetén (Fenyvesi, 2014) – nézetem szerint – a jelentőségük az előzetes kényszergyógykezeléssel és kényszergyógykezeléssel kapcsolatban is hatalmas. Egyrészt, mert az előzetes kényszergyógykezelés elrendeléséhez szükséges a bírói döntés [Be. 301. § (1) bekezdés], másrészt, mert a felmentő ítéletében menti fel a bíróság a vádlottat kóros elmeállapota miatt a vád alól, és a szükséges feltételek fennállása esetén ebben rendeli el a kényszergyógykezelését [Be. 566. § (1) és (3) bekezdés].

A II. szint legújabb, 5) eleme: az elektronikus adat, amely külön nevesítve a 7–5–1-es modellben szerepel először (Fenyvesi & Orbán, 2019), a korábbi 7–4–1-es modellben még digitális nyomként, vagy digitális adatmaradványként jelent meg a nyomok, anyagmaradványok, vallomások és okiratok 4-es rendszerébe rejtve (Fenyvesi, 2014). A 7–5–1-es kriminalisztika piramismodell meghatározása szerint az elektronikus adat: „egy elektronikus rendszerben előállított, feldolgozott, továbbított vagy visszanyert információt tartalmazó elem” (Fenyvesi & Orbán, 2019). Az elektronikus adatok közé sorolja a modell az orvosi képalkotó rendszerek (MRI, fMRI, CT stb.) által szerezhető bizonyítékokat is

(Fenyvesi & Orbán, 2019). Az MRI-felvételek például hozzájárulhatnak a pszichiátriai kórképek diagnózisának felállításához is (Ujhelyi & Zsoldos, 2022), így véleményem szerint a forenzikus pszichiátria, az előzetes kényszergyógykezelés és a kényszergyógykezelés területén is relevánsak.

A (legfelső) III. szint, a piramis csúcsát jelenti, amelynek fókuszában az azonosítás áll (Fenyvesi, 2014). Azonban az azonosítás fogalmának túl kiterjesztő alkalmazása helyett a „megismerés” is megállja a helyét a piramis tetején (Angyal et al., 2019). Álláspontom szerint az azonosítás és a megismerés a forenzikus pszichiátria, az előzetes kényszergyógykezelés és a kényszergyógykezelés esetén is a fókuszban kell, hogy álljon, például a helyes diagnózis felállítása és a hatékony terápia alkalmazása esetén.

Javaslatom a kriminalisztika piramismodelljének kiegészítésére: a 8–6–1-es változatra

Ezen cím alatt a forenzikus pszichiátria, az előzetes kényszergyógykezelés és a kényszergyógykezelés felől – mintegy ezek tükrében – közelítek a kriminalisztika piramismodelljéhez.

Fenyvesi Csaba azon jövőbe tekintő gondolatához kapcsolódva, hogy a kriminalisztika piramismodelljéhez további vagy más építőköveket fogalmazzanak meg a kutatók (Fenyvesi, 2019), a következőkben kifejttem, hogy miért lenne érdemes a piramismodellt két új elemmel kiegészíteni.

Az első bővítési javaslatom napjainkban még csak teoretikus jellegű és az alapszintet érinti, amelyen jelenleg (a fent kifejtetteknek megfelelően) hét fő kérdés található. Ez a bővítés azáltal fogalmazódott meg bennem, hogy egy más oldalról – a kóros elmeállapotú terheltek és a(z) előzetes) kényszergyógykezelés felől – közelítettem a piramismodellhez. Ugyanis a pszichopatológiai kórképek egyrésznél tünetekként jelentkezhetnek a hallucinációk, a téveszmék és az agresszív gondolatok (DSM-5-TR, 2022). Azonban a tapasztalatok szerint a „fejben” megjelenő „bűnös” gondolatokból nem minden esetben lesz valóságos tett. Ahogyan az is megfigyelhető, hogy a beszámítási képességük teljes birtokában lévő személyek által, a vita hevében elhangzó, a vitapartner sérelmére elkövetendő bűncselekménnyel fenyegető kijelentésekből sem lesz (szerencsére) többnyire például valóságos emberölés. Alapigazság, hogy a gondolat nem egyenlő a tettel, de szoros kapcsolatukról tanulságosan vall a következő idézet: *„A gondolatok. Apró semmiségek. Egyetlen grammot sem mutatnak a mérlegen, nem tudjuk a kezünkbe fogni, mikroszkóp alá tenni, feljegyezni a színét és a méretét. És mégis: ott állnak minden emberi tett háttérében, a háborúk háttérében, az elnyomás háttérében, a gyűlölet háttérében, az egész történelem háttérében;*

és többet számítanak, mint bármi.” (URL1), ezért úgy gondolom, hogy nem szabad a jelentőségüket elhanyagolni. Így meggondolásra érdemesnek tartom a jövőben a hét fő kérdés kiegészítését egy 0. kérdéssel, amely minden alapkérdést megelőz: „0) Milyen síkon (gondolati vagy testi-fizikai) történt?”. (Ez által összesen nyolc alapkérdés helyezkedne el a piramis alapján.) Itt érdemes kiemelni a Fenyvesi Csaba által felsorolt jövőbeli kriminalisztikai fejlesztési és fejlődési lehetőségek közül a monoscannert, amely a poligráf helyett agyolvasóként képes olvashatóvá tenni a vizsgált személy gondolatait (Fenyvesi, 2024), mert ha majd a technikai és technológiai fejlődés által a jövőben az emberek gondolatainak ilyen módon történő feltérképezése is mindennapi bűnüldözői gyakorlattá válik, akkor ez a 0. kérdés véleményem szerint nagymértékben hozzájárulhat a bűnmegelőzéshez. Bár a kriminalisztika alapvetően gyakorlati és elméleti bűnügyi nyomozástan, amelynek mellékfunkciója a bűnmegelőzés (Fenyvesi et al., 2022), de nézetem szerint a jövőben a kriminalisztika piramisának ezen 0. alapkövével, akár az egyik főfunkciójává is előléphetne.

A második bővítési javaslatom (az elsővel ellentétben) már napjainkban is nagyon aktuális és gyakorlati jellegű. Megfogalmazását a 7–5–1-es modell 2019-es megalkotása (Fenyvesi & Orbán, 2019) óta az informatika területen bekövetkezett ugrásszerű változás és fejlődés indokolja. Míg a hagyományos számítógépek előre beprogramozott lépések szerint működnek, tehát a „ha-akkor” kapcsolat tengelyében jön létre a válasz, addig a napjakra teret hódító mesterséges intelligencia (MI; angolul: Artificial Intelligence, AI) esetén a válaszreakció szinte végtelen lehetőség közül érkezik. Az MI mintája az emberi agy volt, és olyan matematikai modellként jött létre, amely képes a tanulásra, tehát azon ismeretek megszerzésére is, amelyek előzetesen nem kerültek beprogramozásra. A mesterséges intelligencia napjainkra átszővi életünk legtöbb területét (Herke, 2021). Az MI témaköre a forenzikus pszichiátria, az előzetes kényszergyógykezelés és a kényszergyógykezelés oldaláról közelítve is értelmezhető. A mentális egészség és a pszichoterápiák területén is jól hasznosíthatók a chatbotok és az egyes MI által vezérelt terápiás eszközök, mert segítséget adhatnak a megelőzéshez, a korai diagnózisok és prognózisok megalkotásához (például demencia, depresszió, PTSD esetén), valamint informálhatnak a kezelések hatékonyságáról. Az újabb kutatások tárgyát képező egészségügyi „asszisztensek” (e-Bear a robotmackó 2014 és Paro a robotfóka 2015) is figyelemre méltó eredményeket mutatnak. Előremutató kísérletek folynak a skizofrének számára fejlesztett MI-vel rendelkező avatárokkal (2018), a borderline szindrómában szenvedők számára készülő mobilos applikációkkal (2020) és a szerhasználat csökkentését célzó W-Sud chatbottal (2021). Továbbá a jövőben a mesterséges intelligencia segítségével a mostani DSM (mentális zavarok diagnosztikai és statisztikai kézikönyve) rendszernél fejlettebb diagnosztikai kategorizációs

rendszer is kialakítható lesz a mentális problémák osztályozására (Ujhelyi & Zsoldos, 2022). Az MI megjelenése nem hagyható figyelmen kívül a kriminalisztika (és az igazságügyi munka) területén sem. A bűncselekmények előrejelzése területén nagy szerepe van az előrejelzés-alapú rendőri munkának (prediktív policing), amelynek alapja az aktákból származó információk elemzése, azzal a céllal, hogy az alkalmazott statisztikai módszerek segítségével a bűncselekmények elkövetése (akár a hol és a mikor kérdésre adható válasz is) előre jelezhetővé váljon. E prediktív módszerek új elemei az MI-alapú szoftverek (Keycrime, PredPol stb.) (Herke, 2021). Továbbá a mesterséges intelligencia generatív (új tartalmat, például szöveget és képet létrehozó) MI-modelljeinek kriminalisztikai alkalmazásában is hatalmas lehetőségek rejlenek. A legújabb kutatások szerint a generatív MI képes lehet a bűnügyi nyomozásokban keletkező hatalmas mennyiségű adathalmaz gyors és hatékony feldolgozására, rendszerezésére és az adatokból érthető jelentések készítésére, valamint értékes segítő lehet a nyomozási feladatok és cselekmények tervezésében is. Az MI-vel folytatott írásbeli kommunikációban nagy jelentőségű az egyértelmű promptok (utasítások) megfogalmazása, amelyben segítséget ad a kriminalisztikai AI Copywriting, ami a kriminalisztikai tematikájú, MI-alapú szövegírás olyan folyamata, amelyben automatikusan valósul meg a tartalom létrehozása. Ebben a módszerben összekapcsolódik a kriminalisztika és a mesterséges intelligencia, ezáltal egy új lehetőség tárul fel. Napjaikban az emberi nyomozók továbbra sem helyettesíthetők, de a kriminalisztikai AI Copywriting által fokozható a hatékonyság, nő az új verziók feltárásának lehetősége, gyorsabbá válik az elemzés és az elektronikus munkavégzés (ezáltal idő takarítható meg), valamint csökken az ember által elkövethető hibák lehetősége. A nyomozó és az AI közös munkájában rejlő lehetőségek hatalmasok, mert az AI képes elemezni az emberiség kollektív ismeretanyagát, tudását és bölcsességét. Az „együtt gondolkodás”, kommunikáció során az AI megadhatja a válaszokat a kriminalisztikai kérdésekre, amelyeket a nyomozónak mindig kétkedéssel, ellenőrizendő verzióként kell fogadnia. Jelenleg az AI nyomozást támogató asszisztensként segítheti hatékonyan a nyomozót és a kriminalisztikát (Nyitrai, 2025). Mindezekre tekintettel javaslom a kriminalisztika piramismodelljének fent részletezett II. szintjén elhelyezkedő mediátorok (segítők) kibővítését egy új elemmel, amely (6.-ként): a mesterséges intelligencia.

Zárszó

A tanulmány a kriminalisztika piramismodelljéhez új nézőpontból közelítve (jelen esetben) a forenzikus pszichiátria, az előzetes kényszergyógykezelés és a kényszergyógykezelés témaköre felől – mintegy ezek tükréből – kiindulva foglalmazott

meg javaslatokat a 2019-es modell kiegészítésére. A kriminalisztika „*multidisziplináris bűnügyi tudomány*” (Balláné, 2019), ezért úgy gondolom, hogy meg kell ragadni azokat a lehetőségeket, amelyek bár elsőre meglepőnek tűnhetnek, mégis hozzájárulnak a kriminalisztika tudományának fejlődéséhez, amely így még hatékonyabb szerepet tölthet be a bűnüldözésben. Valószínűleg a tudomány és a technika további fejlődésének következtében a Fenyvesi Csaba által felállított kriminalisztika piramismodell a jövőben még további elemekkel bővíthet.

Felhasznált irodalom

- American Psychiatric Association (2022). *Mentális zavarok diagnosztikai és statisztikai kézikönyve 5. kiadásának átdolgozott verziója DSM-5-TR*. Oriold és Társai Kiadó és Szolgáltató Kft.
- Angyal M., Balassa B., Bezsenyi T., & Petrétai D. (2019). *Kognitív kriminalisztika. Ismeret – elmélet – történet*. Dialóg Campus Kiadó.
- Balláné Füsster E. (2019). *Krimináltechnika*. Dialóg Campus Kiadó.
- Buzzini P. (2024). Kirk's 'Ontogeny of Criminalistics' revisited under the lens of the Sydney Declaration. *Forensic Science International*, Volume 359, 112023. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2024.112023>
- Fenyvesi Cs. & Orbán J. (2019). Az elektronikus adat mint a 7-5-1-es kriminalisztikai piramismodell építőköve. *Belügyi Szemle*, 67(2), 45-55. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.2.3>
- Fenyvesi Cs. (2012). A kriminalisztika piramismodellje és alapelvei. *Belügyi Szemle*, 60(10), 14-26. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2012.v60.i10.pp14-26>
- Fenyvesi Cs. (2014). *A kriminalisztika tendenciái. A bűnügyi nyomozás múltja, jelene, jövője*. Dialóg Campus Kiadó.
- Fenyvesi Cs. (2024). A kriminalisztika rendszere. *JURA*, 30(1), 112-118.
- Fenyvesi Cs., Herke Cs., & Tremmel F. (Szerk.) (2022). *Kriminalisztika*. Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Herke Cs. (2021). A mesterséges intelligencia kriminalisztikai aspektusai. *Belügyi Szemle*, 69(10), 1709-1724. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.10.2>
- Németh A. & Füredi J. (Szerk.) (2021). *A pszichiátria magyar kézikönyve*. Medicina Könyvkiadó Zrt.
- Nyitrai E. (2025). Mesterséges intelligencia a kriminalisztikában: az AI Copywriting új dimenziói. *Belügyi Szemle*, 73(1), 127-138. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2025.v73.i1SI.pp127-138>
- Roux, C., Bucht, R., Crispino, F., De Forest, P., Lennard, C., Margot, P., Miranda, M. D., NicDaeid, N., Ribaux, O., Ross, A. & Willis, S. (2022). The Sydney declaration – Revisiting the essence of forensic science through its fundamental principles. *Forensic Science International*, Volume 332, 111182. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2022.111182>
- Tringer L. (2019). *A pszichiátria tankönyve*. Semmelweis Kiadó.
- Ujhelyi A. & Zsoldos B. (2022). Mesterséges intelligencia a terápiában. *Alkalmazott Pszichológia*, 22(3), 81-91.

Völlm, B., Bartlett, P. & McDonald, R. (2016). Ethical issues of long-term forensic psychiatric care. Aspects éthiques des soins longs en psychiatrie médico-légale. *Ethics, Medicine and Public Health*, 2(1), 36-44. <https://doi.org/10.1016/j.jemep.2016.01.005>

A cikkben szereplő online hivatkozás

URL1: *Citatum*. https://www.citatum.hu/szerzo/Julius_Andan

Alkalmazott jogszabályok

2017. évi XC. törvény a Büntetőeljárásról

2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Hengl M. (2026). Forenzikus pszichiátria és (előzetes) kényszergyógykezelés – a kriminalisztika piramismodelljének tükrében. *Belügyi Szemle*, 74(8), 2141-2152. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2026.v74.i8.pp2141-2152>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

A közlemény nyílt hozzáféréssel, a Creative Commons Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0 International License (CC BY-NC-ND 4.0) feltételei szerint jelenik meg. A közlemény változatlan formában, nem kereskedelmi célból, bármely médiumban és formátumban szabadon megosztható és újrapublikálható, feltéve, hogy az eredeti szerző(k), a közlés helye és a licenc hivatkozása megfelelően feltüntetésre kerül. Módosított vagy átdolgozott változat terjesztése, valamint kereskedelmi célú felhasználása nem megengedett.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Hengl Melinda, aki a hengl.melinda@ajk.pte.hu e-mail címen érhető el.

Kognitív torzítások az AI-támogatott kriminalisztikában

Jogállami kockázatok és holisztikus mitigációs lehetőségek

Cognitive Biases in AI-Assisted Forensics Rule-of-Law Risks and Holistic Mitigation Approaches

Orbán József

Dr., PhD, szakértő
Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság,
Védelmi és Rendészeti Frekvenciagazdálkodási Igazgatóság
josef.orban.mba@gmail.com

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja, hogy bemutassa, a mesterséges intelligencia (AI) kriminalisztikai alkalmazása miként alakítja át a hibázás természetét. A szerző az AI-támogatott döntésekhez kapcsolódó automatizmus-torzítás, algoritmikus tekintélytorzítás, megerősítési torzítás, precizitási illúzió és felelősség-diffúzió kriminalisztikai jelentőségét vizsgálja.

Módszertan: A tanulmány a hazai és nemzetközi szakirodalomra, valamint a kriminalisztikai tendenciákra támaszkodva a bizonyíték teljes életciklusát holisztikus keretben elemzi és azonosítja a kognitív torzítások belépési pontjait.

Megállapítások: Az elemzés rámutat, hogy az AI-támogatott kriminalisztikában a kognitív torzítások nem kiküszöbölődnek, hanem új formában, láncolat-szerűen jelennek meg, és átalakítják a jogbiztonság érvényesülését, ha az algoritmikus eredmények technikai tekintélyként, magyarázat nélkül, intézményi elvárásként épülnek be a döntéshozatalba.

Érték: A tanulmány újdonsága, hogy az AI-támogatott kriminalisztikát a kognitív torzítások és a jogállami garanciák összefüggő, holisztikus kockázati ökoszisztémájaként értelmezi, és ehhez egy integrált mitigációs keretrendszert rendel. A gyakorlati ellenőrzőlistával kiegészített javaslat közvetlenül hasznosítható a nyomozati gyakorlatban, a szakértői munkában és a kriminalisztikai képzésben.

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás ideje: 2026. 03. 10. Átdolgozás: 2026. 04. 07. Elfogadás: 2026. 05. 21.

Kulcsszavak: AI-támogatott kriminalisztika, kognitív torzítások, jogállami kockázatok, holisztikus jogi szemlélet

Abstract

Aim: The aim of this study is to demonstrate how the application of artificial intelligence (AI) in forensics transforms the nature of error. The author examines the forensic relevance of biases associated with AI-supported decision-making, including automation bias, algorithmic authority bias, confirmation bias, the illusion of precision, and the diffusion of responsibility.

Methodology: Building on both national and international literature, as well as contemporary forensic trends, the study analyses the entire lifecycle of evidence within a holistic framework and identifies the entry points of cognitive biases.

Findings: The analysis highlights that in AI-assisted forensics, cognitive biases are not eliminated but rather reappear in new forms and in chain-like patterns. These biases reshape the enforcement of legal certainty, particularly when algorithmic outputs are incorporated into decision-making as technical authority, without sufficient explanation, and under institutional expectations.

Value: The novelty of the study lies in interpreting AI-assisted forensics as an interconnected, holistic risk ecosystem of cognitive biases and rule-of-law safeguards, and in proposing an integrated mitigation framework. The recommendations, complemented by a practical checklist, are directly applicable in investigative practice, expert work, and forensic education.

Keywords: AI-assisted forensics, cognitive biases, rule-of-law risks, holistic legal approach

Bevezetés

A bírósági eljárás klasszikus római felfogás szerint nem öncélú formai rítus, hanem az igazság megtalálásának eszköze: Diocletianus rescriptuma szerint „*aliud nihil in iudiciis quam iustitiam locum habere debere*” (Fenyvesi, 2008), amely a folyamatot támogató kriminalisztikára is igaz kell, hogy legyen. Ennek elérése érdekében a szakemberek igyekeznek újabb és újabb eszközöket és módszereket bevonni az eljárásba.

A mesterséges intelligencia (AI) kriminalisztikai alkalmazása az elmúlt évtizedben látványos fejlődésen ment keresztül: az adatvezérelt nyomozás, a prediktív elemzés, a mintázatfelismerés és az automatizált döntéstámogatás ma már a bűnüldözés mindennapi eszközei közé tartoznak (Vári, 2024).

E technológiák megjelenése a bizonyítás megbízhatósága és a jogállami garanciák érvényesülése szempontjából alapvető jogelméleti és eljárásjogi dilemmát vet fel, különösen az emberi döntéshozatal kognitív korlátaival összevetve (Oerlemans & Royer, 2023).

A tanulmány három ponton járul hozzá az AI-támogatott kriminalisztika szakirodalmához.

- Egyrészt rendszerezi és AI-környezetben újraértelmezi a kriminalisztikai döntéshozatal öt kiemelt kognitív torzítását (automatizmus-torzítás, algoritmikus tekintélytorzítás, megerősítési torzítás, precizitási illúzió, felelősség-diffúzió), feltárva azok láncolatszerű működését a bizonyíték teljes életciklusában.
- Másrészt holisztikus jogi szemléletben elemzi, hogy e torzítások miként alakítják át a tisztességes eljárás, az indokolási kötelezettség, az elszámoltathatóság és a jogbiztonság érvényesülését AI-támogatott nyomozási környezetben.
- Harmadrészt egy technológiai, eljárási, szervezeti és kulturális elemeket integráló, gyakorlati ellenőrzőlistával kiegészített mitigációs keretrendszert javasol, amely a kognitív torzítások mérséklését a jogállami büntetőeljárás keretei között teszi lehetővé.

Elméleti háttér

A kriminalisztika tárgyát, alapelveit és a bizonyítás központi szerepét a 21. századi hazai szakirodalomban Fenyvesi dolgozta ki részletesen (Fenyvesi, 2013a; 2022). A kriminalisztika a büntetőeljárás azon területe, ahol az eljárási cselekmények döntő többsége nem mechanikusan végrehajtott normakövetés, hanem mérlegelést igénylő szakmai döntések sorozata.

A kriminalisztikai döntések közös jellemzője, hogy információhiányos környezetben, idő- és szervezeti nyomás alatt születnek, következményeik pedig utólag tipikusan nem visszafordíthatók, amelyben a hibakockázat nem véletlenszerűen előforduló rendkívüli jelenség, hanem hasonló strukturális feltételek mellett ismételten érzékelhető, a teljes egészt jellemző tulajdonság (Fenyvesi, 2013b). A holisztikus jogi szemlélet ebből kiindulva a kriminalisztikai hibát nem egyéni mulasztásra egyszerűsíti, hanem rendszerszintű kockázatként értelmezi. Ez a megközelítés illeszkedik ahhoz a Fenyvesi-tételhez, amely a kriminalisztika fejlődését a justizmordhoz vezető hibák csökkentésének történeteként írja le (Fenyvesi, 2013b).

A kriminalisztikában ezek a hibák és torzítások fokozott jelentőséggel bírnak, mivel a döntések normatív és ténykérdéseket egyszerre érintenek (Czebe & Kovacs, 2015; Fenyvesi et al., 2022).

Az AI mint döntéstámogató technológia a kriminalisztikában

Az úttörőnek tekinthető, a nagy kockázatú mesterséges intelligencia felhasználási szabályozását is célzó EU jogalkotás (2024/1689 EU rendelet) ellenére is számos kérdés maradt nyitott terület a kutatók számára, így a kriminalisztikában is. A kutatási rést a hazai végrehajtási rendelet sem szűkítette (2025. évi LXXV. tv.). Az AI kriminalisztikai alkalmazásai alapvetően döntéstámogató funkciót töltenek be. Ide sorolhatók az adatbázis-összefüggések feltárása, a mintázatfelismerés, kockázati és a valószínűségi becslések, a gyanúsított vagy az eseményrangsorok készítése. Hangsúlyosan említendő, hogy ezek a rendszerek olyan eszközök, amelyek az emberi döntéshozatalt befolyásolják. Az AI ebben az értelemben a döntés kognitív környezete, amely strukturálja az elérhető információkat, kiemel bizonyos mintázatokat, háttérbe szorít más adatokat, így nem csökkenti automatikusan a kognitív torzításokat, hanem átalakítja azok működését (Herke, 2021).

Amennyiben az AI-eredmények technikai (szak)tekintélyként jelennek meg, vagy magyarázat nélkül kerülnek alkalmazásra, ad abszurdum intézményileg elvárt iránymutatássá válnak, úgy az emberi döntéshozó szerepe formálissá válhat, miközben a jogi felelősség továbbra is őt terheli. A fentiek alapján megállapítható, hogy az AI-támogatott kriminalisztikában az emberi torzítások strukturális jellegűek (Fenyvesi, 2013a; 2014; Fenyvesi et al., 2022).

AI és kriminalisztikai tendenciák – technológiai fordulat

Az AI kriminalisztikai alkalmazása minőségileg új döntési környezetet hoz létre. Ebben a környezetben a kockázatok nem kizárólag technikai jellegűek, hanem az emberi mérlegelés, az intézményi működés és a jogi garanciák metszéspontjában keletkeznek (Lontai, Pamjav, & Petrétai, 2024a; 2024b). Az AI-támogatott nyomozás így illeszkedik abba a tendenciába, amelyet Fenyvesi a krimináltechnika tényeréseként és a kriminalisztika világtendenciáiként ír le (Fenyvesi, 2013a). A holisztikus jogi szemlélet ezért az AI-támogatott kriminalisztikát komplex kockázati ökoszisztémaként értelmezi. A működésének alapja az adatok nagy mennyiségű és gyors feldolgozása. Ez a gyakorlatban azzal jár, hogy a nyomozás fókusza részben adatközpontúvá válik: az releváns, ami mérhető, strukturálható és algoritmikusan feldolgozható.

Ez a szemléletváltás több kockázatot hordoz, mivel a nehezen formalizálható, kvalitatív információk háttérbe szorulhatnak, továbbá a bizonyítási relevancia technikai elérhetőséghez kötődhet. Az egyik legjelentősebb kockázata az átláthatatlanság. Számos algoritmus – különösen a komplex gépi tanulási modellek – esetében

a döntési út nem, vagy csak korlátozottan rekonstruálható. A forrásprobléma ott keletkezik, hogy már a nyomozó sem érti az eredmény keletkezését. Ebben a folyamatban a nyomozás irányát nem jogi, hanem adatlogikai szempontok befolyásolhatják. A relevancia ilyen átalakulása a bizonyítás szabadságának elvével kerülhet feszültségbe, különösen akkor, ha az AI által nem „észlelt” információk valójában kiesnek az értelmezési körből (Fenyvesi & Fábián, 2024).

Az AI gyakran intézményi szinten támogatott, sőt elvárt gyakorlat, ami azonban technológiai tekintélyt hoz létre, így az AI-eredmények implicit módon „jobb”, „objektívebb” döntésként jelennek meg. E környezetben a kritikus szakmai kétely kockázatos magatartássá válhat, ahol az egyéni mérlegelés szervezeten belül nem ösztönzött. A legérzékenyebb terület a felelősség megosztása. Bár az AI formálisan döntéstámogató eszköz, a gyakorlatban a döntési folyamat több szereplő között oszlik meg úgy, hogy a nyomozók és a jogalkalmazók mellett olyan laikus csapat is megjelenik, mint a fejlesztők, az adatgazdák és a rendszerüzemeltetők.

Ez a többszereplős modell felelősség-diffúzióhoz vagy részleges felelősség nélkülséghez is vezethet, ahol a hibák oka nehezen azonosítható, az egyéni jogi felelősség elmosódik, az intézményi elszámoltathatóság gyengül.

A kockázati környezet holisztikus értelmezése

Az AI-alapú kriminalisztikai rendszerek a korábbi adatokon tanulnak, ami növeli a hatékonyságot, ugyanakkor azt a kockázatot hordozza, hogy a múltbeli nyomozási gyakorlatok, torzítások és strukturális aránytalanságok beépülnek a rendszer működésébe (Herke, 2021). Ennek következménye lehet bizonyos mintázatok túltreprezentálása, továbbá más jelenségek láthatatlanná válása. Legnagyobb kockázati tényezőként a kriminalisztikai gondolkodás beszűkülését azonosíthatjuk. Ez a logika rokon a negatív indíciumpok kriminalisztikai értékelésével, amelyre Fenyvesi és Fábián is felhívja a figyelmet (Fenyvesi & Fábián, 2024). E kockázatok nem izolált jelenségek, hanem a kognitív torzítások formájában sűrűsödnek össze.

Kognitív torzítások megjelenési formái az AI-támogatott kriminalisztikában

Az AI-támogatott kriminalisztikai környezetben a kognitív torzítások nem egyszerűen fennmaradnak, hanem új működési formát öltenek. Az algoritmusok által strukturált információs tér átalakítja az emberi észlelést, a döntési prioritásokat

és a felelősségérzetet. A következőkben bemutatott torzítások nem elszigetelt jelenségek, hanem egymással összefonódó torzításláncokat alkothatnak a bizonyítási folyamat során (Roth, 2017; Hefetz, 2025).

Automatizmus-torzítás, algoritmikus tekintélytorzítás és átláthatatlansági torzítások

Az automatizmus-torzítás az egyik leggyakrabban dokumentált jelenség (Jinad et al., 2024). Lényege, hogy az emberi döntéshozó – időnyomás vagy szervezeti elvárások esetén – hajlamos az algoritmus által javasolt eredményt kritikai vizsgálat nélkül elfogadni (Czebe & Kovacs, 2015; Martire et al., 2025). Kriminálisztikai környezetben ez megnyilvánulhat az AI által rangsorolt gyanúsítottak automatikus előtérbe helyezésében. Ide idézhetjük a hipotéziseket támogató, továbbá azok bekövetkezésének esélyeit csökkentő tények arányba állításának fontosságát (likelihood ratio), mint hibaszűrő eszközt.

Az algoritmikus tekintélytorzítás jelensége szorosan összefügg az automatizmus-torzítással, amely abból fakad, hogy az AI által előállított eredmények, az érvrendszer és a megfogalmazások objektívebbnek, tudományosabbnak vagy pontosabbnak látszódnak, mint az emberi megállapítások (Fenyvesi et al., 2022). Ez különösen erős akkor, ha az eredmény numerikus, grafikus vagy statisztikai formában jelenik meg. Ez az AI-szakértői vélemények kritikátlan elfogadásához, az AI-eredmények felülvizsgálatának elmaradásához, „a rendszer így számolta” típusú indokolásokhoz vezethet, amely érinti az indokolási kötelezettséget, mivel az indoklás technikai hivatkozássá redukálódhat, amely jogilag nem ellenőrizhető. Ez a jelenség gyengíti az emberi szakértői tekintélyt.

Az átláthatatlansági torzítás akkor lép fel, amikor az AI eredményét nem érti a döntéshozó és ezért nem is kérdőjelezi meg. A „feketedoboz” jellegű rendszerek ezt a torzítást strukturálisan erősítik. Ez a torzítás közvetlenül érinti az ellenőrizhetőség és elszámoltathatóság elvét. Ez a megfigyelés is indokolja a megmagyarázható AI (explainable AI) jogos igényét (Hefetz, 2025; Herke, 2021).

Azonban figyelembe kell venni, hogy az ember heurisztikus gondolkodásmódja képes kétségtelenül szokatlan, ugyanakkor jó megoldásokat találni.

Megerősítési torzítás, precizitási illúzió, felelősség-diffúzió és együttes hatás

A megerősítési torzítás klasszikus jelenség a kriminalisztikában, azonban AI-támogatott környezetben felerősödhet. Az algoritmusok gyakran előzetes paraméterezés, adatválasztás vagy hipotézis mentén működnek, így könnyen az eredeti

nyomozói feltételezések visszaigazolására szolgálnak. Ennek következménye, hogy a keresési tér beszűkül, de az érzékeny szem számára észlelhetővé válik a „releváns” találatok túlsúlya, továbbá az alternatív magyarázatok kiszorulása. A szakirodalom és kriminalisztikai tapasztalatok alapján az AI hajlamos a hibásan rögzített hipotézisek megerősítésére.

Az AI által szolgáltatott numerikus vagy valószínűségi kimenetek – például százalékos egyezések vagy kockázati pontszámok – hitelesebbnek tűnnek, mint amennyire ténylegesen azok. Itt említhető a bizonyítás túlzott mértékben egzaktként való értelmezése, a jogi mérlegelés mechanikussá válása, a bizonyítási küszöbök merev alkalmazása. A precizitási illúzió a jogi döntéshozatalt álbizonyosság felé tolhatja el. A felelősség-diffúzió lényege, hogy az AI-támogatott kriminalisztikai döntések több szereplő (fejlesztők, adatgazdák, üzemeltetők, nyomozók, jogalkalmazók) között oszlanak meg úgy, hogy a hibák okai elmosódnak, az egyéni jogi felelősség nehezen azonosítható, és ezzel az intézményi elszámoltathatóság is gyengül. Az automatizmus-torzítás összekapcsolódhat a tekintélytorzítással, az átláthatatlanság erősítheti a precizitási illúziót, míg a felelősség-diffúzió akadályozza a hibák feltárását.

A tartós AI-használat kedvezőtlen hatásait a későbbiekben részletesen elemezzük.

A kognitív torzítások hatása a bizonyíték holisztikus életciklusára

A holisztikus jogi szemlélet a bizonyítékot nem elkülönült eljárási mozzanatként, hanem dinamikus életcikluson át fejlődő jogi objektumként értelmezi. Ebben a megközelítésben a kognitív torzítások nem egyetlen döntési pillanatban jelennek meg, hanem láncolatszerűen hatnak végig a bizonyíték teljes életciklusán. AI-támogatott kriminalisztikai környezetben ez a hatás különösen felerősödik.

A bizonyíték életciklusának első szakasza a felismerés, amely során eldől, hogy egy információ egyáltalán bizonyítékként értelmezhető-e. Az AI-támogatott környezetben az információs tér jelentősen befolyásolja az emberi észlelést, az algoritmus által „kiemelt” adatok nagyobb figyelmet kapnak, így az AI által nem jelzett információk háttérbe szorulhatnak, az első AI-eredmény rögzítési (lehorgonyzási) hatást vált ki. A kognitív torzítás már itt meghatározza a bizonyítás irányát, mivel a későbbiekben a fel nem ismert bizonyítékok gyakran végleg kiesnek az eljárásból (Fenyvesi, 2021).

Az AI által relevánsnak jelölt elemek részletesebb dokumentálása mellett más, potenciálisan fontos információk alulrögzítésre kerülhetnek (Fenyvesi &

Fábián, 2024). Ennek következményeképp a bizonyítékállomány korán torzulhat és a védelem mozgásteret veszít.

A holisztikus kriminalisztikai szemlélet alapelvei szerint ez a torzulás nem utólag korrigálható technikai hiba, hanem eljárási minőségi probléma jelenik meg. Ez a szakasz jól mutatja, hogy a technikai integritás nem garantálja a jogi megbízhatóságot (Fenyvesi, 2013b).

A bizonyíték elemzési szakasza a holisztikus életciklus leginkább torzításérzékeny pontja. Az AI által szolgáltatott eredmények gyakran értelmezési keretnek adnak, amelyen belül az emberi döntéshozó gondolkodik. Alternatív magyarázatok így nem feltétlenül azért szorulnak háttérbe, mert cáfolhatók, hanem mert nem illeszkednek az AI által sugallt narratívába.

A bizonyíték bemutatása során a kognitív torzítások az AI-eredmények kiemelt vizuális kezelése, a bizonytalanságok háttérbe szorítása és az indokolás technikai nyelvre való leegyszerűsítése formájában jelenhetnek meg.

A bizonyíték életciklusa az ítélethozatallal nem zárul le. Jogorvoslatok, felülvizsgálatok és módszertani tanulságok révén visszahat a rendszer egészére. A kognitív torzítások azonban itt is akadályozhatják az AI kívánatos fejlődését. Gyakori problémaként jelenik meg az utólagos igazolási torzítás, intézményi önvédelem, az AI-rendszer kritikátlan további alkalmazása. Ennek következtében a rendszer nem tanul a hibákból, hanem újratermeli azokat, immár technológiailag megerősített formában (Kovács, 2022).

A kognitív torzítások hatása a bizonyíték holisztikus életciklusában nem lineáris, hanem egymást erősítő folyamatok sorozata. Kockázati tényezőként jelezzük, hogy az AI-támogatott kriminalisztikában a torzítások korábban lépnek be a folyamatba, mélyebben strukturálják azt, és nehezebben vagy egyáltalán nem korrigálhatók utólag.

Ez alátámasztja a tanulmány alapvető tézisé, miszerint a bizonyítás minősége nem kizárólag a technológia fejlettségétől, hanem attól függ, hogy a rendszer mennyire képes felismerni és kezelni saját kognitív korlátait.

Jogállami és eljárásjogi kockázatok

A kognitív torzítások technológiai közvetítése olyan eljárásjogi kockázatokat hoz létre, amelyek a tisztességes eljárás alapelveit érintik. E kockázatok sajátossága, hogy gyakran nem nyílt jogsértésként, hanem az eljárás minőségének fokozatos romlásaként jelennek meg.

A tisztességes eljárás különösen akkor problematikus, ha az AI által generált eredmények meghatározzák a nyomozás fókuszát, alternatív nyomozati irányok

de facto kizárásra kerülnek, az eljárás résztvevői eltérő mértékben férnek hozzá az AI működéséhez és eredményeihez. Ilyen esetekben a tisztességes eljárás formálisan fennáll, tartalmilag azonban sérülhet.

Az indokolási kötelezettség a jogállami büntetőeljárás egyik sarokköve. Az AI-támogatott kriminalisztikában fennáll annak veszélye, hogy az indokolás technikai hivatkozássá válik, amely kiüresedve nem teszi lehetővé az érdemi ellenőrzést. A jellemző problémák között említhetjük az AI-eredmények „adottként” való kezelését, az algoritmikus működés részleteinek hiányát az indokolásban, továbbá a döntési lánc megszakadását az emberi és technikai szintek között.

E folyamat a kontradiktórus eljárást tartalmilag gyengíti, még akkor is, ha annak formai keretei fennmaradnak. A büntetőeljárás egyik alapelve, hogy a döntésekért azonosítható jogalanyok viselnek felelősséget. AI-támogatott kriminalisztikában azonban a felelősség többszereplős technológiai lánc mentén oszlik meg. Ennek következménye a felelősség technológiára való áttolása, a döntéshozók pszichológiai leválása a következményekről, így az elszámoltathatóság gyakorlati nehézségekbe ütközhet. Jogállami szempontból különösen aggályos, ha egy technikai eszköz ténylegesen döntéshozóként jelenik meg, miközben jogilag nem kérhető számon. Ha a fegyverek egyenlőségének elve így torzul, az a büntetőeljárás legitimitációját hosszú távon alááshatja.

A jogbiztonság megköveteli, hogy a jogalkalmazás előrelátható és következetes legyen. AI-támogatott kriminalisztikában azonban a folyamatosan tanuló rendszerek működése dinamikusan változhat, ami a döntések kiszámíthatóságát csökkentheti. Ez problematikus a jellegükben hasonló ügyek ellenére eltérő algoritmikus viselkedés esetén, modellfrissítések dokumentálatlanságakor, valamint egységes módszertani keretek hiányában. A jogbiztonság ilyen módon nem jogszabályi, hanem technológiai okokból sérülhet (Gless et al., 2024).

Holisztikus enyhítési keretrendszer, módszertani javaslatok

A holisztikus jogi szemlélet abból indul ki, hogy a kognitív torzítások nem egyéni hibák, hanem az ember–technológia–intézmény kölcsönhatásából fakadó rendszerszintű jelenségek. Ennek megfelelően az enyhítési keretrendszernek egyszerre kell lefednie a technológiai, eljárási, szervezeti és kulturális dimenziókat (Fenyvesi, 2013a; 2013b).

A technológiai jobbítás célja nem az AI „objektívizálása”, hanem annak biztosítása, hogy az algoritmus ellenőrizhető, értelmezhető és korlátozott szerepű maradjon a bizonyítási folyamatban. A kulcselemek között említhető

a magyarázhatóság, a bizonytalanság explicit kezelése, az auditálhatóság és a verziókövetés.

Az AI által szolgáltatott eredményeknek olyan formában kell megjelenüniük, hogy azok értelmezése az eljárás résztvevői számára lehetséges legyen. A magyarázhatóság nem informatikai luxus, hanem eljárásjogi minimumkövetelmény.

Valószínűségi kimenetek esetén a bizonytalansági tartományok, feltételezések és korlátok kötelező megjelenítése szükséges a precizitási illúzió elkerülése érdekében. Az alkalmazott modellek változásait dokumentálni kell, hogy utólag rekonstruálható legyen, milyen technológiai állapotban keletkezett egy adott eredmény. Az eljárási jobbítás középpontjában az áll, hogy az AI-eredmények ne váltsák ki, hanem strukturált módon támogassák az emberi mérlegelést. Az AI által generált eredmények önmagukban nem alapozhatnak meg döntést; minden esetben kötelező az emberi felülvizsgálaton alapuló döntés, amit szintén dokumentálni kell (Cărcăle, 2025). Az eljárási rendnek ösztönöznie kell az alternatív magyarázatok vizsgálatát, különösen akkor, ha az AI egy domináns narratívát sugall (Casu et al., 2025). A bizonyíték életciklusának kritikus szakaszainál (felismerés, elemzés, prezentáció) előre meghatározott ellenőrzési és beavatkozási pontok szükségesek. A kognitív torzítások jelentős része nem egyéni, hanem szervezeti szinten keletkezik. Szükséges a felelősségi szerepek egyértelmű meghatározása és a döntésekért mindig azonosítható személynek kell felelősséget viselnie. Az AI-eredményekkel szembeni szakmai kétely nem deviancia, hanem elvárt magatartás kell legyen. Időszakos módszertani és jogi felülvizsgálatok szükségesek az intézményes torzítások feltárására.

A kriminalisztikai oktatásnak tudatosan kell foglalkoznia a döntési torzításokkal, különösen AI-környezetben. Az esetek utólagos elemzése, hibák feltárása és megosztása nem szankciós, hanem tanulási célt kell szolgáljon. Jogászok, kriminalisták, informatikusok és pszichológusok együttműködése elengedhetetlen.

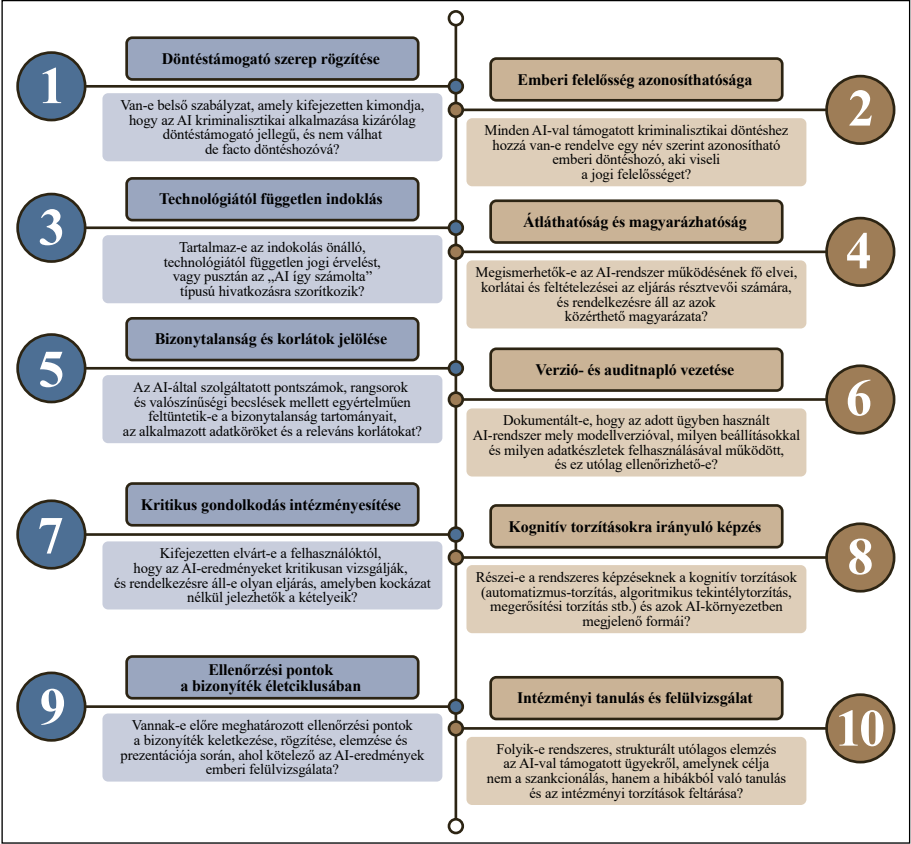
A bemutatott jobbítási szintek nem hierarchikusak, hanem egymást kiegészítő elemek, így a hatékony kockázatkezelés csak integrált keretrendszerként valósítható meg.

Az AI kognitív torzításának mérséklésére kiválóan felhasználható a vakteszt, a felismerésre bemutatás, a független ellenőrzés, a szabványos protokollok alkalmazása, a képzés és egy masszív minőségirányítási rendszer kiépítése.

A fentiek érdekében biztosítani kell, hogy az AI a konkrét azonosítási feladatról ne kapjon felesleges kontextusinformációt. A felismerésre bemutatásnál a mintákat olyan sorrendben mutatják be, hogy az AI nem ismeri, hogy melyik a „gyanúsított” minta. A független ellenőrzésnél más gyártótól származó AI szükséges, amely nem ismeri az első AI következtetését, és vizsgálatot végez. Nem elhanyagolható elemként kell kiemelni a kötelezően hibákra fókuszáló humán szakértő független véleményének figyelembevételét.

Az 1. számú ábra ellenőrzőlistája összegzi az AI-támogatott kriminalisztika javasolt ellenőrzési pontjait.

1. számú ábra
Gyakorlati minimumjavaslat az AI-támogatott kriminalisztikához

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

Az ábrán látható, hogy a szabványos protokollok alkalmazása, szigorú metodológiai irányelvek követése, valamint a pontos dokumentálás a hibacsökkentési törekvések alapjának tekinthetők.

Az AI eszközök hiba-visszacsatolása, hibavizsgálat ROC görbéken keresztül (Orbán, 2019; Rotello & Chen, 2016), a szakértők rendszeres képzése a torzításokról, valamint az intézményi szinten beépített ellenőrzési mechanizmusok következetes alkalmazása jelentősen növelheti az eredmények megbízhatóságát.

Összegzés

Ezek után a kérdés nem az, hogy mit tud az AI, hanem az, hogy mit engedünk meg neki a büntetőeljárásban. Az AI alkalmazása a kriminalisztikában nem technológiai modernizációs, hanem eljárásminőségi kérdés. A tanulmány álláspontja szerint az AI kriminalisztikai alkalmazása csak akkor járulhat hozzá az igazságszolgáltatás minőségének javításához, ha az szigorú jogállami keretek között, holisztikus szemlélettel történik.

Felhasznált irodalom

- Cărcăle, V.-A. (2025). The Future of Artificial Intelligence (AI) Applications in Forensics. <https://doi.org/10.5281/ZENODO.15481632>
- Casu, M., Guarnera, L., Zangara, I., Caponnetto, P., & Battiato, S. (2025). A (Mid)journey Through Reality: Assessing Accuracy, Impostor Bias, and Automation Bias in Human Detection of AI-Generated Images. *Human Behavior and Emerging Technologies*, 25(1), 9977058. <https://doi.org/10.1155/hbe2/9977058>
- Czebe, A., & Kovacs, G. (2015). The impact of bias in latent fingerprint identification. 2015 6th IEEE International Conference on Cognitive Infocommunications (CogInfoCom), 569–574. <https://doi.org/10.1109/CogInfoCom.2015.7390656>
- Fenyvesi Cs. (2008). *Szembesítés Szemtől szembe a bűnügyekben*. Dialóg Campus Kiadó.
- Fenyvesi Cs. (2013a). A kriminalisztika alapkérdései. In Gaál I., & Hautzinger Z. (Szerk.), *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 14. (pp. 93–107). Magyar Hadtudományi Társaság.
- Fenyvesi Cs. (2013b). *A kriminalisztika tendenciái. A bűnügyi nyomozás múltja, jelene, jövője* (1. kiad.). Dialóg Campus Kiadó.
- Fenyvesi Cs. (2014). A justizmordhoz vezető kriminalisztikai hibák. *Belügyi Szemle*, 62(2), 45–60.
- Fenyvesi Cs. (2021). A felismerésre bemutatások hibái. *Iustum Aequum Salutare*, 25–39.
- Fenyvesi Cs., & Fábíán V. (2024). Negatív indíciumok üzenetei bírónak. *Bírák Lapja*, 1–16.
- Fenyvesi Cs., Herke Cs., & Tremmel F. (Szerk.) (2022). *Kriminalisztika*. Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Gless, S., Lederer, F. I., & Weigend, T. (2024). *AI-Based Evidence in Criminal Trials?* William & Mary Law School.
- Hefetz, I. (2025). Evaluating bias in forensic evidence: From expert analysis to AI-based decision tools. *Forensic Science International: Synergy*, 11, 100645. <https://doi.org/10.1016/j.fsisyn.2025.100645>
- Herke Cs. (2021). A mesterséges intelligencia kriminalisztikai aspektusai. *Belügyi Szemle*, 69(10), 1709–1724. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.10.2>
- Jinad, R., Gupta, K., Simsek, E., & Zhou, B. (2024). Bias and fairness in software and automation tools in digital forensics. *Journal of Surveillance, Security and Safety*, 5(1), 19–35. <https://doi.org/10.20517/jsss.2023.41>

- Kovács G. (2022). A kognitív torzítás veszélyei a szakértői véleményalkotásban. *Jog Állam Politika*, 14(3), 25–43.
- Lontai M., Pamjav H., & Petrétei D. (2024a). Artificial Intelligence in Forensic Sciences Revolution or Invasion? Part I. *Belügyi Szemle*, 72(4), 701–715. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2024.v72.i4.pp701-715>
- Lontai M., Pamjav H., & Petrétei D. (2024b). Artificial Intelligence in Forensic Sciences Revolution or Invasion? Part II. *Belügyi Szemle*, 72(8), 1513–1525. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2024.v72.i8.pp1513-1525>
- Martire, K. A., Neal, T. M. S., Gobet, F., Chin, J. M., Berengut, J. F., & Edmond, G. (2025). Psychological insights for judging expertise and implications for adversarial legal contexts. *Nature Reviews Psychology*, 4(4), 264–276. <https://doi.org/10.1038/s44159-025-00430-4>
- Oerlemans, J.-J., & Royer, S. (2023). The future of data-driven investigations in light of the Sky ECC operation. *New Journal of European Criminal Law*, 14(4), 434–458. <https://doi.org/10.1177/20322844231212661>
- Orbán, J. (2019). Evidence, Probability and ROC in Crime Cases. “Towards a Better Future: Democracy, EU Integration and Criminal Justice”, 55–64.
- Rotello, C. M., & Chen, T. (2016). ROC curve analyses of eyewitness identification decisions: An analysis of the recent debate. *Cognitive Research: Principles and Implications*, 1(1), 10. <https://doi.org/10.1186/s41235-016-0006-7>
- Roth, A. L. (2017). Machine Testimony. *Yale Law Journal*, (126), 1972–2053.
- Vári, V. (2024). The Intersection of Crime Geography and Police Work. *Criminal Geographical Journal*, (3–4), 39–66.

Alkalmazott jogszabályok

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 rendelete (2024. június 13.) a mesterséges intelligenciára vonatkozó harmonizált szabályok megállapításáról, valamint a 300/2008/EK, a 167/2013/EU, a 168/2013/EU, az (EU) 2018/858, az (EU) 2018/1139 és az (EU) 2019/2144 rendelet, továbbá a 2014/90/EU, az (EU) 2016/797 és az (EU) 2020/1828 irányelv módosításáról (a mesterséges intelligenciáról szóló rendelet).

2025. évi LXXV. törvény az Európai Unió mesterséges intelligenciáról szóló rendeletének magyarországi végrehajtásáról

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Orbán J. (2026). Kognitív torzítások az AI-támogatott kriminalisztikában. Jogállami kockázatok és holisztikus mitigációs lehetőségek. *Belügyi Szemle*, 74(8), 2153–2166. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2026.v74.i8.pp2153-2166>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

A közlemény nyílt hozzáféréssel, a Creative Commons Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0 International License (CC BY-NC-ND 4.0) feltételei szerint jelenik meg. A közlemény változatlan formában, nem kereskedelmi célból, bármely médiumban és formátumban szabadon megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző(k), a közlés helye és a licenc hivatkozása megfelelően feltüntetésre kerül. Módosított vagy átdolgozott változat terjesztése, valamint kereskedelmi célú felhasználása nem megengedett.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Orbán József, aki a jozsef.orban.mba@gmail.com e-mail címen érhető el.

Gondolatok a poligráf alkalmazásáról

Reflections on the Use of Polygraphs

Budaházi Árpád

Dr., PhD, egyetemi docens
Nemzeti Köszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
budahazi.arpad@uni-nke.hu

Magyar
Tudományok
Egyeteme

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja, hogy bemutassa, milyen fejlesztéseken ment keresztül a poligráf, és az egyes fejlesztések hogyan hatottak a műszer igénybevételére.

Módszertan: A vizsgálódás poligráffal kapcsolatos publikációkra, jogszabályokra, anonimizált bírósági határozatokra terjedt ki. Poligráfos vizsgálatokat végző szaktanácsadókkal is készültek interjúk, ezekből származó információk is részét képezik a tanulmánynak.

Megállapítások: A műszer, amely poligráfnak tekinthető, 1921-ben született meg az Egyesült Államokban. Az elmúlt évtizedekben nemcsak a műszer, hanem a hozzá kapcsolódó vizsgálati metodika is átalakult. Mára a numerikus értékelés által világszerte egységesedett és objektiválódott a módszer, melynek alkalmazási helye a nyomozás maradt, a bírósági igénybevétele és bizonyítékként felhasználása továbbra is vitatott. Abban egyetértés van, hogy a szerepe leginkább a nyomozás orientálásában van. A hatóságoknak pedig oda kell figyelniük arra, hogy ne értékeljék túl a poligráfos vizsgálat eredményét, mert a módszer a hibázás lehetőségét is magában hordozza.

Érték: A tanulmány hozzájárulhat ahhoz, hogy képet adjon a jogalkalmazói gyakorlatról. A változások figyelemmel kísérése témája lehet újabb publikációknak.

Kulcsszavak: poligráf, műszeres vallomásellenőrzés, szaktanácsadó, feljegyzés, numerikus értékelés

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás ideje: 2026. 03. 10. Átdolgozás: 2026. 04. 07. Elfogadás: 2026. 05. 21.

Abstract

Aim: The purpose of this paper is to describe the developments the polygraph has undergone and how each of these developments has influenced the use of the instrument.

Methodology: The investigation covered publications, legislation, and anonymized court decisions related to the polygraph. Interviews were also conducted with expert consultants who perform polygraph examinations, and the information derived from these interviews is also included in the paper.

Findings: The device, which can be considered a polygraph, was developed in the United States in 1921. In recent decades, not only the device but also the associated testing methodology has undergone transformation. Today, the method has been standardized and objectified worldwide through a numerical scoring system; while its application remains within the realm of criminal investigations, its use in court and as evidence remains controversial. There is agreement that its role lies primarily in guiding investigations. Authorities, however, must be careful not to overestimate the results of polygraph examinations, as the method inherently carries the possibility of error.

Value: This paper may provide an overview of law enforcement practices. Monitoring these changes could be the subject of future publications.

Keywords: polygraph, lie detection, expert consultant, numerical evaluation

Bevezető gondolatok

A poligráfós vallomásellenőrzéssel kapcsolatos örökzöld problémafelvetés, hogy lehet, illetve kell-e több jelentőséget tulajdonítani neki, mint nyomozást orientáló, a nyomozó hatóság munkáját támogató módszernek. A 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról (IV. Be.) 2018-as hatályba lépése újragondolásra adhatott okot, mivel a műszeres vallomásellenőrzés a bizonyítási cselekmények közé került, így annak lehetősége kínálkozott, hogy a bírósági bizonyítási eljárásban is nagyobb szerepet kapjon, mint ahogy a korábbi években jellemezte a bírósági gyakorlatot.

Jelen tanulmány bepillantást enged a poligráf alkalmazásának múltjába és jelenébe, továbbá vizsgálja, hogy a módszer működési elvei, jogszabályi háttere, hatósági igénybevétele indokoltá teszi-e a műszeres vallomásellenőrzés jelentőségének növelését vagy csökkentését.

A poligráf alkalmazásának kezdeti lépései

Az Egyesült Államokban 1921-ben született meg a poligráf, amely alkalmas volt egyidejűleg és folyamatosan több élettani paraméter változásainak a rögzítésére. Nem véletlenül nevezték el a műszert „polygraph”-nak. A jelentése „több írás”. Az analóg poligráfnak írótüi voltak, minden egyes írótü más-más élettani paraméter változását mutató görbét rajzolt a papír regisztrátumra. John Larson kaliforniai rendőrtiszt és a kaliforniai egyetem orvostanhallgatója fejlesztette ki, aki a műszerrel egyidejűleg tudta mérni a vérnyomást, a pulzusszámot és a légzést (International League of Polygraph Examiners, 2018). A teszt, amit alkalmazott, a releváns-irreleváns kérdések tesztje (Newton, 2008) volt, melynek keretében az alannak releváns és irreleváns kérdéseket tett fel, aki igennel vagy nemmel válaszolhatott. A releváns kérdés a bűncselekmény elkövetésére irányuló kérdés volt, azt ellenőrizték vele, hogy a vizsgált személy elkövette-e a bűncselekményt. Az irreleváns kérdés nem függött össze a vizsgált bűncselekmény elkövetésével. Ha az alany teste a poligráffal kimutatható módon lereagálta a releváns kérdést, ebből a bűnösségre következtetett. Larson még 1921 tavaszán kipróbálta a poligráfot Vollmeren, a berkeleyi rendőrség vezetőjén és az állományon is. A kísérletek eredményei meggyőzték Vollmert arról, hogy Larson műszere valóban működik. Nem sokkal ezután a gyakorlatban is alkalmazta a találmányt: felderítette a kaliforniai egyetem kampuszán elkövetett lopássorozat elkövetőjét (Fisher, 2018). Harmincnégy kollégista lány közül kiválasztotta a tolvajt (Grubin & Madsen, 2005). Ugyanebben az évben San Franciscóban is alkalmazták a poligráfot, ahol egy eltűnt pap ügyében nyomoztak, akiről azt feltételezték, hogy megölték. Néhány nap múlva egy helyi pék holttestet talált a tengerparton, amelyről kiderült, hogy a keresett pap holtteste. A felfedező tanú élénken érdeklődött, hogy jár-e neki a nyomravezetői jutalom. A hatóság azonban alkalmazta a poligráfot annak megállapítására, hogy köze lehet-e a tanúnak az emberöléshez, és a műszer hazugságot jelzett. Az eredményeket közölték a kihallgatottal, aki ennek hatására beismerő vallomást tett (Szlavikovics, 2006).

A negyedik csatorna alkalmazása, a bőr elektromos ellenállásának mérése a Keeler-féle, maihoz hasonló poligráf újdonsága volt. Keeler 1939-ben galvanográfot kapcsolt a vérnyomást, a pulzust és a légzést mérő poligráfhoz (Sziájtó, 1990).

A Keeler-féle poligráf elterjedéséhez nagyban hozzájárult, hogy az amerikai kémelhárítás a II. világháború végén széles körben alkalmazta a készüléket a Nyugat-Németország területén lévő hadifogolytáborokban (Larin, 1982). 1948-ban Chicagóban Keeler létrehozta a világ első poligráf iskoláját, ahol számos későbbi prominens poligráfos vizsgáló sajátíthatta el a vizsgálat fortélyait

(Volyk, 2018). Keeler nevéhez fűződik az is, hogy még az 1920-as években továbbfejlesztette a poligráf kérdezési technikáját. Kitalálta a kártyatesztet, amelynek során az alanynak egy kártyát kellett kiválasztania, ő pedig a poligráf segítségével megállapította, hogy az alany melyik lapot húzta (URL1). A kártyateszt azt célozta, hogy az alanyt meggyőzze, lelepleződhet (URL1). Keeler számos ügyben eredményesen alkalmazta a poligráfot. A megoldott ügyek mellett Keelernek az is hírnevet szerzett, hogy a II. világháború után az amerikai hadsereg bűncselekmény elkövetésével vádolt tagjait vizsgálta, és vizsgálatai is hozzájárultak ahhoz, hogy több tucát terhelte felmentettek (BSZKI, 2016).

A poligráf folyamatos fejlesztése az elmúlt évtizedekben

A Keeler-féle négycsatornás poligráfhoz Reid 1945-ben egy újabb csatornát kapcsolt, a műszer képessé vált az izomaktivitás mérésére is. Reid egy speciális fotelt készített, mellyel érzékelhető és mérhető lett az alany kar- és lábmozgása. Felfedezte, hogy akaratlagos izommozgással a mért értékek befolyásolhatók (Agárdi & Kármán, 1999).

Reid továbbfejlesztette Keeler kérdezéstechnikáját is, s 1947-ben kidolgozta az általános kérdések tesztjét, amely nagy előrelépés volt a poligráfos vizsgálat módszertanában (URL2). Reid a releváns és irreleváns kérdések közé beékelte az úgynevezett „kontroll” kérdést. Ez egy olyan típusú kérdés, amely általában a vizsgált személy előéletére vonatkozik, és tagadó válasz várható tőle (például előfordult az előző munkahelyén, hogy lopott). Azt vizsgálják, hogy az egyes kérdéstípusokra milyen testi reakciók érkeznek, és a vizsgáló ebből von le következtetéseket arra vonatkozóan, hogy a válaszadó őszintén tagadja-e a bűncselekmény elkövetését.

David Lykken 1959-ben megalkotta a feszültségcsúcs-tesztet (Lykken, 1959). A teszt kiindulási alapja, hogy vannak olyan körülményei a bűncselekmény elkövetésének, amelyekről csak az elkövető tudhat. A kérdéssorban alkalmaznak egy kulcskérdést és töltelék vagy irreleváns kérdéseket (Krispán & Pusztai, 2016). Ha tudja a hatóság, hogy megmérgezték a sértettet, akkor a mérgezéses ölésmódra vonatkozó kérdést tesznek fel kulcskérdésként, és elhangoznak különböző ölésmódokra vonatkozó irreleváns kérdések is, például tudja-e, hogy a sértettet megfojtották, lelőtték, leszúrták stb. A tesztsor akkor alkalmazható, ha a vizsgált személy tagadja azt, hogy ő lenne a bűncselekmény elkövetője, illetve azt is, hogy bármit tudna arról, hogy hogyan ölték meg a sértettet. Ha az alany a megfojtást mint ölésmódot tartalmazó kérdést reagálja le, levonható a következtetés, hogy olyan személyt vizsgálnak, aki – tagadó válasza ellenére – ismeri az ölés

módját. Ezt a megállapítást erősítheti az általános kérdések tesztjének eredménye, ha a vizsgált személy leereagálja a kérdést, amikor is arra kérdeznék rá, hogy ő követte-e el a bűncselekményt. Mind az általános kérdések tesztje, mind a feszültségcsúcs-teszt ma is alkalmazott kérdéssor típusa a poligráfós vizsgálatnak.

További előrelépésként értékelhető, hogy az 1960-as években Cleve Backster bevezette a ma is használatos (Matté, 1996) numerikus értékelést (Grubin & Madsen, 2005), amikor pontozási rendszer alkalmazásával határozzák meg, hogy a vizsgált személy őszintén tagadja-e a bűncselekmény elkövetését, illetve hogy bármilyen információval rendelkezik az ügygel kapcsolatban. A pontozásos módszer tovább objektívizálja a poligráfós vizsgálati metodikát, mert kidolgozott pontozási szempontrendszert határoz meg. Az 1970-es évek végén Joseph F. Kubis, a New York-i Fordham University kutatója elsőként vett igénybe számítógépes alkalmazásokat a poligráfós görbe vizsgálatokor. A komputerizált poligráfós vizsgálatról Kubis a további objektivitást várta (Matté, 1996).

Ezekre az évekre tehető annak a korszakváltásnak a kezdete, amikor az analóg poligráf elindult azon az úton, amely a digitális műszerhez vezetett. Az 1980-as évek elején John C. Kircher és David C. Raskin az utah-i egyetemen kutatásokat végeztek a komputerizált poligráfon, és 1988-ban kifejlesztették a Computer Assisted Polygraph Systemet, ami magába foglalta az első olyan algoritmust, amelyet a diagnosztikai célokra összegyűjtött pszichofiziológiai adatok kiértékelésére használtak. 1992-ben hivatalosan is új korszakba lépett a poligráf, a számítógépes korba. A korszerű digitális technika ekkor váltotta fel az analógot (Alder, 2018). A kezdetekben a Stoelting és a Lafayette poligráfós rendszer volt a piacvezető (Kerekes, 2026), amelyet hazánkban is alkalmaznak. Mára már versenyképesen felzárkózott melléjük az Axciton és a Limestone műszere is.

A poligráf hazai története

Míg az USA-ban az 1950-es évekre ismertté és elterjedté vált az első hazugságvizsgálatra alkalmazható műszer, addig Magyarországon hosszabb időre volt szükség ahhoz, hogy a poligráf részévé váljon a bűnüldözésnek. Az 1960-as években még tudománytalannak és az eljárási elveket súlyosan sértő módszernek tekintették a poligráfós vizsgálatot. A Belügyminisztérium kiadásában 1961-ben megjelent *Kriminalisztika* című tankönyv a poligráf alkalmazását azon „*áltudományos vagy lényegében a kényszerítés fogalomkörébe tartozó módszerek*” között említi, „*amelyeket a vallomások pszichológiai és pszichofiziológiai befolyásolására dolgoztak ki a burzsoá államok*” (Garamvölgyi, 1961). Kerész Imre is elutasító álláspontra helyezkedett a poligráffal szemben. 1965-ben

a tanúkihallgatás lélektanáról írt monográfiájában arra a következtetésre jutott, hogy „*a hazugságvizsgáló gépek igénybevételétől nem várható semmi különösebb további eredmény, az ilyen eszközök használata alapvető eljárásjogi elveket sért, tehát alkalmazásuk szocialista államunkban nem célszerű és nem megengedhető*” (Kertész, 1965).

Egy évtizeddel később, az 1970-es évek második felében titkosszolgálati alkalmazással mégis kezdetét vette a poligráf magyarországi története. A Belügyminisztérium III/2-es Főcsoportfőnökségen alakult egy pszichológiai laboratórium, ahol Krispán István vizsgálatokat kezdett egy Keeler poligráffal. 1976–1977 tájékán a műszert a Rendőrtiszti Főiskola egy teljes évfolyamán tesztelte, majd 1978-tól büntetőügyekben is lehetősége nyílt igénybe venni (Krispán, 2004). Azért volt nagy jelentősége a poligráf nyomozás során való alkalmazásának, mert a büntetőügyek alakulása viszonylag gyors visszajelzésként szolgál a poligráfos vizsgálatot végző szakembernek, aki a visszacsatolások segítségével módosítani, illetve fejleszteni tudja a diagnosztizáló képességét. A titkosszolgálati munkában ugyanis vagy nem érkezett visszacsatolás a vizsgálat eredményességével kapcsolatban, vagy csak későn került rá sor. Krispán 1978-ban egy Pest megyei eltűnéses ügyben alkalmazta először büntetőeljárásban a poligráfot. Négy férfi és egy nő közösen italozott egy kocsmában, majd a nő ismeretlen helyre távozott. A társaságában lévő férfiakat vizsgálta, akik közül az egyiknél azt állapította meg a műszer segítségével, hogy megtévesztően tagadta a bűncselekmény elkövetését. Emellett az ölésmód, az elrejtés módja is a kérdések között szerepelt, olyan kérdéseknél mutatott megtévesztő tagadást a poligráf, mint például, hogy a nőt elásták egy építményben, egy családi házas teleknél, egy verandánál. A vizsgálatot követően kimentek a nyomozók a helyszínre, ahol a veranda alatt megtalálták a holttestet. A második poligráfos büntetőügy a Csongrád megyei Balástyapusztához kötődik, ahol egy idős embert öltek meg az egyik tanyán. A gyanúsított hat hónapja le volt tartóztatva, viszont a poligráfos vizsgálat azt az eredményt hozta, hogy nem ő követhette el a bűncselekményt. A felfedező tanúkat, a sértett szomszédait is megvizsgálták a műszerrel. Mindkettőjüknél az az eredmény született, hogy részt vettek a bűncselekmény elkövetésében. Az ezüstitárgyakat is lereagálták a vizsgált személyek (mindkettőjüknél detektálhatóak voltak a megtévesztő válaszokra utaló fiziológiai reakcióváltozások), amelyek elő is kerültek a poligráfos vizsgálatot követően. Az ügyben nemcsak az elkövetők lepleződtek le, hanem a letartóztatott gyanúsítottal szemben is megszüntették az eljárást. Mindkét ügy nagy jelentőséggel rendelkezik a műszer alkalmazása szempontjából, mivel ebben az időszakban (egészen az 1980-as évek közepéig) az emberöléses ügyek nyomozásai eredményesek voltak, alig volt országos szinten olyan ügy, amelyben

ne lett volna meg az elkövető. A zsámboki és a balástyapusztai ügyek jelentették a kivételt, viszont a holtpontra jutott nyomozást a poligráfós vizsgálat előre tudta lendíteni. Ezt követően egyre több büntetőügyben vették igénybe a poligráfot, és szintén előrelépés volt, hogy a titkosszolgálati laboratórium mellett a Pest Megyei Rendőr-főkapitányság is rendelkezésre bocsátott egy vizsgálati helyiséget, illetve később saját műszert is beszereztek, majd az Országos Rendőr-főkapitányságon is létrejött egy újabb vizsgálati helyiség, ahol szintén rendelkezésre állt egy újabb műszer is. Míg a kezdetekben a Keeler-féle, 1940-es években kifejlesztett poligráffal folytak a vizsgálatok, addig a későbbiekben a modern La Fayette poligráfok terjedtek el, és annak fejlesztései is folyamatosan eljutottak Magyarországra (Fenyvesi et al., 2022). A poligráfós vizsgálat validált módszernek számít, ami azt is jelenti, hogy a poligráfós vizsgálók világszerte validált tesztípusokkal dolgoznak. Magyarországon a Nemzeti Akkreditáló Hatóság 2016-ban a Nemzeti Szakértői és Kutató Központ (korábban BSZKI) poligráfós szakterületét akkreditálta (Gárdonyi, 2020).

A poligráfós vizsgálat és a nyomozás

A poligráfós vizsgálatnak jelentősége leginkább a nyomozásban van, hiszen elsősorban arra hivatott, hogy hozzájáruljon az elkövető azonosításához. A poligráf nem detektálja a hazugság okát (Fenyvesi, 2018), viszont mutatja a megtévesztő szándékú tagadást. Ideális alanya a tanú, akinél azt kívánja tisztázni a nyomozó hatóság, hogy köze lehetett-e a bűncselekmény elkövetéséhez. A poligráfós vizsgálat akkor tekinthető eredményesnek, ha a szaktanácsadó arra a következtetésre jut, hogy a vizsgált személy fiziológiai reakciói megtévesztést jeleznek a releváns kérdéseknél. Szintén eredményes a vizsgálat, ha a szaktanácsadó azt állapítja meg, hogy a fiziológiai reakciók nem jeleznek megtévesztést. Van, mikor a szaktanácsadó nem tudja eldönteni, hogy a releváns kérdésnél kapott fiziológiai reakciók megtévesztésre vagy őszinteségre utalnak, ilyenkor azt írja bele a feljegyzésébe, hogy nem dönthető el, vagyis nem foglal állást abban, hogy megtévesztés vagy őszinteség áll fenn a releváns kérdés tagadásakor (Budaházi et al., 2021). A 2016-tól alkalmazott numerikus értékelés következményeként a poligráfós vizsgálat eredménye tartalmazza azt a számot is, amely mutatja, milyen mértékben megtévesztő vagy őszinte a releváns kérdésre adott „nem” válasz. A numerikus értékelés nem azt jelenti a poligráfós vizsgálatnál, hogy ráhagyatkoznak egy programra, amely kiszámolja, hogy megtévesztők-e a kritikus kérdésekre érkezett tagadó válaszok, hanem a vizsgálati regisztrátum értékelésekor a fiziológiai reakcióváltozásokat követi figyelemmel a szaktanácsadó,

aki a kritikus kérdéseknél pontokat ad az egyes fiziológiai csatornákon észlelt eltérésekre. A „+” pont az őszinteséget jelzi, a „-” a megtévesztést. A szaktanácsadó által felvitt pontszámok alapján a számítógépes program kiszámolja, hogy egyes fiziológiai csatornák milyen értékeket kaptak, és globális eredményt is ad, amikor összesíti a fiziológiai csatornák eredményeit. A programhoz tartozik egy skála is. Minél magasabb a + érték, annál nagyobb a valószínűsége, hogy őszinte a tagadás, és minél magasabb a – érték, annál biztosabb, hogy megtévesztő a kérdésre adott válasz (Budaházi et al., 2021).

A numerikus értékelésnek része az Alpha érték is, amikor is egy számarány jelzi, hogy mennyi az esélye annak, hogy adott vizsgált személy bár +-os értéket kapott, mégis megtévesztő legyen. Az Alpha értéket úgy kell értelmezni, hogy ha például +4-es összpontszámot kapott az alany, mekkora a valószínűsége annak, hogy a +4-es összpontszámú alanyok közül valaki mégis megtévesztő legyen. Azt mutatja tehát a kapott Alpha arányszám, hogy mennyi az esélye annak, hogy valaki úgy menjen át a vizsgálaton, hogy őszintének vélik a releváns kérdésre adott válaszát, miközben megtévesztőnek kellett volna minősíteni, mert a bűncselekmény elkövetőjét vizsgálták. A numerikus értékelés egységesen működik szerte a világban, annak szempontrendszerét az 1966-ban alapított poligráfos szervezet, az American Polygraph Association (APA) dolgozta ki. A numerikus értékelés előnye a hagyományos értékeléshez képest, hogy pontosan meghatározott, hogyan kell pontozni az egyes reakcióváltozásokat, illetve a program segítségével kiszámolt pontokat hogyan kell értelmezni. A numerikus értékelés mellett a poligráfos vizsgálat fejlődését az is mutatja, hogy az Egyesült Államokban megfelelően validált kérdésstruktúrákat kell a szaktanácsadónak alkalmazni, amelyben minden egyes kérdéstípusnak megvan a maga helye. Azon országokban, amelyekben sor került az APA által tartott akkreditált poligráfos tanfolyamra (Magyarországon 2016-ban tartottak ilyen tanfolyamot), általában át is térnek a numerikus értékelésre, illetve a validált kérdésstruktúrák alkalmazására. Mindez az egységességet szolgálja, és arra is alkalmasabbá teszi a poligráfos vizsgálatot, hogy a vizsgálati lelet alapján több szaktanácsadó is elemezni tudja a műszer által rögzített fiziológiai reakcióváltozásokat. A numerikus értékelésnek fontos része a rendelkezésre álló program, amely összesít, illetve kiszámol, viszont a fiziológiai reakcióváltozásokra a pontot a szaktanácsadó adja, vagyis a szubjektivitást továbbra is hordozza a poligráfos módszer, viszont az APA által lefektetett szabályok ezt a szubjektivitást igencsak csökkentik. A numerikus értékelés statisztikai, logikai és tapasztalati alapokon nyugszik, éppen ezért a numerikus értékelés szempontjából azt is fontos tisztázni, hogy mi a cél a poligráfos vizsgálatnál. Ha bűntetőügyben kívánják alkalmazni, tesztípustól függően akár +3 összpontszám

fölött már őszintének tekinthető a vizsgált személy tagadása. Ha egy bizalmi állás betöltése függ a poligráfós vizsgálat eredményétől, felvihetik például +6 összpontszámra is a vágópontot, ha az a cél, hogy a valóban alkalmas jelöltek töltsék be a bizalmi munkakört. A cég ilyenkor azt a kockázatot is felvállalja, hogy esetleg olyan embert nem vesz fel, aki egyébként alkalmas lenne a beosztás betöltéséhez, de valamiért a poligráf nem jelezte az elvárt (+6 összpontszámú) őszinteséget. Ha több embert kívánnak felvenni, és nem bizalmi beosztásról van szó, a megkívánt összpontszámot akár +1-re is levihetik. Minderre nincs lehetőség a büntetőügyekben, ahol világszerte egységesen határozzák meg a vágópontokat (Budaházi et al., 2021).

Poligráfós ügyek

Az ügyek széles körében alkalmazható a poligráfós vizsgálat, amelynek a nyomozás során alanya lehet a tanú és a gyanúsított is. A felderítési szakaszban a tettes azonosításában nyújthat segítséget, amikor is a tanút abból a célból vizsgálják, hogy elkövetője lehetett-e a bűncselekménynek. A poligráfós vizsgálat szempontjából ideális, ha az első, inkább csak elszámoltató jellegű kihallgatás után, de még a formális meggyanúsítás előtt végzik el (Krispán, 2005).

A vizsgálati szakaszban kaphat helyet a gyanúsított poligráfós vizsgálata, arra vonatkozóan, hogy valóban ő követte-e el a bűncselekményt. A vizsgálati szakaszban a tanú poligráfós vizsgálata sem kizárt, amikor kétség merül fel arra vonatkozóan, hogy a tanú valóban csak annyit tud-e az ügyről, amit megoszt a hatósággal, esetleg nem ő volt-e a bűncselekmény elkövetője. Mind a felderítési szakaszban, mind a vizsgálat során önmagában a poligráfós vizsgálat eredménye nem elegendő sem a gyanúsításhoz, sem a nyomozás megszüntetéséhez, más adatok is szükségesek ezen döntések meghozatalához.

A nyomozást megelőző előkészítő eljárásban a leplezett eszközök alkalmazásával kapcsolatban merülhet fel a poligráfós vizsgálat. Egy bizalmi személy vizsgálható például poligráffal. Bíróági szakaszban nincs helye a műszer igénybevételenek.

Néhány példán keresztül érdemes szemügyre venni, hogyan is működik a poligráf.

Az egyik ügyben a 82 éves sértett feljelentést tett ismeretlen tettesek ellen, akik egy téli este megjelentek a családi házánál, majd a nyári konyhába bementek. A konyhába érkező sértettet a tettesek agyonveréssel fenyegették, ha nem adja át a pénzét. A folyamatos fenyegetés hatására a sértett odaadott nekik 69 000 forint készpénzt, majd az elkövetők a helyszínről elmenekültek.

A szaktanácsadó a következő releváns kérdéseket tette fel a tanúnak az általános kérdések tesztjében:

- Részt vett ön a ... utcai öregember kirablásában?
- Részt vett ön a ... utcai öregember kirablásában februárban?
- Szándékosan eltitkol információkat a ... rablással kapcsolatban?

Az ESS pontozási rendszerben az első kérdésnél +1 összpontszámot kapott a szaktanácsadó, ami azt mutatja, hogy a válasz őszintesége nem dönthető el. A második kérdésnél -6 összpontszámot mutatott a program, ami megtévesztő válaszra utal, a harmadiknál pedig -9 volt az összpontszám, ami jelentős megtévesztést mutat. A három kritikus kérdésből kettőt (Részt vett ön a ... utcai öregember kirablásában februárban? Szándékosan eltitkol információkat a ... rablással kapcsolatban?) egyértelműen lereagált a vizsgált személy. Ha az általános kérdéssorban csak egyetlen kritikus kérdést vizsgálnak, a pontozási rendszer egy globális eredményt is ad, jelen ügynél -14 volt a globális összpontszám, ami jelentős globális megtévesztésre utal. Az általános kérdések tesztjénél az Alpha érték kisebb volt, mint 0,001, vagyis kevesebb mint 0,001 esélye van a tévedésnek, hogy mégis őszinte volt a vizsgált személy tagadása. Ezer olyan ember közül, aki a releváns kérdésre -6 vagy -9 pontot kap, kevesebb mint egy-nél fordulhat elő, hogy mégis őszinte a válasza.

Az ügyben feszültségcsúcs-tesztes kérdéssorokat is alkalmaztak, amikor is azt vizsgálták, hogy a tanú tudja-e, hogy hány forintot raboltak el. Az alany úgy nyilatkozott, hogy nem ismeri az összeget, nem ő követte el a bűncselekményt.

- 1) Tudja-e ön biztosan, hogy az öregtől 89 ezer forintot raboltak el?
- 2) Tudja-e ön biztosan, hogy az öregtől 79 ezer forintot raboltak el?
- 3) Tudja-e ön biztosan, hogy az öregtől 69 ezer forintot raboltak el?
- 4) Tudja-e ön biztosan, hogy az öregtől 59 ezer forintot raboltak el?
- 5) Tudja-e ön biztosan, hogy az öregtől 49 ezer forintot raboltak el?
- 6) Tudja-e ön biztosan, hogy az öregtől 39 ezer forintot raboltak el?
- 7) Tudja-e ön biztosan, hogy az öregtől 29 ezer forintot raboltak el?
- 8) Tudja-e ön biztosan, hogy az öregtől 19 ezer forintot raboltak el?

A szaktanácsadó arra a következtetésre jutott, hogy az alany a teszt releváns, 3. számú tételét (69 ezer forint) nem ismerte fel. Az összegre való rákérdezés azt a veszélyt hordozza magában, nem biztos, hogy a hatóság tudja a pontos összeget. Előfordulhat, hogy a sértett rosszul emlékszik rá, és arra is van példa, hogy a sértett többet vagy kevesebbet mondjon szándékosan, mert el akarja titkolni, hogyan lehetett nála például 3 000 000 forint készpénz, vagy éppen túloz, mert magasabb helytállásra vágyik a biztosítótól. Így jelen esetben is fenntartásokkal

kell kezelni a feszültségcsúcs-teszt összegre vonatkozó kérdéssorát, és arra is figyelemmel kell lenni, hogy az elkövető nem feltétlenül emlékszik a pontos összegre. Ha lereagálta volna a 69 ezer forintot, ez erősítette volna az általános kérdések tesztjének eredményét, viszont jelen ügynél a -14-es globális összpontszám önmagáért beszél, elegendő ahhoz, hogy következtetni lehessen arra, a vizsgált személy követhette el a bűncselekményt.

Szintén tanú poligráfos vizsgálatát végezték, amikor is lopás büntette miatt folyt a nyomozás. A releváns kérdések a következők voltak az általános kérdések tesztjében:

- Ön bontotta meg a cserepet ... melléképületének a tetején?
- Ön vitte el a széfet ... házából?
- Tudja ön, hogy ki vitte el a széfet ... házából?

A szaktanácsadó azt állapította meg a vizsgálat eredményeként, hogy a regisztrált élettani változások szerint a vizsgált személy a feltett releváns kérdésekre szignifikáns – megtévesztési szándékot valószínűsítő – reakciókat adott.

Egy sikkasztásos ügyben is poligráfos szaktanácsadót rendelt ki a nyomozó hatóság. Feljelentést tettek ugyanis ismeretlen tettes ellen, aki a feljelentésben foglaltak szerint egy kb. 2 000 000 forint értékű elektromos fagyis kocsit az egyik kempingből ismeretlen helyre szállított, így a fagyis kochsi használója azt nem tudta visszaszolgáltatni a tulajdonosnak. Az általános kérdések tesztjében a releváns kérdések az alábbiak voltak:

- Maga tűntette el a fagyis kocsit?
- Részt vett ön bármilyen szándékos cselekedetével a fagyis kochsi eltüntetésében?

A szaktanácsadó arra jutott, hogy a fiziológiai változások alapján a releváns kérdésekre adott válaszok tekintetében nincsenek szignifikáns, megtévesztésre utaló jelek. Az 1. kérdésnél +3 volt a kapott összpontszám, a másodikonál +4.

A poligráfos vizsgálat és a bíróság

A IV. Be. miniszteri indokolása úgy tesz említést a műszeres vallomásellenőrzésről, mint amely közvetett bizonyíték beszerzésére irányul. Míg a műszeres vallomásellenőrzésnek a helye a nyomozási fázisban van, addig más bizonyítási cselekmények a bírósági eljárásban is alkalmazhatók. Más bizonyítási cselekményekkel ellentétben a bíróság a műszeres vallomásellenőrzés eredményéhez nem közvetlenül, hanem a felderítési vagy a vizsgálati szakaszból jut (Budaházi et al., 2021).

Ha a korábbi évekre tekintünk, érdemes kiemelni a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának 4/2007. BK véleményét, amely szerint a bizonyítás eszközeinek felsorolásában a szaktanácsadó közreműködése és poligráf alkalmazása nem szerepel. „*A nyomozás során szaktanácsadót lehet igénybe venni, ha pedig a terhelt vallomását poligráf alkalmazásával vizsgálják, szaktanácsadó igénybevétele kötelező. Ebből a szabályozásból következik, hogy a bírósági eljárásban poligráf nem alkalmazható. A szaktanácsadó közreműködéséről készült jegyzőkönyvet azonban a tárgyalás anyagává lehet tenni.*” A Kúria¹ eseti döntése is megerősíti a 4/2007. BK. véleményt, ugyanis nem zárkózik el attól, hogy a poligráfos vizsgálat eredménye a tárgyalás anyagává legyen téve és felolvasásra kerüljön, mivel azt a célt szolgálhatja, hogy legális bizonyítási eszközből (jellemzően vallomásból) származó valamely tényszerű adatot megállapítható ténnyé erősítsen. Viszont rámutatott arra is a Kúria, hogy „*a poligráfos vizsgálat eredményének a tárgyalás anyagává tétele, felolvasása (ismertetése) azt a célt szolgálhatja, hogy legális bizonyítási eszközből (jellemzően vallomásból) származó valamely tényszerű adatot megállapítható ténnyé erősítsen. A poligráfos vizsgálatot végző szaktanácsadó tanúkénti kihallgatása pedig éppúgy nem zárható ki, mint a terheltet vagy a tanút kihallgató hatósági személyé azzal, hogy vallomáspótló jelleggel nem bírhatnak, vagyis legfeljebb a vallomástétel körülményeire vonatkozhatnak.*” A Kúria arra utal, hogy kizárólag arra alkalmas a poligráfos vizsgálat eredményét tartalmazó jegyzőkönyv, hogy erősítse, ellenkező esetben pedig gyengítse az ellenőrzött vallomást.

A Nyíregyházi Törvényszék egy orgazdaság miatt folytatott büntetőeljárásban hozott ítélete is arra enged következtetni, hogy a poligráfos vizsgálat eredménye a tárgyalás anyagává tehető: „*A poligráfos vizsgálat eredménye csupán a valószínűség egy bizonyos fokát jelenti a törvényszék számára, éspedig a 22. számú tanú szavahihetőségét a fent ismertetettek szerint más bizonyítékok is alátámasztják. Ezért a törvényszék elfogadta a 22. számú tanú vallomását a tekintetben is, hogy VI. r. vádlott is részt vett a bűncselekmény elkövetésében.*”² A „más bizonyítékok is alátámasztják” fordulat utal arra, hogy a törvényszék bizonyítékként tekint a poligráfos vizsgálat eredményére is. Ezzel szemben a Kúria eseti döntésében³ kitér rá, hogy a poligráf útján valójában nem a bizonyíték (a vallomás tartalma) – a poligráf nélkül is megismerhető –, hanem a vallomástevő személy hitelessége, szavahihetősége válik megítélhetővé. Utóbbi azonban csupán segédlet, segíti az orientálást, mivel a vallomás szabad értékelés

1 Kúria Bhar.II.1271/2013/8. sz.

2 Nyíregyházi Törvényszék I.B.88/2013/81. sz.

3 Bfv.III.953/2012/34. sz.

tárgya, vagyis a poligráfus vizsgálat eredményéből nem származhat bizonyíték. Ugyanezt támasztja alá a Fővárosi Ítéltábla 5/2014. (IX. 29.) BK. véleménye is, amely arról rendelkezik, hogy a poligráfus vizsgálatról készített szaktanácsadói vélemény, mivel a III. Be. taxatív felsorolása között nem szerepel, nem minősül bizonyítási eszköznek. „*A nyomozás előbbre vitelét szolgáló szerepe viszont vitathatatlan, épp a poligráfus vizsgálat eredménye vezethet egy tárgyi bizonyítási eszköz, vagy okirat felkutatásához, vagy egy újabb tanú kihallgatásához.*”⁴ A Fővárosi Ítéltábla egy 2015-ös emberölési ügyben is utalt arra, hogy a III. Be. a bizonyítás eszközei között nem tünteti fel a poligráfus vizsgálatot. Az ítéltábla a védői fellebbezés poligráffal kapcsolatos részét utasította el döntésével. A védő ugyanis azzal érvelt, hogy „*a vádlott poligráfus vizsgálatának eredményét jelen eljárásban nem lehet súlytalannak tekinteni, hiszen ez is alátámasztja, hogy a vádlott igazat mondott a vallomásában.*”⁵ 2016-ban a Pécsi Ítéltábla is arról rendelkezett, hogy „*a poligráfus vizsgálat eredménye bizonyítékként nem értékelhető*”, nem tartotta viszont aggályosnak, hogy a poligráfus vizsgálat eredményét a nyomozó hatóság felhasználta.⁶ A Szegedi Ítéltábla jogerős határozata egy kábítószer-kereskedelem büntette miatt folytatott büntetőügyben szintén utalt arra, hogy a poligráfus vizsgálatról készült feljegyzés bizonyítási eszközként nem vehető figyelembe.⁷ A Kecskeméti Törvényszék is arra jutott egy 2017-es emberölési ügyben, hogy a poligráfus vizsgálat eredménye bizonyítékként nem vehető figyelembe.⁸ 2018-as a Fővárosi Ítéltábla azon döntése is, miszerint az emberölési ügyben egyetért az elsőfokú bíróságnak a poligráfus hazugságvizsgálatra és a grafológusra vonatkozó álláspontjával, amely adatokat bizonyítékként nem értékelt.⁹ A Debreceni Ítéltábla is kirekesztette a bizonyítékok köréből a poligráfus vizsgálat eredményét egy orgazdaság, illetve más bűncselekmények miatt indult büntetőügyben, mivel a szaktanácsadói vélemény alapján „*tény bizonyítottnak nem tekinthető*”.¹⁰ A Debreceni Törvényszék 2023-as testi sértéses ügyében utal arra, hogy a vádlott tagadó vallomására a bíróságnak be kellett szereznie és értékelnie kellett mások mellett a poligráfus vizsgálatról készített szaktanácsadói nyilatkozatot. A Debreceni Törvényszék „*kétséget kizáróan megállapította, hogy [...] vádlott elkövette a terhére rótt bűncselekményt, melyet megerősített a nyomozás során*

4 Fővárosi Ítéltábla 5/2014. (IX. 29.) BK.

5 Fővárosi Ítéltábla Bf.218/2015/17. sz.

6 Pécsi Ítéltábla Bf.57/2016/12. sz.

7 Szegedi Ítéltábla Bf.305/2017/17. sz.

8 Kecskeméti Törvényszék 8.B. 253/2015/109. sz.

9 Fővárosi Ítéltábla 4.Bf.269/2017/6. sz.

10 Debreceni Ítéltábla Bf.I.253/2016/42. sz.

beszerzett poligráfos vizsgálat eredménye is.”¹¹ A Debreceni Ítéltábla ezzel nem értett egyet: „Mellőzni szükséges továbbá az elsőfokú ítélet indokolásából a poligráfos vizsgálat eredményének értékelésére vonatkozó megállapítást. A fellebbviteli főügyészség ítéltáblai határozatra hivatkozással mutatott rá arra, hogy a műszeres vallomásellenőrzés nem bizonyítási eszköz, így nem hordozhat bizonyítékot sem, ezért az eredménye nem is értékelhető bizonyítékként. [...] Mindezekre tekintettel az ítéltábla mellőzi a poligráfos vizsgálat eredményének értékelésére vonatkozó megállapítást az elsőfokú ítélet [97] bekezdéséből. Hasonló álláspontot fogalmaznak meg a Debreceni Ítéltábla Fkf. III.796/2024/11., Bf.III.442/2023/108., a Győri Ítéltábla Bhar.38/2024/4., Bf.66/2021/10. és a Szegedi Ítéltábla Bf.527/2023/22. számú határozatai is.” – utal arra a Debreceni Ítéltábla, hogy más ítéltáblák is osztják az álláspontját.¹² A Győri Ítéltábla szerint „A poligráf alkalmazására kizárólag a nyomozás során kerülhet sor, azonban bizonyítási eszköznek azért sem tekinthető, mert bizonyítandó tényt soha nem bizonyít, annak eredményeként a bűncselekmény elkövetése szempontjából releváns tény megállapítására soha nem kerül sor; legfeljebb a személyi bizonyítási eszközből (a terhelt vallomásából) származó bizonyíték hiteltérdemlőségének a megállapítását segíti elő, mintegy bizonyítékértékelési segédlet. Alkalmazására általában a felderítő nyomozati munka kívánatos irányainak meghatározása érdekében kerül sor.”¹³

Zárógondolatok

A poligráf az elmúlt évtizedekben számos változáson ment keresztül. A háromcsatornás műszer újabb csatornák mérésére lett alkalmas és változott a vizsgálati metodika is. Változtak a tesztstruktúrák, az analóg poligráf helyett digitális poligráfot alkalmaznak, és áttértek a numerikus értékelésre, amely növeli a vizsgálati metodika objektivitását. A poligráfos vizsgálat a nyomozás során vehető be, ritkábban az előkészítő eljárásban is. Bíróági szakaszban viszont nem alkalmazható a módszer. Abban egyetértés van, hogy orientálja a nyomozást, viszont arra is ügyelni kell, hogy a hiba lehetősége is benne rejlik a módszerben, mivel ember (szaktanácsadó) vizsgál embert (tanút, gyanúsítottat). A bíróági gyakorlat úgy tűnik, hogy még mindig abba az irányba tart, hogy nem származik bizonyíték a poligráfos vizsgálat eredményéből. Ennek ellenére nem kizárt, hogy a bíróság hivatkozzon rá a vallomás hitelességének alátámasztására.

11 Debreceni Törvényszék B.193/2023/71. sz.

12 Debreceni Ítéltábla Bf.III.619/2025/26. sz.

13 Győri Ítéltábla Bf.II.56/2024/11. sz.

Felhasznált irodalom

- Agárdi, T., & Kármán, G. (1999). A hazugságvizsgálatról más szemmel. *Belügyi Szemle*, 47(10), 92–106.
- Budaházi Á. (Szerk.) (2021). *A műszeres vallomás-ellenőrzés fejlődési irányai*. Ludovika Kiadó.
- Fenyvesi Cs., Herke Cs., & Tremmel F. (2022). *Kriminalisztika*. Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Fenyvesi Cs. (2018). Az agyolvasó monoscanner elméleti modellje. *Magyar Rendészet*, 18(2), 69–75.
- Garamvölgyi V. (Szerk.) (1961). *Kriminalisztika*. Belügyminisztérium.
- Gárdonyi G. (2020). A poligráfus vizsgálat jogi és szakmai környezetének változásai, a szakterület kihívásai. *Rendőrségi Tanulmányok*, 3(1), 83–93.
- Grubin, D., & Madsen, L. (2005). Lie detection and the polygraph: A historical review. *Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, 16(2), 357–369. <https://doi.org/10.1080/14789940412331337353>
- Kármán G., & Szabó J. (2019). A poligráf felhasználásának elvei és feltételei a bizonyítási eljárásban. *Kriminológiai Tanulmányok*, 56, 143–169.
- Kerekes, T. (2026). *A poligráf használatának története fényképeken*. <https://prezi.com/pde5-6t1lf-z/a-poligrafos-vizsgalatok-tortenete-kepekben/>
- Kertész I. (1965). *A kihallgatási taktika lélektani alapjai*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- Krispán I. (2004). A poligráfus hazugságvizsgálatok rendőrségi alkalmazásának magyarországi múltja, jelene és jövője. *Belügyi Szemle*, 52(6), 42–50.
- Krispán I. (2005). Tájékoztatás és sugalmazás – avagy mire jó a poligráfus hazugságvizsgálat. *Belügyi Szemle*, 53(1), 102–111.
- Krispán I., & Pusztai, L. (2016). Egy gyanús eltűnés poligráfus vizsgálatának módszertana és tanulságai. *Belügyi Szemle*, 64(7–8), 141–150. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2016.7-8.15>
- Larin A. M. (1982). Poligráf és személyiségi jogok a büntető eljárásban. *Magyar Jog*, (4), 354.
- Lykken, D. T. (1959). The GSR in the detection of guilt. *Journal of Applied Psychology*, 43(6), 385–388. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/h0046060>
- Matté, J. A. (1996). *Forensic psychophysiology using the polygraph: Scientific truth verification, lie detection*. J.A.M. Publications.
- Newton, D. E. (2008). *DNA evidence and forensic science*. Infobase Learning.
- International League of Polygraph Examiners. (2020). *Polygraph/lie detector FAQs*. http://www.theilpe.com/faq_eng.html
- Szjártó I. (1990). *A pszichofiziológiai (poligráf) vizsgálat és eredményeinek felhasználási lehetősége az élet elleni bűncselekmények felderítésében*. Rendőrtiszti Főiskola.
- Szlavikovics I. G. (2006). A poligráf alkalmazásának lehetőségei és korlátai. In T. Drinóczi (Szerk.), *Studia iurum iurispritorum 3. A Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara hallgatóinak tanulmányai* (pp. 316–339). Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar.
- Volyk, A. (2018). *History of the polygraph*. <https://countway.harvard.edu/news/origins-polygraph>

A cikkben szereplő online hivatkozások

URL1: *The lie detectors*. <http://www.kenalder.com/lie detectors/portrait.htm>

URL2: *Brief history of the polygraph*. http://home.total.net/~galcar/html/brief_history_of_the_polygraph.html

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Budaházi Á. (2026). Gondolatok a poligráf alkalmazásáról. *Belügyi Szemle*, 74(8), 2167–2182.
<https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2026.v74.i8.pp2167-2182>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

A közlemény nyílt hozzáféréssel, a Creative Commons Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0 International License (CC BY-NC-ND 4.0) feltételei szerint jelenik meg. A közlemény változatlan formában, nem kereskedelmi célból, bármely médiumban és formátumban szabadon megosztható és újrapublikálható, feltéve, hogy az eredeti szerző(k), a közlés helye és a licenc hivatkozása megfelelően feltüntetésre kerül. Módosított vagy átdolgozott változat terjesztése, valamint kereskedelmi célú felhasználása nem megengedett.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Budaházi Árpád, aki a budahazi.arpad@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.

Kriminalisztikai tradíció és innováció A vizualitás, a 3D rekonstrukció és a digitális technológiák szerepe a modern bizonyításban

Tradition and Innovation in Criminalistics: The Role of Visuality, 3D Reconstruction and Digital Technologies in Modern Evidentiary Practice

Horváth Orsolya

Dr., PhD, óraadó
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar,
Pécsi Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar
horvath.orsolya@pte.hu

Magyar
Tudomány
Társaság

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja a klasszikus kriminalisztikai nyomtan és a modern digitális technológiák – különösen a háromdimenziós (3D) rekonstrukció – találkozási pontjainak, valamint a bűnügyi múltkutatásban betöltött szerepének bemutatása Fenyvesi Csaba professzor elméleti modelljeinek és a releváns nemzetközi szakirodalomnak a tükrében.

Módszertan: A tanulmány a kriminalisztikai tradíció és innováció kapcsolatát elemzi a legfrissebb hazai és nemzetközi szakirodalmi források segítségével, valamint konkrét esettanulmányok (például a brit mock juror vizsgálat, hazai „leeséses” emberölési ügy) feldolgozásával. A kutatás elméleti keretét a Fenyvesi-féle 751-es piramismodell és az „első csapás” (First Strike) elve adja.

Megállapítások: A digitális innovációk nem a kriminalisztikai tradíciók megőrzését, hanem azok magasabb szintű, tudományosan validált kiteljesítését jelentik. A 3D rekonstrukció a piramismodell rendszerében „szuper mediátorként” funkcionál, amely képes egyetlen térbeli és logikai vázba integrálni a nyomokat, az anyagmaradványokat és a vallomásokat. A technológia lehetővé teszi az

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás ideje: 2026. 03. 10. Átdolgozás: 2026. 04. 07. Elfogadás: 2026. 05. 21.

„első csapás” digitális konzerválását, biztosítva a bűnügyi helyszín milliméteres pontosságú virtuális bejárhatóságát és az adatok kihúléstmentes újraelemzését a bírósági szakaszban.

Érték: A tanulmány szintetizáló narratívát kínál a szakmai közönség számára, amelyben a 3D technológiák nem csupán illusztrációs eszközként, hanem tudományos metrológiai műszerként jelennek meg. Az írás transzparens módon ismerteti a digitális bizonyítás elméleti kockázatait, miközben olyan módszertani válaszokat ad, amelyek garantálják az innovatív bizonyítékok bírósági befogadhatóságát és a történeti igazság megállapítását.

Kulcsszavak: kriminalisztikai tradíció, 3D rekonstrukció, 751-es piramismodell, digitális technológiák, tudományos validáció, első csapás (First Strike)

Abstract

Aim: The aim of the study is to present the points of intersection between classical forensic traceology and modern digital technologies, especially three-dimensional (3D) reconstruction as well as their role in criminal past research, in light of Professor Csaba Fenyvesi’s theoretical models and the relevant international literature.

Methodology: The study analyses the relationship between forensic tradition and innovation with the help of the most recent Hungarian and international literature, as well as through the processing of specific case studies, such as the British mock juror study and a Hungarian “fall-related” homicide case. The theoretical framework of the research is provided by Fenyvesi’s 751 pyramid model and the principle of the “first strike” (First Strike).

Findings: Digital innovations do not represent a break with forensic traditions, but rather their higher-level, scientifically validated fulfilment. Within the system of the pyramid model, 3D reconstruction functions as a “super-mediator” that is capable of integrating traces, material remnants, and testimonies into a single spatial and logical framework. The technology enables the digital preservation of the “first strike,” ensuring the millimetre-accurate, virtual walk-through capability of the crime scene and the reanalysis of data without cooling down during the judicial phase.

Value: The study offers a synthesising narrative for the professional audience, in which 3D technologies appear not merely as illustrative tools, but as scientific metrological instruments. The paper transparently presents the theoretical risks of digital evidence, while providing methodological responses that guarantee the admissibility of innovative evidence in court and the establishment of historical truth.

Keywords: forensic tradition, 3D reconstruction, 751 pyramid model, digital technologies, scientific validation, first strike (First Strike)

Bevezetés

A közvetett bizonyítékok térhódítása, a módszertani fejlődés és a technológiai megújulás jellemzi a kriminalisztika fejlődéstörténetét (Fenyvesi, Herke & Tremmel, 2022). Ezt a folyamatot számos tudományág támogatja, eredményeit a kriminalisztika adaptálja. Fenyvesi Csaba professzor munkáiban a múlt-jelen-jövő hármas egységére épülő szemléletmódot képviseli ezzel is kifejezve az alkalmazott ténytudomány folyton változó, dinamikus jellegét (Fenyvesi, 2025). Ezt erősíti meg Mátyás (2024) is, mikor a magyar kriminalisztika fejlődését olyan mérföldkövek mentén értelmezi, melyek a klasszikus értelemben vett nyomozati hagyományokat és a modern technológiai elvárásoknak való megfeleléseket is integrálják. A kettő kapcsolata, azaz a bűnüldözés eredményessége és hitelessége a tárgyalóteremben mérettetik meg, ahol a tárgyi bizonyítékok tudományos megalapozottsága jelenti a garanciát az igazságszolgáltatási hibák, justizmordok elkerülésére (Fenyvesi, 2017).

A Fenyvesi által megalkotott és elismert 751-es (korábbi változatában 731-es) piramismodell biztosítja az alapokat a modern bizonyítási eljárások számára (Fenyvesi & Orbán, 2019). A kriminalisztikai hét fő kérdés megválaszolása, mint a modell bázisa segíti a múlt objektív és torzításmentes feltárását (Fenyvesi, 2017). A mi, hol, mikor, hogyan, ki, kivel és miért kérdéseit követik a mediátorok a piramis közepén, melyek köre az utóbbi időszakban jelentősen bővült. Ötödik pillérként jelent meg a nyomok, anyagmaradványok, vallomások és okiratok mellett az elektronikus adat, mely a kriminalisztika fejlődésének egyben ötödik mérföldköve is (Fenyvesi, Herke & Tremmel, 2022). „*Egy kép többet mond ezer szónál*” - idézi Fenyvesi ars poeticájában (Fenyvesi, 2025), mivel a vizualitás szerepe jelentősen felértékelődött a modern bizonyítási rendszerekben. A hagyományos, két dimenzióra épülő helyszínrögzítési módokat, mint a statikus fénykép vagy kézi helyszínrajz, fokozatosan egészítik ki a háromdimenziós (továbbiakban: 3D) technológiák (Horváth, 2024). A bűnügyi helyszínek milliméter pontosságú rögzítését teszik lehetővé a fotogrammetria, lézerszkennelés segítségével, ezáltal is utólagos újraértelmezési lehetőséget és vizuális bejárhatóságot nyújtva (Metzger et al., 2020). Az innováció ilyen irányú megjelenése és integrációja a bűnfelderítés területére, szorosan kapcsolódik az „első csapás” (first strike) elvéhez. A forró nyomos üldözés szakaszában ugyanis a nagyfelbontású 3D modellezés lehetőséget biztosít a bűnüldöző

hatóságok számára, hogy részletgazdagon rögzítsék a környezetet, miközben megőrzi a helyszín sértetlenségét a későbbi szakértői elemzések számára (Fenyvesi, 2025).

A tanulmány célja, hogy bemutassa a 3D rekonstrukció és a digitális technológiák nem a kriminalisztikai tradíciók megtörését képviselik, hanem azok magasabb szintű, tudományosan is megerősített kiteljesítését, ezáltal is biztosítva a „tényészet”, vagyis a releváns adatok felkutatásának primátusát (Fenyvesi, 2017).

A klasszikus kriminalisztikai nyomtan és vizualitás alapjai

A releváns adatok felkutatása a kriminalisztika, mint alkalmazott ténytudomány elsődleges feladata, mely mindig megelőzi a jogi minősítést. A kriminalisztikai megismerés és bizonyítás a múltbeli események leképeződésén alapszik. A folyamat alapját a Locard-féle kölcsönhatás, vagy másnéven nyomkereszteződés (transfer principle) elve jelenti. Eszerint minden találkozás, érintkezés nyomot hagy (Balláné Füsztér, 2019). Ez teremti meg annak lehetőségét, hogy a jelenben rögzített elváltozásokból következtetni tudjunk a múltbeli cselekményre, kiküszöbölve az időbeli távolságot az esemény és annak elbírálása között (Petrétei, 2022).

A piramismodell mediátorai segítik a végső cél elérését, a 751-es piramismodell csúcsán elhelyezkedő azonosítást (Fenyvesi & Orbán, 2019). Az elektronikus adat mint ötödik közvetítő elem illeszkedik a hagyományos nyomtan elméleti kereteibe, ugyanakkor meg is változtatja annak karakterét (Fenyvesi, 2014). A tradicionális felfogás a nyomot mint alaki visszatükröződést („kulcsín”), az anyagmaradványt mint anyagi összetételt („belbecs”) határozza meg, így biztosítva a bizonyítás objektivitását (Fenyvesi, 2017). Ezzel szemben az elektronikus adat kilép a fizikai világ törvényszerűségeiből, új, immateriális dimenziót hoz be a bizonyításba. Egy 3D modell egyszerre ad számunkra morfológiai információt (a helyszín adatait) és metaadatokat, mint időbélyeg, hash-érték stb., melyek az anyagi, azaz „belbecs” eredetét igazolják. Ahhoz azonban, hogy az ötödik pillérig megérkezzünk, hosszú utat kellett bejárni a kriminalisztika történetében.

A vizualitás mint a dokumentáció és kommunikáció legfontosabb eszköze a kezdetektől jelen van a kriminalisztikában. A helyszíni szemlén alkalmazott hagyományos rögzítési módok, mint a fényképfelvétel, a helyszínrajz, kézi helyszínvázlat alkalmazása több évszázadra tekint vissza (Gárdonyi, 2024). A két-dimenzió azonban információvesztéssel jár, ahogy erre Metzger és szerzőtársai

(2020) is rámutatnak. A takarások, perspektívorzúlások az egyes tárgyak térbeli pozíciójának akadályozott rekonstruálását teszik csak lehetővé egy papíron vagy monitoron keresztül szemlélve (Ujvári & Metzger, 2024). Az olyan vizuális jellegű bizonyítékok, mint egy lábbelinyom gipszöntvénye, vagy akár egy bűnjeltárgy fényképe, segítik, támogatják a bíróság számára közvetetten a helyszín észlelését. A digitális fordulat az ötödik pilléren keresztül érkező azonban kiterjeszti az állapotörögzítés eddigi dogmáját, és a statikus helyzetkép helyett egy dinamikus rekonstrukciós lehetőséget biztosít, ezáltal is túllépve a két dimenzió korlátain (Horváth, 2024).

A tárgyi bizonyítékok mint „megvásárolható tanúk” magasabb validitást képviselnek a szubjektív személyi bizonyítékhoz képest, ezért a kriminalisztikai tradíció nem mást jelent, mint a nyomok és vizuális bizonyítékok objektivitásába vetett bizalmat. A tettes, a sértett és a tetthely háromszöge a tárgyi bizonyítékokon keresztül válik ellenőrizhetővé, tudományosan igazolhatóvá (Fenyvesi, 2017). Ebben a rendszerben az innováció nem ezen alapok elvetését jelenti, hanem azok kiteljesítését. A mediátorok magasabb szintű vizuális integrációjával csökkenthetők a torzítások, a múlt jobban megismerhetővé válik a jogalkalmazók számára (Fenyvesi, 2025).

Digitális fordulat, az új vizuális és rekonstrukciós technológiák megjelenése

Ahogy az előző fejezetben ismertettük, jelentős paradigmaváltás zajlott a kriminalisztikai helyszínörögzítés technológiai hátterében az elmúlt évtizedben. Ebben a szakaszban röviden áttekintjük az ehhez kapcsolódó innovációkat.

Fotogrammetria és 3D helyszínörögzítés

Egy digitális fényképezőgép segítségével vagy akár egy nagyfelbontású kamerával rendelkező okostelefonnal is megvalósítható a legdinamikusabban terjedő eljárás, a fotogrammetria, mely nem igényel speciális hardvert (Metzger et al., 2020; Ujvári & Metzger, 2024). A nagyszámú fényképfelvétel felhasználásával a szoftver rekonstruálja az egyes objektumok térbeli struktúráját, amit a felvételek 60–80%-os átfedése segíti. A létrehozott pontfelhőt követően egy fotorealistikus 3D modellt kapunk (Ujvári & Metzger, 2024). Az eljárás alkalmazásával bűnügyi helyszínek, holttestek és bűnjeltárgyak dokumentálására is lehetőség van, melyet magyar kutatók is igazoltak (Metzger et al., 2020). Rucska (2026) azt is leírja, hogy bár a technológia pontosságát több tényező is

befolyásolja (fényviszonyok, felvételi protokoll), mégis 0,5–2 mm-es megbízhatóság érhető el alkalmazásával, mely vetekszik a lézerszkennerek pontosságával. A módszer előnye, hogy nem veszélyezteti a nyomok fizikai integritását, azaz nondestruktív jelleggel bír, mivel egy lábbelinyom mélysége anélkül megállapítható, hogy abban sérülés keletkezzen (Ujvári & Metzger, 2024). Az eljárás drónok segítségével nagy területeken (akár több km²) is alkalmazható, gyorsan leképezve a helyszínt.

Lézerszkennelés, pontfelhők és digitális helyszínmodellek

A passzív, fényképalapú fotogrammetriával szemben a lézerszkennelés távérzékelési technika (LiDAR), amelyben az egyes objektumok térbeli helyzete a lézersugarak segítségével rögzített. A helyszínrögzítés „arany standardjaként” ismert eljárás nagy kiterjedésű helyszíneken, közúti balesetknél, robbantások helyszíneken is alkalmazható (Hołowko et al., 2016). Az eljárás során generált több tízmilliárd pontból álló pontfelhő a helyszín olyan elemzését és bejárását teszi lehetővé milliméteres pontossággal, melyre ezidáig más technológia segítségével nem volt lehetőség (Rucska, 2026). A módszer előnyei mellett azonban hátrányait is ki kell emelnünk, ami nem más, mint a magas költségvonzat (eszközbeszerzés, képzés, fenntartás), az egyes alkalmazási helyszínek, körülmények során jelentkező anomáliák. Ilyen lehet a csillogó felületeken jelentkező elváltozás, mint az ablaküveg hiánya a modellben, ami külön mérlegelést igényel a gyakorlatban (Ujvári & Metzger, 2024). Hátrányt jelent továbbá az állványos elhelyezési kényszer, a csapadékra és extrém hőre való érzékenység, az egy helyszínhez kapcsolódó akár 60–100 GB-os adatfájlok tárolási terhe, valamint a pontfelhő-megjelenítéshez szükséges speciális hardver, ami a bírósági alkalmazást is korlátozza (Kellessy, 2026).

Virtuális bejárás, VR és digitális ikermodell

Egy valós helyszín, tárgy vagy személy digitális másolatát, mely teljes egészében megfeleltethető annak, digitális ikernek hívjuk, a 3D modellezés csúcspontjának (Becker et al., 2025). Hazai viszonylatban a rendőrség az IdomSoft együttműködésével tesztelte a piacon elérhető grafikus motorokat és 3D képalkotó eljárásokat (Kellessy, 2024). Ez a megközelítés egybevág azzal a gondolattal, hogy virtuális valóságként lépjenek be a helyszínre nyomozók, ügyészek vagy bírák és több perspektívából is értékeljék a bizonyítékokat (Horváth, 2024).

A digitális iker kettős szereppel bírhat. Egyrésztől szemléltető eszköz, másrészt a szakértői következtetés alapja is lehet. Utóbbi esetre világít rá egy

gyermekbántalmazási ügy, melyben olyan méréseket voltak képesek a szakértők utólag elvégezni a testen, melyre a valóságban nem kerülhetett volna sor (Becker et al. 2025). Ezt támasztja alá Petrétei (2022) is, mikor megfogalmazza, hogy a digitális rögzítés segítségével a helyszín dinamikus újraértelmezése valósulhat meg.

MI-támogatott vizualizáció és képelemzés

Felzárkózva a technológiai fejlődéshez, ma már nem a háromdimenziós technológiák alkalmazása, hanem azok mesterséges intelligenciával (MI) történő támogatása adja a legújabb irányait a jövő kriminalisztikájának. A generatív modellek képzajszűrésre és mintaillesztésre korlátozottan alkalmazhatók; a hiányos 3D adatok generatív kiegészítése rendvédelmi célra nem ajánlott, mivel a generatív modellek hallucinációaránya ~45% körüli, ami az igazságszolgáltatásban elfogadhatatlan (Kellessy, 2026). Kizárólag célzott, analitikai MI-megoldások javasoltak tehát ilyen jellegű feladatokra. A lehetőségek mellett azonban itt is számba kell vennünk a veszélyeket. A deepfake és a manipulált felvételek kockázata Herke (2025) szerint fel kell, hogy vesse minden esetben a bizonyítékok hitelességének kérdését, ellenőrzését (például metaadat-elemzés). A különböző technikai indikátorok (például egységes időbélyegek, tömeges metaadatmezők törlése stb.) mind olyan ellentmondások, melyek segíthetik a vizuális bizonyítékok hitelességének és integritásának ellenőrzését Priski szerint (2026). Fontos kiemelni ugyanakkor, hogy a több száz forrásfotóból analitikusan épített fotogrammetriai modellek nehezen hamisíthatók. Egyes okostelefonokban az MI-alapú képfeldolgozás nem kapcsolható ki, így a helyszíni felvételek szándékosság nélkül is módosulhatnak (Kellessy, 2026).

A tradíció és innováció találkozási pontjai

Ahogy Fenyvesi írja (2017), amíg a bűnügyi múltkutatás logikai alapja állandó, addig az adatok kinyerésének és értelmezésének módszertana változó, átalakul az új technológiai környezetben. A következőkben az egyes klasszikus rögzítési módokat és a hozzájuk kapcsolódó digitális innovációk kapcsolatát mutatjuk be.

Helyszínrajz és 3D modell

A helyszínrajz az egyik legfontosabb kriminalisztikai tradíció, amely az egyes releváns objektumok helyzetét képes térben rögzíteni (Petrétei, 2014). Azonban

legyen ez kézi vázlat, vagy egy számítógépes ábra, óhatatlanul hordoz szubjektív elemeket is, hiszen készítője dönti el, hogy mit tart fontosnak, mit emel ki és mit mellőz a rajzon (Horváth, 2024). Legyen szó fotogrammetria vagy lézerszkennelés segítségével előállított 3D modellről, objektív módon, úgymond „válogatás nélkül” képes rögzíteni a teljes környezetet (Rucska, 2019). A 3D modell azonban nem felváltja a helyszínrajzot, hanem magasabb absztrakciós szintet képvisel, ahogy erre rámutat Ujvári és Metzger (2024). Míg a klaszikus helyszínrajz az adott szubjektum által kiemelt lényegre fókuszál, addig a 3D modell megadja a lehetőséget mérések utólagos elvégzésére, akár olyan tetszőleges tárgyak között is, amelyek a szemle idején nem tűntek relevánsnak (Rucska, 2026). A tradíció és innováció találkozását a méretarányos, pontos felülnézeti helyszínrajz adja, mely egyesíti a digitális objektivitást a hagyományos áttekinthetőséggel (Nyitrai, 2025).

Fénykép és digitális térrekonstrukció

A 19. század vége óta a bizonyítás „zsinórmértéke” a statikus fényképfelvétel (Petrétei, 2020a). Ugyanakkor azt is tudjuk, hogy kétdimenziós leképezése a háromdimenziós valóságnak óhatatlanul is információvesztéssel jár. A korábban ismertetett fotogrammetria itt jelent hidat a múlt és jövő között. Hagyományos fényképezési alapelvekre épít, a felvételeket azonban térbeli pontokká, textúrázott felületekké alakítja, ezáltal „digitálisan konzerválja” a helyszínt (Ujvári & Metzger, 2024).

A fénykép tehát – akárcsak a helyszínrajz – egy-egy nézőpontból rögzíti a valóságot, míg a 3D rekonstrukció virtuális bejárást is lehetővé tesz, így a jogalkalmazó bármilyen tetszőleges pozícióból – legyen szó a tettes vagy a sértett feltételezett szemmagasságáról – vizsgálhatja meg a helyszínt (Rucska, 2026). Ezt a váltást hívhatjuk a „nézésről” a „látásra” való áttérésnek a tárgyalási szakban.

Tárgyi bizonyítás fizikai bemutatása és virtuális demonstráció

A tárgyi bizonyítékok fizikai bemutatása a bizonyítási eljárásban nagy meggyőző erővel bír, ahogy Fenyvesi (2017) is írja. Azonban a bűnjelek törékenysége, megsemmisülési lehetősége, vagy akár veszélyessége, de van, hogy mérete korlátozza a bemutatás lehetőségét. Horváth (2025) kiemeli, hogy a 3D rekonstrukció nem pusztán korszerű dokumentációs eljárás, hanem a bizonyítás forradalmi eszköze is. Komplex helyszíni adottságokat, eseményeket képes torzításmentesen megjeleníteni. A homokban vagy hóban maradt lábbeli nyomok nagy pontosságú rögzítése is lehetővé válik azok fizikai megsemmisülése előtt.

A digitális innováció a 3D nyomtatáson és virtuális valóságon (VR) keresztül támogatja a korábbi korlátozások feloldását. Fülöp et al. (2023) bemutatják, hogy a 3D technológiával rögzített bűnjeltárgyak (például lövési sérült koponya) pontos másolata kinyomtatható anélkül, hogy az eredeti tárgy megsérülne, integritása veszélybe kerülne. A nyomtatott tárgy így nemcsak a szakértő, hanem az ügyész, bíró számára is információértékkel bírhat. Megjegyzendő, hogy a jelenlegi VR/AR-technológiák tetszőleges nagyítású virtuális vizsgálatot tesznek lehetővé, így a 3D nyomtatás önálló eszközként egyre inkább háttérbe szorul (Kellessy, 2026).

A VR-szemüveg segítségével a virtuális demonstráció a tárgyalóterem részévé válhat, a résztvevők beléphetnek a bűncselekmény helyszínére (Kellessy, 2024). A bejárásnak nemcsak „látvány” szerepe van, hanem segítségével ellenőrizhetők a tanúvallomások is. Ki, honnan, mit láthatott (Sieberth et al., 2019)? A vallomás ellenőrzése mint tradíció, és az innováció mint VR-tér közvetlenül egymást erősíti, támogatva a justizmordok elkerülését.

Mészáros (2025) rámutat, hogy a kriminalisztikai innováció egyik legmodernebb iránya az MI alkalmazása kihallgatások támogatására. A verbális és nonverbális jelek valós idejű elemzésével a kérdezési stratégia optimalizálása érhető el. Megjegyzendő, hogy a valós idejű MI-elemzés kihallgatások során jelenleg nem alkalmazott Magyarországon. Fontos kiemelni – ahogy a szerző is hangsúlyozza –, hogy az MI célja nem a nyomozói szaktudás kiváltása, hanem egy olyan objektív döntéstámogató eszköz, funkció, ami segít csökkenteni a szubjektív torzításokat.

Rekonstrukció mint kriminalisztikai állandó, technológia mint változó

Korábban már utaltunk rá, de fontos hangsúlyozni, hogy a múlt megismerése a jelenben fellelhető nyomok alapján lehetséges. Ez a kriminalisztika egyik axiómája (Petrétei, 2022). A rekonstrukció logikai rendje, a tényekből való visszafüggő következtetés változatlan évszázadok óta. Az innováció ebben az esetben támogatja ezt a logikai folyamatot, objektívizálja és finomítja azt (Nyitrai, 2025).

A nemzetközi kutatási eredmények is igazolják, hogy a 3D technológiák alkalmazása a bűnügyi rekonstrukcióban a hagyományos módszereknél pontosabb, és újraértelmezhető lehetőségeket nyújtanak a bizonyítás számára (Balbudhe et al., 2025). A piramismodell csúcsán elhelyezkedő azonosítás és történeti igazság megállapítása, a cél mindig állandó (Fenyvesi, 2017), csak maga a technológia változik. Ez a technológiai váltás azonban az adatok rögzítése pontosságának növelése mellett a bizonyítási folyamat módszertani integritását is mélyíti, ha a szakértő rendszerezi az adatokat. Így elmondható, hogy a technikai

erőforrások és a humán szakértelem szintézise valósul meg (Vári, 2015), amely a bizonyítás objektivitását biztosítja.

Hazai és külföldi példák

A korábbiakban ismertetett 3D technológiák és digitális vizualizációk gyakorlati hatékonysága ma már kutatásokon és esettanulmányokon keresztül alátámasztott. Az eredmények rávilágítanak, hogy a helyszíni észlelés és a tárgyalótermi bizonyítás közötti információs szakadék miként hidalható át a technológia segítségével. Ebben a fejezetben pár példán keresztül mutatjuk be ezeket az eredményeket.

Vérnyommintázat és 3D pontfelhő a tárgyalóteremben

Egy 2024-es brit kutatás a vizualitás meggyőző erejét és a döntéshozókra gyakorolt hatását vizsgálta. A kutatás során 150 esküdtet (felkért szerep) vontak be egy emberölési ügy bizonyításának értékelésébe. A kísérlet során igazolták, hogy azok a résztvevők, akik a hagyományos fényképfelvételek mellett a 3D pontfelhő alapú helyszíni bejárást is megtekintették, szignifikánsan jobban értették a vérnyomok elhelyezkedését a térben és az esemény lefolyását. Emellett az is igazolást nyert, hogy a 3D vizualizáció segítette az esküdteket a tények felidézésében anélkül, hogy érzelmileg túlzottan befolyásolva lettek volna, mint ahogy az hagyományos fényképfelvételek megtekintésekor történik. Az eset tehát azt igazolja számunkra, hogy a 3D rekonstrukció, modellezés az illusztrációs szerepkörön túlmutat, és a megértést is elősegíti a bírósági szakaszban (Home et al., 2024).

Gyermekebántalmazási ügy és digitális ikermodell

A digitális ikermodell alkalmazása segített egy csecsemőhalál körülményeinek tisztázásában. Becker és társai (2025) esettanulmányukban igazolták, hogy egy gyengébb felbontású mobiltelefonnal készített videóból előállított 3D modell hogyan segítheti a bizonyítást. A szakértők a videó segítségével képesek voltak rekonstruálni a gyermek környezetét és testhelyzetét, a koponyaméret milliméter pontosságú mérését utólag. Az eljárás eredményeként bizonyították, hogy a felvétel készítésekor már fennállt a gyermeknél a bántalmazásból eredő duzzanat, ezzel megdöntve a védekezés narratíváját. A digitális ikermodell ebben az esetben – akárcsak az előbbi példánál is – nemcsak egy szemléltető eszköz

volt, hanem az orvosszakértő munkájával következtetési alap is lett, mintegy pótolva a fizikai vizsgálatot (Becket et al., 2025).

Halálos lépcsőn esés rekonstrukciója CT, fotogrammetria és VR segítségével

A multimodális adatok, mint például a CT-felvételek, fotogrammetriai modellek és lézerszkennelt terek integrálása egyre gyakoribbá válik a nemzetközi gyakorlatban. A legújabb kutatások rámutattak, hogy ezek segítségével olyan virtuális rekonstrukció állítható elő, ami bármilyen szögből ellenőrizhető. Legyen szó egy halálos lépcsőn leesésről, vagy egy lőfegyverrel elkövetett bűncselekményről, a holttest belső sérüléseiről készült CT-felvétel és a külső felületi változások a 3D fotogrammetria segítségével közös koordináta-rendszerbe integrálhatók (Lux et al., 2026). Ezzel a módszerrel csökkenthető a szakértői szubjektivitás, valamint a virtuális boncolás (virtopsy) eredményei is felhasználhatók (Villa et al., 2023).

Hazai példák

Szerencsére Magyarországon is egyre több kísérleti projekt, valós ügyeken végzett módszerek tesztelése zajlik több képalkotó megoldás együttes használatával. Egy átlagos okostelefonnal 4–6 perc alatt annyi adatmennyiséget rögzítettek egy kísérletben, ami később lehetővé tette a VR-szemüveggel bejárható modell megalkotását (Kellessy, 2024). Valós ügyeknél a helyszín eredeti állapotának digitális rögzítése az „első csapás” elvét szolgálja, ugyanis lehetővé teszi annak vizsgálatát a későbbi bizonyítás számára, a legkorszerűbb eljárások alkalmazásával.

Egy másik esetben egy valós, rendkívüli haláleset körülményeit tisztázták kutatók multidiszciplináris szakértői együttműködés és innovatív virtuális technológiák segítségével. A RealityCapture (az Epic Games fotogrammetriai) szoftver felhasználásával létrehozták a bűnügyi helyszín milliméter pontosságú 3D modelljét, majd az Unity-t alkalmazták a virtuális modellkísérletekhez. Az eséshez kapcsolódó haláleset vizsgálatkor a kutatás igazolta, hogy a virtuális térben végzett szimuláció eredményei összhangban voltak a helyszíni empirikus bábukísérletekkel. Az eredmények tanúsították, hogy a gyanúsított által előadott „véletlen leesés” nem állta meg a helyét, így tudományos alapú cáfolatot nyújtott a virtuális szimuláció az adott esetben. A férfit emberölés bűntett miatt ítélték el (Fullár et al., 2025). Ez az eset hazai környezetben tekinthető precedensnek, mely bizonyítja, hogy a digitális technológia nem csupán illusztrációs eszköz. Egy olyan validált módszertan, amely a mediátorokat egyetlen logikai láncolatba fűzi össze a történeti igazság felderítése érdekében.

Bizonyításelméleti és módszertani kérdések

Az előzőekben ismertetett technológiák azonban nem érnek önmagukban semmit, ha a büntetőeljárásba történő integrációjuk pusztán technikai, és mellőzi a bizonyításelméleti kérdések megválaszolását. Fenyvesi (2017) is hangsúlyozza, hogy a kriminalisztikai „tényészet” eredményei a tárgyalóteremben ítéltetnek meg, ahol a tudományos megalapozottság jelenti a legfőbb garanciát az igazságszolgáltatási hibák elkerülésére (Kármán, 2017). A digitális fordulat azonban ezt a folyamatot nemcsak támogatja, hanem nehezíti is. Sok esetben a jogalkalmazók olyan komplex adatállományok értékelésével találkoznak, melyek belső logikája még a szakértők számára is fekete dobozként (black box) jelenik meg (Dufeniuk et al., 2024).

A 3D rekonstrukciók bírósági felhasználását a magyar büntetőeljárás törvény (2017. évi XC. törvény) 165. § f) pontja biztosítja. Ebben a jogalkotó az elektronikus adatot önálló bizonyítási eszközként nevesíti, mintegy elismerve tárgyi bizonyíték jellegét (Petrétei, 2022). Sorbán (2016) azonban rámutat, hogy a digitális bizonyítékok módosíthatósága fotogrammetriánál nehezebben kivitelezhető; lézerszkennelésnél az egy helyszínhez kapcsolódó 60–100 GB-os adatmérték önmagában is tárolási kihívást jelent (Kellessy, 2026), és immateriális jellege miatt hitelességük igazolása kulcskérdés lehet az eljárásban (Tóth, 2024). A 3D modellek bizonyító ereje a valóság hiteles leképezésén alapul, mivel a helyszín releváns adatait hordozzák.

A digitális megoldások integrációjával kapcsolatban Hautzinger (2019) rámutat, hogy a kriminalisztika sui generis jellegének megőrzése kulcsfontosságú. Az új szakértői módszerek alkalmazhatósága azok megbízhatóságának igazolásától függ. A szakértői vizsgálat eredményeit csak akkor lehet elfogadni az igazságszolgáltatásban, ha az alkalmazott módszerek ellenőrizhetők. Ez összhangban áll a nemzetközi gyakorlatban ismert Daubert-kritériumokkal (Kármán, 2017). Eszerint vizsgálni szükséges, hogy az adott technika, technológia tesztelhető-e, publikálták-e a módszert lektorált szaklapokban, és ismert-e a hibaaránya (Fenyvesi, 2018). Esetünkben elmondható, hogy mind a fotogrammetria, mind a lézerszkennelés a legmagasabb bizonyító erővel bír, hiszen rendelkezésre állnak standardizált metrológiai protokollok, amik a mérések reprodukálhatóságát biztosítják (Ujvári & Metzger, 2024).

A hitelesség technikai garanciáját a hash-érték (például SHA-256) biztosítja, ami a rögzített adat keletkezésétől a bírósági bemutatásig változatlan marad a digitális rekonstrukciónál. A hash-láncolat alkalmazása nélkül jogilag támadhatóvá válik a 3D modell bizonyító ereje, ahogy Petrétei (2025) hangsúlyozza. A tárgyi bizonyíték integritása nem sérül a bírósági szakaszban sem,

ha a bizonyítéklánc (chain of custody) dokumentálása megfelelő. Utóbbi szigorú fenntartását hangsúlyozza Kreitz (2025) is, kiemelve a bizonyítékok integritásának és manipulációmentességének legfőbb garanciájaként. A digitális adatok láncának fenntartásával kapcsolatban a nemzetközi szabványok, mint az ISO 21043:2018 módszertani elveinek követését emeli ki.

Az MI által támogatott vizualizációk – amelyek esetén az alkalmazott MI-eszközök ismert hibaszázalékait a szakértőnek kötelezően ismertetni kellene – és modern képalkotó eljárások újabb kockázatait is szükséges megemlíteni. Ez nem más, mint annak veszélye, hogy a döntéshozók hajlamosak kritika nélkül elfogadni a technológia által sugallt narratívát, amit a szakirodalomból CSI-hatásként (Angyal, 2018) ismerünk. Az automatizációs torzítás következtében így a demonstrációs látványosság összekeverhető annak valódi bizonyító erejével. Bár a technológia segít csökkenteni az emberi észlelés szubjektív torzításait, a szakértői mérlegelés és interpretáció felelőssége továbbra is az emberé marad (Nyitrai, 2025).

A kriminalisztika jövője

A tanulmányban ismertetett technológiai és módszertani fejlődés a klasszikus elvek digitális környezetben való újraértelmezését jelentik. Mindezek alapján négy olyan tézis fogalmazható meg, mely a kriminalisztika jövőjét a tradíció és innováció szintézisében látja.

- 1) Az első csapás digitális konzerválása. A 3D technológiák segítségével a Fenyvesi-féle „első csapás” elve időben kiterjeszthető. A bűnügyi helyszín milliméter pontosságú rögzítése lehetővé teszi az adott állapot rögzítése mellett a helyszín objektív konzerválását, a virtuális bejárhatóságát és az évekkel későbbi újraértelmezését is a cselekmény után.
- 2) A 3D modell szuper-mediátor szerepe. A 751-es piramismodellben az elektronikus adat az ötödik mediátor pillér. A 3D rekonstrukció egy olyan speciális multidiszciplináris integrátor, ami képes egyszerre logikai és térbeli keretbe is foglalni a nyomokat, anyagmaradványokat, vallomásokat, mindezek egymáshoz való viszonyának ellenőrzésével.
- 3) Új absztrakciós szint. A 3D modell nem váltja fel a helyszínrajzot, hanem egy magasabb absztrakciós szintet képvisel. A 3D pontfelhő objektíven képes a teljes környezetet rögzíteni, válogatás nélkül téve azt a helyszínrajzhoz viszonyítva. Ez támogatja a szemle során elkövetett észlelési hiányosságok feloldását.

- 4) Demonstrációtól a mérésig. A 3D rekonstrukció illusztrációs szerepe mellett egy tudományos metrológiai műszer is. Hash-értékkel védett, tudományosan validált és további tények származtathatók belőle, mint például lőirányok, vérnym-kiindulópontok.

A modern bizonyítás eszközének ismertetésével kapcsolatban kijelenthető, hogy a múltat élesebbé teszik a jogalkalmazó számára, ugyanakkor valódi értéke az elméleti keretek között is kell, hogy érvényesüljön. A modern bűnüldöző tehát egyszerre kell, hogy értsen a hagyományos nyomtan logikájához és a digitális ökoszisztéma nyelvéhez is. Ezáltal lesz képes a történeti igazság győzelmét biztosítani a 21. századi bíróságokon (Szabó, 2025).

Felhasznált irodalom

- Angyal M. (2019). Kognitív tudományok és kognitív ismeretek. In M. Angyal (Ed.), *Kognitív kriminalisztika. Ismeret–elmélet–történet* (pp. 241–282). Dialóg Campus.
- Angyal M., Bezsenyi T., & Petrétei D. (2018). „Az egész eljárásnak több a kára, mint a haszna” – A kriminalisztikai fejlesztések dilemmái. *Rendőrségi Tanulmányok*, 1(2), 69–92.
- Balbudhe, M., Shetty, B., Arun Kumar, N., et al. (2025). Crime scene reconstruction: A scoping review. *Egyptian Journal of Forensic Sciences*, 15, Article 79. <https://doi.org/10.1186/s41935-025-00495-5>
- Balláné Füsster E. (2019). *Krimináltechnika*. Dialóg Campus Kiadó.
- Becker, S., Fritzsche, T. H., & Labudde, D. (2025). The role of a digital twin in supporting criminal investigations – a case report about a possible abuse. *Forensic Science, Medicine and Pathology*, 21, 245–254. <https://doi.org/10.1007/s12024-024-00857-w>.
- Dufeniuk, O., Melnyk, N., Nahorniak, Yu., & Melnyk, S. (2024). Innovative potential of 3D technologies in crime investigation. *Social and Legal Studies*, 7(4), 222–230. <https://doi.org/10.32518/sals4.2024.222>
- Fenyvesi Cs. (2014). A kriminalisztika piramismodelljének második változata. *Belügyi Szemle*, 62(9), 32–43. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2014.v62.i9.pp32-43>
- Fenyvesi Cs. (2017). *A kriminalisztika tendenciái. A bűnügyi nyomozás múltja, jelene, jövője*. Dialóg Campus.
- Fenyvesi Cs. (2018). Az agyolvasó monoscanner elméleti modellje. *Magyar Rendészet*, 18(2), 69–75. <https://doi.org/10.32577/mr.2018.3.5>
- Fenyvesi Cs. (2025). *The Past, Present and Future of Criminalistics*. Forum Iuris.
- Fenyvesi Cs., & Orbán J. (2019). Az elektronikus adat mint a 751-es kriminalisztikai piramismodell építőköve. *Belügyi Szemle*, 67(2), 45–55. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.2.3>.
- Fenyvesi Cs., Herke Cs., & Tremmel F. (Szerk.). (2022). *Kriminalisztika*. Ludovika Egyetemi Kiadó.

- Fullár, A., Fülöp, P., Kristóf, I. A., Somogyi, P., & Petréttei, D. (2025). A fejszével elkövetett emberölések szakértői vizsgálata akkor és most. In Kosztia S., Fullár A., Pamjav, H., Petréttei D., Szoldán Z., Teknős-Abonyi M., & Ujvári Zs. (Szerk.), *Gigantum humeris incumbius: Százhatvan éve született Kenyeres Balázs akadémikus* (pp. 111–123). Nemzeti Szakértői és Kutató Központ.
- Fülöp P., Újvári Zs., Petréttei D., Kiss I., Dudás-Boda E., Metzger M., & Fullár A. (2023). Az igazságügyi szakértői szemléltetés modern eszközei és lehetőségei. *Ügyészek Lapja*, 30(5–6), 91–102.
- Gárdonyi G. (2024). *A bűnügyi szemle*. Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Hautzinger Z. (2019). Gondolatok a kriminalisztika elméleti rendszeréről. *Jura*, 25(1), 84–93.
- Herke Cs. (2025). Hogyan segítheti a mesterséges intelligencia a bűnügyi szakértők munkáját? In Petréttei D. (Szerk.), *Angyal 60. Ünnepi tanulmányok Angyal Miklós 60. születésnapjára*. Jurisconsultus.
- Home, P. H., et al. (2024). 3D scanning a crime scene to enhance juror understanding of blood-stain pattern analysis evidence. *Science & Justice*, 64(3), 333–338.
- Horváth O. (2024). Digitális valóság kriminalisztikai kontextusban. In Gy. Gaál & Z. Hautzinger (Szerk.), *Rendészeti kutatások és innováció* (pp. 233–241). Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport.
- Horváth O. (2025). A 3D rekonstrukció kriminalisztikai jelentősége a helyszíni szemléltől a tárgyalóteremig. In Kosztia S., Fullár A., Pamjav, H., Petréttei D., Szoldán Z., Teknős-Abonyi M., & Ujvári Zs. (Szerk.), *Száz éve született Katona Géza: Centenárium kiadvány* (pp. 139–146). Nemzeti Szakértői és Kutató Központ.
- Kármán G. (2017). *A kriminalisztikai szakértői bizonyítás* (PhD-értekezés). Eötvös Loránd Tudományegyetem.
- Kellessy T. (2024). *Digital twin és AI a rendvédelemben*. (Előadás). Budapest, 2024. szeptember 10. Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács (NBT) és vármegyei bűnmegelőzési tanácsok ülése: „A metaverzum és a mesterséges intelligencia lehetőségei és veszélyei”
- Kellessy T. (2026). *3D technológiák alkalmazása* (Zártkörű előadás). Budapest, 2026. május 21.
- Kreitz Z. (2025). A chain of custody szerepe a bizonyítékok integritásának biztosításában. In Németh K., Jakab B., & Péter E. (Szerk.), *IX. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia Tanulmánykötet* (pp. 142–155). Pannon Egyetemi Kiadó.
- Lux, C., Ebert, L., Schweitzer, W., Ampanozi, G., Chatzaraki, V., Bösch, M., Kreitmeier, F. F., & Kettner, M. (2026). Photography techniques for 3D surface reconstruction during autopsy. *Forensic Science International*, 378, Article 112702. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2025.112702>
- Mátyás Sz. (2024). *Mérföldkövek a magyar kriminalisztika történetéből*. Rendőrség Tudományos Tanácsa.
- Mészáros B. (2025). A mesterséges intelligencia alkalmazásának lehetőségei a kihallgatások támogatására. In Gaál Z., & Hautzinger Z. (Szerk.), *Rendészeti kutatások és innováció* (pp. 219–224). Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport.
- Metzger M., Újvári Zs., & Gárdonyi G. (2020). A fotogrammetria kriminalisztikai célú alkalmazása: helyszínek, holttestek, tárgyak rekonstrukciója három dimenzióban. *Belügyi Szemle*, 68(11), 57–70. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.11.4>.

- Nyitrai E. (2025). Mesterséges intelligencia a kriminalisztikában: az AI Copywriting új dimenziói. *Belügyi Szemle*, 73(különszám 1), 127–138.
- Petrétei D. (2014). Álló- és mozgókép készítése. In Gárdonyi G. (Szerk.), *Módszertani útmutató 1. bűnügyi technikusok részére* (pp. 25–33). Nemzeti Közszerológiai Egyetem.
- Petrétei D. (2020). A nulladik mérőföldkő. In Gaál Gy., & Hautzinger Z. (Szerk.), *A hadtudománytól a rendészettudományig – társadalmi kihívások a nemzeti összetartozás évében* (pp. 227–234). Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport.
- Petrétei D. (2022). Nyomelmélet és nyomtan a 21. században. *Belügyi Szemle*, 70(5), 961–981. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.5.5>
- Petrétei D. (2025). Occam borotvája, a vád tévkövetkeztetése, avagy a kivétel erősíti a szabályt. In Petrétei D (Szerk.), *Angyal 60* (pp. 96–100). Jurisconsultus.
- Priski Z. (2026). A metaadatok kriminalisztikai jelentősége. In Mészáros B. (Szerk.), *Verziók: Tanulmányok a 60 éves Dr. Anti Csaba László rendőr alezredes tiszteletére* (pp. 149–154). Magyar Bűnüldözők Szakmai Egyesülete.
- Rucska A. (2026). Háromdimenziós képrögzítési módszerek és VR-szemléltetés a kriminalisztika területén. *Biztonságtudományi Szemle*, 8(1), 1-9.
- Rucska A. (2019). A nyomokkal kapcsolatos tevékenységek új krimináltechnikai eszközök segítségével. *Ügyészek Lapja*, 26(6), 23–31.
- Sieberth, T., Dobay, A., Affolter, R., & Ebert, L. C. (2019). Applying virtual reality in forensics: A virtual scene walkthrough. *Forensic Science, Medicine and Pathology*, 15(1), 41–47. <https://doi.org/10.1007/s12024-018-0058-8>
- Sorbán K. (2016). A digitális bizonyíték a büntetőeljárásban. *Belügyi Szemle*, 64(11), 81–96.
- Szabó Cs. (2025). Interjú a Dr. Kertész Imre-díjjal kitüntetett Fenyvesi Csaba professzor úrral. *Belügyi Szemle*, 73(8), 1812–1820. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i8.pp1813-1820>
- Tóth M. M. (2024). A digitalizáció egyes kihívásai a büntetőeljárásban. *Belügyi Szemle*, 72(2), 185–210. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2024.2.1>
- Ujvári Zs., & Metzger M. (2024). A fotogrammetria kriminalisztikai alkalmazása – tudományosan megalapozott módszerek fényképezőgép segítségével történő 3D képrögzítéshez. *Rendőrségi Tanulmányok*, 7(különszám), 78–220. <https://doi.org/10.53304/RT.2024.ksz.02>
- Vári V. (2015). Hatékonyság a nyomozásban. In A. Schaub & I. Szabó (Szerk.), *III. Interdiszciplináris doktorandusz konferencia* (pp. 177–195). Pécsi Tudományegyetem Doktorandusz Önkormányzat.
- Villa, C., Lynnerup, N., & Jacobsen, C. (2023). A virtual, 3D multimodal approach to victim and crime scene reconstruction. *Diagnostics*, 13(17), Article 2764. <https://doi.org/10.3390/diagnostics13172764>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Horváth O. (2026). Kriminálisztikai tradíció és innováció. A vizualitás, a 3D rekonstrukció és a digitális technológiák szerepe a modern bizonyításban. *Belügyi Szemle*, 74(8), 2183–2199. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2026.v74.i8.pp2183-2199>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

A közlemény nyílt hozzáféréssel, a Creative Commons Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0 International License (CC BY-NC-ND 4.0) feltételei szerint jelenik meg. A közlemény változatlan formában, nem kereskedelmi célból, bármely médiumban és formátumban szabadon megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző(k), a közlés helye és a licenc hivatkozása megfelelően feltüntetésre kerül. Módosított vagy átdolgozott változat terjesztése, valamint kereskedelmi célú felhasználása nem megengedett.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Horváth Orsolya, aki a horvath.orsolya@pte.hu e-mail címen érhető el.

A forensic nurse szerepe a kriminalisztikában és a büntetőeljárásban

The Role of the Forensic Nurse in Criminalistics and Criminal Proceedings

Fábián Vanessza

Dr., doktorandusz
Pécsi Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola
vanessza2000@gmail.com

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja az igazságügyi szakápoló szerepének bemutatása a kriminalisztika és a büntetőeljárási összefüggésében, valamint annak vizsgálata, hogy a szerepkör milyen eljárásjogi keretek között és milyen feltételek mellett illeszthető a magyar büntetőeljárási rendszerbe.

Módszertan: A kutatás jogdogmatikai elemzésre és nemzetközi összehasonlításra épül.

Megállapítások: Az igazságügyi szakápoló a magyar jogrendszerben jelenleg sem kodifikált, sem intézményesített formában nem jelenik meg. A forensic nurse az egészségügyi ellátás során a bizonyítékként értékelhető, a bűncselekmény szempontjából releváns nyomok és anyagmaradványok felismerésében, rögzítésében és dokumentálásában tölt be sajátos szerepet. Intézményesítése erősítené a bizonyítás megbízhatóságát, az egészségügy és az igazságszolgáltatás közötti együttműködést, valamint hozzájárulna a sértetti jogok hatékonyabb érvényesüléséhez.

Érték: A tanulmány hozzájárul egy jogilag nem szabályozott, ugyanakkor szakmailag indokolt szerepkör tudományos megalapozásához és hazai bevezetéséhez.

Kulcsszavak: forensic nurse, kriminalisztika, büntetőeljárási, sértett

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás ideje: 2026. 03. 10. Átdolgozás: 2026. 04. 07. Elfogadás: 2026. 05. 21.

Abstract

Aim: The study aims to present the role of the forensic nurse within the context of criminalistics and criminal procedure and to examine the procedural framework and conditions under which this role could be incorporated into Hungary's criminal procedure system.

Methodology: The research is based on doctrinal legal analysis and international comparative analysis.

Findings: The role of the forensic nurse is currently neither codified nor institutionalised within the Hungarian legal system. In the course of providing healthcare, forensic nurses perform a distinct function in identifying, securing and documenting traces and physical evidence that may have evidentiary value and are relevant to the offence under investigation. The institutionalisation of this role would enhance the reliability of evidence, strengthen cooperation between the healthcare sector and the justice system, and contribute to the more effective exercise of victims' rights.

Value: The study contributes to establishing the scholarly foundations for, and facilitating the introduction in Hungary of, a professionally justified role that is not currently regulated by law.

Keywords: forensic nurse, criminalistics, criminal procedure, victim

Bevezetés

A kriminalisztika az elmúlt évtizedekben jelentős módszertani és strukturális átalakuláson ment keresztül. A fejlődés egyik meghatározó iránya az interdiszciplinaritás erősödése, amelynek következtében a bűnfelderítés és a bizonyítás rendszere napjainkban már nem értelmezhető kizárólag eljárásjogi keretek között, sokkal inkább olyan, több tudományterület együttműködésére épülő folyamatként, amelyben az orvostudomány, a természettudományok és a technológiai innovációk kiemelt jelentőséggel bírnak. E tendencia összhangban áll Fenyvesi azon megállapításával, miszerint a kriminalisztika fejlődésének egyik kulcsa a különböző tudományágak eredményeinek integrációja és a bizonyítás tudományos megalapozottságának erősítése (Fenyvesi, 2017).

Az egészségügyi ellátás az orvostudomány és a kriminalisztika sajátos metszéspontját jelenti. Számos bűncselekmény esetén a bizonyítás szempontjából releváns nyomok és anyagmaradványok a sértett testén és ruházatán, illetve az ellátás során jelennek meg. Megőrzésük különösen fontos, mivel az elsődleges ellátás során ezek könnyen sérülhetnek, elveszhetnek vagy szennyeződhetnek, ami akár a chain of custody (bizonyítéklánc) megszakadásához is vezethet (Nogel, 2020).

Ebben az összefüggésben jelenik meg a forensic nurse (igazságügyi szakápoló) intézménye, amely az egészségügyi és igazságügyi szempontok integrációjára épül. Jelenléte arra utal, hogy a bizonyítékok kezelése már az ellátás korai szakaszában meghatározó szerepet tölt be. Ugyanakkor a hazai gyakorlatban ez a tevékenység nem minden esetben kapcsolódik egységes szakmai keretekhez, ami a bizonyítás megbízhatóságát, és végső soron a büntetőeljárás eredményességét is befolyásolhatja. Mindez indokolttá teszi a forensic nurse szerepének és hazai alkalmazhatóságának áttekintését.

Az igazságügyi szakápolás fogalmi és nemzetközi háttere

Fogalmi meghatározás és kialakulás

Az igazságügyi szakápolás egy konkrét gyakorlati hiányosságra adott nemzetközi válaszként jött létre, és napjainkban intézményesült modellek és képzési rendszerek formájában működik. A szakirodalom – különösen az International Association of Forensic Nurses meghatározása – a forensic nurse alatt olyan, speciális képzettséggel rendelkező ápolót ért, aki a bűncselekmények sértetteinek ellátása során az igazságügyi szempontokat is figyelembe veszi ([URL1](#)).

Kialakulása az 1980-as évekre vezethető vissza az Egyesült Államokban. Az erőszakos bűncselekmények – különösen a szexuális erőszak – sértetteinek ellátásában az egészségügyi gyakorlat nem minden esetben felelt meg a bizonyítás követelményeinek. Az orvosi vizsgálatok gyakran nem biztosították a nyomok és anyagmaradványok megfelelő rögzítését, ami a későbbi büntetőeljárásban korlátozta azok felhasználhatóságát. E hiányosságok nyomán jelentek meg a speciálisan képzett ápolók, akik tevékenységük során már az eljárásjogi normáknak megfelelően jártak el, megalapozva ezzel az igazságügyi szakápolás önálló szakterületté válását (Hammer et al., 2011).

Nemzetközi modellek

A nemzetközi modellek összehasonlítása alapján megállapítható, hogy bár az egyes országok szervezeti és eljárásjogi megoldásai eltérőek, a szakmai megközelítés tekintetében egyértelmű hasonlóság figyelhető meg. Valamennyi rendszer középpontjában a sértett ellátásával egyidejű nyomrögzítés áll, míg a különbségek elsősorban az intézményi keretekben és a büntetőeljáráshoz való kapcsolódás formájában jelennek meg.

Az Egyesült Államokban a Sexual Assault Nurse Examiner (SANE) program tekinthető a forensic nursing legfejlettebb és legszélesebb körben alkalmazott

modelljének. Ebben a rendszerben speciálisan képzett szakápolók a szexuális erőszak sértettjeinek ellátását végzik egységes szakmai protokollok alapján. A bizonyítékok rögzítése úgynevezett sexual assault kit (szexuális erőszak esetén alkalmazott mintavételi csomag) alkalmazásával történik, amely biztosítja a bizonyítékok büntetőeljárásbeli felhasználhatóságát. A működés alapját részletes, standardizált protokollok képezik, amelyek egységesítik a mintavétel és a dokumentáció folyamatát, csökkentve ezzel a kriminalisztikai hibák kockázatát. A modell további jellemzője, hogy a szakápolók a büntetőeljárás későbbi szakaszaiban is megjelennek, jellemzően tanúként (Hammer et al., 2011).

Az Egyesült Királyságban, Kanadában és Ausztráliában az igazságügyi szakápolás eltérő intézményi keretek között működik, ugyanakkor közös vonás, hogy az egészségügyi ellátás, a nyomrögzítés és egyes esetekben a pszichológiai támogatás integrált módon kapcsolódik össze. E rendszerek lehetővé teszik a bizonyítékok szakszerű rögzítését, valamint elősegítik az egészségügyi és igazságügyi szereplők összehangolt tevékenységét (Lynch & Duval, 2011).

Képzési és szakmai követelmények

Az igazságügyi szakápolói tevékenység regisztrált vagy haladó szintű ápolói képzéshez kötött, amelyre speciális, posztgraduális képzés épül. A képzés magában foglalja az igazságügyi orvostan alapjait, a büntetőeljárás alapvető szabályait, valamint a bizonyítékként értékelhető nyomok felismerésének, rögzítésének és dokumentálásának módszereit. Kiemelt szerepet kap a bizonyítékok kezelése és megőrzése, figyelemmel a chain of custody követelményeire (Shebi Mol, 2024).

A szakmai felkészítés részét képezi a sérülések dokumentálása, valamint az áldozatközpontú, traumaérzékeny ellátás is, amely különös jelentőséggel bír, mivel a forensic nurse gyakran súlyos traumát átélt sértettekkel kerül kapcsolatba. Ezért a megfelelő kommunikáció és a másodlagos viktimizáció elkerülése alapvető követelménynek tekinthető (Szűcs, 2010).

A forensic nurse kriminalisztikai jelentősége

A nyomok szerepe a kriminalisztikai bizonyításban

A nyomok és anyagmaradványok a büntetőeljárás meghatározó bizonyítási eszközei. Fenyvesi 7–5–1-es piramismodellje alapján ezek a kriminalisztikai alapkérdések – „mi, hol, mikor, hogyan, ki, kivel, miért” – megválaszolását lehetővé tevő közvetítők körébe tartoznak, amelyek elsődleges funkciója az azonosítás és a történeti tényállás rekonstruálása (Fenyvesi, 2013a).

A kriminalisztikai szakirodalom a nyomokat és anyagmaradványokat sajátos tulajdonságokkal rendelkező jelenségekként írja le, amelyeket gyakran „néma tanúkként” is jellemez. E megközelítés szerint ezek mindig, mindenhol jelen lévő, a legváratlanabb helyeken is felbukkanó, nagy ellenálló képességgel bíró „partizánok”, amelyek a bűncselekményre vonatkozó információkat hordoznak (Fenyvesi et al., 2022). Jelentőségük hiányukban is megmutatkozik, mivel a „negatív nyomokból” levonható következtetések szintén relevánsak lehetnek a bizonyítás szempontjából (Fenyvesi, 2013b).

Az igazságügyi szakápoló feladatai a bizonyítás előkészítésében

A bűncselekmények sértettjei – különösen erőszakos cselekmények esetén – gyakran elsőként egészségügyi intézményekbe kerülnek, így a bizonyítás szempontjából releváns nyomok és anyagmaradványok kezelése már az ellátás során megkezdődik. Ez eltér a klasszikus helyszíni szemle keretében végzett nyomrögzítéstől, mivel a szükséges intézkedések az egészségügyi beavatkozásokkal egyidejűleg valósulnak meg (Fenyvesi, 2009).

Ha nincs jelen az ellátás során egy olyan egészségügyi szakember, aki megfelelő kriminalisztikai és büntetőeljárásjogi ismeretekkel rendelkezik, akkor a bizonyítékok – különösen ruhacsere, tisztítás vagy orvosi beavatkozás következtében – könnyen sérülhetnek vagy szennyeződhetnek, ami nem csupán azok bizonyító erejét csökkenti, hanem bizonyos esetekben akár az eljárásból való kizáráshoz is vezethet (Fenyvesi et al., 2005).

E körülmények között az igazságügyi szakápoló szerepe kiemelt jelentőségű, mivel hozzájárul a bűncselekmény szempontjából releváns bizonyítékok szakszerű kezeléséhez. A tevékenység központi eleme a dokumentáció: a sérülések pontos leírása, elhelyezkedésük rögzítése és a fotódokumentáció elkészítése. Ez lehetővé teszi, hogy az észlelt elváltozások állapota a lehető legkorábbi időpontban rögzíthető legyen, ami különösen fontos, ha a sérülések idővel változnak vagy gyógyulnak. Ezáltal biztosítható a bizonyítékok megbízhatósága és a későbbi eljárásban történő értékelhetősége (Kármán, 2019).

A forensic nurse helye a büntetőeljárás rendszerében

A forensic nurse tevékenysége nem terjed ki szakértői értékelésre, és nem érinti az igazságügyi orvosszakértő hatáskörét. A bizonyítékok értékelése továbbra is az igazságügyi szakértő feladata, így az igazságügyi szakápoló közreműködése a bizonyítási folyamatban kiegészítő jellegű.

A hatályos büntetőeljárási szabályozás alapján e tevékenység egyik klasszikus eljárásjogi kategóriába sem illeszthető be maradéktalanul. A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.) 188. §-a értelmében szakértőt kell alkalmazni, ha a bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez különleges szakértelem szükséges. A forensic nurse feladata azonban nem a bizonyítandó tények megítélésére irányul, hanem azok észlelésére, így a szakértői jogállás teljes körű alkalmazása nem indokolt (Nogel, 2020). A segítő jogállás alkalmazhatósága szintén csak korlátozottan értelmezhető, mivel a Be. 59. §-a alapján a segítő az eljárásban részt vevő személyek jogainak érvényesítését szolgálja, míg a forensic nurse nem jogi képviselőt lát el, hanem egészségügyi és a bizonyítás előkészítéséhez kapcsolódó tevékenységet végez. Felmerülhet a szaktanácsadói közreműködés lehetősége is, azonban ez a jogintézmény sem fedi le teljesen a forensic nurse funkcióját. A Be. 270. §-a alapján a szaktanácsadó a hatóság szakmai munkáját segíti, ezzel szemben a forensic nurse szerepe közvetlenül a bizonyítékként értékelhető nyomok dokumentálására és megőrzésére irányul. Mindezek alapján megállapítható, hogy a forensic nurse eljárásjogi státusza a hazai szabályozásban jelenleg nem kodifikált és nem egyértelmű, amely indokoltta teheti egy sajátos, sui generis jogállás kialakítását. A jelenlegi dogmatikai keretek között a forensic nurse leginkább speciális szaktudással rendelkező tanúként értelmezhető, aki az általa észlelt és rögzített tényekről tesz vallomást (Tremmel, 2006). A nemzetközi gyakorlat ezt az értelmezést alátámasztja. Az amerikai rendszerben a forensic nurse nem klasszikus szakértőként jelenik meg, hanem jellemzően tanúként (fact witness), ugyanakkor meghatározott esetekben – a tevékenység jellegétől függően – szakértő tanúként (expert witness) is felléphet.

Lehetséges hazai modell

Az igazságügyi szakápolás mint önálló, intézményesült szakterület elsősorban az angolszász jogrendszerekben alakult ki, ugyanakkor egyes elemei a magyar gyakorlatban is megfigyelhetők. Magyarországon jelenleg nem létezik intézményesített igazságügyi szakápolói rendszer, azonban a bűncselekmények sértetteinek ellátása során olyan feladatok jelennek meg, amelyek tartalmuk szerint e szerepkörhöz kapcsolódnak. A sértettek ellátása az egészségügyi ellátórendszer keretei között történik, elsődlegesen gyógyítási céllal, miközben a bizonyítékok rögzítése nem egységes szakmai protokollok alapján valósul meg.

A modell hazai bevezetése a meglévő egészségügyi ellátórendszer keretei között megvalósítható. Alkalmazása elsősorban kórházakban, különösen sürgősségi osztályokon vagy kijelölt ellátóhelyeken indokolt, ahol az ilyen esetek ellátása

gyakori. A szakápoló eljárásba történő bevonása az ellátó orvos szakmai mérlegelésén alapulna, különösen akkor, amikor a sérülések jellege vagy az eset körülményei alapján felmerül a bűncselekmény gyanúja. Emellett bizonyos esetekben a rendőrség is kezdeményezhetné a jelenlétüket, különösen akkor, ha a sértett már hatósági eljárás keretében kerül egészségügyi ellátásba. A tevékenység standardizált eljárások alapján történne, amelyek egységesítik a sérülések dokumentálását, a mintavételt és a bizonyítékként értékelhető adatok rögzítését. A működés feltétele a speciális képzés biztosítása, továbbá az egészségügyi és igazságügyi szervek közötti koordináció szabályozása. A modell nem új intézményi struktúra kialakítását célozza, hanem a meglévő intézmények közötti együttműködésre épül.

De lege ferenda megfontolások

A fentiek alapján indokolt olyan jogalkotási és szakmai javaslatok megfogalmazása, amelyek hozzájárulhatnak az igazságügyi szakápoló hazai bevezetéséhez. Elsősorban szükséges egy világos és koherens jogszabályi definíció megalkotása. A hatályos büntetőeljárás szabályozásban, valamint a kapcsolódó egészségügyi és igazságügyi normákban célszerű nevesíteni az igazságügyi szakápolót, és meghatározni azokat az esetköröket és eljárási kereteket, amelyek között közreműködhet. Ezzel összefüggésben elengedhetetlen a kompetenciák és feladatkörök pontos kijelölése. A szabályozásnak egyértelművé kell tennie, hogy az igazságügyi szakápoló tevékenysége a sérülések, valamint az ellátás során észlelhető nyomok és anyagmaradványok rögzítésére korlátozódik, és nem terjed ki a szakértői értékelésre. A feladatkörök egyértelmű meghatározása elősegítheti az eljárásban részt vevő hatóságok – különösen a nyomozó hatóság, az ügyészség és a bíróság – közötti hatékonyabb együttműködést. A bevezetés további feltétele egy olyan képzési rendszer kialakítása, amely az egészségügyi alapképzettségre építve biztosítja a szükséges kriminalisztikai és jogi ismeretek elsajátítását. A nemzetközi tapasztalatok alapján indokolt egy egységes, posztgraduális képzés létrehozása, amely a tevékenység egységes szakmai színvonalát biztosítja. Szükséges továbbá az igazságügyi szakápoló eljárásjogi jogállásának egyértelmű meghatározása, különös tekintettel arra, hogy a szerepkör miként illeszkedik a büntetőeljárás rendszerébe, és milyen formában jelenik meg az eljárásban. Indokolt lehet kísérleti programok indítása is, különösen a sértettellátás szempontjából kiemelt területeken. Az ilyen pilot megoldások lehetőséget teremthetnek a modell gyakorlati alkalmazásának vizsgálatára, és megalapozhatják a későbbi jogalkotási döntéseket. Fontos hangsúlyozni, hogy

a modell önmagában nem sérti a fegyveregyenlőség elvét. Az igazságügyi szakápoló nem valamely eljárási oldal segítőjeként, hanem az egészségügyi ellátórendszer objektív szakmai szereplőjeként vesz részt a folyamatban.

Összegzés

Az igazságügyi szakápolás a kriminalisztika interdiszciplináris fejlődésének eredményeként megjelenő sajátos szakterület. A tanulmány rámutat arra, hogy a bizonyítás megbízhatósága szempontjából meghatározó jelentőségű a nyomok korai felismerése és kezelése, amely szakaszban a nyomvesztés és a kontamináció kockázata különösen magas. Ebben a fázisban az igazságügyi szakápoló speciális szaktudásával hozzájárul a bizonyítékként értékelhető nyomok és anyagmaradványok szakszerű rögzítéséhez, dokumentálásához és megőrzéséhez, valamint a bizonyítéklánc folytonosságának fenntartásához. Tevékenysége nem terjed ki szakértői értékelésre vagy szakvéleményadásra; közreműködése a bizonyítási eszközök későbbi felhasználhatóságának elősegítésére irányul. A nemzetközi tapasztalatok alapján az egészségügyi és kriminalisztikai szempontok integrációja hatékonyan működik, ugyanakkor a hazai jogrendszer az igazságügyi szakápoló szerepkörét jelenleg nem intézményesítette, és annak eljárásjogi kereteit sem kodifikálta. Az igazságügyi szakápolás bevezetése erősítheti a bizonyítás korai szakaszát, csökkentheti a kriminalisztikai hibák kockázatát, és hozzájárulhat a büntetőeljárás hatékonyabb működéséhez, valamint a sértetti jogok érvényesüléséhez, ezért eljárásjogi kereteinek kialakítása indokolt.

Felhasznált irodalom

- Bartkó R., Elek B., Fantoly Zs., & Herke Cs. (2024). *A büntető eljárásjog tankönyve*. HVG-ORAC.
- Fenyvesi Cs. (2009). *A helyszíni szemle kriminalisztikai sajátosságai*. PTE ÁJK.
- Fenyvesi Cs. (2013a). A kriminalisztika alapkérdései. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 14, 341–349.
- Fenyvesi Cs. (2013b). A kriminalisztika alapelvei. *JURA*, 23(2), 37–50.
- Fenyvesi Cs. (2017). *A kriminalisztika tendenciái*. Dialóg Campus.
- Fenyvesi Cs., Herke Cs., & Tremmel F. (2005). *Kriminalisztika tankönyv és atlasz*. Dialóg Campus.
- Fenyvesi Cs., Herke Cs., & Tremmel F. (2022). *Kriminalisztika*. Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Hammer, R. M., Moynihan, B. J., & Pagliaro, E. M. (2011). *Forensic nursing: A handbook for practice* (2nd ed.). Jones & Bartlett Learning.
- Kármán G. (2019). *A kriminalisztikai szakértői bizonyítás*. Magyar Kriminológiai Intézet.
- Lynch, V. A., & Duval, J. B. (2011). *Forensic nursing science* (2nd ed.). Elsevier Mosby.

- Nogel M. (2020). *A szakértői bizonyítás aktuális kérdései*. HVG-ORAC.
- Shebi Mol, W. (2024). Forensic nursing – An overview. *International Journal of Science and Research*, 13(12), 1054–1055. <https://doi.org/10.21275/SR241215161149>
- Szűcs E. (2010). A sértettgondozó és a sértettgondozás fogalma, kialakulása, szerepe a kriminalisztikában. *Rendészeti Szemle*, 58(4), 124–145.
- Tremmel F. (2006). *Bizonyítékok a büntetőeljárásban*. Dialóg Campus.

A cikkben szereplő online hivatkozások

URL1: *International Association of Forensic Nurses*. (2020). *What is forensic nursing?* <https://www.forensicnurses.org/page/whatisfn>

Alkalmazott jogszabályok

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Fábián V. (2026). A forensic nurse szerepe a kriminalisztikában és a büntetőeljárásban. *Belügyi Szemle*, 74(8), 2201–2209. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2026.v74.i8.pp2201-2209>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

A közlemény nyílt hozzáféréssel, a Creative Commons Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0 International License (CC BY-NC-ND 4.0) feltételei szerint jelenik meg. A közlemény változatlan formában, nem kereskedelmi célból, bármely médiumban és formátumban szabadon megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző(k), a közlés helye és a licenc hivatkozása megfelelően feltüntetésre kerül. Módosított vagy átdolgozott változat terjesztése, valamint kereskedelmi célú felhasználása nem megengedett.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Fábián Vanessza, aki a vanessza2000@gmail.com e-mail címen érhető el.

A szemtanú DNS a bűnüldözés szolgálatában A felderítés és bizonyítás új dimenziói és korlátai

Eyewitness DNA in the service of law enforcement New dimensions and limitations of detection and evidence

Ertmann Péter

megbízott osztályvezető, rendőr százados
Békés Megyei Rendőr-főkapitányság,
Orosházi Rendőrkapitányság,
Bűnügyi Osztály
ertmannp@bekes.police.hu

Absztrakt

Cél: A DNS-fenotipizálás (Forensic DNA Phenotyping - FDP) területének és kriminalisztikára gyakorolt reform hatásának vizsgálata. A DNS-alapú azonosításként ismert STR-profilalkotást - mely jellemzően az adatbázis-alapú azonosításra támaszkodik - szembe állítsa a fenotipizálás által kínált új lehetőségekkel, mely a bűnüldözők számára lehetőséget biztosít, hogy a megfelelő körülmények közt, közvetlenül a bűncselekmény helyszínén rögzített biológiai mintákból az ismeretlen elkövető külsőleg látható jellemzőire vonatkozó adatokhoz jussanak.

Módszertan: A módszer tudományos alapjainak bemutatása, esettanulmány ismertetésén keresztül. Gyakorlatias szemléltetése, miként képesek a genetikai fantomképek újra lángra lobbantani a kihűlt, megoldatlan, úgynevezett „dögöltött aktákat”. Kérdőíves felmérés eredményének ismertetésével szemléltetni a módszer társadalmi és szakmai megítélését, elfogadottságát.

Megállapítások: A módszer hatékonysága a jövőben a mesterséges intelligencia és a genetikai adatbázisok fejlődésével tovább fog nőni, de elengedhetetlen a szigorú jogi szabályozás fenntartása a visszaélések elkerülése érdekében.

Érték: A jelenleg hatályos magyar szabályozási környezet értékelésén túl, javaslatokat fogalmaz meg e „biológiai szemtanú” hazai igazságügyi gyakorlatba történő integrálásához.

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás ideje: 2026. 03. 10. Átdolgozás: 2026. 04. 07. Elfogadás: 2026. 05. 21.

Kulcsszavak: DNS-fenotipizálás, genetikai adatvédelem, FDP, magyar jog.

Abstract

Aim: To examine the field of Forensic DNA Phenotyping (FDP) and the impact of the reform on forensic science. To contrast STR profiling, also known as DNA-based identification - which typically relies on database-based identification - with the new possibilities offered by phenotyping, which allows law enforcement officers to obtain data on the external characteristics of an unknown perpetrator from biological samples recorded directly at the scene of a crime, under appropriate circumstances.

Methodology: To present the scientific basis of the method, through the presentation of a case study. To demonstrate in practice how genetic phantom images can rekindle cold, unsolved, so-called „dead files”. To illustrate the social and professional perception and acceptance of the method by presenting the results of a questionnaire survey.

Findings: The effectiveness of the method will continue to increase in the future with the development of artificial intelligence and genetic databases, but it is essential to maintain strict legal regulation in order to avoid abuse.

Value: In addition to evaluating the currently effective Hungarian regulatory environment, it formulates proposals for the integration of this “biological witness” into domestic judicial practice.

Keywords: DNA phenotyping, genetic data protection, criminal investigation, Hungarian law.

A „biológiai szemtanú” kora

A bűncselekmény helyszíne mindig az események néma tanúja, mely hozzáértők közreműködésével egyre beszédesebbé válik. Edmond Locard, a modern kriminalisztika egyik úttörője, a 20. század elején már megfogalmazta azt az alapvető tételt, miszerint minden érintkezés nyomot hagy (URL8), legyen az látható vagy láthatatlan. A bűnesetek helyszíneire belépve a nyomozók és a bűnügyi technikusok elsődlegesen a látható, fizikai valójukban létező, észlelhető és a leképződött nyomok feltérképezését és rögzítését hajtják végre, melyek már évszázadokon át a felderítés gerincét alkották, egyben pedig nélkülözhetetlenek a későbbi bizonyításhoz, a történetek rekonstruálásához.

De mi történik akkor, ha ezek a látható nyomok elfogynak, vagy nem vezetnek konkrét személyhez? Ilyenkor két lehetőség van az egyik eset egyáltalán nem

kedvező, hiszen megreked a nyomozás, úgymond megoldatlan marad a bűntény, a másik lehetőség, hogy olyan nyomok lépnek elő a homályból melyek eddig „láthatatlanok” voltak, és a bennük rejlő további információk segítségével új irányt vehet a nyomozás.

A tudomány fejlődésének köszönhetően ma már tudjuk, hogy e „hagyományos” nyomok mellett olyan láthatatlan és beszédes „szemtanúk” is találhatóak a helyszíneken, melyek segítségével további fontos információhoz juthatunk a későbbiekben a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személyekkel, vagy további olyan személyekkel, vagy csupán magával a történetekkel kapcsolatban, akik és amik segítségünkre lehetnek a későbbi felderítésben és bizonyításban.

A nyomozás tudományaként ismert kriminalisztika történetében a DNS-profilalkotás megjelenése hozzásegítette a bűnüldöző hatóságokat, hogy a láthatatlan nyomokból olyan egyértelműen egyedi azonosítót ismerhessünk meg, melyet, ha össze tudjuk hasonlítani egy adott személy DNS mintájával vagy egy meglévő adatbázis (például a CODIS vagy a magyar NSZKK nyilvántartása) adataival, eredményesen azonosíthatunk vagy kizárhatunk személyeket a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható személyek köréből. A nehézség ott veszi kezdetét, ha a helyszínen rögzített mintából felállított DNS-profil nem található meg az ellenőrzött adatbázisokban, és itt kell megállnunk, mert elérkeztünk a kriminalisztikai genetika egy új dimenziójához, a valódi „szemtanú DNS” jelenséghez a kriminalisztikai – forenzikus – fenotipizáláshoz (a továbbiakban: FDP). Ez a technológia túllép a pusztá azonoságvizsgálaton, nem konkretizálja a minta adót, hanem rá vonatkozó fenotípus adatokat szolgáltat. Az igazságügyi szakértőknek lehetőséget biztosít arra, hogy a biológiai nyomokból kiolvassák a mintaadó személy fenotípusa jellemzőit, úgymint szemszín, hajszín, bőrtónus, vagy akár az arc formájának egyes jellegzetességeit.

Ezt a forradalmi eljárás a láthatatlan nyomokat valódi, vizuális információvá alakítja, így a genetikai kód „biológiai fantomképpé” válik, mely új dimenziókat nyit a felderítésben. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy minden új technológia korlátokkal is jár. Ez az új módszer nem csupán technikai, hanem komoly etikai és jogi kérdéseket is felvet: hol húzódik a határ a hatékony bűnüldözés és a genetikai önrendelkezéshez való jog között? Ezen új dimenziók és korlátok mentén elemzem a szemtanú DNS helyét és jövőjét a modern bűnüldözés szolgálatában (Fenyvesi, Herke, Tremmel, 2022).

A DNS-profilalkotás és a DNS-fenotipizálás szerepe a büntetőeljárásokban

A büntetőeljárásokban jelenleg is alkalmazott DNS-vizsgálatok, melyeket gyakran DNS-ujjnyomtatnak is neveznek, az STR (short tandem repeat) szakaszokat vizsgálja. Ezek a szakaszok jellemzően a DNS nem kódoló régióiban találhatók, és jellemzően nem tartalmazzak az egyén külső megjelenésére, betegségeire utaló információkat. A DNS-profilalkotás funkciója tisztán az azonosítás, melyet lényegében összehasonlítással végez. Mint arra korábban utaltam, a helyszínen rögzített mintából nyert DNS-profil hasonlítják össze az érintett személy, vagy az adatbázisokban található DNS-profilokkal. Amennyiben az összehasonlított két profil egyezik, az azonosítás matematikai bizonyossággal megtörtént. Legnagyobb hátránya a módszernek az, ha sem az adatbázisokban, sem pedig az érintett személy profiljával nincs egyezés, ilyen esetekben a rögzített mintából nyert DNS-profil „néma” adat marad, mely nem segíti elő a nyomozás továbbhaladását.

A DNS-profilalkotással szemben a DNS-fenotipizálás lényege nem az azonosítás, mondhatni ez a módszer nem „ítélkezik”, hanem információt szolgáltat. A módszer az SNP-ket (single nucleotide polymorphism) az egyedi nukleotid-polimorfizmusokat vizsgálja, jellemzően a DNS kódoló régióiban, melyek a genetikai variációkért felelősek. Leginkább azokért a fizikai tulajdonságokért, amiket fenotípusnak hívunk.

Az eljárás során nem az egyezőségek keresése a cél, hanem az, hogy olyan információkat ismerjünk meg a genetikai kódból, amik a vizsgált egyén fenotípusára jellemző. Az információk beszerzését követően egy matematikai számítási modell segítségével (multinomiális logisztikus regresszió) lehetőség nyílik arra, hogy következtessünk a vizsgált egyén pigmentációs, biogeográfiai származás, valamint arctulajdonságaira. A számítási modell célja egy adott csoportba tartozás valószínűségének becslése egy referenciacsoporthoz képest független változók segítségével. Az eddigi kutatásokat figyelembe véve a legmegbízhatóbb eredményeket a pigmentáció terén érték el:

- Szemszín: >90%-os pontosság (különösen a kék és barna színek esetén).
- Hajszín: ~80%-os pontosság (vörös, szőke, barna, fekete kategóriákban).
- Bőrszín: az afrikai, európai és ázsiai típusok elkülönítése ma már rutinszerű (Matheson, 2016).

Az FDP megjelenésével az igazságügyi genetika egyfajta átmeneti állapotba került, ennek okán sok vita és szakmai ellentét alakult ki. Egyrészt az igazságügyi genetikus szakértők többsége szkeptikus az új módszerrel kapcsolatban.

Továbbra is a DNS-profilalkotás szerepét hangsúlyozza és részesíti előnyben a büntetőügyek megoldásában (Lynch, Cole, McNally, Jordan, 2008), és fenntartja az igazságügyi genetika konszolidált bizonyítási szerepét a büntető igazságszolgáltatás rendszerében. Másrészt viszont az FDP alanyi jogon követeli, hogy az igazságügyi genetikus szakértők foglalkozzanak vele, habár vitatható lábakon áll, de a figyelemre méltó eredményeivel számolni kell a későbbiek folyamán (Wienroth, 2018).

A hagyományos kriminalisztikai DNS-vizsgálat (DNS-profilalkotás) a genom nem kódoló régióira fókuszál. Ezek a szakaszok rendkívül variábilisak, így kiválóak az egyéni azonosításra, de semmit nem árulnak el az illető kinézetéről. Ezzel szemben a fenotipizálás a kezdeti időszakban a DNS kódoló régióit és az azokhoz kapcsolódó szabályozó szakaszokat vizsgálta. Ma már azonban olyan új ismereteink vannak, hogy egyes nem kódoló régiók is tartalmaznak fenotípus adatokat, az ilyesfajta DNS-szegmensek kölcsönhatásba lépnek a génekkel, ki-, illetve bekapcsolva azokat, így pedig hasonló jelentőséggel bírnak a génki-fejeződés szempontjából, mint a kódoló variánsok (Samuel, Prainsack, 2018). Önmagában ez a tény is aggályokat ébreszt a „hagyományos” DNS-vizsgálatokkal kapcsolatban is. Így mindenképp szükséges új normák és konszenzus kialakítása annak érdekében, hogy a technológia hitelességét és objektivitását megőrizzük.

Első lépésként fontos leszögeznünk, hogy a két módszer közt alapvető különbség a büntetőeljárásban hivatott szerepük. Míg a DNS-profilalkotás fő szerephez a bizonyítás szakaszában jut, hiszen itt hivatott igazolni azt a tényt, hogy az elkövető a helyszínen tartózkodott, addig az FDP a felderítés szakaszában érvényesül. Ennek oka, hogy az általa szolgáltatott információk nem alkalmasak egyedazonosításra, csupán arra, hogy a hatóságok kiszűrjék az elkövetéssel gyanúsítható személyek köréből azokat, akik a külső jegyek alapján nem egyeznek meg a felállított „DNS-fantomképpel”, vagy további olyan személyek kerüljenek a látóterükbe, akik érdemleges információval tudnak szolgálni az adott eseményről (Nogel, 2022).

A kriminalisztikai gondolkodás nyomvonalán haladva kijelenthetjük, hogy az FDP olyan krimináltechnikai eljárás, mely a tanúk szubjektivitását hivatott kiküszöbölni. Az emberi észlelés, memória torzulhat és torzul is, míg a DNS nem téved. A bűnüldözés színterén ezek a „néma, láthatatlan tanúk” ma már többet és pontosabban vallanak, mint a szemtanúk, s a technika folyamatos fejlődése hozzásegítette és segíti a hatóságokat ahhoz, hogy minél hatékonyabban, verzió gazdagabban végezdhessék feladatukat. Így a felesleges kutatómunkáról az erőforrások átcsoportosíthatók a releváns információk, személyek és adatok ellenőrzésére (Fenyvesi, 2014).

Matematikai alapokon közelítve kijelenthetjük, hogy míg a DNS-profilalkotás egy bináris kód (egyezik/nem egyezik), mely anonim módon védelmezi az egyén biológiai titkait, addig az FDP egy valószínűség számítás, mely áthatóbban tanulmányozza az egyén genomját, ezzel feltárva egyes fizikai mivoltát.

Kriminálisztikai alkalmazás a gyakorlatban, a „Cold Case” ügyek reneszánsza

Az Amerikai Egyesült Államokban nem új keletű az FDP alkalmazása az úgynevezett döglött aktákban. A módszer itt már több évtizedes múltra tekint vissza és több esetben már bizonyított. A terület úttörőjének a Parabon NanoLabsot tekintik, ahol megalkották a Snapshot-rendszert, mely a helyszíneken rögzített mintákból felállított DNS-profilból konkrét fantomképet alkot, ezzel hozzásegítve a bűnüldöző hatóságokat a megoldatlan ügyek felderítéséhez. Jellemzően a Snapshot-rendszert kombinálva alkalmazzák a genealógiával, így az ismeretlen elkövető fenotípus adatai mellett a családfáját is feltérképezik. Ez a fajta kooperáció majdnem, hogy túlpontosan behatárolja az elkövető személyét.

A Parabon NanoLabs honlapján több olyan esetről is olvashatunk, melyek megoldásához az általuk kínált módszer segítette hozzá a hatóságokat. Jellemzően azonosítatlan holttest, holttestrész, de számos több éves megoldatlan nyomozás lett felderítve közreműködésükkel. Különböző szövetségi, állami helyi és nemzetközi bűnüldöző szerv felkérésnek tettek már eleget. Természetesen honlapjukon azok az eredmények nyilvánosak, melyek nem sértik vagy veszélyeztetik a folyamatban lévő eljárások eredményességét ([URL7](#)).

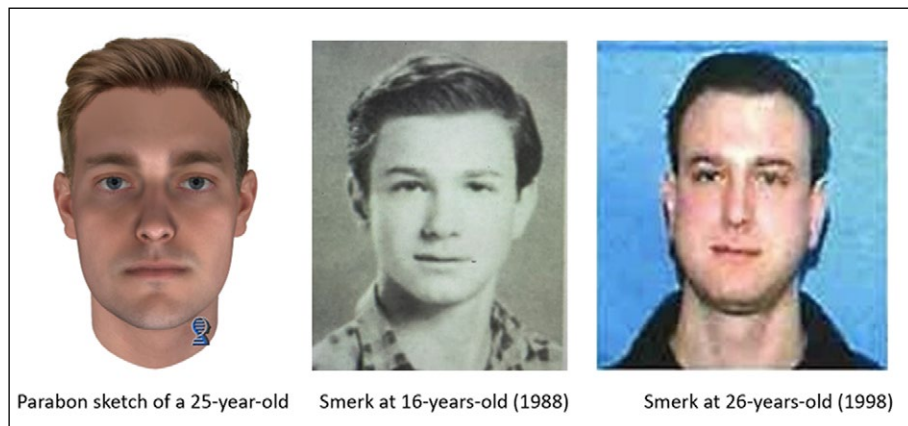
A Robin Lawrence gyilkosság ([URL5](#))

Az ügy ismertetése: 1994. november 20-án 12 óra 30 perc körüli időben, Springfield városában (Reseca Lane 8600), saját otthonában holtan találták Robin Lawrence-t. A helyszínen megállapították, hogy halálát késelés okozta. A nyomozók elsődlegesen proaktív módszerekkel hozzáfogtak az eset felderítéséhez, igyekeztek kihallgatni a tanúkat, gyanúsítottakat, valamint beszerezni az összes bizonyítékot. Sikeresen rögzítettek a helyszínen hátrahagyott biológiai mintákat, melyekből felállítottak egy DNS-profilt, azonban az nem mutatott egyezőséget az adatbázisokban szereplő profilok egyikével sem. Az idő teltével az ügy kezdett kihűlni, a proaktivitás háttérbe szorult és az ügy átkerült az úgynevezett Cold Case ügyek osztályára.

Az áttörés: Több éves aprólékos elemző-értékelő munka és az adatbázisokban végzett visszatérő elemzések eredményeként rokonsági egyezőséget találtak a helyszínen rögzített mintából felállított DNS-profillal. Ezt követően a nyomozók felkérték a Parabon NanoLabsot, hogy készítsék el a rendelkezésre álló DNS-profil alapján, az azt hátrahagyó személy fantomképét.

1. számú kép

Robin Lawrence megölésének helyszínén rögzített mintából felállított DNS-profil fenotípus vizsgálat eredménye

Forrás: [URL1](#).

Eredmény: A DNS-fantomkép alapján a nyomozók eljutottak Stephan Smerk-hez, aki az elkövetés idején, a környéken dolgozott. Ezek után New Yorkban kihallgatták Smerket, aki beismerő vallomást tett, így letartóztatták.

A Sherry Black gyilkosság ([URL4](#))

Az ügy ismertetése: 2010. november 30-án, a Salt Lake City déli részén található B&W Billiards & Books üzletében brutálisan megverték és halálra késelték Sherry Blacket. A helyszínen fogatosított elsődleges intézkedéseket, nyomkutatásokat és nyomrögzítéseket követően a helyszínen rögzített biológiai mintából sikeresen felállítottak egy DNS-profilt. Sajnos azonban a profil nem hozott egyezőséget az adatbázisokban szereplő DNS-profilok egyikével sem, így a felderítés és az ügy 2013-ban megtorpant.

Az áttörés: A hatóságok felkérése alapján 2017-ben a Parabon Snapshot nevű technológia a begyűjtött DNS alapján fantomképet készített a DNS-profilból.

2. számú kép

Sherry Black megölésének helyszínén rögzített mintából felállított DNS-profil fenotípus vizsgálat eredménye

Forrás: URL2.

Eredmény: A DNS-fantomkép alapján a rendőrség DNS-mintavételt fogatosított, egy az ügyben korábban elkövetőként számításba vehető személytől, Adam Antonio Spencer Durborow-tól. Az így végrehajtott összehasonlító vizsgálatot követően Durborow beismerő vallomást tett és letartóztatták.

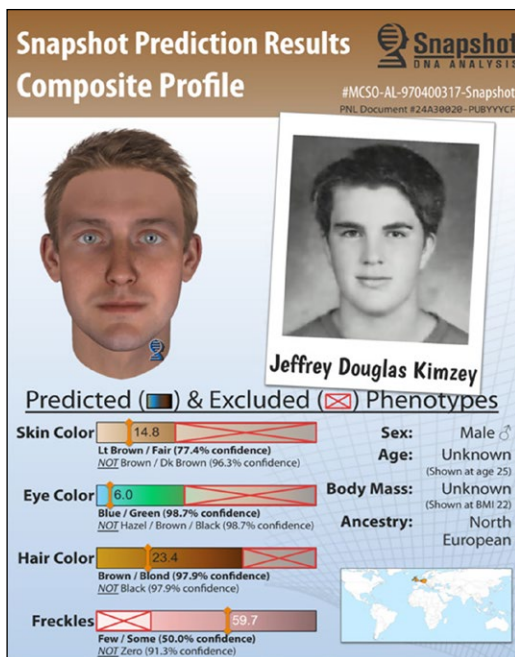
Megcsonkított holttest Alabamában (URL6)

Az ügy ismertetése: 1997. április 15-én, az Alabama állambeli Union Grove-ban, egy patak mentén ismeretlen személyazonosságú holttestet találtak. A test több részét megcsonkították, a fejét, lábait, kezzeit pedig eltávolították. A meg-rázó bűncselekmény elkövetőjének próbálkozásai meghozták számára a kívánt eredményt, mivel a hatóságok évekig eredménytelenül próbálkoztak az ismeretlen holttest személyazonosságának megállapításával.

Az áttörés: Az eljárás során 2019-ben felkérték a Parabon NanoLabsot, hogy a rendelkezésre álló DNS-profilból alkossa meg az ismeretlen személy fantomképét, valamint végezzen családfakutatást.

3. számú kép

Alabamai ismeretlen holttestből származó DNS-profil fenotípus vizsgálat eredménye

Forrás: URL3.

Eredmény: A végrehajtott fenotipizálást követően a hatóságoknak sikerült azonosítani az ismeretlen holttestet. A vizsgálatokat követően megállapítást nyert, hogy az elhunyt személy a húszéves Jeffrey Douglas Kimzey.

Ezen a pár szemléltető példán keresztül is kijelenthetjük, hogy a DNS-profilalkotás megbízhatósága és az FDP eddigi eredményei alapján a jelenkor büntetőeljárásaiban a két módszer nemhogy kizárja egymást, hanem szimbiózisban működnek, mivel a fenotipizálás egyfajta hidat képez az ismeretlen tettes, sértett és a későbbi konkrét azonosítás között. Többek közt ezért is szükséges a hazai biolegalitás megteremtése, melynek keretében vizsgálni kell, hogy a biológiai ismeretek és a technika fejlődése hogyan igazodik az igazságszolgáltatás követelményeihez.

Jogi és etikai aggályok: A genetikai magánszféra védelme

Magyarországon a bünyügyi nyilvántartásról és a DNS-profilokról szóló törvények (például a 2009. évi XLVII. törvény) elsősorban az azonosítás célú vizsgálatokat szabályozza. Az FDP mint prediktív módszer jelenleg egyfajta szűrke zónában mozog. Egyelőre a hazai norma engedményezőnek mondható, hiszen az arcképmás, az ujj- és tenyérnyomat, valamint a DNS-profil meghatározására alkalmas anyagmaradvány rögzítésének, illetve az ujj- és tenyérnyomat és a szájnyalakahártya-törlet levételének részletes technikai szabályairól; a DNS-profil meghatározásának szakmai-módszertani követelményeiről; továbbá a nyilvántartás technikai vezetésének részletes szabályairól szóló 12/2016. (V. 4.) BM rendelet (továbbiakban: BM rendelet) 6-7. melléklete tartalmazza azon DNS-markerek részletes felsorolását, melyek vizsgálata engedélyezett a DNS-profil megállapításakor, továbbá a BM rendelet 18. § (2) bekezdése biztosítja a felhatalmazást az FDP esetleges alkalmazására. Természetesen nem konkrét felhatalmazás ez, hanem a tiltás hiánya és egyfajta engedmény, mivel a megjelölt jogszabályhely kimondja, hogy amennyiben a szakértői kérdés nem válaszolható meg a 6-7. mellékletben felsorolt DNS-szegmens vizsgálatával, akkor további markerek vizsgálata is elvégezhető.

Ez a fajta felhatalmazás régebben elégséges volt, de véleményem szerint a tudományág mai állása szerint már nem elegendő. Az utóbbi években oly mértékben nőtt az FDP sikeres alkalmazásának száma, hogy alanyi jogon követeli magának a megbecsült, elismerő helyet a büntetőeljárások során, ehhez pedig elengedhetetlen egy konkrét jogszabályi háttér megteremtése. Megvizsgálva egyes európai uniós országok jogszabályi háttérét megállapítható, hogy nincs egységes EU-s irányelv, amely tiltaná vagy előírná az alkalmazás feltételeit. Az első meghatározó rendelet, melyről beszélni kell, az Európai Unió Általános Adatvédelmi Rendelete (GDPR), mely a genetikai adatokat a „különleges adatok” kategóriájába sorolja. Ez alapján tehát az FDP során olyan információkhoz jutunk (például örökletes betegségekre való hajlam, bár ez nem célja a kriminalisztikának), amelyek az egyén legbelsőbb magánszféráját érintik, kiemelten fontos szem előtt tartani a célhoz kötöttség elvét, mely alapján a hatóságok csak annyi információt nyerhetnek ki a DNS-ből, amennyi a büntetőeljáráshoz elengedhetetlenül szükségesek. Másik fontos kritérium az adatkezelés, például mi történik a generált „genetikai arcképpel”, ha az illetőről kiderül, hogy ártatlan? Ilyen esetekben az adatok tárolása indokolatlan és intézkedni kell a törlésre.

Jellemzően mindegyik tagállam saját maga dönt az alkalmazhatóság feltételeiről. Hollandia az egyik úttörő, ahol már 2003 óta törvényileg szabályozott a külső jegyek (szem-, haj- és bőrszín) és a származás vizsgálata. Németországban

2019-ben módosították a büntetőeljárás törvényt (StPO), amely már engedélyezi a pigmentáció és az életkor becslését (korábban csak a nemet volt szabad vizsgálni). Szlovákia szintén konkrét jogszabályi felhatalmazással rendelkezik az alkalmazáshoz.

További szabályzó normaként kell említeni az adatoknak a rendőrségi együttműködés céljából történő automatizált kereséséről és cseréjéről, valamint a 2008/615/IB és a 2008/616/IB tanácsi határozatot, továbbá az (EU) 2018/1726, az (EU) 2019/817 és az (EU) 2019/818 európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról szóló Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/982 rendeletet (a továbbiakban: Prüm II. rendelet). Többek közt egyik fontos alapelve a „human-in-the-loop”, mely kimondja, hogy a mesterséges intelligencia vagy algoritmus által hozott eredményeket (mint amilyen egy FDP-alapú fantomkép) minden esetben emberi szakértőnek kell felülvizsgálnia, mielőtt azt bizonyítékként kezelnék. Bár a Prüm II. rendelet elsősorban a meglévő DNS-profilok kezelésével, cseréjével kapcsolatban fogalmaz, mégis lehetőséget biztosít az új irányzatok alkalmazásának, nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy az FDP eredménye nem bizonyíték, hanem egy taktikai támpont, egy iránytű a hatóságok számára, így ezeket az eredményeket kizárólag szigorúan szabályozott keretek közt lehet és kell is felhasználni.

Etikai megközelítését vizsgálva a laikusok számára is hamar kirajzolódik a legvitatottabb része, ami nem más, mint a pigmentáció és a biogeográfiai eredet vizsgálat. Kifejezetten aggályos, hogy a technika nem hazudik, nem ítélezik, az ember viszont igen. Sajnos hajlamosak vagyunk a diszkriminációra és az erős, érzelmalapú ítékezésre. Így fennáll a veszélye, hogy az FDP segítségével megismert információk birtokában az előítélet fogja meghatározni, hogy milyen irányba indulunk egy büntetőeljárás során. Erősítheti a társadalmi előítéleteket, származásalapú gyanúsításokhoz vezethet, valamint egyes közösségekkel szembeni kollektivizált bűnösség érzetét keltheti. Ezen túlmenően az eljárás alkalmazásakor nem feltétlenül csak olyan adatok köre tárul a hatóságok elé, melyek kifejezetten szükségesek - gondolok itt akár egy betegség-hajlamra, mentális állapotra. Ezen információk megismerése visszaélésekre is okot adhat. A probléma ott gyökerezik, hogy az igazságszolgáltatás területén dolgozók és a közvélemény is úgy vélekedik a DNS-vizsgálatok eredményéről, mint tévedhetetlen bizonyíték, de itt erről szó sincs, csupán valószínűségi adatokról, melyek téves becslése alapján fogantatott eljárás cselekmények súlyosan sérthetik a büntetőeljárás-jog alapelveit. Mivel azonban nem állnak, álltak rendelkezésre az FDP megítélésével kapcsolatban közvélemény kutatásból származó adatok, így egy korábban Kanadában végzett online kérdőíves felmérést alapul véve végeztem kutatást.

Kérdőív a DNS fenotipizálás társadalmi és jogi megítéléséről

A kanadai kérdőívet specifikusan rendőrtisztek számára tették elérhetővé. Jellemzően olyan tisztek töltötték ki, akik nagyobb horderejű, összetettebb nyomozásokban vettek részt, bízva abban, hogy így könnyebben értelmezhető lesz az FDP-vel kapcsolatos ismereteik és véleményük. Válaszaik azt mutatták, hogy a többség (63%) a kérdőív kitöltését megelőzően még nem ismerte az FDP módszerét, a válaszadók többsége (58%) azonban támogatta annak alkalmazását, különösen a személy elleni bűncselekmények esetében, azzal a feltétellel, hogyha megbízhatónak bizonyul. A kanadai kérdőív három részből állt, az első a válaszadóval kapcsolatos szociodemográfiai kérdéseket tartalmazott, a második diszkrét választásos (igen/nem, feleletválasztós) és kvalitatív (szöveges) kérdéseket az FDP-vel kapcsolatos ismereteikről, a harmadik pedig diszkrét választásos és kvalitatív kérdéseket az FDP-vel kapcsolatos véleményükről. Az eredmények azt mutatták, hogy a rendőrök többsége nem, vagy csak az alapjait ismeri a FDP-nek. Az eredmények azt is alátámasztják, hogy a rendőrök szívesen használnák ezt az eszközt, különösen a személy elleni bűncselekmények megoldására, de nem mindenáron, mivel a megbízhatóság fontos számukra (Gareau-Léonard, Mousseau, Crispino & Milot, 2025).

A kanadai kutatásban használt kérdőív mintájára készítettem egy hazai felmérést. A kérdőív itt is három szakaszból állt, az első szakaszban demográfiai, a második szakaszban szakmai, a harmadik szakaszban pedig általános társadalmi kérdéseket tartalmazott. A kérdőívet kitöltő személyek mindegyikének kötelező volt a demográfiai kérdések megválaszolása, majd a „Foglalkozás” kérdés megválaszolását követően két irányba osztodtak a válaszadók (a bűnüldözés, igazságszolgáltatás területén dolgozók és a nem ezen a területen dolgozók), bár többségük (kb. 60,00%) a bűnüldözés vagy az igazságszolgáltatás terén dolgozik. Ezt figyelembe véve, a kérdőív nem csak „laikus” véleményt, hanem szakmai attitűdöt tükröz. Ebben a kategóriában még figyelemre méltó az átlagéletkor, mely 20. életévtől az 50-es évek közepéig terjed, ezzel széles tapasztalati spektrumot lefedve.

Ezen adatok birtokában viszont érdekes ellentmondásba ütközünk, ugyanis a szakmai kitöltők magas számban nyilatkoztak úgy, hogy ismerik a DNS-vizsgálatokat, de a válaszadók 58,70%-a nem rendelkezett konkrét ismeretekkel az FDP módszeréről a kérdőív kitöltése előtt. A lényegi ismerethiány ellenére mégis magasra értékelték a megbízhatóságát (nagy részt 4-es és 5-ös osztályzatokat adtak az ezzel kapcsolatos kérdésre), és több olyan bűncselekménytípus is magas értékelést kapott, ahol érdemesnek tartják a módszer alkalmazását: az élet testi épség elleni 82,50%, a nemi élet szabadsága elleni 76,20% szavazatot

kapott. Itt meg kell még jegyezni, hogy az eltűnés, valamint az ismeretlen holttest-azonosítás során a módszer szükségszerűségét a válaszadók 73,00%-a tartotta indokoltnak. Szakmai körökben nem meglepő, hogy a válaszadók szerint a biogeográfiai származás, az életkor és a bőrszín becslés a leginkább tolerálható fenotípus adat a hazai gyakorlatban, de egyben ezt látják a legnagyobb kockázatnak is, mert így megnő a téves nyomra vezetés és a diszkrimináció lehetősége.

Kiemelkedő eredménnyel, 75,70%-os támogatottságot élvez a bűnözés elleni hatékony küzdelem az egyén genetikai adatainak védelmével szemben. Azért is figyelemre méltó ez az eredmény, mivel itt már minden válaszadói vélemény tükröződik, függetlenül a foglalkozási adataitól, sőt 89,70% elfogadhatónak találja azt a lehetőséget, hogy a helyszínen rögzített mintából felállított fenotípusról készült DNS-fantomképet megosszák a hatóságok. Árnyalja ugyan a képet, hogy sokan nyilatkoztak úgy, hogy ismeretlen terület számukra az FDP, de mégis felelősségteljesen mérlegelve a lehetőséget, a szükséges jogszabályi szigorításokat követően elfogadják annak eredményeit.

Összességében értékelve a kérdőív eredményeit kijelenthetjük, hogy a szakmai igény már megfogalmazódott és nyitott a módszer bevezetésére, mint ahogy a társadalmi elfogadottság és támogatottság is megfelelő mértékű. Egységes az álláspont az etikai és jogi aggályok terén, de mindezek ellenére kiemelten fontosnak tartják a sikeres felderítést.

Következtetések és jövőkép. A mesterséges intelligencia szerepe

Nincs egyszerű dolgunk, mikor az FDP-vel kapcsolatban következtetéseket kívánunk levonni és jövőképet akarunk formálni. Folyamatos az őrlődés magában az egyénben is, egyrészt kriminalistaként minden kétségen felül áll az a tény, hogy ennek a módszernek megkérdőjelezhetetlen helye és szerepe van a krimináltechnikai eszköztárban, másrésztől viszont aggályosnak tartom az etikai megkérdőjelezhetőségét. Kicsit elrugaszkodva az etika és a jog talajáról, fontos lehet kicsit filozofikusabb megközelítés szerint is vizsgálni a kérdést. A büntetőeljárások során egy tanúvallomás – a törvényben deklarált akadályok figyelembevételével – önkéntes eljárási cselekmény, míg genomunk tervrajza folyamatosan jelen van, és akarva-akaratlanul transzferáljuk. Míg egy mintaadásnál valamilyen fokban önkéntesen hozzájárul az érintett a DNS-profil vizsgálatához, tárolásához, kezeléséhez, addig egy, a helyszínen hátrahagyott mintából felállított profilnál nincs ilyen jellegű beleegyezés.

Joggal merül fel elsőként az a kérdés, hogy mennyiben tekintjük a DNS-t testünk részeként magántulajdonnak és mennyiben köztulajdon? Ilyen jellegű

diskurzus már volt Európában, mely precedensként szolgálhat. Franciaországban egy nemi erőszak ismeretlen elkövetőjének DNS-profiljával végzett fenotipizálást követően a bíróság kimondta, hogy mivel az elkövető szándékosan és természetes úton hagyta hátra biológiai maradványát a helyszínen, így a vizsgálat csak az elkövető morfológiai jellemzőinek feltárása miatt alkalmazandó. Ennek okán pedig nem sérti a hatályos normákat, melyek az emberi test tiszteletét védik, így engedélyezték az FDP használatát (Samuel & Prainsack, 2018).

Ezt alapul véve a jövőre nézve elsődleges feladat, hogy ezt a kérdést jogi keretek közt tisztázzák, és konkretizálják azon bűncselekmények körét, melyek megvalósulásakor automatikusan alkalmazható az FDP.

A felmérés eredménye alapján megállapítható, hogy mind a szakmai, mind a társadalmi támogatottsága biztosított, csupán olyan törvényi garanciákat szükséges még kialakítani, melyek igazolják a célhoz kötöttség és arányosság elvét. Véleményem szerint a hatályos büntetőeljárás-jogi törvény alapján ügyészi vagy bírói engedélyhez kötött eszközkénti alkalmazása megfelelő garanciát jelentene a fent említett alapelvek biztosítására, persze ettől még maga a módszertan kidolgozása továbbra is aktuális feladat marad.

Azonban ez nem ilyen egyszerűen megoldható kérdés. Fontos, hogy az FDP-vel kapcsolatos jogszabályi háttér aktuális, egyben előremutató legyen. Számolni kell ugyanis a jövőben a mesterséges intelligencia (a továbbiakban: MI) megjelenésével és térhódításával a büntetőeljárásokban. Az élet egyes területein ma már alkalmazzák a gépi tanulást (Machine Learning) és a neurális hálózatokat. Ezek egyrészt nagy segítséget nyújtanak a feladatvégrehajtások során, mivel az embernél jóval gyorsabban, nagyobb, komplexebb feladatok elvégzésére képesek. A genetika terén például nem csupán néhány SNP vagy STR elemzésére képesek, hanem komplexen az egyén teljes genomvizsgálatára, elemzésére, melyet követően – szükség esetén - automatikusan elkészíti a vizsgált egyén 3D-s arcmodelljét. Különösen nagy figyelmet igényel az összhang megteremtése a technikai és az emberi oldal közt. Semmilyen technológia vagy algoritmus nem helyettesíti a logikus emberi gondolkodást. Ennek tükrében több lépcsős ellenőrzési protokoll kialakítását tartom indokoltnak, melynek első lépéscső foka - a korábban beszerzett ügyészi vagy bírói engedélyt követően - az MI által elvégzett fenotípus vizsgálat, majd a generált FDP-eredmények szakértői ellenőrzése, szakvéleménybe foglalása. Az adott eljárásban csak ezt követően használható fel az eredmény.

Ez persze a jelenlegi eredményeknek megfelelő javaslat, mely a következő 10-15 évben változhat, hiszen az FDP jelenlegi fejlődési ütemét fókuszban tartva kijelenthetjük, reális esély mutatkozik arra, hogy a későbbiek folyamán

a helyszínen rögzített mintából felállított DNS-fantomképet arcfelismerő szoftver segítségével azonosítsuk. Ez persze ma még elég futurisztikus gondolatvetés, mégis úgy gondolom, a „biológiai” és „digitális” tanúk fúziója alapjaiban fogja átírni a büntetőeljárás-jogot.

Összegzés, konklúzió

A kriminalisztikában az FDP megjelenése nem csupán egy új módszer térhódítását jelenti, hanem egy szemléletváltás kezdetét. Ez a módszer utat nyit a jövőbe: szemben a hagyományos DNS-profilalkotás módszerével, ami a múltat válaszolja, hogy ki köthető a helyszínhez, addig az FDP a kit keresünk kérdésre szolgál válasszal. A publikált eredmények önmagukért beszélnek, a kezdeti megkérdőjelezhetőség, ma már egyes fenotípusok esetén eloszlottak és magas megbízhatósággal – tényként – kezelhetők. Más területek eredményei még ugyan váratnak magukra – többek közt az arc-morfológia, életkor, magasság –, mivel a vártnál jelentősebben befolyásolják őket a környezeti hatások, de ezen területeken is kecsegtetők az eddig elért eredmények.

A mai kor legfontosabb feladata a jogi szabályozás megteremtése és lépéstartása a technológiai fejlődéssel. Ez elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy a „biológiai szemtanú” ne a diszkrimináció eszköze legyen. A fenotipizálás eredményeinek interpretálása kritikus gondolkodást igényel, nehogy a digitálisan generált profilok félrevezessék az igazságszolgáltatást. Ehhez azonban, mint azt korábban kifejtettem, átlátható, szigorú szabályozásra van szükség. A kriminalisztikai etika szerint az FDP alkalmazásakor az arányosság elvének kell érvényesülnie, így csak akkor és olyan mértékben és azokban az esetekben szabad alkalmazni, ahol a megvalósult bűncselekmény súlya igazolja a magánszféra ilyesfajta korlátozását.

A kriminalisztika egyszerre tudomány, művészet és jogi kategória. Ebből a hármas egységből kiindulva a következő következtetéseket vonhatjuk le. A 21. századi kriminalisztika-tudomány egyik legígéretesebb területe az FDP, de nem szabad megfeledkeznünk a humanista kriminalisztika alapelveiről, ugyanis a technika csak az igazságot, jogot és az embert szolgálhatja (Fenyvesi, 2021).

Felhasznált irodalom

- Fenyvesi Cs. (2014). *A kriminalisztika tendenciái*. Dialóg Campus Kiadó.
- Fenyvesi Cs. (2021). A kriminalisztika rendkívülisége. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények* (pp. 305-312). Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport.
- Fenyvesi Cs., Herke Cs., & Tremmel F. (2022). *Kriminalisztika*. Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Gareau-Léonard, A., Mousseau, V., Crispino F., & Milot, E. (2025). Forensic DNA Phenotyping: Examining knowledge and operational view from police officers. *Forensic Science International: Synergy*, 10, 1-10. <https://doi.org/10.1016/j.fsisyn.2025.100586>
- Lynch, M., Cole, A. S., McNally, R., & Jordan, K. (2009. January 12). *Truth Machine: The Contentious History of DNA Fingerprinting* (pp. 50-62). University of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226498089.001.0001>
- Matheson, S. (2016). DNA Phenotyping: Snapshot of a Criminal. *Cell*, 166, 1061-1064. <https://doi.org/10.1016/j.cell.2016.08.016>
- Nogel M. (2022). A kriminalisztikai célú DNS-fenotipizálás jogi kihívásai Magyarországon. *Jog-Állam-Politika*, 14(3), 45-66.
- Samuel, G., & Prainsack, B. (2018). *The regulatory landscape of forensic DNA*. VISAGE - King's College London.
- Wienroth, M. (2018). Governing anticipatory technology practices. Forensic DNA phenotyping and the forensic genetics community in Europe. *New Genetics and Society*, 137-152. <https://doi.org/10.1080/14636778.2018.1469975>

A cikkben szereplő online hivatkozások

- URL1: *Detectives Solve Decades-Old Cold Case with DNA Breakthrough*. <https://fcpdnews.org/2023/09/11/detectives-solve-decades-old-cold-case-with-dna-breakthrough/>
- URL2: *Published Police Investigations*. <https://snapshot.parabon-nanolabs.com/posters>
- URL3: *Published Police Investigations*. <https://snapshot.parabon-nanolabs.com/posters>
- URL4: *Suspect identified, arrested in 2010 former cold case murder of Sherry Black*. <https://www.fox13now.com/news/local-news/suspect-identified-in-2010-former-cold-case-murder-of-sherry-black>
- URL5: *Fairfax County Police Department News*. <https://fcpdnews.org/2023/09/11/detectives-solve-decades-old-cold-case-with-dna-breakthrough/>
- URL6: *Mutilated body found in Alabama in 1997 identified through 'genetic genealogy' as California man*. <https://www.latimes.com/california/story/2023-05-26/mutilated-body-found-in-alabama-in-1997-identified-through-genetic-genealogy-as-california-man>
- URL7: *Parabon Nanolabs*. <https://snapshot.parabon-nanolabs.com/posters>
- URL8: *How Locard's Exchange Principle Works*. <https://science.howstuffworks.com/locards-exchange-principle.htm>

Alkalmazott jogszabályok

- 12/2016. (V. 4.) BM rendelet az arcképmás, az ujj- és tenyéryanomat, valamint a DNS-profil meghatározásra alkalmas anyagmaradvány rögzítésének, illetve az ujj- és tenyéryanomat és a szájnyalvákahártya-törlet levételének részletes technikai szabályairól; a DNS-profil meghatározásának szakmai-módszertani követelményeiről; továbbá a nyilvántartás technikai vezetésének részletes szabályairól
- 2009 évi XLVII. törvény a bűnügyi nyilvántartási rendszerről, az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásáról, valamint a bűnügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásáról
2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról
- 2024/982 rendeletet a rendőrségi együttműködés céljából történő automatizált kereséséről és csejéről, valamint a 2008/615/IB és a 2008/616/IB tanácsi határozat, továbbá az (EU) 2018/1726, az (EU) 2019/817 és az (EU) 2019/818 európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról

Melléklet

1 számú melléklet: Kérdőív a DNS fenotipizálás társadalmi és jogi megítéléséről (FDP). <https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLScfEWys5eyqYNG5jXLbxkpCyVM4SiDXUe4M9Li-Le2B1406eKA/viewform?usp=header>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Ertmann P. (2026). A szemtanú DNS a bűnüldözés szolgálatában. A felderítés és bizonyítás új dimenziói és korlátai. *Belügyi Szemle*, 74(8), 2211–2228. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2026.v74.i8.pp2211-2228>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet. A tanulmány elkészítése során mesterséges intelligencia (AI) eszközeit a formai követelmények és helyesírás ellenőrzés céljából alkalmazta a szerző.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

A közlemény nyílt hozzáféréssel, a Creative Commons Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0 International License (CC BY-NC-ND 4.0) feltételei szerint jelenik meg. A közlemény változatlan formában, nem kereskedelmi célból, bármely médiumban és formátumban szabadon megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző(k), a közlés helye és a licenc hivatkozása megfelelően feltüntetésre kerül. Módosított vagy átdolgozott változat terjesztése, valamint kereskedelmi célú felhasználása nem megengedett.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Ertmann Péter, aki az ertmannp@bekes.police.hu e-mail címen érhető el.

Gondolatok a magánszemély által készített hangfelvételek felhasználhatóságáról a büntetőeljárásokban

Reflections on the Admissibility of Audio Recordings Made by Private Individuals in Criminal Proceedings

Pokker Zoltán Péter

Dr., ügyvéd, doktorandusz
Pécsi Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar
pokkerzoltan@gmail.com

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja, hogy bemutassa a magánszemélyek által készített hangfelvételek felhasználásával kapcsolatos jogi problémákat a büntetőjog területén.

Módszertan: A munka a hatályos jogszabályi környezet elemzésére alapul, amelyet kiegészít a bírósági gyakorlat és az ahhoz fűződő szakirodalom áttekintése is.

Megállapítások: A cikkben arra a megállapításra jut a szerző, hogy a jelenlegi jogszabályi háttér nem alkalmas arra, hogy megnyugtatóan rendezze a hangfelvételek felhasználhatóságának kérdését, ugyanis a bírósági gyakorlat és a tételes joganyag egymással ellentmondó képet mutat.

Érték: A tanulmány rávilágít a témát érintően a bírósági gyakorlat és a hatályos jogszabályok közötti ellentmondásokra, ezzel egyfajta felhívást is intéz a jogalkotó irányába a megnyugtató jogszabályi környezet kialakítását célozva.

Kulcsszavak: hangfelvétel, lehallgatás, titkos információgyűjtés, büntetőeljárás

Abstract

Aim: The aim of the study is to examine the legal issues arising from the use of audio recordings made by private individuals in the field of criminal procedure.

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás ideje: 2026. 03. 10. Átdolgozás: 2026. 04. 07. Elfogadás: 2026. 05. 21.

Methodology: The study is based on an analysis of the current statutory framework, supplemented by a review of relevant case law and the related legal literature.

Findings: The study concludes that the current legal framework is not capable of regulating the admissibility and use of audio recordings in a satisfactory manner. This is because judicial practice and the applicable black-letter law present a contradictory picture.

Value: The study highlights the tensions between judicial practice and the current statutory provisions concerning the use of privately made audio recordings. In doing so, it may also be understood as a call addressed to the legislature to establish a clearer, more coherent and legally secure regulatory framework.

Keywords: audio recording; interception; covert information gathering; criminal procedure

Bevezető gondolatok

A rendvédelmi szervek egyik fő tevékenysége a bűncselekmények felderítése.¹ Az eredményes és hatékony munkavégzéshez a jogalkotó biztosította a megfelelő jogszabályi hátteret, melynek kiemelten fontos szerepe van a tevékenység során, hiszen az garanciális jelentőséggel bír mind az állampolgárok, mind a hatóságok részére.

Ebben a körben mindenképp említést érdemelnek a leplezett eszközök alkalmazásával történő felderítések. A leplezett eszközök alkalmazása igen szigorú jogszabályi környezetet mutat, egyben igen szűk körben alkalmazhatóak.² Álláspontom szerint ennek az oka az, hogy a leplezett eszközök alkalmazása feltételezi az érintett alapjogának a hatóság részéről történő megsértését, melynek törvényes indoka egyrészt az, hogy az elérendő cél, vagyis a bizonyíték megszerzése másként nem megvalósítható, másrészt magasabb társadalmi érdek fűződik az eszköz, módszer alkalmazásához, mint az érintett alapjogának sérelme.

A leplezett eszközök egyike a büntetőeljárás törvényben nevesített lehallgatás. Ennek kapcsán merül fel az a jogosnak tűnő kérdés, hogy amennyiben a lehallgatást „*erre feljogosított szervek a rájuk vonatkozó jogszabályokban meghatározott bűnüldözési feladataik végrehajtása céljából kizárólag az e törvényben*

¹ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről (Rtv.) 1. §.

² Ez alatt a 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról (Be.) Hatodik részben foglalt szabályozást és a 2017. évi XCIII. törvény (TIGY) rendelkezéseit értem.

meghatározott szabályok alapján alkalmazhatnak”,³ úgy tartalmilag, az ezzel azonos magánszemély által az érintett tudta és beleegyezése nélkül készített hangfelvétel felhasználásának szabályozására miért nem tért ki a jogalkotó. Úgy gondolom, hogy a magánszemély által készített hangfelvételek felhasználhatóságáról rendelkezésre álló jog- és egyéb jogirodalmi források igen csekély mennyiségűek összehasonlítva a célját tekintve igen hasonló lehallgatáshoz képest. A hangfelvételek felhasználhatóságának kérdése körében köztudomású, hogy a technikai fejlődés során a hangfelvételek készítése egyre könnyebbé válik és talán emiatt az állampolgári hajlandóság is megnövekedik a felvételek készítése iránt, emiatt elengedhetetlen a témakör jogi szabályozásának vizsgálata.

A bizonyítás rendszere a hazai jogban

Jelen tanulmány témája az érintett tudta nélkül készített hangfelvétel felhasználhatósága a büntetőeljárásokban. Az említett módon készített hangfelvétel kizárólag bizonyítási eszközként jelenhet meg az eljárásban, emiatt elengedhetetlen a hatályos büntetőeljárás törvény bizonyításra vonatkozó részeinek rövid elemzése.

Az eljárási törvény igen részletesen szabályozza a bizonyítást, illetve annak folyamatát, azonban nem hivatkozik a bizonyítás fogalmára. A fogalom ismerete nélkül, úgy gondolom, hogy jelen kutatás egészében nem értelmezhető. A törvényi definíció hiányában is szerencsés helyzetben van a kutató a bizonyítás fogalmát tekintve, hiszen a magyar büntetőjog nagyjai már kifejtették álláspontjukat erről a fogalomról (Bérces, 2018).

Amennyiben a bizonyítás fogalmát keressük, úgy a tevékenységet leginkább az alábbi tartalmi elemek foglalják össze: a múltban megtörtént valamely magatartás, annak elbíráláskori modellezése, melynek célja, hogy eldönthetővé váljon, hogy az adott magatartás ütközik-e a hatályos anyagi törvénybe vagy sem. A bizonyítást mint gyűjtőfogalmat és eljárási cselekmények összességét mondhatjuk a büntetőeljárás egyik, ha nem a legfontosabb elemének. Ennek megfelelően már a hatályos Be. alapelvi szinten is szabályozza a bizonyítást.⁴ A bizonyítás kiemelkedő súlyát érintő állításomat igazolja, hogy a törvényben külön önálló részt kapott. A jogalkotó számos fejezetten keresztül határozta meg a bizonyítás kereteit és – jelen témát érintően kiemelendő – határait is.⁵

3 Be. 214. § (2) bekezdés.

4 Be. 7. §.

5 Be. Ötödik rész.

A leplezett eszközök alkalmazása – és így a bizonyítás – kapcsán az eljárási törvény fentebb hivatkozott fejezeteiben rögzített részletszabályok közül az alábbiakat lényeges kiemelni:

- A büntetőeljárási törvény megköveteli, hogy a leplezett eszközök alkalmazhatósága kérdésében döntést vagy döntéseket az eljáró szervek valósághű tényállásra alapozzák.
- A büntetőeljárási törvény határozottan megköveteli a törvényességet a bizonyítékok megszerzése és értékelése során is.
- A törvény engedi a szabad bizonyítást azzal, hogy szabadon használható fel a törvényben meghatározott minden bizonyítási eszköz, és szabadon alkalmazható minden bizonyítási cselekmény.
- A jogalkotó eltérő, korábbi fejezetben határozza meg, hogy mely szervek milyen jogosultságokkal és kötelezettségekkel járhatnak el az eljárásban.⁶

A hangfelvétel megszerzésének jogellenessége

Jelen tanulmány készítése körében a hangfelvételének módja abban a körben értelmezendő, hogy előtte azt a felvételt készítő személy nem közölte, hovatovább titkosan, a hang „tulajdonosának” tudta nélkül tette meg. Az eljárási törvény a szabad bizonyítási rendszer létét határozza meg⁷ azzal, hogy ennek korlátait is meghatározza akként, hogy a jogosulatlanul be- vagy megszerzett bizonyítékok felhasználhatóságának tilalmát kimondja.⁸ Úgy gondolom, hogy akinek a hangjáról a felvétel készül, egyértelműen jogainak lényeges sérelmét szenvedti a titkosan és ezzel egyben tiltott módon történő hang felvételével. A fentiekből így csak az a következtetés vonható le, hogy a magánszemélyek által – és legfőképp engedély nélkül – készített hangfelvétel nem lehet eszköze a bizonyításnak. Figyelemkeltő azonban, hogy ezt a szabályt részben a joggyakorlat felsőbb bírósági döntéssel áttörte, melynek kritikáját jelen munka későbbi fejezetében kívánom kifejteni.

6 Be. Hatodik rész.

7 Be. 167. § (1) bekezdés.

8 Be. 167. § (5) bekezdés.

Összehasonlítás a lehallgatás intézményével

Célszerűnek tartom lefektetni azt az alapgondolatot, hogy miként a jogosulatlanul készített hangfelvétel célja a bűncselekményt esetlegesen elkövető személy hangjának visszaidézhetősége, úgy a lehallgatás, mint a leplezett eszközök között elhelyezett módszer, ugyanezen a céllal bír. A két módszer között a jogi szabályozottság tekintetében azonban számos különbség lelhető fel, mely álláspontom szerint csak ahhoz a megállapításhoz vezethet, hogy a jogosulatlanul magánszemély által készített hangfelvétel felhasználhatósága kizárt, avagy haladéktalan jogalkotást kíván meg.

A jogi szabályozottság összehasonlítása érdekében először érdemes elemezni a leplezett eszközökre vonatkozó szabályozást, illetve az ehhez fűzött miniszeri indoklást. A hatályos eljárási törvény lehetőséget teremt a titkos, leplezett módon történő információszerzésre. Erre igen szűk körben, részletes és szigorú szabályozás mellett, csak az arra feljogosított hatóságok rendelkeznek kompetenciával azzal, hogy munkájuk folyamatos jogi kontroll alatt áll nemcsak más hatóság, hanem gyakran más hatalmi ág részéről is.^{9,10}

A törvény pontosan meghatározza a leplezett eszközök körét és azt, hogy mely szerv rendelkezik jogosítvánnyal az ilyen jellegű eljárások lefolytatására, emellett meghatározza, hogy mely esetekben és mely szerv által szorul engedélyezésre a leplezett eszközök alkalmazása, illetőleg részletesen leírja az egyes leplezett eszközök használatának szabályait.¹¹

1. számú táblázat

Összefoglaló táblázat a leplezett eszközökről

Engedélyhez nem kötött	Ügyészi engedélyhez kötött	Bírói engedélyhez kötött
Titkosan együttműködő személy	Fizetési műveletek megfigyelése	Információs rendszer titkos megfigyelése
Titkos információgyűjtés	Büntetőjogi felelősségre vonás elkerülésének kilátásba helyezése	Titkos kutatás
Csapda	Hozzájárulással alkalmazott figyelése	Hely titkos megfigyelése
Rejtett figyelés	Álvásárlás	Küldemény titkos megismerése
Személy helyettesítése	Fedett nyomozó alkalmazása	Lehallgatás
Megtévesztő információ közlése	Fedőokirat, fedőintézmény és fedőadat felhasználása	

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

9 A rendvédelmi szervek a végrehajtó hatalomhoz tartoznak, míg a leplezett eszközök alkalmazásának egyes eseteiben az arra feljogosító engedélyt, vagy annak meghosszabbítását a bíróságok adják meg, rendelik el.

10 Be. Hatodik rész.

11 Uo.

A jogalkotó akarata egyértelmű abban a tekintetben, hogy differenciál a leplezett eszközök között. Ennek alapja az, hogy a leplezett eszközök alkalmazásának alanya mekkora jogsérelmet szenved el a bizonyítási eljárásban a hatóság ez-irányú tevékenysége kapcsán. A felderítést, nyomozást végző hatóságok a törvényben meghatározott leplezett eszközöket az engedélyezés alapján három módon alkalmazhatják. A törvény szövegéből adódik és a fenti táblázatban is szemléltetem, hogy a lehallgatás olyan leplezett eszköz, melynek alkalmazhatósága a legszigorúbb engedélyezési szinthez, azaz bírói engedélyhez kötött. Ebből azt a következtetést lehet levonni, hogy bárminemű tevékenység, ahol bűncselekmény felderítése a terhelt hangjának felvételével történik, oly mértékű alapjogsérelemmel jár, amely szükségszerűségét csak a nyomozástól teljesen független és elkülönülő hatalmi ág tudja megítélni.

A törvény 214. §-ában önmagában már olyan támpontot ad a jogértelmezés kapcsán, amely kizárja a jogosulatlanul készített hangfelvétel felhasználhatóságát. A hivatkozott jogszabályhely (1) bekezdése szerint „*A leplezett eszközök alkalmazása olyan, a magánlakás sérthetlenségéhez, valamint a magántitok, a levéltitok és a személyes adatok védelméhez fűződő alapvető jogok korlátozásával járó, a büntetőeljárásban végzett különleges tevékenység, amelyet az erre feljogosított szervek az érintett tudta nélkül végeznek.*”¹²

Az idézett bekezdésből mindenképp ki kell emelni, hogy a leplezett tevékenység – ahogyan korábban hivatkoztam rá – alapjogok korlátozásával végzett tevékenység, amelyet kizárólag az erre feljogosított szervek végezhetnek. Az eljárási törvény, illetve a vonatkozó ágazati jogszabályok egyike sem említi a magánszemélyt mint feljogosított szervet. Ebből azt a következtetést lehet levonni, hogy magánszemély alapjogi korlátozással járó büñfelderítési tevékenységet nem végezhet. Erősíti az álláspontom a törvény miniszteri indoklásának azon része, mely az alábbiakat mondja ki „*A Javaslat garanciális okból kijelöli azon szervek körét, amelyek jogosultak a leplezett eszközök alkalmazására. Ezek azok a szervek, amelyek a rájuk vonatkozó jogszabályok alapján büñüldözési feladatokat látnak el. E szervek a leplezett eszközöket a büñüldözési feladataik végrehajtása céljából, a büñtetőeljárási törvényben meghatározott szabályok alapján alkalmazhatják.*”¹³

A fentebb említett jogszabályhely (2) bekezdése szerint: „*Leplezett eszközöket az erre feljogosított szervek a rájuk vonatkozó jogszabályokban meghatározott büñüldözési feladataik végrehajtása céljából kizárólag az e törvényben*

12 Be. 214. § (1) bekezdés.

13 T/13972. számú törvényjavaslat indoklással – a büñtetőeljárásról.

meghatározott szabályok alapján alkalmazhatnak.”¹⁴ Az idézetekből szintén ki kell emelni az „erre feljogosított szervek” és „bűnüldözési feladatok” fordulatokat, valamint az „e törvényben meghatározott jogszabályok alapján” történő eljárás kötelezettségét. A kiemelt fordulatokból szintén csak ugyanarra a fent megállapított következtetésre lehet jutni, azaz arra, hogy mivel a magánszemély jogszabályi szinten alapjog korlátozásra nem feljogosított és nem bűnüldözési feladatot ellátó entitás, így leplezett eszközzel folytatott tevékenysége nem megengedett. Mindezek mellett lényeges kiemelni, hogy ha el is fogadnánk azt a mindennemű jogi szabályozással ellentétes tény, hogy magánszemély nyomozhat – akár leplezett eszközökkel is – akkor sem elképzelhető, hogy bírói engedélyt kérne vagy kapna a hangfelvétel elkészítéséhez. A leplezett eszköz alkalmazhatósága során a Be. 214. § (5) bekezdése határozza meg, hogy mikor, milyen esetben alkalmazható leplezett eszköz. A hivatkozott bekezdés szerint nemcsak feltehető, hogy a leplezett eszközzel megszerezni kívánt információ vagy bizonyíték másként nem szerezhető meg és az a nyomozáshoz elengedhetetlenül szükséges, hanem ennek a feltevésnek megalapozottnak is kell lennie.¹⁵ A megalapozottsághoz azonban korábbról származó információ szükséges. Így tehát a hangfelvétel felhasználhatóságához arra lenne szükség, hogy a hangfelvétel készítője a hangfelvétel készítésekor birtokában legyen olyan információk összességnek, amely alapján megalapozottan feltételezheti, hogy a hangfelvétellel kapcsolatban megállapítható lesz a jövőben bűncselekmény elkövetése, és ez a bizonyíték másként, más módon nem lesz a jövőben sem megszerezhető. Ehhez olyan képességek – előrelátás – birtokában kellene lennie a magánszemélynek, amely feltételezi egyrészt az elmélyült büntetőjogi tudást, másrészt a kriminalisztikai gyakorlati tapasztalatot.

A jogszabály idézett és elemzett része kizárja annak a lehetőségét, sőt azzal kifejezetten ellentétes, hogy a hangfelvétel egyfajta jövőbeni biztosíték céljából készüljön, azaz abból a célból, hogy az majd egy későbbi büntetőeljárásban „ esetleg” felhasználható legyen.

Ezt az álláspontot erősítik meg a törvény miniszteri indoklásában foglaltak is, azaz „*A szabályozásnak a Javaslat által célzott, koncepcionális átalakítása azzal jár, hogy az ágazati jogszabályok alapján a tisztán bűnüldözési célú titkos információgyűjtés nem folytatható, ez alól egyedül a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény és a nemzetbiztonsági cél prioritása képez kivételt.*”¹⁶ A bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök szabályozásának körében

14 Be. 214. § (2) bekezdés.

15 Be. 214. § (5) bekezdés.

16 T/13972. számú törvényjavaslat indokolással – a büntetőeljárásról.

érdemes kiemelni magát a folyamatot, azaz azt, hogy az engedélyezés hogyan történik, illetve milyen szabályokhoz kötött. Ezzel kapcsolatban az eljárási törvény 235–238. § szakaszainak rendelkezései irányadók. Az említett jogszabályi helyekben a jogalkotó szabályozza, hogy bár az engedélyt a bíróság adja meg, azonban az arra irányuló indítványt az ügyészség terjeszti elő. Ez a rendelkezés tovább növeli a törvényi garanciát, mintegy jogi kontrolltevékenységet azzal, hogy a nyomozást végző szervek munkáját felügyelő ügyészség az előterjesztő, nem pedig közvetlenül a nyomozást végző szerv.¹⁷ Az indítványban az ügyészségnek meg kell neveznie a leplezett eszköz alkalmazására feljogosított szervet, a nyomozás elrendelésének időpontját, az érintett személy adatait, a kezdő és befejező időpontot, valamint a részletes indoklást, hogy miért van szükség a leplezett eszköz alkalmazására és ezzel az alapjog korlátozására.¹⁸

A lehallgatásra vonatkozó szabályokat összegezve tehát megfigyelhető, hogy a leplezett eszközök alkalmazását a törvény önmaga is elismeri alapjogsértőnek, amelyet ellensúlyoz azzal, hogy a tevékenységet állami szervezetrendszerben képzeli el, pontosan meghatározva azon szerveket, amelyek tevékenységükkel ilyen jogsérelmet „okozhatnak”. Mindezek mellett a tevékenységnek keretet adott egy igen szigorú szabályozással, amely pontosan meghatározható keretrendszerbe foglalja az említett leplezett eszközökkel történő felderítési, nyomozási tevékenységet. Amennyiben a szabályozást összevetjük a tartalmilag hangsúlyozottan ugyanazt a célt szolgáló magánszemély által jogosulatlanul történő hangfelvétel készítésével, azt láthatjuk, hogy két azonos cselekmény közül az előbbi törvényi szinten szabályozott és szabályrendszere a lehető legszigorúbb módon, jogi-szakmai szűrőkön keresztül érvényesül, míg a másik alkalmazhatóságát egy jogi kötőerővel csak a legcsekélyebb mértékben bírói bírósági határozat mondja ki mindennemű törvényi szabályozás, kötöttség meghatározása nélkül. Úgy gondolom, hogy ez nem egy fenntartható állapot, és meg kell vizsgálni, hogy a bíróság ilyen jellegű jogértelmezése esetleg meghaladja-e a bírói jogértelmezést, avagy már ha kis mértékben is, de átlép a „bírói jogalkotás” medrébe.

Bírói jogértelmezés

Célszerűnek tartom vizsgálat alá vetni, hogy a hazai joggyakorlatban a hivatkozott eljárási jogszabállyal ellentétben miért használható fel mégis a jogellenesen készített hangfelvétel. A Fővárosi Ítélőtábla személyhez fűződő jog

¹⁷ Be. 236. § (1) bekezdés.

¹⁸ Be. 236. § (2) bekezdés.

megsértésének tárgyában hozott 2.Pf.21.564/2015/5/II. határozata az a jogforrás, amely lehetőséget teremt a jogellenesen készített hangfelvételek felhasználására e szerint „*A bűncselekmény elkövetését valószínűsítő, engedély nélkül készített hangfelvétel hatóságnak átadása olyan közérdek, mellyel szemben a hangfelvételhez fűződő személyiségi jog érvényesítése nem élvezhet előnyt.*”¹⁹ A Fővárosi Ítélőtábla idézett határozatának értelmezése során érdemes megvizsgálni, hogy a bírósági határozatok mikor bírnak kötőerővel a jogalkalmazókra. A jogi kötőerőt tekintve számos példát mondhatunk a bírói tevékenység keretében keletkezett forrásokat vizsgálva egészen a jogegységi határozatoktól az anonimizált határozatokig. A forrás alanya, a konkrét forrás létrehozásának módja, jellege alapján lehet különbséget tenni közöttük, azonban egy jellemzőjük bizonyosan közös, ami pedig nem más, minthogy céljuk a jog egységesítése, a jogértelmezés megkönnyítése, de semmiképp sem jogalkotás. Feladatuk a jog helyes és minden jogalkalmazó számára egységes értelmezése és nem annak felülírása.

Ennek értelmében a bíróságok a jogalkalmazás során értelmezik is a jogot. Ez a jogászok számára nem újdonság és önmagában nem jogellenes (Bragyova, 2019). Ennek során a bíró, avagy bíróság ítélezési és az ehhez szükséges jogértelmezési tevékenysége során nem léphet túl egy adott határon, azaz nem helyezkedhet más hatalmi ág szerepébe. Ezt a gondolatot látszik erősíteni Handó Tünde gondolatisága, azaz „*A bíróságoknak – legyenek akár nemzeti, akár szupranacionális szintűek – álláspontom szerint ezt a policy maker szerepet nem szerencsés felvállalniuk. Egy jogalkalmazó szerv nem azáltal válik társadalmilag fontossá vagy a jogállamiság biztosítsa szempontjából relevánssá, hogy más hatalmi ágaktól von el feladatokat, hanem ha a hatalmi ágak elválasztása szerinti saját szerepét maradéktalanul betölti. A bíróság feladata ugyanis mindig jogalkalmazói, nem pedig jogalkotói. Praetor ius facere non potest – a bíró nem alkot jogot. Még akkor sem, ha a másik két hatalmi ágnak így kényelmesebb.*” (Handó, 2019).²⁰ Az Ítélőtábla döntése álláspontom szerint úgynevezett gumi-szabályt alkot, ahol az adott helyzetben a joggyakorló számára túl széles körű lehetőséget ad annak eldöntésére, hogy a jogellenesen megszerzett bizonyíték fel nem használhatósága vagy a közérdek a fontosabb. A probléma felvetése során figyelemmel kell lenni arra, hogy a leplezett eszközök alkalmazását a fentebb tárgyaltak szerint a jogalkotó igen szűk körben csak igen szigorú szabályozás mellett tartja alkalmazhatónak és felhasználhatónak. Álláspontom szerint az Ítélőtábla döntése abban a körben lehet helyes és saját jogkörét nem túlhaladó,

¹⁹ ÍH 2015.98.

²⁰ Egyebekben akár idesorolható lenne a nullum crimen/nulla poena sine lege scripta mint büntetőjogi alapvetés is.

ha a hangfelvétel alapján indult eljárásban a később döntést hozó bíróságok a hangfelvételt mint bizonyítékot mérlegelésük során nem veszik figyelembe. Ezzel a hangfelvétel kizárólag a nyomozást megalapozó közvetett bizonyíték lehet, amely az ítélethozatal során nem kerül értékelésre.

További problémák

A jogosulatlanul készített hangfelvételek felhasználhatósága kapcsán nem kizárólag tisztán jogelméleti, de valós jogi problémák is felmerülhetnek. Az ilyen jellegű, jogsértő módon létrejött bizonyítékok általános felhasználása a mindennapi joggyakorlatra is hatást gyakorolhat. Amennyiben a büntető anyagi jog vonatkozásában vizsgáljuk a felmerülő problémákat, úgy leginkább a szabályozottság hiányát vélhetjük felfedezni. A fentebb írottak szerint – és ide nem értve a bírói joggyakorlat jogellenes tevékenységet legalizáló voltát – amennyiben egy magánszemély hangfelvételt készít másról, úgy egy alapjogot sértő magatartást valósít meg. Az ilyen jellegű magatartások megfelelnek a bűnösség fogalmának, a társadalomra bizonyosan veszélyesek, így a büntetőjogi felelősségre vonáshoz mindösszesen arra lenne szükség, hogy a 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.). büntetés kiszabását rendelje el a cselekményhez. A kérdés mindössze annyi, hogy a jogalkotó foglalkozott-e ezzel a kérdéssel.

A Btk. 307. §-ában a jogosulatlan titkos információgyűjtést vagy leplezett eszköz jogosulatlan alkalmazását mint bűncselekményt nevesíti a jogalkotó, azonban annak alanya csak speciális alany, azaz hivatalos személy lehet.²¹ A civil szféra – értsd magánszemély – által megvalósított elkövetési magatartások kívül esnek a büntetőjog, pontosabban a jogalkotó érdeklődési területén.

Egy gondolat erejéig érdemes meghivatkozni a Btk. 422. §-ban rögzített tiltott adatszerzés bűncselekményét is, azonban a jogalkotó azt célzatos bűncselekményként rendeli büntetni, jelesül csak az büntethető e bűncselekmény elkövetése miatt, aki személyes adat, magántitok, gazdasági titok vagy üzleti titok jogosulatlan megismerése céljából szerez meg jogosulatlanul adatokat az ott leírtak szerint.²² A bűncselekmény megállapíthatósága kapcsán véleményes, hogy a később esetlegesen büntetőeljáráásban felhasználni kívánt, de jogellenesen készített felvételt lehet-e bármelyik felsorolt elem között nevesíteni.

A fentiek igen jól példázzák, hogy nincs egyértelmű jogalkotói állásfoglalás és büntető tényállás arra nézve, hogy valaki hangfelvételeket készít a mások által

²¹ Btk. 307. §.

²² Btk. 422. §.

elmondottakról. Jogalkotási vagy jogpolitikai oldalról megközelítve a kérdést, meggyőződésem szerint nem lehet érdeke a hatóságoknak az, hogy eljárásaikban azt az üzenetet küldjék az állampolgároknak, hogy mindennapjaik részét képezze és egyben az igazság iránti igényük érvényesítésének eszköze legyen a hangfelvételek érintettek hozzájárulása nélküli készítése. Ennek egyik jól felismerhető indoka lehet, hogy a hangfelvételt később vitás helyzetben azt egyfajta bosszúként használhatja fel a magánszemély, amely magatartás a büntetőeljárás szellemiségével és logikájával is ellentétes lenne. Az alapgondolaton felül további eljárási kérdést vet fel, hogy ha egy hangfelvétel mint bizonyíték merül fel egy ügyben szinte garantálható, hogy annak valóságára, eredetiségére, vágatlanságára az eljárásban szereplő felek szakértő kirendelését kéri. Amennyiben az ügyekben ez a fajta nemkívánatos bizonyítási módszer elszaporodna, az egyben az állam által finanszírozott szakértői költségeket növelné, illetve előre látható bizonyítási nehézségeket vetne fel, melynek feloldása szakértőktől nem minden esetben várható. Amennyiben némileg a tiszta jogkérdésektől eltekintünk, úgy gyakorlati szempontból az alábbiak merülhetnek fel. A lehallgatások során a jogszabályi környezet garanciákat teremt, azaz nem lehet általános bűnmegelőzési szándékkal személyek nyilatkozatát, közlését rögzíteni, majd ezt követően eldönteni, hogy azzal bűncselekményt követett-e el vagy sem.²³ Ez a korábban hivatkozott célhoz kötöttség elvét sértené. Garanciális szabály továbbá, hogy a lehallgatás során az ezt végző hatóságok az egész beszélgetést teljes terjedelmében rögzítik, majd jegyzőkönyvbe foglalják, így lehetőséget teremtve visszahallgatással ellenőrizni a teljes beszélgetést, megismerni a felvevő eszközt, csatornát. Ez szintén törvényi garanciális igény, ugyanis ellenőrizhetővé válik, hogy a beszélgetésekből nem csak részletek kerülnek felvételre, nincs provokáció, nincs lehetőség félreértelmezésre, vagy esetleg a hangfelvételek megvágására.²⁴ Mindemellett a civil érdekekkel ellentétben a hatóságoknak nem áll érdekében visszaélni a lehallgatás anyagával, nem használják azt eszközként egy-egy vitás helyzetben, vagy vitás helyzetet követően. A felsorolt törvényi garanciák lényege az, hogy megelőzze a visszaélészerű joggyakorlást. A felsorolt garanciális szabályok azonban leértékelődnek és gyakorlatilag alkalmazhatatlanok abban az esetben, ha a magánszemély által készített hangfelvételek felhasználhatóságát erre vonatkozó részletes szabályozás nélkül, kizárólag a közérdekre történő hivatkozással elfogadjuk, ugyanis a magánszemélyeknek a legtöbb esetben pillanatnyi érdekük határozhatja meg

23 Értsd: a hangfelvétel pillanatában megalapozott gyanú hiányában.

24 Nem említve a közösségi médiában megjelenő mesterséges intelligenciával készült videókat, melyek alatt valódi emberek hangján mondanak el olyan mondatokat, amelyet a videóban szereplő személy sosem mondott.

a hangfelvételek készítését vagy felhasználását, melyek során a visszaélések sora – például zsarolás, bosszú – valósulhat meg.

De lege ferenda megoldási javaslatok

Álláspontom szerint elengedhetetlen a témát érintő kérdésben a törvényalkotás. A törvényalkotási tevékenység során a civil alanyi kör által rögzített hangfelvételek készítésére és alkalmazhatóságára vonatkozó részletes szabályok kidolgozására kerülhetne sor, mellyel a fent hivatkozott Ítéletábra döntése egyértelművé válhatna, és a hangfelvételek készítésének valódi törvényi garanciái kerülnének megalkotásra. A törvényalkotási folyamat során célszerűnek és elengedhetetlennek tartanám, hogy mind a Legfőbb Ügyészség, mind a Magyar Ügyvédi Kamara, az Országos Bírói Hivatal, illetve az Igazságügyi Minisztérium fejtse ki álláspontját és dolgozzon ki olyan szabályozást, amely legitimálja a jogosulatlanul készített hangfelvételek felhasználhatóságát. Ez utóbbi esetben világossá válhat, hogy mikor és milyen módon történhet az így beszerzett bizonyíték törvényes felhasználása, vagy ellentétesen, mikor kizárt a felhasználás.

A szabályozás kapcsán érdemesnek tartom kitérni a következőkre:

- A hangfelvétel készítését követően legfeljebb 30 napig lehessen azt felhasználni, ezzel elkerülve a jogilag értelmezhetetlen bosszú intézményét.
- Csak olyan hangfelvétel felhasználhatóságát tegye lehetővé a hatóság, melyből egyértelműen kiderül, hogy az teljes és nem manipulált, és ezek bizonyítása a hangfelvétel készítőjét terhelje.
- A jogosulatlanul készített hangfelvétel kizárólag a nyomozás elrendelésének képezhesse alapját, önálló bizonyítékként ne legyen felhasználható.
- A hangfelvétel jogosulatlan készítését, amennyiben az határidőn belül nem kerül bemutatásra a hatóság előtt, a törvény önálló tényállással rendelje büntetni.
- Kizárólag olyan bűncselekmények esetén képezhesse a nyomozás alapját, melyek büntetési tétele a 8 év szabadságvesztést meghaladja.

Összefoglalás

A mindennapokban elterjedni látszik, hogy az állampolgárok a számukra könnyedén hozzáférhető technikai eszközökkel jogosulatlanul hangfelvételeket készítenek. Ez a fajta tevékenység számos veszélyt rejt a büntetőeljárás bizonyítást érintő szakaszára. Jelenleg a hatályos eljárási törvény alapján olyan

bizonyíték nem használható fel az eljárásban, amely az érintett jelentős érdeksérelmével jött létre. Tekintettel arra, hogy az eljárási törvény a leplezett eszközök szabályzásánál kifejti, hogy a hang reprodukciós célból történő felvétele jelentős érdeksérelmet jelent, így a jogosulatlanul készített hangfelvétel az eljárásban nem lenne felhasználható. Megítélésem szerint a törvényi szintű szabályozással némileg ellentétesen hat a Fővárosi Ítéltábla határozata, mely fentebb hivatkozott ítéletében kifejtette, hogy ha a bizonyításra más lehetőség nem nyílik, akkor a jogosulatlanul készített hangfelvétel – közérdekre hivatkozással – is bizonyítékként felhasználható. Úgy gondolom, hogy a döntés ezzel egyrészt a jogszabállyal ellentétes rendelkezést tartalmaz, másrészt a joggyakorlat számára nem megfelelő „gumiszabályt eredményez”, ezzel túl nagy teret engedve a jogalkalmazó értelmezésének. Álláspontom szerint az említett ellentmondás feloldására a jogbiztonság mindenkor megőrzésének céljából elengedhetetlen szükség van, mely kizárólag törvényalkotással vagy törvénymódosítással érhető el.

Felhasznált irodalom

- Bérces V. (2018). A büntetőperbeli bizonyítás alapfogalmainak dogmatikai megközelítései a hazai jogtudományban. *Iustum Aequum Salutare*, 14(1), 19-32.
- Bragyova A. (2019). A bírósági ítélet alkotmányellenessége. In Gábor Zs. (Szerk.), *Az Alaptörvény érvényesülése a bírói gyakorlatban II.* (pp. 104-118). HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
- Handó T. (2019). *Az Országos Bírósági Hivatal Elnökének beszéde a Magyarország EU-csatlakozásának 15. évfordulója alkalmából rendezett ünnepi konferencián.*

Alkalmazott jogszabályok

2012. évi C. törvény A büntetőtörvénykönyvről
2017. évi XC. törvény A büntetőeljárásról
2017. évi XCIII. törvény A titkos információgyűjtés szabályainak az új büntetőeljárasi törvényvel összefüggő, továbbá a bírósági végrehajtás során a sértettnek megítélt polgári jogi követelések kielégítési sorrendjére vonatkozó rendelkezések módosításáról
- T/13972. számú törvényjavaslat indokolással - a büntetőeljárásról

Bírósági határozatok jegyzéke

ÍH 2015.98

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Pokker Z. P. (2026). Gondolatok a magánszemély által készített hangfelvételek felhasználhatóságáról a büntetőeljárásokban. *Belügyi Szemle*, 74(8), 2229–2242. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2026.v74.i8.pp2229-2242>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

A közlemény nyílt hozzáféréssel, a Creative Commons Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0 International License (CC BY-NC-ND 4.0) feltételei szerint jelenik meg. A közlemény változatlan formában, nem kereskedelmi célból, bármely médiumban és formátumban szabadon megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző(k), a közlés helye és a licenc hivatkozása megfelelően feltüntetésre kerül. Módosított vagy átdolgozott változat terjesztése, valamint kereskedelmi célú felhasználása nem megengedett.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Pokker Zoltán Péter, aki a pokkerzoltan@gmail.com e-mail címen érhető el.

A flow-élmény egy forenzikus botanikus szemével

The Flow Experience from the Perspective of a Forensic Botanist

Székely E. Árnika

doktorandusz, forenzikus botanikus szakértő
Pécsi Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar,
Nemzeti Szakértői és Kutató Központ,
Fizikai és Kémiai Szakértői Intézet
szekelyea@nszkk.gov.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány a hazai forenzikus botanika mint igazságügyi szakterület tevékenységét tárja fel, egyúttal bemutatja a szakértői gyakorlatban előforduló növényi eredetű bűnjeleket, illetve a szakterület szerepét a kriminalisztikában.

Módszertan: A tanulmány a hazai szakirodalmi források és a szakterület gyakorlati tapasztalatainak elemzésével, majd szintézisbe foglalásával készült.

Megállapítások: A növényi eredetű anyagmaradványok forenzikus botanikai vizsgálatának eredményei fontos szerepet játszhatnak a bizonyítási eljárásban. A forenzikus botanika egy inter- és multidiszciplináris szakterület, ebből adódóan képes egyéb igazságügyi szakterületek eredményeit alátámasztani, megerősíteni, kiegészíteni. A forenzikus botanika hazai tudományos megismertetése és a szakmai köztudatba való beépülése még folyamatban van.

Érték: A tanulmány rámutat egy kevésbé ismert igazságügyi szakterület léteire, és felhívja a figyelmet annak kriminalisztikai szerepére.

Kulcsszavak: forenzikus botanika, növényi bűnjel, növényi anyagmaradvány, igazságügyi szakértés

Abstract

Aim: This study explores the activities of domestic forensic botany as a forensic discipline, presents plant-derived evidence encountered in expert practice, and examines the role of this field within criminalistics.

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás ideje: 2026. 03. 10. Átdolgozás: 2026. 04. 07. Elfogadás: 2026. 05. 21.

Methodology: The study was prepared through the analysis and synthesis of domestic academic literature and the practical experience accumulated within the field.

Findings: The results of forensic botanical examinations of plant-derived trace materials may play a significant role in evidentiary proceedings. Forensic botany is an inter- and multidisciplinary field; as such, it is capable of supporting, corroborating, and complementing the findings of other forensic disciplines. The academic introduction of forensic botany in Hungary and its integration into professional awareness is still ongoing.

Value: The study draws attention to the existence of a lesser-known forensic discipline and highlights its role in criminalistics.

Keywords: forensic botany, plant evidence, plant trace material, forensic expertise

A flow

Csíkszentmihályi Mihály a nevéhez fűződő flow fogalmát sokat tanulmányozta, amely akkor következik be, amikor valaki teljes tudatával arra a tevékenységre fókuszál, amit éppen végez. Ebben a megváltozott tudatállapotban teljesen képes kizárni a külvilágot (Fenyvesi & Fábián, 2024). Jelen tanulmány azt hivatott bemutatni, hogy egy forenzikus botanikus hogyan éli át a flow-élményt a napi munkája során.

A biológiai tudomány és a forenzikus botanika kapcsolata

A modern kriminalisztika négy fő alaptudománya a fizika, a kémia, a biológia és a matematika (Fenyvesi, 2016). A biológia tudománya összetett és szerteágazó, számos részterületet foglal magába, melyek eltérő nézőpont szerint tanulmányozzák az élő szervezeteket. Átfogóan úgy lehet a legegyszerűbben megfogalmazni, hogy a természettudomány azon ága, amely az élőlényekkel foglalkozik, tanulmányozza azok eredetét, felépítését, működését, valamint a környezettel való kapcsolatukat. A „klasszikus” felosztás alapján az élő szervezetek három nagy csoportját lehet elkülöníteni (Gyenis, 2001), amely később ötre bővült. Az öt kategória a mikrobák (mikrobiológia), a növények (botanika), a gombák (mikológia), az állatok (zoológia) és az emberek (antropológia). A botanika, más néven növénytan, a biológiához hasonlóan számos kisebb területre

tagolódik, attól függően, hogy a növényeket milyen szempontok alapján vizsgálják. A teljesség igénye nélkül, csupán néhány példát említek. A növénymorfológia a külső alakotani tulajdonságok jellemzését, azok összehasonlítását végzi, a növényiszövettan (fitohisztológia) a növényi szervezetet felépítő szövet típusokat mikroszkóposan vizsgálja, míg a növényföldrajz (fitogeográfia, geobotanika) a növényfajok, növényzeti típusok térbeli előfordulásával, elterjedésével foglalkozik stb. (Darók, 2011). A forenzikus botanika mint interdiszciplináris szakterület az előbbieken felsorolt résztudományok módszereit, ismereteit alkalmazza mindennapi tevékenységében, illetve felhasználja azokat az azonosító és összehasonlító vizsgálataiban során.

A növények „zöld nyomokat” hagynak a helyszínen vagy bűncselekmények során

Edmond Locard nevéhez fűződik a nyomkicserélődési tétel, amely lényege, hogy a sértett, az elkövető, valamint az elkövetés helyszíne kölcsönösen valamilyen „nyomot” hagynak egymáson, és olyan bűncselekmény nem létezik, ahol ez az anyagcsere nem következne be (Fenyvesi, 2014).

Ha a növényvilág (flóra) sokféleségére és méretére gondolunk, akkor szinte elképzelhetetlen, hogy ez az elv a növényi eredetű anyagmaradványok esetében ne lenne igaz. A növények mind a természetes környezetben, mind az épített környezetben mindenhol jelen vannak. Ez a széles körű elterjedés lehetőséget teremt arra, hogy a növények, növényi részek vagy részletek, gombák vagy gomba eredetű képletek kölcsönhatásba kerüljenek más élőlényekkel (például a sértettel, az elkövetővel), tárgyakkal (például lábbelivel, ruházattal, láncfűrészszel stb.), és azokon „zöld nyomot” hagyjanak.

A növényi eredetű anyagmaradványok helye az anyagmaradványok között

A növényi bűnjeleket az egyes Magyarországon megjelent kriminalisztikai témájú szakkönyvek különböző megjelöléssel helyezik el a többi anyagmaradvány (például textilszál, üvegszemcse stb.) között. Az anyagmaradványoknak, köztük a növényektől származó „nyomoknak” sokféle csoportosítása létezik, a tanulmányban – a teljesség igénye nélkül – a három legismertebb kerül megemlítésre. Egyes kriminalisták a „zöld nyomokat” az egyéb anyagmaradványok, és azon belül a nem emberi eredetű biológiai anyagmaradványok közé (Fenyvesi et al.,

2022), mások a fizikai-kémiai anyagmaradványok közé (Gál, 2015), míg többek egyszerűen a növényi anyagmaradványokhoz (Balláné, 2019) sorolják. Lényeges közös tulajdonsága ezeknek a szakkönyveknek, hogy számos „felhasználási”, gyakorlati példát is felsorolnak. Ezek jellemzően nem hazai esettanulmányokból, tapasztalatból származnak, hanem nemzetközi gyakorlatból vett példák, melyek a növények genetikai vizsgálatára, vagy a pollenszemek vizsgálatával a PMI becslésére terjednek ki. Ennek háttérében nagy valószínűséggel az az egyszerű ok áll, hogy a magyarországi forenzikus botanika rendkívül alulreprezentált a hazai szakirodalomban, csupán az utóbbi években jelentek meg önálló botanikai esettanulmányok, összefoglaló művek. Ezek után jogosan merülnek fel azon kérdések, hogy vajon ennek a szakterületnek a hazai képviselői mivel is foglalkoznak? Milyen szerepet játszhatnak a botanikai szakvélemények a bizonyítási eljárások során? Milyen jellegű vizsgálatokat végeznek a forenzikus botanikusok?

A növényi eredetű bűnjelek típusai

A bűncselekményekkel, illetve egyéb rendkívüli eseményekkel kapcsolatos büntetőeljárások során előforduló növényi eredetű anyagmaradványok nagy változatosságot mutatnak. A botanikus szakértők vizsgálják az eljáró hatóság által a helyszíni szemle során lefoglalt teljes növényi egyedeket, a sértettéről, az elkövetőről, a különböző tárgyak felületéről rögzített növényi anyagmaradványokat (például a gyanúsított csomagtartójából lefoglalt fadarab stb.).

A „zöld nyomok” közé tartoznak:

- a teljes növények (például sásliliom stb.),
- a növényi részek (például mag, pollen, spóra stb.),
- a növényi részletek (például levéltöredék, virágzatdarabok stb.),
- a feldolgozott, növényi eredetű anyagok (például fűszernövény keverék stb.),
- a gombaegedek (például szárított vagy nedves állapotú badargomba egyed stb.),
- a gomba eredetű képletek (például gombakalap spóralenyomata stb.).

A növényi eredetű bűnjelek csoportosítása a botanikai kirendelések alapján

A növényi bűnjeleket a botanikai kirendelések „típusa” alapján két nagy területre lehet elkülöníteni, aszerint, hogy a vizsgálatra érkezett „zöld nyomok” tartalmaznak-e valamilyen kábítószer- vagy pszichoaktív hatóanyagot.

Az első csoportba tartozó bűnjelek közös jellemzője, hogy olyan vegyületet vagy vegyületeket tartalmaznak, amelyek szerepelnek az ellenőrzött anyagokról szóló 78/2022. (XII. 28.) BM rendeletben. Jelenleg ezek a kirendelések teszik a forenzikus botanikai kirendelések legnagyobb hányadát (Székely, 2024.), amelynek köszönhetően a kendernövény azonosításában óriási jártasságot szereztek a forenzikus botanikusok.

Néhány példa a botanikus szakértői gyakorlatból a kábítószer- vagy pszichoaktív hatóanyagot tartalmazó növényi eredetű bűnjelekre:

- a kendernövény (*Cannabis sativa* L.), kendernövény maradványa, és kendermag;
- a badargombák (*Psilocybe* sp.) és különböző képletei [például kubai badargomba – *Psilocybe cubensis* (Earle) Singer stb.];
- a különféle meszkalin hatóanyag-tartalmú kaktuszok és magjai [például San Pedro kaktusz – *Echinopsis pachanoi* (Britton & Rose) H. Friedrich & G. D. Rowley (syn: *Trichocereus pachanoi*)];
- a különböző növényfajok termései, magvai [például a pszichoaktív hatású DMT-t tartalmazó yopo mag – *Anadenanthera peregrina* (L.) Speg. stb.].

Érdekes, hogy például a kendermagban vagy a meszkalin kaktuszok magjaiban nincs vagy csak rendkívül kis mennyiségben fordul elő hatóanyag.

A második csoportba azok a növényi eredetű bűnjelek tartoznak, amelyek egyéb bűncselekményekkel és rendkívüli eseményekkel kapcsolatos eljárások során kerültek lefoglalásra, rögzítésre. Ezek a „zöld nyomok” mind a kirendelések típusai, mind a botanikai vizsgálatok során alkalmazott módszerek tekintetében rendkívül nagy változatosságot mutatnak, amely természetesen a növényvilág sokszínűségéből adódik.

A botanikus szakértői gyakorlatban előforduló nem kábítószer- vagy pszichoaktív növényekkel kapcsolatos kirendelések:

- öngyilkosság alátámasztása vagy kizárása, például az elhunyt gyomortartalmában fellelt tisztafa tülevelekkel (Székely, 2025);
- emberölés vagy emberölési kísérlet, például a helyszíni szemle során a szemetesben talált növényi részletek;
- nemi erőszak vagy annak kísérlete, például a sértett alsó ruházatára tapadt mohanövényke nemzetségek (Székely, 2023);
- mérgezés, például feltételezett mérgező növény (Székely, 2025);
- lopás (dolog elleni erőszak, fa- és mohalopás), például konyhakészre aprított fadarabok eltulajdonítása (Székely, 2025);
- természetkárosítás, például védett növények élőhelyének bolygatása.

A növényi eredetű bűnjelek forenzikus botanikai vizsgálatának rövid bemutatása

A botanikus szakértők elsősorban azonosító és összehasonlító vizsgálatokat végeznek. Ilyenkor a növényi bűnjelek (például teljes növényi egyed, mohánövénnyel levélkéjéből készített tárgylemez preparátum stb.) külső és belső morfológiai tulajdonságait tanulmányozzák, amelyekből további következtetéseket tudnak levonni. Ezeket a vizsgálatokat jellemzően laboratóriumi körülmények között végzik, de helyszíni szemle keretében, terepen is. A botanikus szakértők az azonosító és összehasonlító vizsgálatok eredményeiből képesek a származási viszonyokra, az eredetre vonatkozó megállapítást tenni. Például az eltulajdonított farönkökből biztosított faminta szövettani vizsgálata mellett a fakérgen élő mohafajok földrajzi előfordulásának meghatározásával következtetni lehet a származási helyre (Székely, 2025).

Minden vizsgálatnak vannak határai. A nagyon kis méretű és erősen bomló állapotú növényi bűnjelek jellegzetes morfológiai tulajdonságainak hiánya miatt csak korlátozott megállapítások vonhatók le, vagy egyáltalán nem lehetséges szakértői megállapítást tenni.

A botanikus szakterület nemcsak interdiszciplináris, hanem multidiszciplináris is. Az eltérő igazságügyi szakterületek vizsgálati eredményeiket egy közös, úgynevezett egyesített szakértői véleményben foglalják össze (Lontai & Kosztya, 2023), ezzel kiegészítve, megerősítve egymást (például a nyomszakértő összeilleszti az elkövetési helyszínen hagyott fatörzscsonkot a lefoglalt farönkökkel, míg a botanikus szakértő az azokból biztosított famintákon szövettani, azonosító vizsgálatot végez).

A növényi anyagmaradványok gyakorlati haszna a bűncselekmények rekonstrukciójában

Korábban már szó esett arról, hogy a növények szerteágazó elterjedésük miatt könnyen hagynak „zöld nyomokat” azokon, akikkel kölcsönhatásba kerülnek. A kriminalisztika piramismodelljének, képzeletbeli piramisának legalsó részében sorakozik a kriminalisztika hét fő kérdése, amelyek megválaszolása rendkívül lényeges a bizonyítási eljárások lefolytatásában, a bűncselekmények rekonstrukciójában (Fenyvesi, 2012). A hazai (Sándorné, 2024) és a nemzetközi (Kasprzyk, 2023) szakirodalmak is megegyeznek abban, hogy növényi bűnjelek vizsgálatából származó információk hozzásegíthetik az eljáró hatóságot a ki?, kivel?, hogyan?, hol? és mikor? kérdések megválaszolásához.

A forenzikus botanikus szakértés jogi aspektusai

A forenzikus botanikusok igazságügyi szakértői tevékenységüket jogszabályok által meghatározott keretek között végzik. A vonatkozó jogszabályok a következők: a 2016. évi XXIX. törvény az igazságügyi szakértőkről, a 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról, a 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet az igazságügyi szakértői működésről.

Fontos röviden beszélni a kompetenciahatárokról is, amelyek szintén egyfajta határt szabnak a szakértői tevékenységnek. A napi gyakorlatban például a lefoglalt kendernövények hatóanyag tartalmának és mennyiségének meghatározása forenzikus vegyészszakértői feladat, míg a növényfaj azonosítása, a fellelt egyedek korcsoportokba való sorolása, a reprezentatív mintavétel és az ültetvény ossztőszámának megállapítása forenzikus botanika kompetencia. A kenderültetvények helyszíni felszámolásához pedig a 16/2018. (V. 31.) ORFK utasítás biztosít háttérrel az eljáró hatóság képviselői, a szakértők vagy eseti szakértők számára.

Forenzikus botanikus és/vagy igazságügyi botanikus megnevezések értelmezése

A szakmai körökben a szakterületre két kifejezés használata terjedt el, az igazságügyi botanika és a forenzikus botanika. Egyértelmű terminológia nem található arra vonatkozóan, hogy a két terminus megegyezik vagy eltér egymástól, pedig annak kérdése, hogy melyik a helyes megnevezés újra és újra felmerül. Erre a dilemmára két lehetséges magyarázat létezik.

- 1) A szakterülethez kapcsolódó jogszabályokban a forenzikus botanika szerepel, mint például a 9/2006. (II. 27.) IM rendeletben, a 31/2008. (XII. 31.) IRM rendeletben, a 282/2007. (X. 26.) Korm. rendeletben. Ez alapján ez a megfelelőbb kifejezés. Megjegyzendő, hogy azok az igazságügyi szakértők, akik forenzikus botanika szakterületen végeznek szakértői tevékenységet, csak és kizárólag büntetőügyekben készítenek szakvéleményt, például kendernövény azonosító vizsgálata, falopás stb. Ebből kifolyólag a szakterület nevében szereplő „forenzikus” szó itt különleges hangsúlyt kap.
- 2) Amennyiben a két kifejezés között nem teszünk különbséget, egymás szinonimájaként használjuk azokat, akkor ebben az esetben a büntetőügyekben történő szakértés elhanyagolható jelentéssel bír.

Mindezeket összevetve, ha az egyes törvényekben használatos szaknyelvből indulunk ki, illetve figyelembe vesszük a szakterületen készült szakértői vélemények „célját”, akkor mindenképp a forenzikus botanika terminust „helyesebb” használni.

Összegzés

A növényvilág képviselői rendkívül változatosak és szélesen elterjedtek, ezért könnyen kölcsönhatásba kerülhetnek különböző tárgyakkal, személyekkel, s azokon az anyagszere során „zöld nyomot” képesek hagyni. A folyamat közben keletkezett növényi eredetű anyagmaradványokat a forenzikus botanikusok vizsgálják, felhasználva a botanika részterületeinek ismereteit, módszereit. Ezeknek a vizsgálatoknak az eredményei olyan információkat hordoznak, amelyek segítenek választ adni a kriminalisztika hét fő kérdésére, ezzel hozzájárulva a bizonyítási eljárások lefolytatásához, a bűncselekmények rekonstrukciójához. A laboratóriumba érkező növényi eredetű bűnjelek állapota és mérete gátat szabhat az érdemi szakértői megállapításoknak, de annak vizsgálat nélküli eldöntése, hogy egy lefoglalt növényi anyagmaradvány alkalmas-e egyáltalán a forenzikus botanikai vizsgálatra, és ezáltal fontos szerepet játszhat-e majd a bizonyítási eljárásban, minden esetben annak a személynek a felelőssége, aki a vizsgálatokat végzi, és tapasztalatai révén képes értékelni a „zöld nyomokat”.

A szakterület interdiszciplinaritása mellett multidiszciplináris jelleggel is rendelkezik. Alkalmas arra, hogy olyan komplex megállapításokat tegyen, amelyek kiegészíthetők vagy megerősíthetők más forenzikus szakterületek eredményeivel. Az egyesített szakvéleményekben megjelenő együttműködési készség mindenképpen jelentős gyakorlati értékkel bír.

A hazai forenzikus botanika ma még egy kevésbé ismert szakterület. A szakmai köztudatba való beépítése azt a nem titkolt célt szolgálhatja, hogy a növényi bűnjelek azonosításában és összehasonlításában rejlő lehetőségeknek a megismeretése növelheti a kirendelő hatóságok részéről a botanikus szakértők bevonását a büntetőeljárásokba, amely közvetve a szakterület fejlődését vonja maga után. Természetesen ez elképzelhetetlen anélkül, hogy több, a szakterületet ismertető, tudományos igényű megírt, magyar nyelvű tanulmány készüljön.

Mégis, hogy jön ide a flow? Az a folyamat, amely során egy „ismeretlen” növényi bűnjel azonosítása megtörténik, önmagában is flow-élményt jelent azok számára, akik elköteleződtek a növényi „rejtvények” megoldására. Ehhez társul hozzá az a tudat, hogy a több órányi mikroszkóp előtti ülés, a szakirodalom tanulmányozása, a helyszíni szakértői vizsgálat nem volt hiába, mert az érdemi

vizsgálati eredmény révén a növényi anyagmaradványok fontos láncszemei lesznek a bizonyítási eljárásnak.

Isten éltesse, Professzor Úr!

Felhasznált irodalom

- Balláné Füsster E. (2019). *Krimináltechnika*. Dialóg Campus Kiadó.
- Darók J. (2011). Növényanatómiai-botanikai terminológiai szótár. Akadémiai Kiadó.
- Fenyvesi Cs. (2012). A kriminalisztika piramismodellje és alapelvei. *Belügyi Szemle*, 60(10), 14–26. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2012.v60.i10.pp14-26>
- Fenyvesi Cs. (2014). *A kriminalisztika tendenciái, A bűnügyi nyomozás múltja, jelene, jövője*. Dialóg Campus Kiadó.
- Fenyvesi Cs. (2016). Az ősrobbanástól a modern kriminalisztikáig. A kriminalisztika alaptudományi és történeti vázlat. *Magyar Rendészet*, 16(4), 13–27.
- Fenyvesi Cs., & Fábián V. (2024). Flow a bűnügyi rendőrök munkájában. *Rendőrségi Tanulmányok*, 7(3–4), 4–15. <http://doi.org/10.53304/RT.2024.3-4.01>
- Fenyvesi Cs., Herke Cs., & Tremmel F. (2022). *Kriminalisztika*. Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Gál T. (2015). Mikroméretű anyagmaradványok a kriminalisztikai szakértői bizonyításban. In Tóth É., & Belovics E. (Szerk.), *A büntetőeljárás segédtudományai I.* (pp. 456–458.) Pázmány Press.
- Gyenis Gy. (2001). *Humánbiológia. A hominidák evolúciója*. Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Kasprzyk, I. (2023). Forensic botany: who? how? where? when? *Science & Justice*, 62(2), 258–275. <https://doi.org/10.1016/j.scijus.2023.01.002>
- Lontai M., & Kosztya S. J. (2023). Az intézményi szakértés kihívásai a technológiai fejlődés tükrében. *Ügvések Lapja*, 30(5–6), 75–90.
- Sándorné Kovács J. (2024). Forenzikus botanika. *Forenzikus füzetek. A Nemzeti Szakértői és Kutató Központ jelene és jövőképei II.* (pp. 76–84). Nemzeti Szakértői és Kutató Központ. https://nsszk.gov.hu/content/forenzikus_fuzetek/ff-2024-2szam-full-jav.pdf
- Székely E. Á. (2023). Forenzikus briológia a szakértői gyakorlatban. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXV., A biztonság védelme a rendészetben* (pp. 315–319). Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, Magyar Rendészettudományi Társaság.
- Székely E. Á. (2024). Varázslatos utazás a kenderől a peyote kaktuszon át a gombákig. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXVI., A rendészet tudománya és gyakorlata* (pp. 355–361). Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, Magyar Rendészettudományi Társaság.
- Székely E. Á. (2025). Amiről a növényi bűnjelek mesélnek. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXVII., Rendészeti Kutatások és Innováció* (pp. 279–284). Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, Magyar Rendészettudományi Társaság.

Alkalmazott jogszabályok

- 16/2018. (V. 31.) ORFK utasítás a kábítószerrel összefüggő bűncselekmények nyomozása során a Rendőrség szerveire háruló feladatokról
2016. évi XXIX. törvény az igazságügyi szakértőkről
2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról
- 282/2007. (X. 26.) Korm. rendelet a szakterületek ágazati követelményeiért felelős szervek kijelöléséről, valamint a meghatározott szakkérdésekben kizárólagosan eljáró és egyes szakterületeken szakvéleményt adó szervekről.
- 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet az igazságügyi szakértői működésről
- 9/2006. (II. 27.) IM rendelet az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételekről

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Székely E. Á. (2026). A flow-élmény egy forenzikus botanikus szemével. *Belügyi Szemle*, 74(8), 2243–2252. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2026.v74.i8.pp2243-2252>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

A közlemény nyílt hozzáféréssel, a Creative Commons Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0 International License (CC BY-NC-ND 4.0) feltételei szerint jelenik meg. A közlemény változatlan formában, nem kereskedelmi célból, bármely médiumban és formátumban szabadon megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző(k), a közlés helye és a licenc hivatkozása megfelelően feltüntetésre kerül. Módosított vagy átdolgozott változat terjesztése, valamint kereskedelmi célú felhasználása nem megengedett.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Székely E. Árnika, aki a szekelyea@nszkk.gov.hu e-mail címen érhető el.

A Mátrixtól Dantéig – isteni színjáték az online csalások világában Az online csalások elleni fellépés új rendészeti modelljei

From the Matrix to Dante – Divine Comedy
in the World of Online Fraud
New Law Enforcement Models Against Online Fraud

Nagy Ágnes

bűnügyi rendőrfőkapitány-helyettes, rendőrségi főtanácsos, rendőr ezredes
Győr-Moson-Sopron Vármegyei Rendőr-főkapitányság
nagyagnes@gyor.police.hu

Magyar
Tudományos
Műhelyek

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja annak bemutatása, hogy az online csalások elleni fellépés miként alakította át a kriminalisztikai gondolkodást, milyen új rendészeti válaszok jelentek meg a digitális térben elkövetett bűncselekmények kezelésére, valamint hogyan kapcsolódik össze a technológiai fejlődés, a pszichológiai manipuláció és a modern bűnüldözési stratégia az online csalások elleni küzdelemben.

Módszertan: A szerző hazai és nemzetközi szakirodalom, valamint hazai jogszabályok alapján vizsgálta az online csalásokkal kapcsolatos új kriminalisztikai módszereket és a rendészeti válaszmechanizmusokat.

Megállapítások: A bűnözés szerkezetének átalakulása a rendészeti és kriminalisztikai gondolkodás megváltozását is magával hozta. A hagyományos nyomozási modellek mellett egyre inkább előtérbe kerültek a valós idejű adatfeldolgozáson, az országos koordináción, valamint a pénzügyi és digitális adatok gyors elemzésén alapuló rendszerek. A rendőrség által alkalmazott technikai és technológiai eszközök bővültek.

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás ideje: 2026. 03. 10. Átdolgozás: 2026. 04. 07. Elfogadás: 2026. 05. 21.

Érték: A tanulmány bemutatja az online térben elkövetett nyomozások kihívásait és nehézségeit, egyben azokat a rendszereket is, melyek az új kriminálisztikai módszerek alappilléreit jelenthetik, és komplex értékelést ad az aktuális helyzetről.

Kulcsszavak: kiberbűncselekmény, adathalászat, bűnelemzés, prevenció

Abstract

Aim: The aim of this study is to demonstrate how the fight against online fraud has transformed criminological thinking, what new law enforcement responses have emerged for addressing crimes committed in the digital environment, and how technological development, psychological manipulation, and modern law enforcement strategies are interconnected in combating online fraud.

Methodology: Based on Hungarian and international literature, as well as domestic legislation, the author examined new criminological methods related to online fraud and the corresponding law enforcement response mechanisms.

Findings: The transformation in the structure of crime has also brought changes to law enforcement and criminological thinking. In addition to traditional investigative models, systems based on real-time data processing, nationwide coordination, and the rapid analysis of financial and digital data have increasingly come to the forefront. The technical and technological tools applied by the Police have expanded.

Value: The study presents the challenges and difficulties of investigations conducted in the online environment, while also introducing systems that may constitute the fundamental pillars of new criminological methods and providing a comprehensive assessment of the current situation.

Keywords: cybercrime, phishing, crime analysis, prevention

Bevezetés

„Mi a valóság? Honnan tudod meghatározni, mi a valóság?”¹
(Morpheus a Mátrix című filmből)

A digitalizáció térnyerésével párhuzamosan a bűnözés szerkezete és működési mechanizmusa is jelentős változáson ment keresztül. Az online tér mára nem csupán kommunikációs és gazdasági platformként funkcionál, hanem olyan

1 “What is real? How do you define real?” – The Matrix – Morpheus.

sajátos bűnelkövetési közegegé vált, amelyben a klasszikus fizikai jelenlétet egyre inkább felváltja a virtuális megtévesztés, az anonimitás és a pszichológiai manipuláció.

A kibertérben megvalósuló csalási módszerek jelentős része nem az informatikai rendszerek közvetlen feltörésére, hanem az emberek felépített, irányított kommunikáció során történő befolyásolására épülnek. A modern online csalások sajátossága ugyanis éppen abban rejlik, hogy a sértett gyakran nem külső kényszer hatására, hanem egy mesterségesen felépített, valósnak tűnő digitális környezetben hozza meg döntését.

E jelenség sajátos párhuzamba állítható a *Mátrix* című film világával, amelyben a szereplők érzékelése és valóságértelmezése manipulált rendszeren keresztül történik. Az online csalások elkövetői hasonló módon építenek fel olyan hamis bizalmi környezetet, amelyben a sértett számára a megtévesztés sokszor csak a károkozás bekövetkezése után válik felismerhetővé. A digitális térben megjelenő manipulációs technikák – különösen a social engineering módszerek – ezért már nem kizárólag informatikai, hanem kriminalisztikai, pszichológiai és társadalmi kérdésként is értelmezhetők.

A kibertérben megvalósuló csalások rendszere ugyanakkor egy másik kulturális párhuzamot is felidézhet. Dante: *Isteni színjáték* című művében az alvilág fokozatos, egyre mélyebb körei jelennek meg, ahol az ember saját döntéseinek és megtévesztéseinek következményeivel szembesül. Az online csalások világában hasonlóan egymásra épülő, komplex elkövetési formák figyelhetők meg: az adathalász támadásoktól a romantikus csalásokon át a banki visszaélésekig olyan többlépcsős megtévesztési folyamatok alakultak ki, amelyek a sértettek számára sok esetben csak utólag válnak átláthatóvá.

A jelenség társadalmi veszélyességét jól mutatja, hogy a rendőri eljárásban regisztrált online csalások száma az elmúlt években jelentős növekedést mutatott. Az Országos Rendőr-főkapitányság adatai szerint az online csalások száma a 2019-ben rögzített 4912 esetről néhány év alatt több mint kétszeresére emelkedett, míg 2022-ben az előző évhez viszonyítva 79,52%-os növekedés volt tapasztalható. 2023 első nyolc hónapjában már 7483 online csalást regisztráltak a hatóságok. Az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalások száma szintén folyamatos emelkedést mutatott, amely jól érzékelteti a bűnözés digitális térbe történő áthelyeződését (ORFK, 2023).

A nemzetközi trendek ugyancsak azt mutatják, hogy a kibertérben elkövetett vagyon elleni bűncselekmények egyre inkább meghatározó részét képezik a szervezett és transznacionális bűnözésnek. Az Europol 2023. évi Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) jelentése szerint az online csalások és a social engineering technikák alkalmazása az európai kiberbűnözés egyik

legdinamikusabban fejlődő területévé vált, különös tekintettel a pénzügyi tranzakciókhoz kapcsolódó megtévesztési módszerekre (URL1). Az Európai Unió Kiberbiztonsági Ügynöksége 2023-as fenyegetettségi jelentése külön hangsúlyozza, hogy a modern kibertámadások jelentős része már nem technikai sérülékenységekre, hanem az emberi tényező manipulációjára épül (URL2).

A rendőrség online térben elkövetett csalások elleni fellépésének részeként jött létre a Digitális Adatelemző és Nyomozástámogató Rendszer (DANTE), mely olyan – az országos koordinációt támogató – informatikai alkalmazás, amely a hét minden napján 24 órában végzi a bankoktól beérkező adatok centralizált irányítását, s aminek célja az online csalásokhoz kapcsolódó gyanús tranzakciók gyors kezelése, az összefüggések feltárása és a sértetti kármegtérülés elősegítése. A rendszer a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) Pénzmosás és Terrorizmusfinanszírozás Elleni Irodájával (PEI) együttműködésben, országos koordinációs modell alapján működik.

Az online csalások kriminalisztikai sajátosságai

A digitális technológia fejlődésével párhuzamosan a vagyon elleni bűncselekmények egy része fokozatosan áthelyeződött az online térbe, amely a nyomozások során új kihívásokat eredményezett.

A bűncselekmény kriminalisztikai sajátosságai közül kiemelt jelentőséggel bír az úgynevezett social engineering módszerek térnyerése. A szakirodalom a social engineering fogalma alatt olyan manipulációs technikákat ért, amelyek során az elkövetők nem elsősorban technikai sérülékenységeket használnak ki, hanem az emberi bizalomra, félelemre, sürgetésre vagy megtévesztésre építenek. Christopher Hadnagy (2010) meghatározása szerint a social engineering lényegében „az emberi befolyásolás művészete”, amelynek célja, hogy az áldozat önként adjon át bizalmas információkat, vagy hajtson végre számára hátrányos műveleteket.

A modern online csalások jelentős részében az elkövetők banki ügyintézőnek, hivatalos szerv képviselőjének vagy szolgáltatónak adják ki magukat, és olyan kommunikációs helyzetet teremtenek, amelyben a sértett valósnak érzékeli az elkövető által közölt információkat. A módszer különösen veszélyes abból a szempontból, hogy a vagyoni hátrányt okozó tranzakciót sok esetben maga a sértett hajtja végre, abban a meggyőződésben, hogy saját pénzügyi biztonságát védi. Az online csalások kriminalisztikai jellemzője még a rendkívül rövid reakcióidő. A digitális pénzügyi tranzakciók sajátossága, hogy a megszerzett pénzüsszegek akár percekben belül több pénzügyi szolgáltatón, köztes

számlán vagy nemzetközi tranzakciós láncolaton keresztül továbbításra kerülhetnek. Ez a körülmény jelentősen csökkenti a hagyományos nyomozási mechanizmusok hatékonyságát, és új típusú, valós idejű rendészeti reagálást tesz szükségessé. A problémát tovább súlyosbítja, hogy az online csalások sok esetben nemzetközi infrastruktúrára épülnek. Az elkövetők külföldi szervereket, anonim kommunikációs platformokat, valamint kriptovaluta-alapú megoldásokat alkalmaznak, amely jelentősen megnehezíti az eljáró hatóságok feladatát. Az Europol IOCTA 2025. évi jelentése szerint az online pénzügyi csalások, az adatlopások és a social engineering technikák továbbra is az európai kiberbűnözés legdinamikusabban fejlődő területei közé tartoznak ([URL1](#)). A digitális térben elkövetett csalások elleni fellépés során fokozatosan nyilvánvalóvá vált, hogy a hagyományos, területileg elkülönülő és jellemzően ügycentrikus nyomozási modellek önmagukban már nem képesek hatékony választ adni az online bűnözés dinamikus működésére. Az online csalások jelentős része ugyanis nem izolált cselekményként jelenik meg, hanem országos vagy nemzetközi szinten működő, többszereplős elkövetői struktúrákhoz kapcsolódik, amelyekben ugyanazon bankszámlák, IP-címek, telefonszámok vagy kommunikációs mintázatok akár több száz büntetőeljárásban is megjelenhetnek.

A kriminalisztikai gyakorlatban ezért felértékelődött az adatkapcsolatok gyors felismerése, az előzménykutatás, valamint a különböző büntetőeljárások közötti összefüggések valós idejű feltárása. A digitális környezetben keletkező adatmennyiség olyan mértékűvé vált, amely a hagyományos manuális feldolgozási módszerekkel már csak korlátozottan volt kezelhető. A nyomozások eredményességét ezért egyre inkább meghatározta az, hogy az eljáró hatóság milyen gyorsan képes felismerni a sorozatjellegre utaló kapcsolatokat, valamint azonosítani azokat a pénzügyi és kommunikációs csomópontokat, amelyek az elkövetői hálózat működésében központi szerepet töltenek be (Fenyvesi, 2004).

Így a hagyományos nyomozási szemlélet mellett fokozatosan megjelent az adatvezérelt, koordinált és elemzésalapú rendészeti működés igénye, amely már nem kizárólag az elkövető azonosítására, hanem a sértetti vagyron gyors biztosítására és a tranzakciós láncolatok megszakítására is fókuszál. Az online csalások nyomozása során különösen jelentős szerepet kapott a pénzügyi adatok elemzése. A digitális pénzforgalom sajátossága, hogy az elkövetők gyakran többlépcsős tranzakciós láncolatokat alkalmaznak, amelyek célja a pénz eredetének és útvonalának elfedése. A sértetti összegek rövid időn belül több számlán, pénzügyi szolgáltatón, vagy akár különböző országokon keresztül mozoghatnak, amely jelentősen megnehezíti a hagyományos eszközökkel történő felderítést.

A Mátrix Projekt és a DANTE mint új rendészeti válaszmodell

A digitális adatkapcsolatok elemzésére épülő rendészeti szemlélet a gyakorlatban fokozatosan egy új működési modell kialakulását eredményezte. Az online csalásokkal összefüggő ügyekben egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy az egyes büntetőeljárásokban keletkező adatok önmagukban sok esetben nem hordoznak elegendő információt az elkövetői struktúrák feltárásához. A különböző ügyekben megjelenő bankszámlák, telefonszámok, IP-címek, eszközazonosítók vagy kommunikációs mintázatok azonban már lehetőséget biztosíthatnak olyan összefüggések felismerésére, amelyek túlmutatnak az adott nyomozás keretein. Az online csalások számának folyamatos emelkedése a hazai rendészeti szervek részéről is új szemléletű válaszmechanizmusok kialakítását tette szükségessé. A növekvő fenyegetettségre reagálva a rendőrség 2023. október 1-jén indította el a Mátrix Projektet, amelynek célja az online csalások elleni fellépés hatékonyságának növelése, az elkövetői körök gyorsabb azonosítása, valamint az országos koordináció erősítése volt. A projekt egyik legfontosabb elemeként létrejött a Kiber300 elnevezésű országos kibernetizációs egység, amelynek feladata az online csalásokkal kapcsolatos eljárások támogatása, az elkövetői hálózatok felszámolása, valamint a nyomozók speciális szakirányú képzése (Nagy, 2025).

A Mátrix Projekt elnevezése sajátos módon kapcsolódik a digitális tér megteremtésére épülő jellegéhez. Az online csalások jelentős részében ugyanis az elkövetők olyan mesterséges kommunikációs és bizalmi környezetet hoznak létre, amelyben a sértett valószínűleg érzékeli az elkövető által közölt információkat. A kriminalisztikai fellépés egyik legnagyobb kihívása éppen ezen manipulációs minták felismerése, valamint a digitális térben megjelenő adatkapcsolatok gyors értelmezése és elemzése.

A digitális bűnözés elleni küzdelem során ezért felértékelődött az elemző-értékelő tevékenység szerepe, és azzal együtt megjelent az alkalmazható módszerek kiszélesítésének igénye. A kriminalisztikai gyakorlatban egyre hangsúlyosabbá vált az adatok közötti kapcsolatrendszer maradványainak feltárása, a sorozatjelleg felismerése, valamint az elkövetői hálózatok működési folyamatainak elemzése. A hagyományos bizonyítási szemlélet mellett megjelent az adatvezérelt nyomozás igénye, amely már nem kizárólag az egyedi cselekmény rekonstruálására, hanem az elkövetői struktúrák teljes működési rendszerének azonosítására is törekszik.

Az online csalások nyomozása során a digitális tranzakciók sebessége miatt a sértetti összegek biztosítására gyakran csak rendkívül szűk időintervallumban nyílik lehetőség. E körülmény a nyomozó hatóságok részéről olyan reakciói

képességet tesz szükségessé, amely alkalmas a pénzügyi információk azonnali értékelésére, a tranzakciós láncolatok feltérképezésére és a szükséges intézkedések gyors kezdeményezésére.

A pénzügyi információk szerepének növekedésével párhuzamosan a nyomozásokban egyre nagyobb jelentőséget kapott az együttműködés a pénzügyi szektor és a rendészeti szervek között. Az online csalások elleni fellépés során ugyanis a sértetti vagyoni biztosításának lehetősége sok esetben azon múlik, hogy a pénzügyi szolgáltatók, az elemző szervezetek és a nyomozó hatóságok milyen gyorsan képesek információt cserélni egymással.

E szemléletváltozás a jogalkotás szintjén is megjelent. Az online csalások elleni fellépés érdekében szükséges törvények módosításáról szóló 2024. évi XVIII. törvény több ponton is olyan szabályozási környezet kialakítására törekedett, amely gyorsabb reagálási lehetőséget biztosít a pénzügyi visszaélések kezelésére. A módosítás alapján a pénzintézetek meghatározott esetekben kötelesek jelzést küldeni a NAV PEI részére, továbbá lehetőség nyílt a tranzakciós láncolatokban szereplő összegek ideiglenes felfüggesztésére is.²

A rendészeti gyakorlatban mindez fokozatosan egy olyan koordinált működési modell kialakulásához vezetett, amelyben a digitális adatelemzés, a pénzügyi információfeldolgozás és a valós idejű nyomozástámogatás már egymással szoros kapcsolatban jelenik meg. E folyamat egyik legjelentősebb hazai elemeként értékelhető a DANTE működése, amely az online csalásokkal összefüggő adatkapcsolatok gyors feldolgozására, valamint a büntetőeljárások közötti összefüggések feltárására épül.

A DANTE kriminalisztikai szerepe

A DANTE működési modelljének egyik legjelentősebb sajátossága, hogy a rendszer már nem kizárólag klasszikus ügykezelési logikára épül, hanem a digitális adatkapcsolatok folyamatos és országos szintű elemzésére. A rendszer működése során a NAV PEI által továbbított jelzésekhez kapcsolódó bankszámlaadatok, személyi adatok és szöveges információk előzménykutatása történik meg, amelynek eredményeként lehetőség nyílik az egyes büntetőeljárások közötti összefüggések gyors felismerésére.

A működési mechanizmus kriminalisztikai szempontból különösen azért bír jelentőséggel, mert az online csalások jelentős része sorozatjellegű elkövetési struktúrához kapcsolódik, és az esetek közötti összefüggések (kedvezményezett

2 2024. évi XVIII. törvény az online csalások elleni fellépés érdekében szükséges törvények és egyéb büntetőjogi tárgyú törvények módosításáról, 29. §.

bankszámlák, telefonszámok, IP-címek, kommunikációs mintázatok) a hagyományos nyomozási eszközök alkalmazásával sok esetben rejtve maradhatnak, mivel az egyes eljárások különböző nyomozó hatóságok előtt, eltérő időpontban és eltérő információs háttérrel jelennek meg.

A DANTE ezzel szemben lehetőséget biztosít arra, hogy a különböző ügyekben keletkező digitális nyomok országos szinten összevethetők legyenek. A program működésének egyik alapvető eleme ezért az előzménykutató, amelynek során a rendelkezésre álló adatállományok alapján megállapíthatóvá válhat, hogy egy adott tranzakció, bankszámlaszám vagy személy szerepelt-e már korábbi büntetőeljárásokban.

A kriminalisztikai jelentőség ugyanakkor nem kizárólag az összefüggések feltárásában jelenik meg, hanem az időfaktor kezelésében is. Az online csalásokkal összefüggő tranzakciók esetében ugyanis gyakran csupán néhány órási időablak áll rendelkezésre ahhoz, hogy a nyomozó hatóságok a szükséges intézkedéseket megtegyék.

A rendszer működése ezzel lényegében egy új típusú digitális forrányomos reagálási modell kialakulását eredményezte. Míg a klasszikus forrányomos tevékenység jellemzően fizikai helyszínhez, személyhez vagy tárgyi bizonyítási eszközhöz kapcsolódik, addig az online csalások esetében a gyors reagálás középpontjába a digitális pénzügyi mozgások, az elektronikus kommunikációs kapcsolatok és az adatkapcsolatok elemzése került. A DANTE fejlesztési céljai között ezért már kifejezetten megjelent a „kiemelt ügyekben forrányomos tevékenység elemzői támogatása”, valamint az „egyedi döntés alapján való idejű műveleti támogató elemzés” biztosítása is.

A rendszer működése ugyanakkor túlmutat a technológiai fejlesztés kérdésén. A DANTE felállítása tekinthető a kriminalisztikai szemléletváltás egyik elemének is, hiszen az online csalások elleni fellépés során a hagyományos ügycentrikus megközelítést fokozatosan felváltja az adatkapcsolatokra, elemzési folyamatokra és országos koordinációra épülő működési modell (Fenyvesi, 2013).

A DANTE működésével összefüggésben a nyomozási struktúrában is érzékelhető változás következett be. Az online csalásokkal kapcsolatos eljárások során ugyanis egyre hangsúlyosabbá vált, hogy a digitális térben keletkező adatok önmagukban sok esetben nem értelmezhetők megfelelő kontextus nélkül. A bankszámlaadatok, IP-címek, kommunikációs kapcsolatok vagy eszközazonosítók csak akkor válnak valódi kriminalisztikai információvá, ha azok más ügyek adataival, pénzügyi tranzakciókkal vagy egyéb digitális nyomokkal összekapcsolhatók.

A digitális bizonyítás jellegzetessége és komplexitása miatt az online csalásokkal kapcsolatos nyomozásokban felértékelődött a digitális forenzika szerepe.

Eoghan Casey szerint (2011) a digitális bizonyítékok sajátossága, hogy azok egyszerre rendkívül sérülékenyek és rendkívül nagy információtartalommal rendelkeznek, ezért kezelésük speciális kriminalisztikai módszereket igényel. A digitális adatok elemzése során ugyanakkor nem csupán az elkövetési cselekmény rekonstruálása válik lehetővé, hanem az elkövetői kapcsolatrendszerek, kommunikációs mintázatok és tranzakciós hálózatok feltárása is.

A digitális környezetben keletkező nyomok sajátossága továbbá, hogy azok jelentős része rendkívül rövid ideig hozzáférhető. Az IP-címekhez kapcsolódó adatok, a tranzakciós információk, a kommunikációs metaadatok, vagy a különböző platformokon keletkező naplóállományok sok esetben csak korlátozott ideig állnak rendelkezésre. Ez a folyamat a kriminalisztikai gondolkodásban is szemléletváltást eredményezett. A hagyományos bizonyítási eszközök mellett felértékelődött az elemző-értékelő tevékenység, a hálózati kapcsolatok vizsgálata, valamint a digitális adatokból levonható következtetések jelentősége. Az online csalások elleni fellépés során ugyanis sok esetben nem egyetlen bűncselekmény rekonstruálása jelenti a legnagyobb kihívást, hanem az egymással összefüggő elkövetési folyamatok és tranzakciós láncolatok feltárása.

A kriminalisztikai tapasztalatok alapján az elkövetők gyakran ugyanazokat a kommunikációs sémákat, pénzügyi megoldásokat és technikai infrastruktúrákat alkalmazzák különböző sértettekkel szemben. Az ismétlődő mintázatok felismerése ezért nem csupán az adott ügy eredményes felderítését segítheti elő, hanem hozzájárulhat további bűncselekmények megelőzéséhez és az elkövetői hálózatok gyorsabb azonosításához is. A DANTE tehát nem kizárólag adminisztratív vagy informatikai támogató eszközként értelmezhető, hanem olyan komplex kriminalisztikai platformként, amely az online csalásokhoz kapcsolódó digitális nyomok összekapcsolását és elemzését teszi lehetővé. Az online csalásokkal összefüggő adatok országos szintű összevetése, a gyors előzménykutatás és a valós idejű tranzakcióelemzés ma már nem pusztán technológiai lehetőség, hanem a hatékony kriminalisztikai fellépés egyik alapvető feltétele.

Digitális nyomozás az online csalások elleni küzdelemben

A digitális bizonyítékok sajátosságai az online csalások nyomozása során a bizonyítási eljárások szerkezetét is jelentősen átalakították. A klasszikus kriminalisztikai szemléletben a bizonyítás középpontjában jellemzően a fizikai nyomok, tárgyi bizonyítási eszközök, tanúvallomások és helyszíni rekonstrukciók álltak, míg a kibertérben elkövetett bűncselekmények esetében a bizonyítás jelentős része elektronikus adatokhoz, digitális kommunikációhoz, tranzakciós információkhoz és metaadatokhoz kapcsolódik (Fenyvesi, Herke & Tremmel, 2022).

A digitális adatok sajátossága, hogy azok rendkívül könnyen módosíthatók, törölhetők vagy elrejtethetők, ezért az ilyen típusú bizonyítékok biztosítása során kiemelt jelentősége van az adatok gyors rögzítésének és hiteles dokumentálásának. Eoghan Casey szerint (2011) a digitális bizonyítékok kezelésének egyik alapvető sajátossága, hogy az adatok sérülékenysége és változtathatósága miatt a bizonyítási láncolat (chain of custody) folyamatos biztosítása elengedhetetlen.

A digitális bizonyítás során nem kizárólag az adatok tartalma bír relevanciával, hanem azok keletkezési ideje, módosítási körülményei, valamint kapcsolati rendszere is. A kommunikációs metaadatok, IP-címek, eszközazonosítók vagy elektronikus tranzakciós adatok sok esetben elsősorban kapcsolatelemzési és összefüggés-feltárási funkciót töltenek be. A modern online csalások nyomozása során ezért a kriminalisztikai elemzés fókuszja fokozatosan az izolált elkövetési cselekmények vizsgálatáról a kapcsolati hálózatok és tranzakciós struktúrák elemzésére helyeződött át (Jewkes & Yar, 2010).

Az online csalásokkal összefüggő nyomozások során különös jelentőséggel bírnak a pénzügyi tranzakciókhoz kapcsolódó adatok. Az Europol IOCTA 2025. évi jelentése szerint az online pénzügyi csalások esetében továbbra is meghatározó szerepet töltenek be a többlépcsős tranzakciós láncolatok, valamint az úgynevezett „money mule” hálózatok alkalmazása, amelyek célja a pénzeszközök eredetének elfedése és a nyomon követhetőség megnehezítése (URL1). A digitális pénzmozgások elemzésének jelentőségét a hazai kriminalisztikai szakirodalom is hangsúlyozza. Nyitrai Endre álláspontja szerint a pénzügyi profilalkotás és a hálózat kutatás a modern vagyonszerzési és online csalásokkal kapcsolatos nyomozások egyik meghatározó elemévé vált, mivel lehetőséget biztosít az elkövetői kapcsolatok, tranzakciós útvonalak és pénzügyi mintázatok feltárására (Nyitrai, 2023).

A digitális környezetben működő elkövetői struktúrák sajátossága, hogy azok sok esetben nem hierarchikus, hanem laza, hálózatszerű kapcsolatrendszerben működnek. Manuel Castells szerint (2010) az információs társadalom működésének egyik alapvető jellemzője a hálózati struktúrák dominanciája, amely a bűnözési formák szerveződésében is megjelenik. Az online csalások esetében ez különösen jól érzékelhető, mivel az elkövetők gyakran különböző országokban működő technikai, pénzügyi és kommunikációs infrastruktúrákat kapcsolnak össze. A digitális bűnözés hálózati jellegének erősödése a nyomozási módszerek szükségszerű fejlődésével járt. Az online csalásokkal összefüggő eljárások során ugyanis egyre gyakrabban jelentek meg olyan elkövetési formák, amelyekben az egyes szereplők feladatai elkülönülnek egymástól. A kriminalisztikai tapasztalatok alapján külön személyek foglalkoznak az adathalász kommunikációval, mások a pénzügyi tranzakciók lebonyolításával, míg egyes

szereplők kizárólag a pénzeszközök továbbításában vagy készpénzfelvételében vesznek részt. A digitális térben működő bűnözői struktúrák ezért sok esetben már nem klasszikus hierarchikus szervezatként, hanem decentralizált, rugalmas hálózati rendszerként működnek. A kriminalisztikai elemzés így egyre inkább túlmutat az egyedi elkövetési cselekmény vizsgálatán, és az elkövetői hálózat teljes működésének feltárására irányul.

A hálózat kutatás kriminalisztikai jelentőségét a hazai szakirodalom is hangsúlyozza. Nyitrai Endre szerint a pénzügyi profilalkotás és a hálózat kutatás alkalmazása lehetőséget biztosít arra, hogy a nyomozó hatóságok ne csupán az egyes pénzügyi műveleteket, hanem az azok mögött álló kapcsolati rendszereket és pénzügyi mintázatokat is feltárják. A szerző kiemeli, hogy a digitális pénzforgalom és az online kommunikáció elemzése során az összefüggések felismerése sok esetben nagyobb kriminalisztikai jelentőséggel bírhat, mint az egyedi bizonyítékok önálló vizsgálata. A digitális kapcsolatrendszerek elemzése során különösen jelentős szerepet kapott a nyílt forrású információgyűjtés (Open Source Intelligence – OSINT) is. A közösségi médiafelületek, online piacterek, nyilvánosan hozzáférhető adatbázisok és különböző digitális platformok olyan információforrásként jelenhetnek meg, amelyek segítségével az elkövetők kapcsolatrendszere, kommunikációs szokásai vagy pénzügyi aktivitása részben rekonstruálhatóvá válhat. A modern kriminalisztikai gyakorlatban ezért az OSINT-eszközök alkalmazása fokozatosan a digitális nyomozások egyik meghatározó elemévé vált (Baggili, Breitinger, & Moore, 2021).

A digitális nyomozások során külön jelentőséggel bír a bűnügyi hírszerzés is. Nyeste Péter és Szendrei Ferenc álláspontja szerint a modern bűnügyi hírszerzés elsődleges célja már nem kizárólag az egyedi bűncselekményekhez kapcsolódó információk megszerzése, hanem az elkövetői hálózatok, kapcsolati rendszerek és működési mintázatok feltárása (Nyeste & Szendrei, 2019). A szerzők rámutatnak arra is, hogy a digitális térben működő bűnözői csoportok esetében az adatkapcsolatok elemzésének és az információk gyors megosztásának óriási szerepe van.

Az online csalásokkal összefüggő nyomozások során a pénzügyi adatok elemzése mellett felértékelődött az elektronikus kommunikáció vizsgálata is. Casey szerint a digitális bizonyítékok egyik legfontosabb sajátossága, hogy azok nem izoláltan, hanem komplex adatkapcsolati rendszer részeként értelmezhetők. Az elektronikus levelezések, IP-címek, naplóállományok és kommunikációs kapcsolatok együttes vizsgálata ezért lehetőséget biztosíthat az elkövetői magatartás rekonstruálására, valamint a kapcsolati hálózatok feltárására. A mesterséges intelligencia fejlődése ugyanakkor új dimenziót nyitott az online csalások módszertanában is. Az Europol IOCTA 2025. évi jelentése szerint a generatív

mesterséges intelligencia alkalmazása jelentősen megkönnyíti a hitelesnek tűnő kommunikációs tartalmak, hamis digitális identitások és automatizált megtévesztő üzenetek előállítását ([URL1](#)). A deepfake-technológiák, hangutánzó rendszerek és mesterséges intelligenciával támogatott kommunikációs megoldások alkalmazása ezért a jövőben tovább növelheti az online csalások kriminalisztikai kihívásait.

A digitális nyomozási módszerek fejlődése mellett a kriminalisztikai gondolkodásban is érzékelhetővé vált egyfajta paradigmaváltás. A klasszikus bűnügyi szemléletben a nyomozás alapvetően reaktív jellegű volt, amely az elkövetett bűncselekmény utólagos felderítésére koncentrált. Az online csalások esetében azonban egyre hangsúlyosabbá vált a proaktív adatfeldolgozás, a tranzakciós mintázatok folyamatos monitorozása, valamint az előzetes kockázatelemzés szerepe. A digitális környezetben ugyanis a gyors reagálás sok esetben közvetlenül befolyásolhatja a sértetti vagyontárgy megtérülésének lehetőségét.

A digitális térben megjelenő megtévesztési mechanizmusok összetettsége ugyanakkor nemcsak technológiai, hanem társadalmi és pszichológiai kihívást is jelent. Kollár Csaba kutatása rámutat arra is, hogy a csalók tudatosan építenek az áldozatok pszichológiai gyengeségeire, különösen a bizalomra és a gyors haszonszerzés reményére (Kollár, 2018). Az online csalások elleni fellépés eredményessége ezért hosszú távon nem kizárólag a nyomozási és technológiai képességeken múlik, hanem a digitális tudatosság fejlesztésén, a pénzügyi biztonsági ismeretek erősítésén, valamint az állami és társadalmi szereplők közötti együttműködésen is.

Az online csalások pszichológiai sajátosságai és a megelőzés lehetőségei

Az online csalások sajátossága, hogy az elkövetési mechanizmusok középpontjában sok esetben nem technikai rendszerek közvetlen támadása, hanem az emberi döntéshozatal befolyásolása áll. Jelentős része pszichológiai manipulációra, bizalomépítésre, sürgetésre vagy félelemkeltésre épül, amelynek célja, hogy a sértett önként hajtson végre az elkövető számára kedvező műveletet. A kibertérben megvalósuló megtévesztések ezért kriminalisztikai és informatikai kérdésen túl pszichológiai szempontból is vizsgálhatók. A social engineering módszerek egyik legfontosabb sajátossága, hogy azok tudatosan építenek az emberi viselkedés kiszámítható elemeire. Az online csalások során alkalmazott pszichológiai manipuláció sok esetben nem spontán folyamat, hanem előre megtervezett kommunikációs stratégia eredménye.

A kriminalisztikai tapasztalatok alapján az online csalások jelentős részében az elkövetők olyan érzelmi állapot kialakítására törekednek, amely gyors döntéshozatalra készíti a sértettet. A magukat banki ügyintézőnek vagy hatósági személynek kiadó elkövetők kommunikációjában gyakran jelenik meg a sürgetés, a fenyegetettség érzetének kialakítása vagy a pénzügyi veszteségtől való félelem hangsúlyozása. A romantikus csalások esetében ezzel szemben az érzelmi kötődés és a bizalmi kapcsolat kialakítása kerül előtérbe, amely hosszabb idő alatt, fokozatos manipuláció révén vezet a sértett befolyásolásához. A pszichológiai manipuláció sikerességében jelentős szerepet játszik a digitális kommunikáció sajátossága is. Az online térben a sértett sok esetben nem rendelkezik azokkal a nonverbális információkkal, amelyek személyes kommunikáció során segíthetnék a megtévesztés felismerését. A digitális környezetben ezért az elkövetők könnyebben alakíthatnak ki hitelesnek tűnő identitást, különösen akkor, ha kommunikációjukat hivatalos logók, hamis ügyfélszolgálati felületek, vagy mesterséges intelligencia segítségével generált tartalmak támogatják (URL1).

Az online csalások pszichológiai folyamatai szoros kapcsolatban állnak a modern információs társadalom működésével is. Castells szerint (2010) a hálózati társadalomban az információ és a kommunikáció válik a társadalmi működés egyik meghatározó elemévé, amely a manipulációs technikák fejlődésében is megjelenik. Az online csalások esetében ez különösen érzékelhető, mivel az elkövetők sok esetben a digitális kommunikáció gyorsaságát, tömegességét és személytelenségét használják ki.

Az online csalások pszichológiai sajátosságainak vizsgálata során a hazai szakirodalom is egyre hangsúlyosabban foglalkozik az emberi tényező szerepével. A magyar kutatások rámutatnak arra, hogy a modern online csalások eredményessége sok esetben nem elsősorban technológiai fölényből, hanem a sértettek pszichológiai befolyásolásából fakad. A digitális térben működő elkövetők tudatosan építenek a bizalomra, a félelemre, a sürgetésre, valamint az információs bizonytalanságra, amely jelentősen csökkentheti az áldozatok kritikai döntéshozatali képességét.

Krasznay Csaba szerint a kibertérben megvalósuló támadások jelentős része ma már nem klasszikus technikai támadásként, hanem pszichológiai manipulációként értelmezhető. A szerző kiemeli, hogy az emberi tényező sérülékenysége a modern kibervédelem egyik legkritikusabb pontjává vált, mivel a felhasználók döntései sok esetben könnyebben befolyásolhatók, mint a megfelelően védett informatikai rendszerek (Krasznay, 2015).

A magyar szakirodalom az online viktimizáció kérdésével összefüggésben is hangsúlyozza a pszichológiai tényezők jelentőségét. Parti Katalin rámutat arra, hogy a digitális tér sajátosságai – különösen az anonimitás, a fizikai távolság és

a személyes kontroll hiánya – jelentősen növelhetik a manipuláció sikerességét (Parti, 2019). Az online kommunikáció során a sértettek sok esetben olyan bizalmi helyzetbe kerülnek, amelyben hiányoznak a személyes interakciók során megszokott kontrollmechanizmusok és nonverbális visszajelzések.

A pszichológiai manipuláció szerepét hangsúlyozza Csepregi Sándor is, aki szerint a modern online csalások esetében az elkövetők tudatos kommunikációs stratégiákat alkalmaznak annak érdekében, hogy sürgető, fenyegető vagy hivatalosnak tűnő helyzetet alakítsanak ki (Csepregi, 2021). A szerző szerint az online térben a megtévesztés sikerességének egyik kulcsa az, hogy az elkövetők rövid idő alatt képesek érzelmi nyomást gyakorolni a sértettre, amely jelentősen csökkentheti a racionális döntéshozatal lehetőségét. A hazai kriminalisztikai szakirodalom a digitális tudatosság fejlesztésének jelentőségét is kiemeli. Fenyvesi Csaba álláspontja szerint a modern kriminalisztikai megelőzés már nem korlátozódhat kizárólag a klasszikus rendészeti eszközökre, hanem ki kell terjednie az információs és digitális biztonságtudatosság erősítésére is (Fenyvesi, 2014a). Az online csalások esetében ugyanis a megelőzés egyik legfontosabb eleme annak felismerése, hogy az elkövetők sok esetben nem technikai hibákat, hanem emberi döntési folyamatokat használnak ki. A magyar szakirodalom tehát egyértelműen arra mutat rá, hogy az online csalások elleni fellépés nem értelmezhető kizárólag technológiai vagy büntetőjogi kérdésként (Fenyvesi, 2016). A digitális megtévesztési mechanizmusok sikeressége szoros kapcsolatban áll az emberi pszichológia sajátosságaival, amely a kriminalisztikai elemzés és a prevenciók stratégia kialakítása során egyaránt meghatározó jelentőséggel bír (Fenyvesi, 2003).

A megelőzés szempontjából ezért az online csalások elleni fellépés nem korlátozódhat kizárólag represszív vagy technológiai eszközökre. Az Europol és az ENISA jelentései egyaránt hangsúlyozzák, hogy a digitális biztonságtudatosság fejlesztése a modern kibervédelem egyik legfontosabb eleme. A lakosság megfelelő tájékoztatása, a tipikus elkövetési módszerek ismertetése, valamint a pénzügyi biztonsági ismeretek erősítése közvetlenül hozzájárulhat az online áldozattá válás csökkentéséhez. A prevenciók szemlélet erősítésében Magyarországon kiemelt szerepet tölt be a KiberPajzs program, amely a Magyar Nemzeti Bank, a Magyar Bankszövetség, a Nemzeti Kibervédelmi Intézet, a rendőrség, valamint további állami és piaci szereplők együttműködésével jött létre. A program elsődleges célja a lakosság digitális és pénzügyi biztonságtudatosságának fejlesztése, valamint az online csalásokkal kapcsolatos figyelemfelhívás erősítése. A kezdeményezés jelentősége abban áll, hogy az online csalások elleni fellépést komplex társadalmi problémaként értelmezi, amelynek kezelése nem kizárólag rendészeti vagy technológiai megoldásokat, hanem széles körű

edukációs és kommunikációs együttműködést is igényel. A program rendszeresen közzétesz tájékoztató anyagokat az aktuális online csalási módszerekről, különös tekintettel a banki adathalászatokra, a telefonos megtévesztésekre, a hamis befektetési ajánlatokra és a közösségimédia-felületeken megjelenő visszaélésekre. A KiberPajzs program prevenciós szemlélete különösen azért bír jelentőséggel, mert az online csalások jelentős részében maga a sértett hajtja végre a tranzakciót, így a bűncselekmények megelőzésének egyik legfontosabb eszköze a tudatos felhasználói magatartás kialakítása ([URL3](#)).

A prevenciós tevékenység a rendőrség működésében is egyre hangsúlyosabb szerepet kapott. Az online csalások elleni fellépés során a rendészeti szervek felismerték, hogy a gyors technológiai fejlődés és az elkövetési módszerek folyamatos változása miatt a hagyományos bűnmegelőzési formák önmagukban már nem elegendőek. Ennek megfelelően a rendőrség az elmúlt években több, kifejezetten az online csalások megelőzésére irányuló programot és kommunikációs kampányt indított. A Mátrix Projekt keretében külön hangsúlyt kapott a lakossági tájékoztatás, a tipikus online csalási módszerek ismertetése, valamint a digitális tudatosság fejlesztése. A rendőrség bűnmegelőzési kommunikációjában rendszeresen jelennek meg figyelemfelhívó kampányok a banki ügyintézőnek magukat kiadó elkövetőkről, az adathalász üzenetekről, a romantikus csalásokról, vagy az online piactereken megjelenő visszaélésekről. A prevenciós tevékenység jelentősége különösen abban áll, hogy az online csalások elleni fellépés során a rendészeti szervek már nem kizárólag represszív szereplőként jelennek meg, hanem a digitális biztonság tudatosság fejlesztésének aktív alakítóivá is váltak.

A kriminalisztikai megelőzés szempontjából különösen fontos annak felismerése, hogy az online csalások módszerei rendkívül gyorsan változnak. A mesterséges intelligencia alapú kommunikációs megoldások, deepfake-technológiák és automatizált megtévesztő rendszerek fejlődése miatt a digitális manipuláció egyre nehezebben felismerhető. Az online csalások elleni fellépés eredményessége ezért hosszú távon nem kizárólag a technológiai képességeken múlik, hanem a társadalmi tudatosság, a digitális kritikai gondolkodás és a prevenciós tevékenység fejlesztésén is (Fenyvesi, 2014b).

Összegzés

A tanulmányban rámutattam arra, hogy a digitális bűnözés fejlődése alapvetően alakította át a kriminalisztikai gondolkodást és a rendészeti működés szerkezetét. Az online csalások sajátosságai – különösen a valós idejű pénzügyi tranzakciók,

a nemzetközi infrastruktúra, valamint a hálózatszerű elkövetői struktúrák – szükségessé tették az adatvezérelt, koordinált és elemzésalapú nyomozási modellek kialakulását. A hagyományos ügycentrikus megközelítés mellett egyre hangsúlyosabbá vált a digitális adatkapcsolatok elemzése, az előzménykutatás, a hálózatelemzés, valamint a valós idejű reagálás képessége (Fenyvesi, 2015).

A Mátrix Projekt és a DANTE létrejött, a digitális nyomozástámogatás, az országos koordináció, valamint a pénzügyi és kommunikációs adatkapcsolatok gyors elemzése olyan új rendészeti működési modellt eredményezett, amely már képes alkalmazkodni a kibertérben működő bűnözői struktúrák dinamikájához. A DANTE működése túlmutat egy technológiai fejlesztés keretein: olyan kriminalisztikai platformként értelmezhető, amely a digitális nyomok országos szintű összekapcsolásával új dimenziót nyitott az online csalások elleni fellépésben.

A tanulmány ugyanakkor arra is rámutatott, hogy az online csalások sikerességének egyik legfontosabb eleme továbbra is az emberi tényező.

Álláspontom szerint az online csalások elleni eredményes fellépés kizárólag komplex, többdimenziós megközelítés alkalmazásával valósítható meg. A represszív eszközök mellett elengedhetlenné vált a digitális tudatosság fejlesztése, a pénzügyi biztonsági ismeretek erősítése, valamint az állami, rendészeti és pénzügyi szereplők közötti együttműködés további fejlesztése. A technológiai fejlődés, a mesterséges intelligencia és az automatizált megtevesztési módszerek térnyerése várhatóan tovább növeli majd az online csalások komplexitását, amely a kriminalisztika és a rendészet számára hosszú távon is folyamatos alkalmazkodási kényszert jelent.

Felhasznált irodalom

- Baggili, I., Breitinger, F., & Moore, J. (2021). *Digital forensics and investigations*. Springer.
- Casey, E. (2011). *Digital Evidence and Computer Crime: Forensic Science, Computers and the Internet*. Academic Press.
- Castells, M. (2010). *The rise of the network society*. Wiley-Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781444319514>
- Csepregi S. (2021). A social engineering szerepe a modern kibertámadásokban. *Hadmérnök*, 16(2), 95–104.
- Fenyvesi Cs. (2003). *A kriminalisztikai verzió*. Kriminalisztikai tanulmányok. Dialóg Campus.
- Fenyvesi Cs. (2004). A XXI. századi bűnüldözés-tudomány nemzetközi tendenciái. *Magyar Tudomány*, 49(6), 757–765.
- Fenyvesi Cs. (2013). A kriminalisztika jövőbeli fejlesztési lehetőségei, kihívásai. *Pro Futuro*, 3(2), 42–61. <https://doi.org/10.26521/Profuturo/2013/2/5507>

- Fenyvesi Cs. (2014a). *A kriminalisztika tendenciái*. Dialóg Campus Kiadó.
- Fenyvesi Cs. (2014b). *Kriminalisztika – elmélet és gyakorlat*. Dialóg Campus.
- Fenyvesi Cs. (2015). A kriminalisztika veszélyei. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai*. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVII. (pp. 115–126). Magyar Hadtudományi Társaság.
- Fenyvesi Cs. (2016). A digitális adatok jelentősége a kriminalisztikában. *JURA*, 1(2), 50–59.
- Fenyvesi Cs., Herke Cs. & Tremmel F. (2004). *Új magyar büntetőeljárás*. Dialóg Campus.
- Fenyvesi Cs. (2017). *A kriminalisztika tendenciái: A bűnügyi nyomozás múltja, jelene, jövője*. Dialóg Campus.
- Fenyvesi Cs. (2019a). A hatékony bűnüldöző értékjegyei a XXI. században. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *A bűnüldözés és a bűnmegelőzés rendészettudományi tényezői*. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXI. (pp. 143–146). Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja.
- Fenyvesi Cs. (2019b). Kriminalisztikai világtendenciák: Különös tekintettel a digitális felderítésre. In Mezei K. (Szerk.), *A bűnügyi tudományok és az informatika* (pp. 64–82). PTE ÁJK; MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont.
- Fenyvesi Cs. (2020). A kriminalisztika válaszai a társadalmi kihívásokra: A bűnüldözés fejlesztési lehetőségei. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *A hadtudománytól a rendészettudományig: Társadalmi kihívások a nemzeti összetartozás évében*. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXII. (pp. 211–225). Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja.
- Fenyvesi Cs., Herke Cs., & Tremmel F. (Szerk.) (2022). *Kriminalisztika*. Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Hadnagy, C. (2010). *Social Engineering: The Art of Human Hacking*, Wiley Publishing.
- Jewkes, Y., & Yar, M. (Eds.). (2010). *Handbook of internet crime*. Willan Publishing.
- Kollár Cs. (2018). A magyarországi online csalások fontosabb tulajdonságai: A 2013 és 2016 között elkövetett releváns bűnesetek elemzése. *Belügyi Szemle*, 66(10), 56–70. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.10.4>
- Krasznay Cs. (2015). *Kibervédelem a kibertérben*. HVG-ORAC.
- Nagy, Á. (2025). Digital threats: Trust and manipulation in cyberspace. *Police Studies*, 2025(3–4), 92–105. <https://doi.org/10.53304/PS.2025.3-4.08>
- Nyeste P., & Szendrei F. (2019). *A bűnügyi hírszerzés kézikönyve*. Dialóg Campus.
- Nyitrai E. (2023). A pénzügyi profilalkotás és a hálózatkutatás szerepe a vagyonvisszaszerzésben. In Mátyás Sz. (Szerk.), *A vagyonvisszaszerzés kriminalisztikai és jogi vetületei* (pp. 157–173). Magyar Rendészettudományi Társaság.
- Országos Rendőr-főkapitányság (2023). *Cselekvési terv a kiberbűnözés elleni harc rövidtávú és stratégiai célkitűzéseiről, a megelőzés és tájékoztatás lehetőségeiről*. Országos Rendőr-főkapitányság.
- Parti K. (2019). Az online viktimizáció kriminológiai kérdései. In Virág Gy. (Szerk.), *Kriminológiai tanulmányok* 56. (pp. 145–158). Országos Kriminológiai Intézet.

A cikkben szereplő online hivatkozások

URL1: Europol: *Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) 2025*, <https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/steal-deal-and-repeat-how-cybercriminals-trade-and-exploit-your-data>

URL2: ENISA: *ENISA Threat Landscape 2023*. <https://www.enisa.europa.eu/publications/enisa-threat-landscape-2023>

URL3: Kiberpajzs honlapja. <https://kiberpajzs.hu/a-kezdemenyezesrol>

Alkalmazott jogszabályok

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről

2001. évi CIV. törvény a jogi személyekkel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

2012. évi CLXXX. törvény az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről

2013. évi CCXXXV. törvény az egyes fizetési szolgáltatókról

2013. évi CCXXXVII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról

2017. évi LIII. törvény a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

2024. évi XVIII. törvény az online csalások elleni fellépés érdekében szükséges törvények és egyéb büntetőjogi tárgyú törvények módosításáról

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Nagy Á. (2026). A Mátrixtól Dantéig – isteni színjáték az online csalások világában. Az online csalások elleni fellépés új rendészeti modelljei. *Belügyi Szemle*, 74(8), 2253–2271. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2026.v74.i8.pp2253-2271>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

A közlemény nyílt hozzáféréssel, a Creative Commons Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0 International License (CC BY-NC-ND 4.0) feltételei szerint jelenik meg. A közlemény változatlan formában, nem kereskedelmi célból, bármely médiumban és formátumban szabadon megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző(k), a közlés helye és a licenc hivatkozása megfelelően feltüntetésre kerül. Módosított vagy átdolgozott változat terjesztése, valamint kereskedelmi célú felhasználása nem megengedett.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Nagy Ágnes, aki a nagyagnes@gyor.police.hu e-mail címen érhető el.

The Role of Confirmation Bias in Criminal Proceedings: Insights from the Mór Bank Robbery

Csongor Herke

Prof., Dr., PhD, DSc, Head of Department, Full Professor,
Doctor of the Hungarian Academy of Sciences
University of Pécs,
Faculty of Law
herke.csongor@ajk.pte.hu

Adrienn Bicsérdi

Senior Chief Investigator, Police Captain
Baranya County Police Headquarters

Abstract

Aim: The aim of the study is to examine the role of confirmation bias in criminal proceedings, with particular focus on its manifestations in investigative, prosecutorial, and judicial decision-making, and to demonstrate how this cognitive bias may contribute to wrongful convictions.

Methodology: The research adopts a doctrinal and interdisciplinary approach, integrating findings from criminal procedural law and cognitive psychology. The study is based on a review of relevant Hungarian and international literature, as well as the analysis of specific case studies.

Findings: The analysis shows that confirmation bias may be present at all stages of criminal proceedings and often operates through self-reinforcing mechanisms that distort the evaluation of evidence. It contributes to the neglect of alternative hypotheses, the emergence of tunnel vision, and may escalate at a systemic level. Furthermore, the study finds that neither expert evidence nor the use of technological tools eliminates the risk of bias.

Value: The study contributes to the academic discourse on the fairness of criminal proceedings by providing a systemic analysis of cognitive biases. Its findings support the development of procedural safeguards and methodological approaches aimed at mitigating distortions in decision-making.

Keywords: confirmation bias, criminal procedure, cognitive bias, evaluation of evidence, justice system, tunnel vision

Reprinted from the Hungarian version. The Hungarian version of this article appeared in issue 8 of the 2026 edition of *Belügyi Szemle*. DOI: <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2026.v74.i8.pp2065-2105>

Introduction

One of the prominent areas of Professor Csaba Fenyvesi's research work is *justizmord*, that is, the problem of wrongful convictions, which can be interpreted as one of the most severe malfunctions of the criminal justice system (Fenyvesi, 2014). In his studies, he presents in detail the criminalistic and procedural errors that can ultimately lead to the conviction of innocent persons. In the background of these errors lie not only methodological or organizational shortcomings, but frequently also psychological factors such as confirmation bias. This phenomenon manifests itself in the tendency of procedural participants to prefer information that supports their already established hypotheses, while ignoring or undervaluing data that contradict them. The present study examines the correlations between these two phenomena – *justizmord* and confirmation bias – pointing out how cognitive biases can contribute to severe errors occurring during criminal proceedings. The objective of this study is to demonstrate how confirmation bias appears in the various stages of criminal proceedings, and how it can contribute to the emergence of wrongful convictions. At the center of the investigation stands investigative, prosecutorial, and judicial decision-making, with particular regard to how individual procedural actors interpret and select the available evidence. The baseline assumption was that the hypothesis-driven nature of criminal proceedings favors the development of confirmation bias, which influences evidence gathering and evidence evaluation in a self-reinforcing manner. A further hypothesis is that confirmation bias is not merely an individual psychological phenomenon, but also appears at an institutional level and poses a systemic risk to the objectivity of the justice system. Finally, the study proceeds from the premise that these biases can be mitigated through appropriate methodological and organizational tools, thereby reducing the danger of the emergence of *justizmord* cases.

The Theory of Confirmation Bias

The Psychological Background of Confirmation Bias

Confirmation bias is one of the most well-known and widely researched cognitive biases, referring to the phenomenon where people tend to favor information that validates or supports their prior beliefs or hypotheses, while ignoring or assigning less significance to data that contradict them (Klayman & Ha, 1987). This psychological phenomenon has been known for several decades and

has received considerable attention both in basic research and applied sciences – such as law, medicine, or criminology. The roots of confirmation bias are to be found in the fundamental findings of cognitive psychology, according to which human information processing is not entirely rational, but is heavily influenced by prior experiences, beliefs, and emotions (Kunda, 1990). People's mental models – that is, their internal representations of the world – guide attention, memory function, and perception, meaning that the interpretation of new information also occurs through these filters (Neisser, 1976). So-called belief perseverance is the tendency for an individual to continue confirming a theory despite the fact that the evidence underlying the theory contradicts it (Anderson & Kellam, 1992). Numerous explanations have been put forward for this bias. According to Festinger's theory of cognitive dissonance, people strive for internal consistency and experience unpleasant psychological tension when new information contradicts existing beliefs. They often reduce this tension by rejecting or reinterpreting the conflicting data while reinforcing their prior stance (Festinger, 1957). Similarly linked to this is the theory of motivated reasoning, which emphasizes that our thinking processes serve not only the search for truth but also the reinforcement of desired conclusions (Kunda, 1990). Therefore, people tend to seek out and interpret information that supports the desired outcome, even when it is objectively less supported. A specific variation of confirmation bias is the sunk cost fallacy, also known as the Concorde effect (Arkes & Blumer, 1985), which derives its name from the Concorde aircraft. The development of the Concorde was funded by the British and French governments, and although it became clear during the testing period that it would not be economically viable, the project was nevertheless carried through to completion – partly because 'too much money had already been sunk into it.' The Concorde effect refers to individuals or organizations continuing unprofitable or futile projects merely because they have already invested heavily in them, making it difficult to withdraw due to prestige or self-justification (Lidén, Gräns & Juslin, 2018). In criminal proceedings, this may manifest when the investigative authority or the prosecution service continues to push an investigative lead or a suspect, despite the fact that new evidence weakens the substantiation of the hypothesis. Another related psychological mechanism is the phenomenon of belief perseverance, according to which people maintain their prior conviction even if the evidence on which it is built is refuted. Refuting evidence is regarded as insignificant or misunderstood (Ross, Lepper & Hubbard, 1975). This is particularly dangerous in criminal justice because a mistakenly formed suspicion can persist for a long time and influence the interpretation of evidence. Recognizing the bias is further complicated by the existence of misconceptions among

legal practitioners and experts, according to which extensive experience, expertise, or merely good intentions alone provide protection against cognitive biases. Dror, however, points out that neither expertise nor faith in self-control renders decision-makers immune; indeed, the conviction that one is capable of overcoming one's own biases through sheer willpower is itself a mistaken assumption (Dror, 2020).

Confirmation Bias in the Context of Criminal Proceedings

Criminal proceedings provide a specific environment for confirmation bias. By its very nature, the investigative and prosecutorial process is hypothesis-driven: based on initial information, investigators establish assumptions regarding the identity of the perpetrator and the circumstances of the crime. This initial narrative can subsequently determine what evidence they seek, which witnesses they interview, and how they interpret expert opinions (Findley & Scott, 2006). This danger is further compounded by the fact that the outcome of decision-making is substantially influenced not only by the substance of the information but also by the order of its presentation: differing conclusions can be drawn from the exact same data depending on the order in which the proceeding person encounters them. In this regard, Dror and Kukucka emphasize that in expert decision-making, it is advisable to examine raw evidence first and disclose contextual information only subsequently, as this can reduce the risk of confirmation bias and circular reasoning (Dror & Kukucka, 2021). The literature underscores that confirmation bias can affect every actor in the justice system:

- Investigative authorities: they tend to focus on the primary suspect while devoting little attention to the investigation of alternative perpetrators.
- Prosecutors: following the decision to prosecute, they frequently seek out and present evidence supporting the accusation, ignoring exculpatory data.
- Courts: during the trial, the first impression (and the accusation itself) can powerfully influence the evaluation of evidence.
- Experts: contextual information received during the investigation can influence the objectivity of the expert opinion (Dror & Cole, 2010).

In criminal proceedings, confirmation bias frequently operates in the form of a self-reinforcing cycle: evidence gathered and interpreted based on an existing hypothesis confirms the original hypothesis, which further reinforces the biased selection of evidence. The latest literature adds to this that the bias does not necessarily remain at the level of a single procedural actor. According to Dror, different actors and sub-processes within criminal justice can mutually

reinforce one another's presuppositions, thereby generating a so-called *bias cascade* and *bias snowball* effect: the initial bias ripples through the system, appearing with ever-greater weight in subsequent decisions (Dror, 2025). This circular logic poses a severe threat to the fairness of the administration of justice. The impacts of confirmation bias in criminal justice can be severe:

- Wrongful identifications and convictions.
- Failure to locate the actual perpetrator.
- Long-term detention of the innocently accused.
- The deterioration of legal certainty and public trust in the justice system.

Such consequences are not merely theoretical dangers: we are aware of numerous notorious international and domestic cases, but there are also less prominent procedural errors in many smaller cases explainable by similar mechanisms, which point to the tangible risks of confirmation bias. In the next chapter, we present in detail the concrete manifestations of confirmation bias in the case of investigative authorities, the prosecution service, the court, and other procedural actors, illustrated with domestic examples.

Manifestations of Confirmation Bias in Criminal Proceedings

Confirmation Bias and Investigative Authorities

The work of investigative authorities is fundamentally hypothesis-driven: based on the first pieces of information, witness testimonies, and traces received regarding a crime, they establish assumptions about the potential perpetrator, the method of commission, and the motivation (Kassin, Dror & Kukucka, 2013). This initial narrative can subsequently set the direction for the search for and evaluation of evidence. Although constructing hypotheses is a natural and indispensable part of the investigation, premature and over-rigid commitment can easily trap investigators within confirmation bias (Lidén, Gräns & Juslin, 2018). A typical manifestation of confirmation bias within investigative authorities is that they seek out evidence fitting the suspicion constructed first, while ignoring or assigning less weight to information contradicting the hypothesis (Findley & Scott, 2006). In the psychological background of this phenomenon frequently lie motivated reasoning, the reduction of cognitive dissonance, and the Concorde effect (as elaborated previously): due to the time and resources invested in the investigation, police officers tend to persist with a single theory, even when new evidence refutes it. The pressure within the investigative authority and the expectations of public opinion also play a non-negligible role. In

high-profile cases generating significant social interest – such as serial killings or prominent violent crimes – investigative authorities often face intense political and media expectations to deliver swift results. De Keijser and van Koppen established that professional judges can display a judgment paradox: judges required less evidence to convict a suspect if the crime was more severe (even though one would think that more well-founded decisions are born precisely in more severe cases). This environment favors the development of confirmation bias, as validating the suspicion frequently becomes more important than its objective examination (de Keijser & van Koppen, 2007). One of the best-known examples in the history of Hungarian criminalistics is the case of the ‘Martfű Monster,’ which clearly demonstrates the dangers of investigative confirmation bias. At the end of the 1950s, a brutal murder occurred near Martfű: a local woman was raped and killed. During the investigation, the police quickly cast suspicion on János Kirják, who had previously known the victim, and certain circumstances (such as his location and alleged conflicts) ‘fitted’ the criminal narrative constructed by the investigators. Instead of examining all possible perpetrator hypotheses in parallel, investigators focused almost exclusively on gathering evidence against Kirják. As a result:

- conflicting witness testimonies were given less consideration or were discredited;
- among the expert opinions, those supporting the suspicion were preferred;
- data supporting Kirják’s innocence – such as details regarding his alibi – were treated with little attention (Szabó, 1980).

At the end of the proceedings, János Kirják was convicted (he was originally sentenced to death, but the Supreme Court commuted this to life imprisonment on appeal – fortunately), while the actual perpetrator remained at large and committed further crimes. It was only years later that it came to light that Péter Kovács, the ‘real Martfű Monster,’ should have been held responsible for the homicides. The tragedy affected the lives of several people: not only the victims and their family members, but also the innocently convicted man (Dulai, 2020). This case clearly illustrates the phenomenon of ‘tunnel vision,’ which is an extreme form of confirmation bias (Findley & Scott, 2006). From a criminalistics perspective, all of this can be interpreted as the abandonment of the competition of hypotheses. Mészáros emphasizes that at the beginning of an investigation – excepting entirely clear-cut cases – multiple competing hypotheses must exist, and steadfast adherence to a single selected hypothesis is one of the most severe investigative errors. The consequence of this is that the investigator neglects other hypotheses and sweeps refuting data aside, while

forcing the acquisition of evidence confirming the chosen theory (Mészáros, 2021). Due to the narrow focus of the investigators, alternative scenarios and suspects remained ignored, thus rendering the gathering and evaluation of evidence one-sided. Not to mention that in 1950s Hungary, the criminal-political goal itself was the swiftest possible detection of the perpetrator, even at the risk of convicting someone other than the real culprit. The Martfü case and similar investigative errors warn that confirmation bias:

- stems from premature commitment: hypotheses formulated at the very beginning of the investigation lock thinking in place (O'Brien, 2009);
- results in information asymmetry: investigators devote more time and resources to substantiating the suspicion than to refuting it (Schmittat et al., 2021);
- strengthens contextual biases: experts and witnesses can also receive distorted information, which further intensifies partiality (Dror & Hampikian, 2011).

From the perspective of prevention, the literature proposes several solutions:

- Conscious examination of alternative theories ('consider-the-opposite' strategy) (Hirt & Markman, 1995);
- Involvement of independent investigative teams for review;
- Evidence evaluation independent of knowing the suspect's identity.

Confirmation bias within the investigative authority is therefore not merely an individual psychological weakness, but a problem sustained by organizational and cultural factors as well. The case of the Martfü Monster highlights that a flawed investigative focus and biased evidence analysis can lead justice astray for decades, while the actual culprits can claim new victims (Herke, 2025).

Confirmation Bias and the Prosecution Service

A prime example of prosecutorial confirmation bias is the case of Ronald Cotton (USA, North Carolina, 1984). Based on the eyewitness testimony of Jennifer Thompson, Cotton was convicted of sexual assault after the woman positively identified him from a photo lineup and subsequently during a live lineup as well. In 1995, DNA testing proved that the actual perpetrator was Bobby Poole. Cotton spent ten and a half years in prison innocently because no thorough investigation was conducted following the initial identification (Weinberg, 2012). This case illustrates well the danger of confirmation bias: in prosecutorial decision-making, the theory built upon early eyewitness testimony became so

dominant that the weight of new evidence was considered only late. The flawed indictment eventually led to a final conviction as well. In the United States, several cases have highlighted the dangers of prosecutorial confirmation bias, such as the Duke Lacrosse case, where the prosecution maintained the charges against three university athletes for a long time, even though the DNA evidence clearly pointed in a different direction (Mosteller, 2007). In the United Kingdom, the Birmingham Six case displayed a similar pattern, where the prosecution fought for years against the defendants accused of a bombing, even when new evidence emerged regarding their innocence (Mullin, 1997). The role of the prosecution service in Hungarian criminal proceedings is threefold: on the one hand, it supervises the legality and expediency of the investigation; on the other hand, it prepares and presents the indictment before the court; finally, in certain cases, it conducts the investigation itself (in respect of the latter, the observations made regarding the investigative authority are applicable). This threefold function carries the inherent risk that the prosecutor – aligning with the findings of the investigative authority – himself becomes a victim of confirmation bias that reduces the possibility of objective evaluation. From the perspective of cognitive psychology, confirmation bias manifests itself here in the tendency of the prosecutor to interpret the available evidence in a way that supports the already established theory of the prosecution, while giving less consideration to or downplaying evidence offering exculpatory or alternative explanations (Nickerson, 1998). Prosecutors frequently base their further decisions on the information received at the beginning of the investigation and on the image of the perpetrator established by the investigative authority (Findley & Scott, 2006). In practice, this can lead to the prosecutor supporting the indictment even if subsequent evidence weakens its substantiation. In such cases, confirmation bias is not merely a passive phenomenon, but an active decision-making factor that can push the indictment process in a direction contrary to the presumption of innocence. By the very nature of prosecutorial work, the objective of the indictment is to prove guilt beyond reasonable doubt before the court. However, this can make the prosecutor prone to diminishing the value of exculpatory evidence or questioning its relevance (Kassin, Dror & Kukucka, 2013). The phenomenon of motivated reasoning in this context lies in the prosecutor potentially feeling that their own professional success, reputation, and ‘winning the case’ are more important than uncovering the actual truth (Kunda, 1990). Behind a flawed indictment often lies the fact that adhering to the theory of guilt developed during the investigative and prosecutorial stage becomes a matter of prestige. In the institutional functioning of the prosecution service, success indicators frequently include the rate of indictments and the number of

convicting judgments. This can exert implicit pressure on prosecutors to ‘carry through’ the initiated cases, even if doubts arise in the meantime. To mitigate confirmation bias, several solutions exist in the case of the prosecution service:

- An independent unit assessing the substantiation of the indictment: prior to filing charges, a different prosecutorial department or an independent professional body evaluates the evidence (Burke, 2006).
- A „devil’s advocate” procedure: during the preparation of the case, it is the task of a specifically designated prosecutor to represent the counter-arguments (Nemeth, Brown & Rogers, 2001).
- Further education and training: educating prosecutors on cognitive biases using practical examples.
- A mandatory review mechanism: if new, exculpatory evidence emerges, an automatic case review process should be initiated (Kerstholt & Eikelboom, 2007).

Confirmation Bias and the Court

The task of the court in criminal proceedings is the impartial and balanced evaluation of evidence, taking into simultaneous consideration the arguments of both the prosecution and the defence. In practice, however, judicial decision-making can also be influenced by cognitive biases, including confirmation bias. The essence of this is that when evaluating evidence, the judge tends to prefer information supporting their already formed opinion or hypothesis, while taking conflicting data into account with less weight (Nickerson, 1998). Prominent among the fundamental principles of criminal procedure are the presumption of innocence (*praesumptio boni viri*) and the requirement of proof beyond reasonable doubt (*in dubio pro reo*). Confirmation bias, however, can easily lead to the judge striving during the course of the trial – consciously or unconsciously – to prove the guilt of the defendant rather than examining possibilities for acquittal. This is particularly dangerous if the court arrives at the trial with a prior expectation derived from the investigative files and conducts the verification subordinately to this expectation (Kahneman & Frederick, 2002). A prime example of judicial confirmation bias is the Mór bank robbery, where (as analysed in detail in the next chapter) a severe criticism of the judicial proceedings was that verification was directed almost exclusively towards substantiating the guilt of the defendants, while the examination of exculpatory evidence or alternative hypotheses was sidelined. Confirmation bias manifested itself here in the court accepting the prosecution’s theory at an early stage of the trial and concentrating further evidentiary actions on reinforcing it (Herke, 2021). A similar phenomenon was

observed in the United States in the case of the Central Park Five, where judicial evaluation ignored the possibility of exculpatory DNA evidence for years because the defendants' prior confessions fitted the prosecution's theory (Boston Bar Association, 2009). In the United Kingdom, the case of the Guildford Four displayed a similar pattern, where the court adhered to the early prosecution theory for a long time despite the fact that new evidence and witness testimonies pointed in a different direction (Usher, 1990). The judicial role entails a high level of responsibility and authority, which psychologically renders it difficult for the affected judge to admit their own error. The review of judgments that have entered into force thus frequently occurs only in the possession of new, indisputable evidence – such as a DNA sample or a confessing statement. This institutional and human factor together reinforces the persistence of confirmation bias in judicial decision-making. Judicial confirmation bias is particularly dangerous because the court's decision is the final point of the proceedings, and rectifying a wrongful conviction can take years or decades. An important lesson of the Mór case is that courts should guarantee, at an institutional level, the examination of alternative narratives and exculpatory evidence with equal weight.

Other Confirmation Bias Phenomena (Experts, Witnesses, Defence Counsel, Defendant)

Confirmation bias can affect not exclusively investigative authorities, the prosecution service, and the court, but other actors in criminal proceedings as well. Experts, witnesses, defence counsel, and the defendants themselves can be subjects of this psychological phenomenon. Since all of them interpret events along their own experiences, interests, emotions, and presuppositions, the danger exists that they process the information available to them selectively, reinforcing their own narrative.

Expert Confirmation Bias

Expert evidence is one of the most important elements of criminal proceedings, particularly when specialized expertise is required to clarify the facts. At the same time, international literature shows increasing evidence that experts are also exposed to confirmation bias (Dror et al., 2005). An expert's prior information – such as background data received from investigators or the prosecution service – can unconsciously influence the evaluation (Nakhaeizadeh et al., 2014). It is important, however, to emphasize that the application of technical

devices or automated systems does not in itself represent protection against biases. According to Dror, it is a misconception that technology, automation, or even artificial intelligence necessarily eliminates human biases, as these systems are designed, operated, and interpreted by humans; moreover, technical solutions themselves can carry built-in biases (Dror, 2020). In Hungarian practice, instances have also occurred where a forensic expert failed to examine alternative explanations independent of the investigative lead with sufficient thoroughness. In a specific case, according to the first experts, the time of death could have occurred at times ranging from 16:42 until 06:00 the following morning. Based on this, the court placed the onset of death at 17:00, even though several pieces of evidence (for instance, a toilet flushed at 21:10, a shower used around 23:00–24:00) made a later presence at the scene probable. This was problematic because the defendant could only have been the perpetrator if the time of death was this early, given that at 21:10 (and continuously thereafter) he was verifiably at another location. The Curia recorded that „calculating” the time of commission in this manner would hold true only if the defendant were the perpetrator. Otherwise, the act could have occurred significantly later, when the defendant was already verifiably elsewhere. The case ultimately ended in an acquittal due to the lack of proof „beyond reasonable doubt” (Fázi, 2023). The bias here was a typical case of the context effect and top-down information processing: the expert adjusted their professional conclusions to the existing theory without systematically excluding alternative possibilities (Dror et al., 2005). Studies conducted in the field of dactyloscopy demonstrated that experts were more likely to be biased if they obtained different types of contextual information (Dror, Charlton & Péron, 2006). In forensic anthropology, empirical studies regarding cognitive biases confirmed the presence of confirmation biases experienced in the evaluation of sex, ancestry, and age at death when preparing a biological profile (Nakhaeizadeh, Dror & Morgan, 2014). Unreliable and domain-irrelevant information can lead to biased interpretations during the on-scene investigations of fires as well (Bieber, 2012). But problems can arise even in connection with DNA analysis, which is considered near-infallible, particularly in the case of mixed DNA samples. A good example of this is the 1998 Josiah Sutton case, where the result of the DNA testing was erroneous because the expert subconsciously wanted to demonstrate a match (based on a flawed victim eyewitness testimony/identification), and it later came to light that his analysis was incorrect. During DNA analysis, we frequently encounter incomplete or partial DNA profiles, and it is often difficult to interpret these profiles, as well as to determine the number and identity of contributors present in the mixed sample. Therefore, if a DNA analysis expert assumes that the defendant’s DNA could have resulted in the observed

profile, this can potentially increase the analyst's confidence that the defendant contributed to the sample. Simultaneously, they may ignore and/or fail to identify possibilities by which the exact same data could have been generated if the defendant had not contributed to the sample (Thompson, 2009). Dror and Hampikian's study on DNA analysis proceeded from a mixed DNA sample of a group sexual assault. DNA experts analysed the complex DNA mixtures and concluded that the evidence supported the guilt of the defendant identified by a co-defendant cooperating in a plea bargain. In their prior conclusion, the DNA experts found that the defendant could not be excluded based on the mixed DNA sample. Dror and Hampikian presented the exact same DNA mixture to 17 neutral North American DNA experts without disclosing contextual information or the background of the case. Only one expert agreed with the original examination, four DNA experts graded the sample as inconclusive, and 12 excluded the defendant in question (Dror & Hampikian, 2011). Part of the proposals aimed at minimizing cognitive effects and preventing the double counting of evidence suggests the separation of different laboratory functions, meaning their assignment to different persons. One proposal is the creation of evidence and quality managers who would operate as highly trained professionals within evidence handling units. Their main tasks would include filtering out domain-irrelevant information, formulating the least suggestive questions, and coordinating the forwarding of evidence to the appropriate department (Saks et al., 2003). Another potential solution proposed for improving the accuracy and decision-making of match-testing methods applied in forensic sciences (such as DNA analysis and dactyloscopy) is the filler control method. In such cases, experts are provided with at least three samples for comparison: the scene sample and the suspect's sample are augmented with a control sample. The expert must determine which matches which, and does not know which is the sample of the person subject to the proceedings (Wells, Wilford & Smalarz, 2013). This protects examiners from effects arising from the context (Saks et al., 2003).

Witness Testimonies and Confirmation Bias

The memory of witnesses is highly vulnerable and, according to psychological research, can easily be influenced by the statements of others, the media, or the method of interrogation itself (Wells et al., 1998). In the case of confirmation bias, this manifests as a tendency for the witness to align their memories with their own presuppositions or the narrative suggested by the interrogator. Not to mention that a reward for information can also easily incentivize a witness to provide a testimony that does not necessarily correspond to reality.

Defence Counsel Confirmation Bias

The task of the defence is the maximum protection of the rights of the person subject to the proceedings; however, defence counsel can also be exposed to confirmation bias – particularly if they believe too deeply in the innocence of the person subject to the proceedings. This can lead to the defence counsel ignoring certain pieces of evidence or underestimating their significance if they do not fit the defence strategy. It is a frequent case when defence counsel builds their strategy on a small amount of evidence that confirms the innocence of the defendant, while failing to file motions to acquire other potentially exculpatory evidence. In such instances, it can easily occur that the defendant is convicted based on the remaining incriminating evidence, whereas further exculpatory evidence could have been obtained. Defence counsel often lack fundamental knowledge regarding the operation and internal limitations of expert examinations. Therefore, without appropriate training, they are frequently unable to recognize the impact of expert confirmation bias on the interpretation of data and examination results (Fletcher, 2006).

Confirmation Bias and the Defendant

Paradoxically, defendants are also prone to confirmation bias, particularly when it comes to their own innocence or minimizing their guilt. This can manifest in the defendant emphasizing details that support their innocence when recalling events, while concealing or downplaying incriminating facts. It has also occurred that the defendant feels they must provide an alibi at all costs, and due to the false alibi, they lose their credibility. Confirmation bias can therefore affect every participant in criminal proceedings, not merely the authorities. The biases of experts, witnesses, defence counsel, and defendants combine to significantly increase the risk of wrongful convictions. Recognizing and managing such biases is only possible if debiasing techniques, such as the role of the „devil’s advocate,” blind examinations, and the systematic consideration of alternative scenarios, are consciously applied at all stages of the proceedings.

The Lessons of the Mór Bank Robbery in the Light of Confirmation Bias

The Investigative Stage

On 9 May 2002 around noon, two men burst into the Mór branch of the ERSTE Bank and killed eight people, for reasons that remain unknown to this day. The

bank robbery claiming eight fatal victims is unparalleled in the history of Hungarian criminalistics (the act is hereinafter referred to uniformly as a bank robbery, regardless of its correct statutory classification). The perpetrators fled with a total booty corresponding to 7,356,481 forints. The competent organs of the police arrived at the scene almost immediately after the event, following notification by the father of one of the victims, who found it suspicious that the bank branch had suddenly closed citing technical reasons and that the silence inside was striking. Stepping up to one of the windows, he then noticed a bullet hole (Bicsérdi, 2013). A few months after the commission of the crime, Ede Kaiser and László Hajdú were apprehended, who were then definitively convicted of the bank robbery in 2005: Ede Kaiser received actual life imprisonment, while László Hajdú was sentenced to 15 years in a penitentiary. A few years later, in 2007, a collector found weapon parts in a forest not far from Tatabánya. These recovered accessories bore a suspicious resemblance to the weapons used in the bank robbery. The investigation was reopened, and the actual perpetrators, László Nagy and Róbert Weiszdorn, were subsequently apprehended. Following this, during the retrial proceedings, Ede Kaiser and László Hajdú were definitively acquitted in the case. What actually happened in Mór, and why it was necessary to kill eight people before making any demands during a bank robbery, we will never know, since László Nagy hanged himself in prison. And it is very difficult to provide an answer to the question of why the real culprits were not convicted in 2005. Investigators were led to Ede Kaiser and László Hajdú by the witness testimony of Attila Kiglics, which was later ostensibly supported by the testimonies of other witnesses present at the scene as well. During lineups for identification, a few people thought they recognized Ede Kaiser (even if not with sufficient persuasive force). Throughout the proceedings, it was observable that the authorities sought to confirm the suspicion based on the witness testimony of Attila Kiglics, gathering evidence that strengthened the guilt of Ede Kaiser and László Hajdú, while continuously ignoring evidence that would have strengthened another hypothesis (or indicated that the defendants did not commit the crime). The Mór case is thus a textbook example not only of *justizmord* but also of confirmation bias. The question may arise as to what leads a witness to provide a factually false testimony. In a good portion of cases, the reason for this is not that the witness intentionally wants to give false testimony. Certain pieces of information fade over time; thus, for instance, the witness frequently remembers the appearance of the person subject to the proceedings differently, which can often be misleading from the perspective of the investigation. Understandably, the witness cannot always remember properly because they did not consider it important at the time of commission, or it did not seem suspicious to them. Helpful witnesses

frequently err in such cases because they want to remember so intensely that they often magnify minor details while assigning no significance to other important facts. The situation is different in the case of a victim, who will more than likely remember precisely the appearance of the perpetrator or the time of commission, especially in the case of a violent crime. This becomes so fixed in their memory that they may never forget it in their lifetime. This is termed a „flashbulb memory”; when someone experiences a shocking, emotionally powerful event, they can usually recall precisely where they were, what they were doing, who they were with, how they found out about it, etc. (this was demonstrated, for instance, in connection with the 2001 terrorist attacks) (Brown & Kulik, 1977). It is, of course, another question how the victim’s brain attempts to suppress memories associated with the crime. Mention must also be made of those witnesses who possess information relating to concrete facts, such as the name of a girlfriend or a telephone number. Characteristically, these witnesses do not err in respect of this information (unless they intend to mislead the authority). Naturally, there can be many other factors influencing witness testimony. These are presented in Table 1.

Table 1.
Factors Influencing Witness Testimony

OBJECTIVE (external, independent of the witness)			SUBJECTIVE (internal, dependent on the witness)		
perception		retention	biological	psychological	sociological
OBJECT	MODE	CONDITIONS	PHYSICAL characteristics	PSYCHOLOGICAL traits	SOCIAL circumstances
action	vision	intensity	age	emotion	group affiliation
person	hearing	post-event influences	sex	attention	occupation
space-time (speed)			sensory impairment	intelligence	upbringing
speech				expertise	

Note. Tremmel, Fenyvesi & Herke, 2005.

At the beginning of a case, multiple versions are established based on the available information. As time passes and evidence accumulates, the concept develops accordingly. It may become increasingly clear what actually happened, and therefore the concept can also change. During an investigation, one must never build upon a single notion and cling to it rigidly, because the consequence of this can be confirmation bias, and ultimately even *justizmord*.

Unfortunately, the Mór case is a perfect example of this. Due to the eight fatal victims, not only did the authorities want to solve the case as quickly as possible

by all means, but the pressure of public opinion was also immense. And it may be that with greater attention, it should have been visible right away that the line along which the investigation started was fundamentally flawed. However, this flaw was not conspicuous, since those pieces of evidence and data that supported the given notion became important. Everyone glossed over the other, perhaps more important details, and they did not even look for a different kind of possibility.

The witness testimony of Attila Kiglics initiated a line in the Mór robbery that excluded the possibility of forming another concept. There were quite a few witnesses to the Mór bank robbery; however, they also supported this viewpoint, and there was not one who remembered the man standing in the doorway differently, or who – even if not at first – did not select Ede Kaiser during the lineups for identification. From then on, the investigation proceeded further in this direction, and the evidence supporting this version was reinforced. The possibility of another concept did not even arise, or if it did, no significance was assigned to it, because the uncovered evidence verified the roles of Ede Kaiser and László Hajdú. Nobody cared that the witness testimony in itself was insufficient, and that there were no usable material remains yet either. Perhaps the witnesses also wanted to recognize the perpetrator so intensely that they selected Ede Kaiser, or they wanted to be over with the many questions so badly that they designated him. If there had been a usable fingerprint, or if the weapons had been recovered, or perhaps if a survivor had remained, everything could have turned out differently.

Confirmation bias can be detected very well in the Mór case. Since the investigation was conducted along only one notion, questions that supported the given version were preferred during the interrogation of witnesses, and important and real questions were neglected because they would have supported another version. In the Mór case, a very good example of this is the height of Ede Kaiser. The majority of the witnesses described the perpetrator as being 180–190 cm tall. Ede Kaiser was 178 cm tall, and the shot security guard was not taller than 180 cm either, although the majority of the witnesses described him as shorter than this. Everyone remembered a strikingly tall person who rather approached 190 cm, and several people also made mention that they had to tilt their heads back considerably to look up at the man. They also stated that the perpetrator was much taller than the real guard, who was actually of identical height to Ede Kaiser. This contradiction could easily have been verified during a lineup for identification, but it was not ordered, as they did not want to acquire any piece of evidence that would refute the original version.

The concept regarding Ede Kaiser was not reinforced easily by chance. Although it was subsequently proven that he did not participate in the Mór bank

robbery, he committed countless other, similar property offenses alongside it. From the end of the 1990s, currency exchanges became his favorite targets. At this time, he did not yet apply particular violence; rather, artful thefts were characteristic of him, and then it gradually turned in the other direction, when violent action, attacking the victim, or even threatening with a firearm or using it no longer represented an obstacle (Bicsérdi, 2012). Apart from the Mór case, the court found Ede Kaiser guilty in ten instances in connection with minor or major offenses. In these cases, he generally worked with the same people. Prior to his apprehension, however, he neglected the others a few times and committed offenses jointly mostly only with László Hajdú, but he wanted to involve Attila Kiglics nearly always. Perhaps due to László Hajdú's propensity for violence, Ede Kaiser could have changed direction and become a more violent criminal himself, although according to his account, neither he nor László Hajdú was of a violent character. According to the account of Attila Kiglics, he backed down multiple times because Ede Kaiser became excessively violent, even if he lost out on the larger revenues. These personal grievances and the reward for information could also have played a role in Attila Kiglics turning to the investigative authority. It was not difficult for him to piece together the details. According to his account, there had been talk between them previously about robbing the bank in Mór. Ede Kaiser could have held a preliminary reconnaissance of the terrain through his girlfriend in Mór, László Hajdú understood weapons, and last but not least, Ede Kaiser's situation suddenly improved following the bank robbery, and he settled his debts. From these facts and from the assumptions that Attila Kiglics spun further, the witness testimony was born that set not only the police but also the prosecution service and the court on the wrong track regarding the Mór case.

Ede Kaiser was delivered into the hands of the police by Attila Kiglics. Attila Kiglics sent a message to the investigative authority through his lawyer (since he himself was currently at large) stating that he was completely certain that Ede Kaiser and László Hajdú committed the Mór bank robbery. This information put everyone in a state of excitement, since following a relatively long, unsuccessful investigation, there was finally a tangible person (two people). There appeared a witness who knows the potential perpetrators, who committed various robberies together with them, and supports his assumptions with no ordinary reasons. The smaller part of Attila Kiglics's statement consisted of concrete facts by which Ede Kaiser and László Hajdú could be linked to Mór, whereas the larger part was merely assumptions drawn from the circumstances. Such concrete facts were the following:

1) The sudden change (improvement) in the financial situation of Ede Kaiser. In his witness testimony, Attila Kiglics said the following about this: 'The reason I think Ede pulled off the job is because I know him. I know that before the offense he had no money, yet a few days after the events he suddenly had a new watch, a gold necklace, a bracelet.' (Kovács, 2009). Attila Kiglics's conclusion was otherwise correct from the perspective that the sudden money originated from the commission of an offense. However, neither did he think about the fact that this wealth was not necessarily from the Mór bank robbery, nor did the authorities look into it. Indeed, at this time, Ede Kaiser carried out the robbery of an Austrian currency exchange, in which he otherwise wanted to involve Attila Kiglics as well, but he did not undertake the foreign trip due to the warrant out for him, so Ede Kaiser carried out that offense with László Hajdú. Attila Kiglics did not possess concrete evidence that Ede Kaiser actually obtained wealth from the Mór bank robbery; he could only infer this from the remaining information supporting it. This is a good example showing that the phenomenon of confirmation bias can appear not only within the authorities but even within witnesses: although Attila Kiglics knew about the Austrian robbery plan as well, and also that they planned to commit it likewise around this time, it did not arise in him that the improvement in Ede Kaiser's financial situation was the consequence of this successful Austrian robbery; instead, he adjusted it to his prior notion. Of course, it cannot be ruled out either that he 'forgot' about this possibility in exchange for the reward due to the informant. When Attila Kiglics found out about the Mór bank robbery from the media, it did not even arise in him that it had been committed by Ede Kaiser; he indicated it to the police only two months later. The majority of the information that supported for him that Ede Kaiser and László Hajdú were the perpetrators was available to him immediately after the commission and did not arise later. To the question of why he did not testify earlier, obviously many kinds of explanations could be given: Ede Kaiser was his associate and his friend, therefore he did not want to blow the whistle on him, perhaps he was afraid of something, or he did not know about the reward for information previously. According to Attila Kiglics's account, he never asked Ede Kaiser whether he was there at the Mór bank robbery, because according to him, it operated as a type of etiquette among them that they did not speak about each other's jobs.

2) The second fact in Attila Kiglics's statement was the girlfriend in Mór, to which the third important factor, the planning of the bank robbery, is closely linked. Ede Kaiser did not have a long relationship with the girl in Mór, but it was just enough for the ERSTE bank branch to catch his eye during his stays in

Mór. Ede Kaiser could thus map out the bank, the robbery of which he brought up at the same time as the robbery planned against the Csepel No. 2 Post Office, among others to Attila Kiglics as well. Alongside the Csepel post office robbery, the bank in Mór already appeared as an alternative. Otherwise, during the proceedings, Ede Kaiser did not even deny that he planned to rob the bank branch in Mór. He had the opportunity to become acquainted with the place and to thoroughly observe the operation of the bank branch. However, the fact that Ede Kaiser had a girlfriend in Mór and could assess the terrain during his stays in Mór does not prove at all in itself that Ede Kaiser committed the Mór bank robbery on 9 May 2002. The girl was only a girlfriend from the past with whom his relationship lasted only a few months and had already ended in 2000, and the offense was committed in 2002, two years later. The robbery of the Csepel No. 2 Post Office was in 2001. The discrepancies in time are large, and although the star witness could rightly think that his former friend indeed committed the Mór offense, the question of the passage of time raises a severe problem. Why would Ede Kaiser have waited two years, when during this time he could have executed the Mór bank robbery multiple times? The doubt can also arise as to why Ede Kaiser would have gone back to Mór, since not a few people could have seen him there two years before the murder, and therefore they could have easily recognized him. He circulated conspicuously and had the same vehicle: it is not probable that his acquaintances in Mór forgot the M5 BMW, and the girlfriend's environment could also have remembered him; consequently, it is not reasonable that he would have risked his exposure. Approaching the matter from the other side: the bank robbery was committed in disguise, and it is not excluded either that if he appears with a different exterior, the majority of people would not have recognized him after two years.

In fact, apart from these concrete points, nothing was available that would have indicated that Ede Kaiser could have had anything to do with the Mór bank robbery. From this it is also visible that Attila Kiglics's witness testimony is based not on facts, but the image that came together within him provides the complete story, and it was the job of the investigative authority to find the evidence that confirms the assumption that Ede Kaiser and László Hajdú committed the crime. The remaining part of Attila Kiglics's statement was indeed based on his own assumptions and not on concrete facts. Such assumptions were the following:

- a) Ede Kaiser's conduct after the Mór bank robbery.
- b) Ede Kaiser's nervousness and drug use.
- c) The question of the mobile phone and vehicle.
- d) László Hajdú's role.
- e) Ede Kaiser's external appearance.

ad a) After the bank robbery, Attila Kiglics spoke with Ede Kaiser on the phone, and they also met in person. According to Attila Kiglics's account, following the Mór bank robbery, Ede Kaiser went into a video rental shop to Attila Kiglics's partner and said that Róbert Farkas and Szilárd Horváth did not commit the murder (as this assumption had spread in the press at the time). Not long after this, Ede Kaiser called Attila Kiglics. According to Attila Kiglics, the telephone conversation was a type of 'groping conversation,' meaning that Ede Kaiser assessed how much Attila Kiglics might know, but they did not utter a word about the bank robbery. This was crowned by the fact that, according to Attila Kiglics, during a meeting Ede Kaiser brought up that they should kill László Hajdú and his girlfriend because they know too much. These data can support that Ede Kaiser is the perpetrator of the Mór bank robbery, but if we view them independently of this, it is visible that they can also be evaluated autonomously. Indeed, if the baseline assumption had not been that Ede Kaiser committed the bank robbery, these data could still have been evaluated. Let us assume that Ede Kaiser obtained knowledge that the offense which he also planned years before had been committed. Obviously, the question arose in him as to what his associates with whom he planned it think about this. In this case, he likewise maps out what they might know about the commission, and whether they committed the previously jointly planned offense (since he knew that he was not the perpetrator). Based on the etiquette between them related by Attila Kiglics, Ede Kaiser could not ask straight out whether it was them, therefore this groping conduct is justified in this case as well. That is, these facts were evaluated to the detriment of Ede Kaiser precisely due to confirmation bias, since if there had not been the presupposition that he is the perpetrator, it would not even have arisen that these verify his guilt. Moreover, the fact that Ede Kaiser brought up with Attila Kiglics that László Hajdú and his girlfriend should be killed absolutely does not substantiate that they committed the crime. If it had been so, then they should have killed precisely Attila Kiglics for knowing too much, and not involve someone into the matter who was not even there at the time of commission. This is a typical case where, due to confirmation bias, facts speaking precisely in favor of the person subject to the proceedings are evaluated to his detriment.

ad b) In May 2002, Ede Kaiser was visibly using drugs and was nervous, which reinforced the suspicion in Attila Kiglics even more. In his statement, Attila Kiglics said: 'And it was also visible on him that he is terribly nervous. For two weeks continuously he was snorting. By this I mean that he used cocaine, two-three grams daily, and did not stir from home [...] He also exchanged his phones, and then two weeks after the crime bought that less conspicuous Volvo

C70 in which he currently circulates. My birthday is on 20 May. I am certain that if this Mór case had not happened and he were not its perpetrator, he would have come out to congratulate me. But since he suspects, I think, that I think it was them, he did not visit me.’ (Kovács, 2009). Based on their friendship, breaking the etiquette between the two of them, Attila Kiglics could have inquired about the reason for Ede Kaiser’s nervousness, from which it would have quickly turned out what caused Kaiser’s tense daily life. According to Attila Kiglics, the cocaine joined the nervousness. Attila Kiglics saw Ede Kaiser in a drugged state after May 2002, from which he could think that something must have happened that he cannot get over without the help of cocaine. Together with the circumstances mentioned so far, a picture believed to be real began to come together logically in Attila Kiglics’s head, but nothing tangible was available to him that would have actually substantiated his assumptions. These facts, however, substantiate nothing. Ede Kaiser could have been nervous precisely due to another committed offense, for other private reasons, but precisely also because he knew that several people know that he previously also planned to rob the bank branch in Mór, and now that someone committed this in such a brutal manner, he can easily come into the picture as well.

ad c) The question of the mobile phone and vehicle is already a more concrete starting point. For the sake of concealment, a criminal attempts to change his appearance so far if his name can come up in connection with such a prominent offense, and especially if he could be tracked based on the phone. The call log and cell information can provide an appropriate basis for someone to be linkable to a given offense. Róbert Farkas and Szilárd Horváth came into consideration as potential perpetrators in Mór also because Szilárd Horváth’s phone hit the Mór transceiver tower in May 2002. Compared to this, neither Ede Kaiser’s nor László Hajdú’s mobile was there at the given time; neither phone was there near Mór when the bank robbery occurred. Although under normal circumstances this would be an exculpatory circumstance, confirmation bias stepped in here as well: they did not say that this fact supports that they are probably not the perpetrators, but brought up that they certainly had another phone, for which there were otherwise no data at all. The situation is the same with the vehicle. Ede Kaiser’s car was not seen near the Mór bank robbery. This should have been a piece of evidence in favor of the person subject to the proceedings, but based on confirmation bias, the assumption was born that he certainly replaced his car. Attila Kiglics related that Ede Kaiser paid off all his debts, including the lease among others. Why would he have had to replace a car that became definitively his? Moreover, his acquaintances in Mór did not know his new car

yet, and according to the assumption, he did not buy a car of a higher or similar category, but a less conspicuous one.

ad d) Attila Kiglics had even less information to the effect that Ede Kaiser's partner at the time of commission was László Hajdú. According to the assumptions at the time, there were two perpetrators in Mór: one who stood in the doorway and one who shot everyone, although it was not excluded either that a third person assisted in the robbery. Attila Kiglics could not imagine anyone else alongside Ede Kaiser than László Hajdú: 'When Kaiser started coming forward with these smart ideas that let's rob an armored car, a bank, and we rejected this, he started orienting towards Hajdú. From this I also think that he committed this offense with him as well; why would Hajdú have gone to commit a burglary when he received special training in such weapon things in the Legion? The other thing is the silencer. Hajdú, I know exactly, is crazy about silencers. Whatever weapon he had so far, he had a silencer for all of them, meaning they were quiet weapons [...] Previously he had a Parabellum type pistol [...] and a Scorpio submachine gun as well [...] I saw the Para with him myself; Ede told me about the Scorpio [...] I saw a silencer with him personally multiple times.' (Kovács, 2009). It turns out from the statement that Attila Kiglics did not like László Hajdú due to his violent nature. Since Ede Kaiser also leaned towards violence and Attila Kiglics was not a partner in this, putting together the minor details, Attila Kiglics's conclusion seemed sound that Ede Kaiser could have committed the Mór bank robbery with László Hajdú. Although no evidence substantiated this notion of his, Attila Kiglics inferred this only from Ede Kaiser's behavior and László Hajdú's background in the Foreign Legion. It was also an important factor for Attila Kiglics that while anyone can learn to handle a weapon and one does not need to enlist in the Legion for that, not everyone keeps a Scorpio submachine gun and a silencer at home. Neither is an everyday piece, not only among average people but even within criminal circles. Attila Kiglics knew that the weapon of the perpetrators in Mór was a Scorpio among others, and during the time of the massacre nothing could be perceived of what occurred in the bank, therefore the use of a silencer was assumable. From these facts he put together that □ László Hajdú was Ede Kaiser's partner. Now that we know that it was not them, it is visible on what weak foundations this excessive conclusion stood, which the investigators wishing to produce a perpetrator by all means easily accepted. In the case of László Hajdú, the search (in the terminology of the time, house search) yielded no results, firearms were not recovered, and identification failed to take place. This, however, did not disturb the authorities; they considered Attila Kiglics's account sufficient for proof.

ad e) Attila Kiglics concluded his statement with the following: ‘I can tell you why they can be the perpetrators. The fact that Ede stood out there in the doorway like a security guard and sends away in complete cold blood people who want to come in, with his tanned skin, in his elegant clothes, this is typically him. If you see him, you will experience that his wardrobe is made up entirely of elegant fabric trousers, shirts, polo shirts; he walks around only in such gear.’ (Kovács, 2009). Kaiser was indeed famous for his elegance, his vanity. He took great care of himself, took his clothes to be ironed, and always wore pieces fitting the fashion. On the day of the murder, a man dressed as a security guard sent away those wishing to enter the bank. This had to be a man who has presence and can be convincing, who has the courage to dismiss a man delivering a transfer order while people are being killed in the background. An elegantly dressed, tall man who shuffles along individuals wishing to arrange their immediate matters. This part of Attila Kiglics’s statement is truly a subjective opinion. He probably deduced in his mind how Ede Kaiser stands there in the bank door. He knew their methods, their style, which was not like how the bank robbery occurred in Mór. Battery and attempted homicide can indeed be blamed on them, but mass killing was not characteristic. If everything proceeded according to plan and they obtained the booty, they moved on. They did not kill anyone in the case of the Csepel No. 2 Post Office either, even though multiple employees were present there. Attila Kiglics did not notice these details, or precisely due to confirmation bias (or in the hope of the reward for information) did not want to notice them. Yet he knew both Ede Kaiser and László Hajdú; he knew what they were capable of. Drawing the conclusion in itself that Ede Kaiser stood before the bank branch because he liked to dress elegantly, but failing to take into consideration that neither Ede Kaiser nor László Hajdú ever killed a person and their goal was always only the acquisition of booty, demonstrates how one-sided the evaluation of the available data was. This could lead to nothing else than *justizmord*.

In summary, therefore, it can be stated that the statement of Attila Kiglics in the investigative stage did not provide concrete evidence, only a starting line. It is certain that with his statement, many other offenses came to light, but unfortunately not the one toward which his statement was directed. Attila Kiglics’s statement cannot be called false, since he did not lie; he brought facts and conclusions drawn from them to the knowledge of the police that were true. The trouble was that the statement and the data reported in it were overall not evaluated properly; the information was not looked into with full thoroughness, but instead they extracted from it only what supported the (flawed) presupposition.

In addition to Attila Kiglics's statement, there were further witness testimonies that (perhaps precisely due to confirmation bias) the investigative authority ignored or failed to verify. When the offense was committed, multiple witnesses spoke with the perpetrator standing in the doorway. One of the most prominent among these witnesses is the man who discovered the bank robbery itself. He was the one who notified the police after noticing that there were bullet holes in the side window of the bank and that the silence inside was striking. Before all this, he spoke with one of the perpetrators, since he wanted to go into the bank to his daughter and son-in-law to ask them for a little money, and he followed the two men for a while after they stepped out of there, meaning he could see and hear them from immediate proximity. He is the only one who met both individuals. According to his account, both perpetrators were young men around 25–30 years old; one was 185–190 cm tall, whereas the other was only 165–170 cm tall, and they departed the branch with a bag. In addition, one was dressed as a security guard, and the other wore worn jeans. The witness could not say whether the security guard seen previously was identical to the departing guard. His wife stated in a similar manner; she saw a man around 25–30 years old smoking a cigarette in front of the bank, and she described the man as stout, muscular, and having brownish-blond hair.

The other material witness was the one who not only spoke but also interacted with the perpetrator, as he handed over a transfer order to him. The perpetrator took it and dropped it into the appropriate box. He likewise described the man as 180–190 cm tall, of thin build, white-skinned, with a thin arm and a feminine character, having an elongated and lean face, not wearing a hat or mustache, with a security guard uniform on him, and appearing calm and speaking with a beautiful 'Transdanubian accent'.

The next witness, who also spoke with the man standing in the doorway, described a 30–35 year old person, 180 cm tall, who had reddish-blond hair and a Germanic appearance, and proved calm and strikingly polite. There was also a witness who saw the perpetrator without a hat, but the remaining aspects essentially coincided. The next witness repeatedly spoke with the person standing in the doorway; he also described him as 180–185 cm tall, of stronger-than-average build, and called his voice strange, since according to him the man spoke with a nasal twang.

A total of seven witnesses met and spoke with the perpetrator, in whom they thought they recognized a young man. The age was unanimous with nearly every witness, there are no significant discrepancies in the height either, and they agree on the attire as well. It could be taken for certain that a young, tall person dressed as a security guard stood in the doorway.

Based on these statements, the aforementioned person could even have been Ede Kaiser, but there were important moments that did not support his guilt. One is that there were multiple people who thought they saw a brownish-blond person with a Germanic appearance, and according to descriptions, it was a man of stronger build. Ede Kaiser had brown hair and was not of stronger build. What also stands out is the allusion made to smoking. The man who notified the police and his wife saw a security guard smoking a cigarette, about whom they could not say whether he was the original guard or possibly another person. Ede Kaiser did not smoke, and the original security guard was not a smoker either.

The essence of these pieces of evidence from the perspective of confirmation bias is that although the witnesses describe the perpetrator as of a height, build, and hair color differing from Ede Kaiser, they did not deal with this at all during the verification. Likewise, they ignored that since neither Ede Kaiser nor the real security guard smoked, the perpetrator had to be someone else, since based on the witness testimony, the 'security guard' coming out of the bank lit a cigarette. This is a textbook example of confirmation bias: although the evidence clearly indicates that the perpetrator is not identical to the person subject to the proceedings, they preferred to ignore this evidence so that the suspicion could remain sustainable. They contented themselves with the fact that certain witnesses thought they recognized Kaiser from the arrays presented to them, or from among the persons standing behind the detective mirror.

However, a lineup for identification was not ordered for the purpose of checking the witness testimonies; they did not search for or check the DNA of the cigarette butts recorded at the scene, etc. Not to mention the 'identifying star witness' who, due to her agitation (and presumably her grief), wanted to recognize someone by all means, since she recognized Szilárd Horváth the first time, and later, when they told her that Ede Kaiser was the new suspect, she recognized him. First of all, Szilárd Horváth was shown to her, since at this time Ede Kaiser had not even arisen. The woman selected Szilárd Horváth. It is important that the media presented the pictures of the very first suspects, which the witness also saw. On the next occasion, Ede Kaiser and László Hajdú had already come into the purview of the police. The witness first participated in the identification of László Hajdú, where she selected an indifferent person first. The situation was similar in the case of Ede Kaiser, with whom she could not select a person on the first occasion, but at the second sequence selected Ede Kaiser from the set of his face and his height.

Another witness (the man with the transfer) stated on the first occasion that he did not see Szilárd Horváth or Róbert Farkas in the doorway. Upon the lineup for identification, he selected Ede Kaiser first, with the single discrepancy that

according to him the perpetrator had longer hair. At the second selection, however, he could not choose between Ede Kaiser and an indifferent person based on either the voice, the forearm, or the face.

A third witness already wore strong dioptric glasses on the day of commission. Upon identification, she first recognized Szilárd Horváth and Róbert Farkas, but only because she saw them on television. Later, she did not select Ede Kaiser on any occasion.

Finally, there was a witness with whom they performed the identification based not on face but on voice. According to his claim, the culprit spoke with a nasal twang. Based on this, he first recognized an indifferent person, and he did not select Ede Kaiser during the personal identification either.

Following such uncertain identifications, the investigative authority drew the conclusion that Ede Kaiser was one of the perpetrators, and sent the files with a proposal for indictment to the prosecution service.

The Manifestation of Confirmation Bias During the Indictment Stage

The facts described in the indictment clearly refer to the substance of Attila Kiglics's statement. There are findings from which the conclusions drawn refer to the statement. The very first such historical element of the facts is the idea of robbing the bank, and the observations conducted to this end. It was known during the investigative stage as well that Ede Kaiser indeed entertained the idea of robbing the bank and brought this up with his associates multiple times. And holding a reconnaissance of the terrain was closely linked to the bank robbery. According to the indictment, Ede Kaiser conducted observations around the Mór bank branch not only in 2002, but prior to that in 2000 and 2001 as well: 'After the passage of one year, in October–November 2001, Ede Kaiser again began to seriously entertain the idea of robbing the Mór branch of the Erste Bank. He wished to involve Attila Kiglics in the plan again, to whom he offered the robbery of the Mór bank as an alternative to the Csepel post office robbery written under count V. Around this time, Ede Kaiser also conducted observations in the vicinity of the Mór bank branch; based on this, he also made it probable that they would be able to acquire 50–60 million forints in cash through the robbery.' (Fővárosi Főügyészség, 2002). It corresponds to reality that the Mór bank robbery featured as an alternative in Ede Kaiser's mind alongside the robbery planned against the Csepel No. 2 Post Office, but no evidence emerged in the case to the effect that Ede Kaiser held any reconnaissance in Mór a year after breaking up with his girlfriend. When he was dating the girl, he stayed in Mór more, but even then the bank branch was not the primary target, and

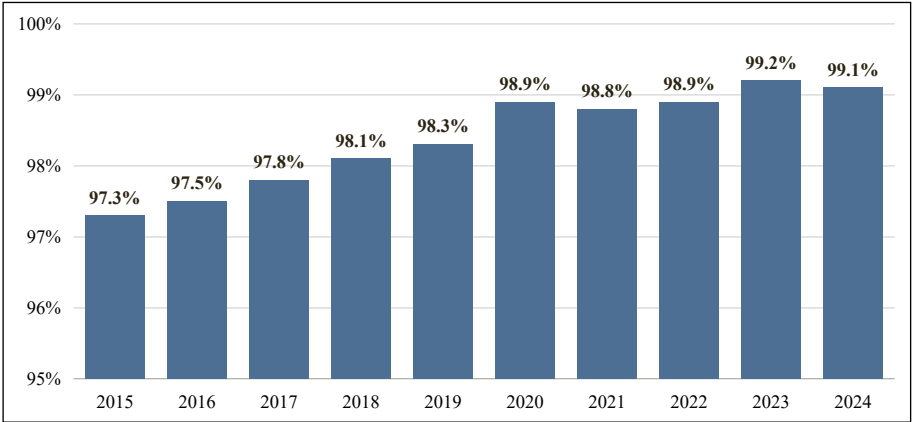
since this possibility arose in Ede Kaiser only later, he could not have conducted a more thorough reconnaissance in 2000 either. The entire assumption of the indictment thus proceeds from the fact that the bank robbery was committed by Ede Kaiser and László Hajdú, and the existing (and non-existent) facts were adjusted to this. This is a textbook example of prosecutorial confirmation bias. The credibility of the assumption in the indictment regarding the amount is also questionable. For in order for someone to be so certain about the volume of turnover a given bank branch handles, they would have had to hold a very detailed and profound inspection, or would have needed an acquaintance who moved comfortably within the life of the given bank branch. After the breakup with the girl, Ede Kaiser had no connection remaining with Mór, so the second assumption can be dismissed, and for the first, no evidence was available. If it had truly been a question of such a large amount of money as the indictment mentions, that could already provide a reason to prepare more thoroughly and plan the robbery at length. Not a few things must coincide precisely, defining and planning everything in advance and, last but not least, acquiring weapons for an action of such magnitude; that is, a well-organized preparation is required. The indictment includes the preparation for the robbery: 'During the course of the year 2002, Ede Kaiser planned and prepared the robbery attack against the Mór branch of the Erste Bank no longer with Attila Kiglics, but with László Hajdu and at least one further associate in crime who remained unidentified during the proceedings. In order to maximally reduce the chance of exposure, Ede Kaiser and László Hajdu had already destroyed the clothing and weapon used for the prior offenses; therefore, the acquisition of newer weapons became necessary for the planned attack.' (Fővárosi Főügyészség, 2002). According to the indictment, this offense did not require particular financial expenditure, which is why they could choose this target instead of the Austrian currency exchange. The first half of the sentence is indeed correct, since regarding the finances, much more must be devoted to organizing an action abroad. The distance between Mór and Csepel, and Ede Kaiser's place of residence, is also a non-negligible aspect, which is considerably smaller than if they had traveled to Austria. The remaining parts of the preparation are also more easily solvable (the weapon does not have to be taken across the border, it is easier to flee, etc.). The reconnaissance of the terrain itself is substantially simpler at home. This line of reasoning may be correct, but in itself it is insufficient. It is not clear that Ede Kaiser would have given up on the Austrian currency exchange due to finances. He indeed had no money, but until then he had solved his necessary source of money somehow. And if he wanted to finance the robbery of the Austrian currency exchange from the Mór bank robbery, then it would not have been

justified for him to spend so conspicuously (paying off his loans after the robbery, buying newer elegant clothes, using cocaine). The remaining parts of the preparation are also incomplete; for instance, the assumptions regarding the weapons do not form a completely clear picture either. According to the indictment, László Hajdú acquired the weapons through an ‘associate relationship of Russian nationality who remained unidentified’ (Fővárosi Főügyészség, 2002). The house search held at László Hajdú yielded no results regarding the weapons, so there was no evidence to the effect that László Hajdú actually acquired them, and even if he had acquired them, that they shot with them in the bank, or that he would have handed them over to Ede Kaiser. The casings found at the scene did not have their owner, even though it could have been verified with that that László Hajdú’s weapons were not used in the bank robbery. The reconnaissance of the terrain – as another material momentum – also features in the indictment: ‘Based on their prior observations, Ede Kaiser established that on Thursdays, around noon, the traffic of the surrounding streets and institutions is extremely slight due to the earlier closing times, and thus this period is the most appropriate for executing the robbery attack against the bank branch.’ (Fővárosi Főügyészség, 2002). From the line of reasoning so far, the conclusion can indeed be drawn that if they prepared so thoroughly regarding the weapons, then the reconnaissance before the bank robbery could not have been omitted, since without it they would have undertaken a huge risk. However, no evidence was available to the effect that the defendants held any inspection in advance in 2002. It followed logically from the prior commissions that there was always preparation before the robberies, but this information is already rather a conclusion drawn from the prior statements, likewise a typical case of confirmation bias: if they always held a reconnaissance of the terrain before the robberies previously, then now as well (and this became part of the historical facts, although there was no evidence at all for this). Neither can it be known why they planned the bank robbery precisely for Thursday, since on any other day there could have been fewer people around the bank area around noon. If the defendants knew to such an extent that fewer people circulate in the town on Thursday, then they truly had to conduct reconnaissance, but not only on one occasion, but multiple times. The third person, whose identity remained unknown to the police, is also interesting, since no concrete data emerged for this; it served only to support the prior conclusions. This is a typical case of inverted logic: it was not that there were prior data showing there was a third person and they adjusted the conclusions to this, but they thought that there could have been a third person as well, and they adjusted the historical facts to this (although no evidence emerged for this).

The Judicial Stage

The presiding judge of the first-instance proceedings held a lecture at the University of Pécs, Faculty of Law after rendering the first-instance judgment. After the lecture, he related what convinced him of Ede Kaiser’s guilt: when the defendant presented his alibi, he stated that at the time of the robbery he was having lunch at his girlfriend’s at the time. The judge asked what he had for lunch, and Ede Kaiser replied that he had potato pasta. The judge related that he evaluated this in such a way that ‘this also shows that he is lying, because how could he remember what he had for lunch then, therefore he is guilty.’ This reasoning reflects precisely the logic of confirmation bias: they can interpret a neutral or even innocence-reinforcing circumstance in such a way that it verifies guilt. From a psychological perspective, this is a case of the reduction of cognitive dissonance and subjective selection of evidence, where prior conviction overrides the objective evaluation of facts (Festinger, 1957). In Hungary, according to the latest statistics, the rate of successful indictments is increasingly high.

Figure 1.
Prosecutorial Success Rate in Hungary

Note. URL1.

Based on this, it could even be said that confirmation bias is characteristic of almost all judicial stages, as courts almost always align themselves with the facts and evidence designated in the indictment. This, however, is rather just a peculiarity of the Hungarian system: the fact that in our country, the judicial stage is preceded by an extremely thorough investigation, and the prosecution service

files an indictment almost exclusively when it is nearly certain of a conviction, predetermines the framework of the court proceedings. Despite this, it would be justified in numerous cases if courts viewed the indictment more critically.

In the Mór case, the court was also fundamentally determined by the testimony of Attila Kiglics. In the first-instance judgment, the following can be read: *‘Undoubtedly, it is also the position of the court that, as the robbery of the Csepel Post Office also exemplified, the robbery of a financial institution – be it a Post Office or a Bank – does not necessarily and inevitably entail the killing of those working there. In the concrete case, the defendant and his partner, upon arriving at the Bank, essentially immediately opened fire on the persons staying there. What the concrete trigger for this was, the court was unable to deal with in the present proceedings. [...] At the same time, however, the court must proceed in its legal assessment from the premise that Ede Kaiser committed all the offenses adjudicated in the present case for the purpose of financial gain.’* (Fővárosi Bíróság, 2004).

Entering the bank, the perpetrators first shot the security guard, who probably acted threateningly towards them. Following this, one of them killed all those staying there, going through every room even before making a demand. This was not characteristic of Ede Kaiser, and Attila Kiglics knew this as well. In every single case, the demand occurred first; in Csepel, they could have shot anyone even before asking for the money. The judgment does not deal with what the reason could have been for shooting those staying there before acquiring the money. The resistance of the security guard is not probable to have triggered such an effect that everyone had to be killed, and even if they shot the guard, it is not certain either that fire should have been opened on the remaining persons as well. The court essentially accepted the prosecution’s position and (as a typical example of judicial confirmation bias) did not even attempt to conduct evidentiary proceedings that would potentially refute the historical facts of the indictment (for instance, a lineup for identification regarding the stature of the security guard).

László Hajdú was named by Attila Kiglics during the investigative stage as one of Ede Kaiser’s potential partners regarding Mór. His role, however, was clarified neither in the indictment nor in the first- or second-instance judgments. Initially, Hajdú was classified as a perpetrator, and later as a silent partner supplying weapons. The witnesses recognized Ede Kaiser (?) in the doorway, meaning that László Hajdú could not have been the man who sent the people away. And there is no evidence at all that he was the one shooting in the bank branch. The first-instance court did not find it proven that László Hajdú handed over weapons to Ede Kaiser, but neither that there was a third associate who

remained unidentified. It is clear that someone else besides Ede Kaiser had to be in the bank, since killing and dismissing people at the same time was impossible. The judgment neither refutes nor reinforces that László Hajdú had anything to do with the Mór bank robbery. The evidence against him was none other than that around this time he possessed one or more Scorpio type firearms, similar to the one with which the robbery was committed. In addition, the testimony of Attila Kiglics spoke against him, according to which László Hajdú committed offenses together with Ede Kaiser.

In respect of László Hajdú, the court was already more skeptical than with Ede Kaiser: *'In the case, namely, that he had already used the firearm in question during the commission of some offense, it is on the one hand unnecessary to subsequently fire test shots, since the weapon has already proven once that it is functional.'* (Fővárosi Bíróság, 2004). According to the judgment, another possibility was that László Hajdú checked a newly acquired weapon in order to see whether it actually works. What is very material from the perspective of the weapons, and could have been a material turn regarding the investigation, is the casing, or casings, left behind. Such, however, did not exist, since László Hajdú probably picked them up.

In summary, it can be stated that Hajdú's guilt could cover only the supply of weapons, with particular regard to the fact that ultimately László Hajdú had a very strong alibi for the time of commission, since he lived in a semi-detached house, his own part of which he wanted to sell, and spoke on the phone with the prospective buyer precisely on the day of commission. The fact, however, that with this the testimony of Attila Kiglics was completely refuted (according to which Ede Kaiser and László Hajdú committed the offense together), did not alter the judge's conviction that Ede Kaiser was guilty. Neither did they attempt to clarify with whom he committed the offense in this case, nor did they resolve the contradiction that if László Hajdú did not participate in the commission at all, why it would have been necessary to kill him and his girlfriend as well.

The court did not even attempt to clarify the contradictions, for instance:

- What did the perpetrators do in the bank for nearly thirty minutes, while Ede Kaiser departed the scene very quickly at every offense?
- The perpetrators sprayed the camera and trampled the computer modem, which likewise was not characteristic of Ede Kaiser.
- Why did they depart with such a small amount of money, if according to the indictment Ede Kaiser observed a turnover of 50–60 million? (The perpetrators took away nearly 7,400,000 forints, leaving the large part of the money in the safe.)

A matter of particular interest is the role of the witnesses testifying during the investigation before the court. Not a little time passed between the testimonies given in court and during the investigative stage. Human memory fades, and far from barely remembering years back, certain memories can be hazy even after months. Compared to this, the majority of the witnesses not only maintained their testimonies before the first-instance court, but for instance the father notifying the authority even supplemented his prior testimony in court with the following, according to the first-instance judgment: *'From the entrance of the Bank he went to the right, and then when he turned back, he saw that the entrance door of the bank opens and a bag is thrown out from there, and then according to his knowledge it was Ede Kaiser who stepped out first.'* [...] According to the witness's account, he also saw that Ede Kaiser locked the door with his right hand and put into his pocket the key with which he locked.' (Fővárosi Bíróság, 2004).

According to the judgment, the witness thus concretely names Ede Kaiser, considers him a perpetrator, and no doubt arose in him to the effect that he possibly saw someone else departing the bank. This is already an explicit distortion, since the witness could not know that the perpetrator is called Ede Kaiser; he identified him only from the defendant's name. The court did not deal at all with the fact that the witness firmly saw Ede Kaiser locking the door with his right hand. Ede Kaiser, however, was left-handed, which does not exclude that he locks a door with his right hand, but it is less probable that he would have used his clumsy hand in such a dangerous situation. The court, naturally due to confirmation bias, completely ignored this.

The witness delivering the transfer also maintained his testimony. Before the court, he stated that the person he saw at the bank entrance was 15 cm taller than him. Ede Kaiser was 178 cm in height, while the mentioned witness was around 170 cm, but the court did not want to verify this either; it did not order the confrontation, even though from that it could have been easily determinable whether Ede Kaiser's height corresponds to the person seen by the witness. Obviously, the court was not willing to order this confrontation because it was feared that its result would contradict the historical facts of the indictment.

In the investigative stage, to the question of how Ede Kaiser imagined the robberies, the father of Ede Kaiser's girlfriend in Mór replied: *'They wipe out everyone in 5 minutes and get the money.'* (Fővárosi Bíróság, 2004). This testimony also supports that the method of commission was completely different from what was characteristic of Ede Kaiser, but the court did not take this into consideration either. At the same time, it is also true that at the trial the witness no longer remembered precisely the claim that Ede Kaiser told him he would

wipe out everyone in five minutes. It is another matter that in this case the usual sentence from the court ('Is it possible that during the investigation you remembered even better?') was not uttered, since this statement could not be fitted into the concept followed by the court.

Surprisingly, Ede Kaiser had an alibi for the time of the Mór bank robbery. One of his former girlfriends, with whom they were together for two years, verified Ede Kaiser. Not only the girl, but her parents stood by him as well. All three persons testified both in the investigative and the judicial stages. On 9 May 2002, they were still dating, and they spent that day together too, breaking up only on 21 May. According to the girl's account, she did not go to school that day, and they spent the entire day together, and the girl was at home all week. On that day they got up around 09:00–10:00, then around 13:00–14:00 went to have clothes ironed, and at noon had lunch at home; the girl cooked potato pasta. She maintained this testimony in both stages. The first contradiction arose where, according to her records, she stayed home only on the 9th, participating in the classes on the remaining days. The next trouble, which was important, was why Ede Kaiser came forward with his alibi only after three months? And the third was his phone, which hit the Csepel transceiver tower multiple times on this day. These deficiencies could give reason for the court to draw the conclusion that the girl is testifying falsely, since too many contradictions arose in connection with her testimony. Thus, they did not look at the fact that she factually substantiates Ede Kaiser's alibi, but drew the conclusion that if the testimony is not correct in every detail, then the whole is false.

An even greater uncertainty arose in the testimony of the girl's parents. Both, however, remembered that Ede Kaiser was precisely eating potato pasta when they went to their daughter's. It is interesting that the confirmation bias mentioned at the beginning of the chapter determined the judge's consideration despite the fact that, independently of each other, every witness remembered the lunch.

A person completely independent of the family also substantiated Ede Kaiser's alibi. This person is the one to whom he took the clothes to be ironed with the girl. Ede Kaiser had a very good relationship with the ironing woman, with whose daughter he had dated previously, and frequently went to her to have trousers or shirts ironed. According to the woman's call log, she called Ede Kaiser at 14:05. The time factor is material since the bank robbery was committed at noon, and it is important where Ede Kaiser spent the afternoon. Ede Kaiser was with the girl at 13:00, then after this at some point they departed, and arrived at the ironing woman's 20–25 minutes before 14:00. According to the testimony, they departed a few minutes before 14:00, and following this the woman called Ede Kaiser at 14:05.

The telephone calls, the hits on the transceiver tower, and the issued invoice all verified Ede Kaiser's alibi; nevertheless, the court did not take them into consideration.

A further negative trace was that none of the DNA profiles found at the scene could be linked to László Hajdú or Ede Kaiser. In respect of the fingerprint, the search did not yield results either, even though the person standing in the doorway among the perpetrators lingered at the entrance for nearly 30 minutes, thus spending just enough time to potentially leave any trace behind. The primary source of traces was thus the door in this regard. The technicians examined the door in its entirety as well, but found no such usable fingerprint on it that verified Ede Kaiser's presence in Mór. Yet, if Ede Kaiser truly stood in the doorway of the bank branch, he touched the handle multiple times when opening the door to arriving clients who cooperated as identifying witnesses in the criminal proceedings, so his fingerprint and DNA should have been identified. None of the witnesses reported the wearing of gloves, which would have been striking on a security guard. And the first witness saw also how he locked the door, which conversely involved touching the handle. It is also inconceivable that if Ede Kaiser stood in the doorway for such a long time indeed, no scent or other biological remains would be left there. The court probably precisely due to confirmation bias failed to evaluate this myriad of negative traces. Otherwise, Ede Kaiser subjected himself to a polygraph examination too, with one condition: he is asked only about Mór. According to the result of the polygraph, he spoke the truth that he was not present in Mór at the time of commission, and he did not commit the Mór bank robbery. If the court had truly evaluated the evidence individually and in their entirety, then the call log in itself should have been considered an explicit alibi in the case of Ede Kaiser. It was proven that Ede Kaiser's phone was not near Mór on the day of commission, and did not hit the Mór transceiver tower. The ironing woman, conversely, spoke with him, so the phone was with him (the argument could not be that he left without a phone and that is why the device did not hit the Mór tower). One more person made mention that he spoke on the phone with Ede Kaiser around 11:00 on that day, but his testimony was not evaluated either

Conclusion

In the case of the Mór bank robbery, the statement of a single witness, Attila Kiglics, proved to be a decisive testimony, as it initiated a line of investigation and adjudication that, precisely due to confirmation bias, failed to put the

actual perpetrators behind bars. Based on this testimony, a concept was developed against which conflicting evidence, no matter how frequently it arose, was ignored. Numerous methods have been elaborated in the literature to counteract the effects of confirmation bias; these are listed below.

1. Organizational-level prevention.

- Independent verification mechanisms: during the investigative and case-preparation process, it is advisable to involve an external lawyer or investigator who is not directly affected by the case to analyze the available evidence from a critical perspective (the ‘devil’s advocate’ method), which forces the investigative authority and the prosecution service to also weigh alternative explanations.
- Application of blind procedures: during forensic and expert examinations, ‘blind’ or ‘double-blind’ methods can minimize the distorting effects of contextual information (for instance, during fingerprint or DNA identification, the examining expert should not know the identity of the suspect, the details of the crime, or the investigative lead).
- Rotation system: in longer-term investigations, the periodic rotation of investigators, prosecutors, and experts is advisable to reduce adherence to one-sided versions.

2. Procedural-level prevention.

- Mandatory examination of alternative scenarios: during the evaluation of criminal cases – whether in the investigative or the trial stage – the formal examination of alternative versions must be prescribed.
- Qualitative (not merely quantitative) evaluation of evidence: the key is not the number of pieces of evidence, but their relevance and reliability.
- Preference for open-ended questions during interrogations: during the interrogation of witnesses, victims, and suspects, suggestive questions must be avoided.

3. Personal-level prevention.

- Increasing cognitive awareness: during the training of investigators, prosecutors, judges, and experts, knowledge regarding psychological biases, including confirmation bias, must mandatorily be integrated, as the mere awareness of biases reduces their impact.
- Practicing the questioning of one’s own position: decision-makers must regularly practice the so-called ‘consider-the-opposite’ technique, during which they systematically search for arguments against their own assumption.

- Use of objective evaluation checklists: predefined, standardized checklists for the evaluation of evidence can reduce decisions built upon intuition and prejudice.
4. Technological tools.
- Artificial intelligence-based verification systems: artificial intelligence is capable of the objective, statistically-based evaluation of a larger volume of evidence than human processing (it is important, however, that the algorithms operate transparently and do not generate new biases).
 - Comparison of databases from multiple sources: comparing forensic databases (DNA, fingerprints, ballistic data) from multiple sources reduces the chance of a single, erroneous database identification determining the direction of the investigation.

Confirmation bias is one of the most significant, yet for a long time underestimated, risk factors in criminal justice. Theoretical psychological research and criminological experiences both demonstrate that people tend to seek out, interpret, and retain in memory information that confirms their prior assumptions, while underestimating or ignoring conflicting data. As Csaba Fenyvesi also regularly emphasizes in his lectures: ‘One must think of everything, and even beyond that’. This bias can appear in all actors of criminal proceedings, from the investigative authorities through the prosecution service and the courts to experts and witnesses. Confirmation bias cannot be completely eliminated, but its impact can be significantly mitigated through the coordinated application of organizational, procedural, personal, and technological measures. In the Hungarian administration of justice, there is a realistic chance of reducing the number of flawed judgments by adopting and adapting international best practices. The lesson of the Mór bank robbery is that the fight against confirmation bias is not exclusively a matter of legislative amendment, but also a cultural shift in the application of the law. To achieve this, there is a need for the continuous training of the actors, the conscious reform of evidentiary practice, and for the presumption of innocence and the principle of deciding in favor of the defendant in case of doubt to truly prevail at all levels of criminal justice. Only in this way can it be achieved that severe errors such as those in the Mór case are not repeated in the future.

References

- Anderson, C. A., & Kellam, K. L. (1992). Belief perseverance, biased assimilation, and covariation detection: The effects of hypothetical social theories and new data. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18(5), 555-563. <https://doi.org/10.1177/0146167292185005>
- Arkes, H. R., & Blumer, C. (1985). The psychology of sunk cost. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 35(1), 124-140. [https://doi.org/10.1016/0749-5978\(85\)90049-4](https://doi.org/10.1016/0749-5978(85)90049-4)
- Bicsérdi A. (2012). *A döntő tanúvallomás kettős szerepe a Móri ügy kapcsán*. Nemzeti Közszo­lgálati Egyetem.
- Bicsérdi A. (2013). A döntő tanúvallomás kettős szerepe a Móri ügy kapcsán. *Magyar Bűn­l­döző*, (1-2), 28-58.
- Bieber, P. (2012). Measuring the impact of cognitive bias in fire investigation. *Proceedings of the International Symposium on Fire Investigation Science and Technology*. Presented at the International Symposium on Fire Investigation Science and Technology. University of Maryland.
- Boston Bar Association (2009). *Getting It Right: Improving the Accuracy and Reliability of the Criminal Justice System in Massachusetts (Task Force Report)*. Boston Bar Association, december de 2009.
- Brown, R., & Kulik, J. (1977). Flashbulb memories. *Cognition*, 5(1), 73-99.
- Burke, A. S. (2006). Improving prosecutorial decision making: Some lessons of cognitive science. *William & Mary Law Review*, 47(5), 1587-1632. <https://scholarship.law.wm.edu/wmlr/vol47/iss5/3>
- de Keijser, J. W., & van Koppen, P. J. (2007). Paradoxes of proof and punishment: Psychological pitfalls in judicial decision making. *Legal and Criminological Psychology*, 12, 189-205. <https://doi.org/10.1348/135532506X11872>
- Dror, I. E. (2020). Cognitive and human factors in expert decision making: Six fallacies and the eight sources of bias. *Analytical Chemistry*, 92(12), 7998-8004. <https://doi.org/10.1021/acs.analchem.0c00704>
- Dror, I. E. (2025). Biased and biasing: The hidden bias cascade and bias snowball effects. *Behavioral Sciences*, 15(4), 490. <https://doi.org/10.3390/bs15040490>
- Dror, I. E., & Cole, S. A. (2010). The vision in 'blind' justice: Expert perception, judgment, and visual cognition in forensic pattern recognition. *Psychonomic Bulletin & Review*, 17(2), 161-167. <https://doi.org/10.3758/PBR.17.2.161>
- Dror, I. E., & Hampikian, G. (2011). Subjectivity and bias in forensic DNA mixture interpretation. *Science & Justice*, 51(4), 204-208. <https://doi.org/10.1016/j.scijus.2011.08.004>
- Dror, I. E., & Kukucka, J. (2021). Linear Sequential Unmasking-Expanded (LSU-E): A general approach for improving decision making as well as minimizing noise and bias. *Forensic Science International: Synergy*, 3, 100161. <https://doi.org/10.1016/j.fsiscyn.2021.100161>
- Dror, I. E., Charlton, D., & Péron, A. E. (2006). Contextual information renders experts vulnerable to making erroneous identifications. *Forensic Science International*, 156(1), 74-78. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2005.10.017>

- Dulai P. (2020). A médiaerőszak által belobbantott tűz – Egy szexuális indítékból elkövetett sorozatgyilkosság kriminálpszichológiai szemszögből. *Belügyi Szemle*, 68(2), 103-113. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.2.7>
- Fázsi L. (2023). Húsz év fegyház helyett felmentés – Avagy a bűnösség rejtett vélelmének jelentősége az ítélkezésben. *Büntetőjogi Szemle*, 15(2), 12-20.
- Fenyvesi Cs. (2014). A justizmordhoz vezető kriminalisztikai hibák. *Belügyi Szemle*, 64(3), 30-59. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2014.v62.i3.pp30-59>
- Festinger, L. (1957). *A theory of cognitive dissonance*. Stanford University Press. <https://doi.org/10.1515/9781503620766>
- Findley, K. A., & Scott, M. S. (2006). The multiple dimensions of tunnel vision in criminal cases. *Wisconsin Law Review*, 25(2), 291-397.
- Fletcher, C. (2006). *Every Contact Leaves a Trace: Crime Scene Experts Talk About Their Work from Discovery Through Verdict*. St. Martin's Press.
- Herke Cs. (2021). Ártatlanul elítélve – A móri bankrablás tanulságai. *Erdélyi Jogélet*, (3), 77-85. <https://doi.org/10.47745/ERJOG.2021.03.06>
- Herke, Cs. (2025). In the trap of certainty: the role of confirmation bias in criminal justice. *Anuario de la Facultad de Derecho*, (41), 1-24. <https://doi.org/10.17398/2695-7728.41.2383>
- Hirt, E. R., & Markman, K. D. (1995). Multiple explanation: A consider-an-alternative strategy for debiasing judgments. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(6), 1069-1086. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.69.6.1069>
- Kahneman, D., & Frederick, S. (2002). Representativeness revisited: Attribute substitution in intuitive judgment. In Gilovich, T., Griffin, D., & Kahneman, D. (Eds.), *Heuristics and Biases: The Psychology of Intuitive Judgment* (pp. 49-81). Cambridge University Press.
- Kassin, S. M., Dror, I. E., & Kukucka, J. (2013). The forensic confirmation bias: Problems, perspectives, and proposed solutions. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 2(1), 42-52. <https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2013.01.001>
- Kerstholt, J. H. & Eikelboom, A. R. (2007). Effects of Prior Interpretation on Situation Assessment in Crime Analysis. *Journal of Behavioral Decision Making*, 20(5), 455-465. <https://doi.org/10.1002/bdm.570>
- Klayman, J., & Ha, Y.-W. (1987). Confirmation, disconfirmation, and information in hypothesis testing. *Psychological Review*, 94(2), 211-228. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.94.2.211>
- Kovács L. (2009). *A Mór megtette*. Korona.
- Kunda, Z. (1990). The case for motivated reasoning. *Psychological Bulletin*, 108(3), 480-498. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.108.3.480>
- Lidén, M., Gräns, M., & Juslin, P. (2018). Self-correction of wrongful convictions: Is there a 'system-level' confirmation bias in the Swedish legal system's appeal procedure for criminal cases? Part I. *Law, Probability and Risk*, 17(4), 311-336. <https://doi.org/10.1093/lpr/mgy018>
- Mészáros B. (2021). A kriminalisztika hipotézisei. *Belügyi Szemle*, 69(10), 1771-1781. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.10.6>

- Mosteller, R. P. (2007). The Duke Lacrosse Case, Innocence, and False Identifications: A Fundamental Failure to 'Do Justice. *Fordham Law Review*, 76, 1337-1412. <https://ir.lawnet.fordham.edu/flr/vol76/iss3/6>
- Mullin, C. (1997). *Error of Judgment: The Truth About the Birmingham Bombings*. The Mercier Press.
- Nakhaeizadeh, S., Dror, I. E., & Morgan, R. M. (2014). Cognitive bias in forensic anthropology: Visual assessment of skeletal remains is susceptible to confirmation bias. *Science & Justice*, 54(3), 208-214. <https://doi.org/10.1016/j.scijus.2013.11.003>
- Neisser, U. (1976). *Cognition and reality: Principles and implications of cognitive psychology*. W. H. Freeman.
- Nemeth, C. J., Brown, K., & Rogers, J. (2001). Devil's advocate versus authentic dissent: Stimulating quantity and quality. *European Journal of Social Psychology*, 31(6), 707-720. <https://doi.org/10.1002/ejsp.58>
- Nickerson, R. S. (1998). Confirmation Bias: A Ubiquitous Phenomenon in Many Guises. *Review of General Psychology*, 2(2), 175-220. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.2.2.175>
- O'Brien, B. (2009). Prime suspect: An examination of factors that aggravate and counteract confirmation bias in criminal investigations. *Psychology, Public Policy, and Law*, 15(3), 315-334. <https://doi.org/10.1037/a0016908>
- Ross, L., Lepper, M. R., & Hubbard, M. (1975). Perseverance in self-perception and social perception: Biased attributional processes in the debriefing paradigm. *Journal of Personality and Social Psychology*, 32(5), 880-892. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.32.5.880>
- Saks, M. J., Risinger, D. M., Rosenthal, R., & Thompson, W. C. (2003). Context effects in forensic science: A review and application of the science of science to crime laboratory practice in the United States. *Science & Justice*, 43(2), 77-90. [https://doi.org/10.1016/S1355-0306\(03\)71747-X](https://doi.org/10.1016/S1355-0306(03)71747-X)
- Schmittat, S. M., Englich, B., Sautner, L., & Velten, P. (2021). Alternative stories and the decision to prosecute: an applied approach against confirmation bias in criminal prosecution. *Psychology, Crime & Law*, 28(6), 608-635. <https://doi.org/10.1080/1068316X.2021.1941013>
- Szabó L. (1980). *13 bíró emlékezik*. Táncsics.
- Thompson, W. C. (2009). Painting the target around the matching profile: The Texas sharpshooter fallacy in forensic DNA interpretation. *Law, Probability and Risk*, 8(3), 257-276. <https://doi.org/10.1093/lpr/mgp013>
- Tremmel F., Fenyvesi Cs., & Herke Cs. (2005). *Kriminalisztika – Tankönyv és atlasz*. Dialóg Campus.
- Usher, G. (1990). UK Commentary: The Guildford Four: English Justice and the Irish Community. *Race & Class*, 31(3), 81-98. <https://doi.org/10.1177/030639689003100305>
- Weinberg, S. (2012). Seeing is Believing, *The American Prospect*, 27 de noviembre de 2012. Accedido el 22 de enero de 2024. <https://prospect.org/justice/seeing-believing/>
- Wells, G. L., Small, M., Penrod, S., Malpass, R. S., Fulero, S. M., & Brimacombe, C. A. E. (1998). Eyewitness identification procedures: Recommendations for lineups and photospreads. *Law and Human Behavior*, 22(6), 603-647. <https://doi.org/10.1023/A:1025750605807>

Wells, G. L., Wilford, M. M., & Smalarz, L. (2013). Forensic science testing: The forensic filler-control method for controlling contextual bias, estimating error rates, and calibrating analysts' reports. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 2(1), 53-55. <https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2013.01.004>

Online links in the article

URL1: *A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2024. évi tevékenységéről*. <https://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2025/08/orszaggyulesi-beszamolo-az-ugyeszseg-2024-i-tevekenysegrrol.pdf>

Legal sources applied

Budapest Regional Court, Judgment No. 4.B.343/2004/43.

Budapest Chief Prosecutor's Office, Indictment No. NF. 8853/2002/256-I.

Reference of the article according to APA regulation

Herke, Cs., & Bicsérdi, A. (2026). The Role of Confirmation Bias in Criminal Proceedings: Insights from the Mór Bank Robbery. *Belügyi Szemle*, 74(8), 2273–2313. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2026.v74.i8.pp2273-2313>

Statements

Conflict of interest

The authors have declared no conflict of interest.

Funding

The study was prepared with the financial support of the University of Pécs under grant application No. 001_2025_PTE_RK/5.

Ethics

No dataset is associated with this article.

Open access

This article is an Open Access publication published under the terms of the Creative Commons Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0 International License (CC BY-NC-ND 4.0), in the sense that it may be freely shared and republished in any medium and format in its unaltered form for non-commercial purposes, provided that the original author(s) and the place of publication are properly credited. Distribution of modified versions or commercial use is not permitted.

Corresponding author

The corresponding author of this article is Csongor Herke, who can be contacted at herke.csongor@ajk.pte.hu.

Criminalistic Aspects of Migration

Zoltán Hautzinger

Dr., PhD, habil., associate professor, head of department, police colonel
National University of Public Service,
Faculty of Law Enforcement
hautzinger.zoltan@uni-nke.hu

Abstract

Aim: The objective of this study is to explore whether the summary of scientific and practical knowledge related to the investigation of crimes associated with human migration can be considered a gap – or an area not yet addressed – In the pyramid model developed by Csaba Fenyvesi, which is based on the science of criminalistics. This is the criminology of migration, the systematization of which has not yet taken place within either the criminological or migration literature.

Methodology: This study examines the conceptual framework of crimes related to human migration, thereby identifying and excluding those offenses that may constitute migration-related crime. It then outlines the forensic tools and methods typically employed in the investigation of crimes related to migration.

Findings: The investigation of crimes related to human migration forms the basis of migration criminology. Migration criminology is not synonymous with criminal migration; therefore, its conceptual framework must be explored in a scientifically grounded manner. This conceptual framework encompasses various forensic tools and methods.

Value: The significance of this study lies in drawing attention to the fact that the field of migration criminology has not yet been systematically explored. It provides a well-founded theoretical framework for organizing the investigation of crimes related to human migration according to specific criteria, while also offering further guidance for a broader exploration of the topic.

Keywords: migration, criminalistics, migrational criminalistics, the criminalistics of migration, crimmigration.

Reprinted from the Hungarian version. The Hungarian version of this article appeared in issue 8 of the 2026 edition of *Belügyi Szemle*. DOI: <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2026.v74.i8.pp2107-2121>

Introduction

Today, the scientific analysis of law enforcement, or simply put, the science of criminalistics, boasts a rich body of literature across almost every field of study, ranging from criminal law sciences through health sciences to biology, chemistry, or engineering. A synthesis of this within the Hungarian context – accessible through monographs or other publications providing a comprehensive overview – has been published by Csaba Fenyvesi in the form of a pyramid model in several scientific papers (Fenyvesi 2012; Fenyvesi, 2014). According to Fenyvesi, the foundation of the domestic pyramid model of criminalistics literature is formed by works dealing with the theory of the classic branches of the science of criminal investigation: criminalistics technique, tactics, or methodology. Built upon this foundation are works that focus on a specific detail rather than a comprehensive overview of a particular branch of criminalistics. In descending order based on the number of definitive sources, scientific source materials dealing with criminalistics technique are on the second level, criminalistics tactics on the third level, and criminalistics methodology on the fourth level. Reviewing the pyramid model itself, it may be interesting to explore the reasons why fewer substantial works are available on criminalistics methodology, which stands closest to the practice of law enforcement, or how it is possible, somewhat contrary to the international science of criminalistics, that domestic literature mainly comprises publications on the theory of criminalistics. An even more intriguing question, however, is the examination of the areas – termed „blank spots” by Fenyvesi – that have not yet undergone scientifically rigorous analysis using the research methods applied in the science of criminal investigation. Examples include voice identification or digital data within the field of criminalistics technique, the tactics of coercive measures in criminalistics tactics, and the lack of investigative analysis regarding numerous crimes that determine the personal sense of security within criminalistics methodology. Drawing openly upon the Fenyvesi-type pyramid model and contributing to it, this study aims to contribute to the science of criminalistics by identifying another „blank spot”: the criminalistics of migration. Indeed, theoretical, criminalistic tactical, technical, and methodological knowledge related to law enforcement associated with human migration has not yet received heightened scientific research attention. This is despite the fact that the expansion of illegal migration, the fight against the organized crime networks built upon it, and, last but not least, the need for effective authority response against crimes directly linkable to the unlawful migration or domestic stay of individuals are emerging as increasingly definitive requirements in the 21st century. For all these reasons – beyond

rendering the expansion of the aforementioned pyramid model justified – it has become well-founded for the criminalistics of migration to fall within the scope of interest of criminal and law enforcement sciences.

The Theory of the Criminalistics of Migration

The first step in articulating the scientific topic outlined above is to specifically identify the areas that are directly linked to both human migration and law enforcement. Before interpreting these, however, it is useful to state that the criminalistics of migration is not identical to migrational criminalistics. While the latter uses migration as an adjective for criminalistics, the focus of this study places migration (as human migration) in a possessive structure with criminalistics (as the science of criminal investigation). In other words, the criminalistics of migration refers to the investigation (detection and inquiry) of crimes associated with human migration. Migrational criminalistics, on the other hand, is a compound word that arises in a different sense. It may refer to methods of criminalistics through which the investigative authority conducts the criminal investigation at a different or separate location by means of a type of migration, but it can also be interpreted as tools and methods that have been integrated (migrated) into the science of criminalistics from other disciplines. Consequently, the criminalistics of migration is deliberately not to be identified with migrational criminalistics; the elaboration of this latter term – should it be of interest to the theory of criminalistics – must take place within a different conceptual framework. The essence of the criminalistics of migration can, however, be defined in two ways: on the one hand, in a positive manner, by answering questions within the scope of the detection and investigation of crimes related to human migration; on the other hand, in a negative manner, by excluding personally relevant phenomena that are only ostensibly linked to migration.

Identifying the Areas Belonging to the Criminalistics of Migration

The identification of unlawful conducts related to human migration can be approached from a criminological or a substantive criminal law perspective. In the case of the former, to put it more simply, one can speak of migration-related crime, whereas regarding the latter, it is more appropriate to speak of migration-related offenses. While migration-related offenses represent the normative prohibition by the legislator of conducts directly related specifically to the undesirable phenomena of human migration, migration-related crime may also

include those offenses that are not intended to protect the social interest attached to the lawful crossing of the state border – meaning the lawful entry or exit of persons, or their stay within the country – but were created for the sake of other legal interests (for instance, maintaining public trust, guaranteeing safe transport, or the integrity and impartiality of proceedings by public officials), yet their commission is, in certain cases, closely linked to migration. Based on all this, forgery of public documents, endangering road safety, or bribery committed by a public official are not considered classic migration-related offenses; nevertheless, these unlawful conducts become part of migration-related crime if they are committed in order to violate the rules of human migration or stay. Furthermore, migration-related crime also encompasses acts that occur through the criminal conduct of persons involved in unlawful migration. Linked to the latter is the observation by Andrea Tünde Barabás, according to which the criminological consequences of migration can be approached, on the one hand, through the examination of the assumed increase in crime caused by the immigration wave and the victimization of immigrants as well as local residents, and, on the other hand, from the perspective of the fear of crime, whether perceived or detectably real, generated among the population by migration (Barabás, 2016). Examples of the undesirable phenomena of human migration can frequently be found in substantive criminal law as well. For instance, Act C of 2012 on the Criminal Code of Hungary (CC) contains several specific statutory definitions that penalize certain cases of unlawful entry into the country or illegal stay within the territory of the country. These include the illegal crossing of the border barrier (CC Section 352/A), human smuggling (CC Section 353), facilitating or supporting illegal immigration (CC Section 353/A), facilitating illegal stay (CC Section 354), abuse of establishing family relationships (CC Section 355), or the unlawful employment of a third-country national (CC Section 356). These statutory definitions explicitly, *ex lege*, fall into the category of migration-related offenses, but in the Criminal Code they are taxonomically located not in an independent chapter, but in Chapter XXXIV on offenses against the order of public administration. From a substantive criminal law perspective, it may also be worth discussing the question of whether the social demands of our time justify migration-related offenses forming an independent chapter in the future. The inventory of migration-related offenses nevertheless delineates those delicts whose criminal detection and investigation (criminalistics) can be synthesized in a *sui generis* manner. Consequently, the criminalistics of migration extends to the detection and investigation of any act that is:

- penalized as a migration-related offense representing the realization of unlawful human migration (entry and/or stay), or

- committed for the purpose of facilitating or realizing unlawful human migration (entry and/or stay), but not as a *sui generis* migration-related offense.

In summary: in a narrower sense, the criminalistics of migration means the application of criminal investigative methods and tools used during the detection and investigation of offenses related to unlawful human migration, the unlawful crossing of the state border (occurring without permission or in an unauthorized manner), and unauthorized stay within the country.

Determining the Areas Not Belonging to the Criminalistics of Migration

The investigation of crimes committed by foreign nationals can be conceived as an area that can be separated from the criminalistics of migration, although it may, in certain cases, be closely linked to it. In this instance, the distinction is not necessarily to be found in the subject (i.e., the perpetrator) of the crime, since the subject of migration-related crime can equally be a foreign natural person, but rather in the motive or purpose of committing the crime. While migration-related crime is unambiguously directed towards the unlawful realization of human migration, crime committed by foreign nationals is far broader than this and can essentially relate to any crime – excluding delicts that require becoming a specific subject tied to citizenship of the place of residence (such as high treason, disloyalty, etc.). (Regarding the investigation of crimes committed by foreign nationals, see Hautzinger, 2017). From this sphere, therefore, only those crimes that can also be committed by foreign nationals belong to the criminalistics of migration which specifically contribute to the unlawful entry or stay of foreign nationals. It should be noted, however, that the recognition of foreign criminal circles and the conduct of investigative actions for this purpose cannot, in certain cases, dispense with knowledge of the cultural characteristics, customs, and basic social interactions tied to a specific foreign nationality, national or ethnic category, or to a distinct, well-definable continent, country, or religious denomination. Accepting this, it can be stated that the criminalistics of migration can be well adapted when conducting investigative actions against foreign perpetrators, particularly when taking interrogations. Similarly, crimes that can be committed only ostensibly in connection with human migration, or more narrowly put, rather in connection with the crossing of the state border, cannot be identified with the criminalistics of migration. In everyday parlance, these are the so-called smuggling or smuggling-type unlawful acts, which become consummated if a well-definable item is transported without authorization into or out of the territory of the country. It may perhaps also seem interesting

that while the Hungarian criminal code currently in force defines exclusively human smuggling – which, as mentioned above, qualifies as a migration-related offense – using the term smuggling, the previous Act IV of 1978 on the Criminal Code recognized delicts such as smuggling and customs fraud (Section 312) or arms smuggling (Section 263/B). Nowadays, smuggling as a conduct of commission does not appear *expressis verbis* in the text of the law; we must generally look for import, export, or possibly supply-abroad activities, or even supply into the territory of the European Union, under statutory definitions of an abusive nature committable against various items or living beings subject to authorization.¹ From an operational perspective, these unlawful acts can be detected through official inspections such as customs controls or the so-called law enforcement deep-tier control (Erdős, 2026). In summary: the fact that certain elements of the statutory definition of a given crime (the foreign status of the perpetrator, a border crossing point as the place of commission, etc.) can be interpreted as close to human migration does not, in itself, necessarily establish a direct migrational link to the incriminated act, and consequently, the connection of the detection or investigation of these delicts to migrational criminalistics.

Crimmigration

Crimmigration can be considered a research area linkable to criminal detection associated with human migration, but increasingly *sui generis* in nature. According to Juliet Stumpf, the pioneer of this concept, crimmigration is mostly manifested in the criminal law treatment of immigration law. Her view is that parallel systems of law enforcement have thereby emerged in which immigration law enforcement and criminal law enforcement are separated only nominally at best, thus rendering the foreigner as a migrant (alien, migrant) a synonym for the criminal (Stumpf, 2006). The literature on crimmigration or crimmigration law has expanded significantly over the past two decades. In parallel, the substance of these terms has also acquired a broader interpretation. César Cuauhtémoc García Hernández, for instance, no longer speaks merely of crimmigration or crimmigration law, but rather of a crimmigration doctrine. The

1 Such statutory definitions in the criminal code currently in force, which may also be linked to the crossing of the state border but are not of a migrational nature, include: abuse associated with the trade of companion animals (CC Section 244/A), abuse of ozone-depleting substances (CC Section 249), abuse of radioactive materials (CC Section 250), abuse of explosives or destructive devices (CC Section 324), abuse of firearms or ammunition (CC Section 325), abuse of weapons prohibited by international treaty (CC Section 326), abuse of military technology or services (CC Section 329), abuse of dual-use items (CC Section 330), abuse of protected cultural property (CC Section 358), and abuse of cash-substitute payment instruments (CC Section 393).

essence of this is that immigration law is now criminal in nature; furthermore, in several states, numerous immigration-related violations are declared criminal offenses, and specific methods not applied to other offenders are employed for crimes associated with illegal migration (Hernandez, 2018). The interpretation of crimmigration – excluding the previously published publications on the subject by the author of this study – is not unusual in Hungarian literature either. Put simply, Klára Kerecsi defines the term crimmigration as the criminalization of migration (Kerecsi, 2020), while Miklós Lévy – reflecting specifically on the aforementioned concept by Stumpf, but utilizing further examples of crimmigration literature from some European Union countries – presents the possible forms of the criminalization of immigration in the Netherlands and Spain (Lévy, 2017). The emergence of crimmigration as a criminal-political phenomenon nevertheless demonstrates a legislative intent through which the violation of rules regarding the entry and stay of foreign nationals is classified as a criminal offense (criminalized), and foreign nationals who violate entry and residence rules – regardless of the criminal law classification of the acts they committed – are treated as persons with a legal status similar to suspected offenders. From a criminalistics perspective, both of the above approaches can be interpreted. On the one hand, the criminalization of migration-related violations increases the number of delicts against which investigative authorities must proceed according to the rules of criminal procedural law; on the other hand, regarding the suspected perpetrators of the unlawful acts, they must execute certain procedural actions in order to clarify the act and liability (guilt). In the following, also with regard to the definition of the criminalistics of migration provided above, it is advisable to devote greater attention to the characteristics related to the detection of crimes directly linked to migration. However, the examination of questions arising from the parallelism of criminal proceedings and alien policing procedures is not part of this topic, which – although it can equally be part of the criminalistics of migration – deserves independent study-like analysis (Herke, 2023).

Criminalistic Characteristics of Migration-Related Crimes

One of the guiding principles for classifying crimes related to human migration is the specific unlawful conduct through which the migration itself is realized. This conduct (act or omission) – proceeding from the definition of the criminalistics of migration provided above – can be directed towards the unlawful crossing of the state border or unauthorized (unlawful) stay within the

country. Put more briefly: within migration-related crimes, one can distinguish offenses related to the unlawful crossing of the state border or the facilitation thereof (such as the illegal crossing of the state border or border barrier, or human smuggling), and delicts associated with the unlawful stay or facilitation of a foreign national (such as facilitating illegal domestic stay or the unlawful employment of a third-country national). In the case of the former, an indispensable condition for detecting the crime is to prove that the state border was crossed or attempted to be crossed in an unlawful manner, whereas in the case of the latter, the focus of proving the crime lies on the unlawful (so-called undocumented) stay of the foreign national within the country. Naturally, further delicts can be associated with human migration, ranging from traffic offenses to crimes violating or endangering human life, dignity, or physical integrity; in most of these cases, due to the injury occurred, the migrational link becomes less relevant. The felony of human trafficking (CC Section 192) is no exception to this assessment either, since in this instance, the migrational content – or more precisely, the legal or illegal migration of the passive subject of the crime – may at most be of interest if the victim of human trafficking is involved in the criminal proceedings, but regarding the injury committed, it falls short of the exploitation that stands at the focus of this delict. The latter typically constitutes the exploitation of humans, forced prostitution, or forced labour. Regarding human smuggling, from a criminalistics methodology perspective, one can also consider the recognition and recording of specific perpetrator methods. Call logs and cell-site location data from mobile phones seized during the proceedings can not only reveal the network of connections of the person under investigation but can also link the user of the mobile device to the place of commission of the crime. It is also a characteristic feature derived from official experience that human smugglers place the vehicles required for specific transport operations in public areas (in the parking lots of shopping centers), for the detection of which specific reconnaissance methods had to be developed.

The Criminalistics of On-Scene Migration-Related Crimes

From a criminalistics perspective, however, it is perhaps more interesting to focus on certain statutory elements of the realization of migration-related crimes. We can think, for instance, of on-scene crimes, where familiarity with the scene is not only indispensable for detecting the penally relevant facts (Gárdonyi, 2023), but primary investigative actions must also begin here (Fenyvesi, 2025). Concerning the official action conducted at the scene of a crime, Géza Katona opines that the outcome of the crime scene investigation decisively influences the

effectiveness of proof and criminal proceedings, as it not only enables the searching and recording of traces and other material evidence but also serves as a starting point for uncovering witness testimonies as personal evidence and determining the direction of the investigation or administrative proceedings (Katoná, 2012). From the perspective of the criminalistics of migration, the scene can be particularly relevant regarding the determination of the specific location of the unlawful crossing of the state border, through which both the unauthorized crossing of the state border and the human smuggling activity supporting it become realizable or, in more fortunate cases, provable. While in earlier periods of criminal investigation, the search for and recording of certain traces of a crime relied on classic methods such as the recording of footwear and tire impressions or on-scene photography, today greater emphasis is placed on the use of technical devices applicable as results of modern criminalistics. Regarding these devices, carbon dioxide detectors or human heartbeat monitors that support screening for persons hiding in vehicles, thermal imaging cameras, or industrial endoscopes and cavity inspection devices that aid visual search have become near indispensable at border crossing points, alongside X-ray portals capable of scanning and inspecting the entire vehicle. This category further includes items that can be mentioned as objects of commission of various delicts, such as sniffer dogs trained to find narcotics or explosives, and handheld or industrial equipment detecting radioactive radiation. Among such technology-supported inspections are, in particular, non-intrusive (non-invasive or passive) inspection technologies, which enable the visual inspection of the contents of closed systems primarily through the use of X-rays or gamma rays. The application of these non-intrusive technologies plays a role not only in guaranteeing transport safety and screening out the illegal trafficking of goods, but also in detecting illegal migration (Balla & Erdős, 2025). The scene-tied application of technical devices can support the exposure of acts facilitating migration, as well as the screening out of other delicts not necessarily related to unlawful human migration. The control of border traffic is thus expanded with criminalistic support, which can equally increase the crimmigration effect, since it involves the conduct of an administrative procedure augmented with elements of a criminal nature. Within the European Union, border control and criminal detection are particularly significant for those countries that regularly perform border policing tasks at the external borders of the Union. The issue of border control or bordering (Wonders, 2017) thus arises in such a way that it should simultaneously be an on-scene investigation for the heightened disclosure of migration-related acts. While the mentioned technical devices primarily serve the disclosure of unlawful acts, specific criminalistics methodology methods

can be suitable for securing the evidence necessary for the unlawful crossing of the state border. In this regard, site plans or sketches found with the perpetrator, or interrogations and crime scene investigations that can be conducted on-scene, can be of significance. It is worth noting, however, that according to police practice, proving such acts is considered effective mainly in cases of *in flagrante delicto* apprehension, which is why the application of technical devices detecting the movement of persons (video cameras, drones, thermal imaging cameras) can be particularly definable. The movement of persons crossing the state border unlawfully and their facilitators can, of course, also be detected through traditional criminalistic methods based on footwear or vehicle impressions, and the on-scene recording of these traces can also take place (Éberhardt, 2026). Nevertheless, this classic tracking or recording of traces has by now been sidelined, precisely due to the prominence gained by the aforementioned technical devices and, last but not least, by the observation or examination of communication devices ensuring contact between persons executing the illegal border crossing and the human smugglers assisting them (Rádi, 2016).

The Criminalistics of Document-Based Migration-Related Crimes

The conducts of committing illegal migration that are not tied to a specific scene are manifested in acts aimed at manipulating documents necessary for crossing the state border or establishing residency. Forgery of public documents thus emerges within migration-related crime as a type of necessary instrumental offense for concealing illegal migration. Since this crime can be committed in numerous ways, including, among others, the production of a false public document, the alteration of an authentic public document, the use of an authentic public document by another person, or even the inclusion of false data into an authentic public document, every country affected by migration must devote heightened attention to ensuring the authenticity of the public documents they accept for entry, exit, or domestic stay. This must be paired with criminalistic technical tools and methods that serve to recognize the unlawful use of public documents. According to research by József Balla, the more secure a document is – meaning the more difficult it is to forge realistically – the more likely it is, and the more one must prepare for the fact, that the abuse will occur via the so-called impersonation method, i.e., by someone other than the original owner of the public document. The recognition of this depends exclusively on the preparedness of the inspecting person: on the one hand, their identification skills, and on the other hand, the extent to which their work is supported by technical devices developed for biometric data verification (Balla, 2019). The primacy

of criminalistics technique can also be established in the case of the unlawful alteration of public authentic documents relating to human migration and residency; however, even in this case, the enforcement potential of the natural person making the decision as a result of the inspection (passport control officer or other official person) cannot be sidelined, as they still hold significance both in detecting the forgery of public documents and in securing the evidence generated during this process.

Identification and Interrogation of Foreign Nationals

The first stage of tactical actions related to foreign nationals is the concrete personal identification of the individual subject to the proceedings. In the case of unlawful acts committed for migrational purposes – including the forgery of public documents committed by using a false, altered, or authentic document issued to another person – the determination of the perpetrator's identity, and in several cases their age, by the authority cannot be ruled out. The application of biometric identification provides conclusive assistance in establishing identity (Angyal & Mészáros, 2016), but besides this, familiarity with the symbols or emblems represented by specific cultures can also be important, which may instead lead closer to understanding the background or character of the person subject to the proceedings. Obtaining penally relevant evidence, thus taking the statement of the foreign national, remains an indispensable part of the investigation. It can be of definitive significance whether the person involved in the procedural action can communicate in the language of the proceedings. Differentiating foreign status from a practical perspective therefore depends on the extent to which direct communication with the foreign national is ensured or can be ensured. Ensuring the right to use one's mother tongue, and thereby the issue of professional, reliable interpretation and translation, can continuously be essential as a factor influencing the preparedness of the member of the authority. The intervention of an interpreter – particularly in the case of non-European languages – can run into unexpected difficulties from the outset, not to mention all the logistical (especially the additional costs deriving from interpretation and translation) and human factors that may impact the fulfillment of procedural conditions. The participation of an interpreter can entail a serious disadvantage in terms of time (the protraction of a given investigative action, the preliminary logistical organization of the action, etc.) and may require additional institutional tasks (transportation). From a criminalistic tactical perspective, it can also render the member of the proceeding authority dependent on the availability of the interpreter. The timely, tactically optimal execution

of certain investigative actions (interrogation, on-scene interrogation, confrontation, etc.) may fail to occur or suffer delays if appropriate linguistic cooperation is unavailable. The question of the reliability of the interpreter is also important. In the case of certain, mostly rarely mediated languages, it can be realistic for a person to cooperate as an *ad hoc* interpreter who has had no prior similar experience, or whose good faith the authority cannot be conclusively convinced of. There may also be instances where, in the initial phase of the investigation, an acquaintance or relative of the person subject to the proceedings assists in communication. These problems – especially given the potential expansion of the origin locations of foreign perpetrator circles – cannot be ruled out in the future; nevertheless, efforts must be made to ensure that authorities possess a database (accessible potentially to all organizations) through which the difficulties arising from the availability of proceeding interpreters can be effectively reduced.

Summary

Human migration, particularly its social impacts, is one of the social phenomena of our time that generates broad public interest. State responses that stand in direct, close connection with migration-related crime can be considered explicitly sharp. One trend in this regard is crimmigration, which simultaneously demonstrates the direction of law enforcement concerning illegal types of human migration and examines the situation of migration-related crime. At the same time, crimmigration research has yet to include within its scope of interest the criminalistic recommendations synthesizing the investigation of migration-related crimes. In other words, crimmigration does not encompass the criminalistics of migration. This study attempts to lay down the theoretical foundations for the investigation of crimes associated with human migration in a pioneering manner, and to issue proposals and recommendations regarding certain characteristic features that can be classified here. It is hoped that the criminalistics of migration will soon become part of the pyramid model developed by Fenyvesi.

References

- Angyal M. & Mészáros B. (2016). Egyek vagyunk, de nem ugyanazok – személyazonosítás és európai bevándorlás. In Hautzinger Z. (Eds.), *A migráció bűnügyi hatásai* (pp. 107-120). MRTT Migrációs Tagozat.
- Balla J. & Erdős Á. (2025). Az irreguláris migráció és embercsempészás felderítésének non-intenzív módszere: az MMD01 detektor alkalmazásának gyakorlati tapasztalatai Magyarországon. *Belügyi Szemle*, 73(8), 1737-1758. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2025.v73.i8.pp1737-1758>
- Balla J. (2019). A közokirat-hamisítások módszerbeli változásai 1997 és 2017 között. *Belügyi Szemle*, 67(2), 56-68. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.2.4>
- Barabás A. T. (2016). A migráció kriminológiai aspektusai. In Hautzinger Z. (Szerk.), *A migráció bűnügyi hatásai* (pp. 43-56). MRTT Migrációs Tagozat.
- Éberhardt G. (2026). A kriminalisztikai módszerek fejlődése és szerepe a határőrizetben. *Forenzikus Füzetek*, 6, 85-92.
- Erdős Á. (2026). *Rendészeti mélységi ellenőrzés*. Magyar Rendésettudományi Társaság. <https://doi.org/10.37372/mrttvpt.2026.1>
- Fenyvesi Cs. (2012). A kriminalisztika piramismodellje és alapelvei. *Belügyi Szemle*, 60(10), 14-26. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2012.v60.i10.pp14-26>
- Fenyvesi Cs. (2014). *A kriminalisztika tendenciái. A bűnügyi nyomozás múltja, jelene, jövője*. Dialóg Campus Kiadó.
- Fenyvesi Cs. (2025). *Bűnügyi sakkjátszma. Válogatott kriminalisztikai tanulmányok és megtörtént esetek, nyomozások elemzései*. Kódex Kiadó.
- García Hernández, C. C. (2018). Deconstructing Crimmigration. *US Davis Law Review*, 52(1), 197-253.
- Gárdonyi G. (2023). *A bűnügyi szemle*. Ludovika Egyetemi Kiadó. https://doi.org/10.36250/01101_00
- Hautzinger Z. (2017). Idegenek kriminalisztikája. In Finszter G., Korinek L., & Végh Zs. (Szerk.), *A tudós ügyész. Tanulmányok Bócz Endre 80. születésnapjára* (pp. 101-110). Hvg Orac.
- Herke Cs. (2023). A letartóztatottakra vonatkozó büntetőjogi és idegenrendészeti szabályok, különös tekintettel a harmadik országbeli állampolgárságú terheltekre. *Belügyi Szemle*, 71(5), 797-826. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.5.4>
- Katona G. (2012). A helyszíni szemle hatékonyságának aktuális kérdései. *Belügyi Szemle*, 60(6), 75-86. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2012.v60.i6.pp75-86>
- Kerezsi K. (2020). Miért csökken a bűnözés. *Kriminológiai Tanulmányok*, 57, 39-67.
- Lévay M. (2017). „Crimmigration” avagy kriminológiai kutatások a bevándorlás kriminalizálásáról. In Finszter G., Korinek L., & Végh Zs. (Szerk.), *A tudós ügyész. Tanulmányok Bócz Endre 80. születésnapjára* (pp. 153-162). Hvg Orac.
- Rádi N. (2016). Az illegális migrációval kapcsolatos bűncselekmények nyomozásának tapasztalatai. *Belügyi Szemle*, 64(12), 64-76. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2016.12.6>

- Stumpf, J. (2006). The Crimmigration Crisis: Immigrants, Crime, and Sovereign Power. *American University Law Review*, 56(2), 367-419.
- Wonders, N. A. (2017). Sitting on the fence – Spain’s delicate balance: Bordering, multiscalar challenges, and crimmigration. *European Journal of Criminology*, 14(1), 7-26. <https://doi.org/10.1177/1477370816640140>

Reference of the article according to APA regulation

- Hautzinger, Z. (2026). Criminalistic Aspects of Migration. *Belügyi Szemle*, 74(8), 2315–2328. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2026.v74.i8.pp2315-2328>

Statements

Conflict of interest

The author has declared no conflict of interest.

Funding

The author did not receive any financial support for researching, writing, and/or publishing this article.

Ethics

No dataset is associated with this article.

Open access

This article is an Open Access publication published under the terms of the Creative Commons Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0 International License (CC BY-NC-ND 4.0), in the sense that it may be freely shared and republished in any medium and format in its unaltered form for non-commercial purposes, provided that the original author(s) and the place of publication are properly credited. Distribution of modified versions or commercial use is not permitted.

Corresponding author

The corresponding author of this article is Zoltán Hautzinger, who can be contacted at hautzinger.zoltan@uni-nke.hu.

KÖZLÉSI FELTÉTELEK

A Belügyi Szemle / Academic Journal of Internal Affairs (AJIA) havonta megjelenő, lektorált tudományos folyóirat (nyomtatott ISSN: 2062-9494; online ISSN: 2677-1632), amely a magyar és nemzetközi jogtudomány, közigazgatás, államtudományok, kriminológia, valamint a biztonsági és rendészeti tudományos kutatások területéhez kapcsolódó tanulmányokat közöl.

A Belügyi Szemle / Academic Journal of Internal Affairs (AJIA) a kéziratokat a folyóirat Open Journal Systems (OJS) szerkesztőségi rendszerén keresztül fogadja:

<https://belugyiszemlejournal.org>

A kézirat beérkezését a Szerkesztőség visszaigazolja. A közlésre benyújtott kéziratokat a Szerkesztőség szakmai és tudományos szempontok alapján lektoráltatja, és fenntartja a jogot a kéziratok stílász, nyelvi, szerkezeti és tipográfiai szerkesztésére, valamint a szükséges korrekciók elvégzésére.

A kézirat befogadásáról és várható megjelenéséről a Szerkesztőség a szakmai bírálati és szerkesztőségi eljárás eredményének ismeretében tájékoztatja a szerzőket.

A részletes szerzői útmutató az alábbi URL-címen érhető el:

<https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle/authorsguide>

A Szerkesztőség korábban megjelent közlemények másodközlését nem vállalja.

A Belügyi Szemle / Academic Journal of Internal Affairs (AJIA) folyóiratban megjelent közleményekben kifejtett álláspontok nem feltétlenül tükrözik a Szerkesztőség álláspontját. A közlemények tartalmáért minden esetben a szerzők felelősek.

Az etikai nyilatkozat, valamint a közzétételi visszaélésekre vonatkozó nyilatkozat az alábbi URL-címen érhető el:

<https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle/statementonethics>

A Belügyi Szemle / Academic Journal of Internal Affairs (AJIA) folyóiratban megjelent közlemények nyílt hozzáféréssel, a Creative Commons Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0 International License (CC BY-NC-ND 4.0) feltételei szerint jelennek meg.

A közlemények változatlan formában, nem kereskedelmi célból, bármely médiumban és formátumban szabadon megoszthatók és újraközölhetők, feltéve, hogy az eredeti szerző(k), a közlés helye és a licenc hivatkozása megfelelően feltüntetésre kerül. Módosított vagy átdolgozott változatok terjesztése, valamint a közlemények kereskedelmi célú felhasználása nem megengedett.

A nyílt hozzáférésről szóló tájékoztató az alábbi URL-címen érhető el:

<https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle/informationonopenaccess>

Telefonszám: +36 (26) 795-922; BM: 24-626

Email: szerkesztoseg@belugyiszemlejournal.org

Web: <https://belugyiszemlejournal.org/>

A borítókép vektoros tervezési sablonja a Shutterstock.com licence alapján került felhasználásra.

A FOLYÓIRAT INDEXELÉSE

A Belügyi Szemle/Academic Journal of Internal Affairs (AJIA), (nyomtatott ISSN 2062-9494 és online ISSN 2677-1632) havonta megjelenő, lektorált, magyarországi és nemzetközi jogtudománnyal, közigazgatással, államtudományokkal, kriminológiával, valamint biztonsági és rendészeti tudományos kutatásokkal foglalkozó tudományos folyóirat, amelynek székhelye Budapest (Magyarország).

Az AJIA egy nyílt hozzáférésű folyóirat, amelyet jelentős tudományos adatbázisokban indexelnek a cikkek felfedezhetőségének és hivatkozásának maximalizálása érdekében. Az AJIA követi a [COPE magatartási kódexében](#) felvázolt publikációs etikával kapcsolatos legjobb gyakorlatokat. A szerkesztők azon dolgoznak, hogy az első benyújtást követően időben meghozzák a döntéseket, valamint az azonnali online közzétételt, ha egy kéziratot megjelentetésre elfogadnak.

A cikkek a megjelenést követően azonnal és ingyenesen hozzáférhetők a nyilvánosság számára. A cikkek végleges változata feltehető egy intézményi adattárba, amennyiben a cikk tartalmaz egy hivatkozást a <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle> oldalon közzétett eredeti cikkekre. Minden publikált cikk a Creative Commons Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0 International License alá tartozik.

A folyóiratot indexeli:

CONDITIONS OF PUBLICATION

Belügyi Szemle / Academic Journal of Internal Affairs (AJIA) is a monthly, peer-reviewed scholarly journal (print ISSN: 2062-9494; online ISSN: 2677-1632). The journal publishes studies related to Hungarian and international legal studies, public administration, state sciences, criminology, as well as security and law enforcement research.

Belügyi Szemle / Academic Journal of Internal Affairs (AJIA) accepts manuscripts through the journal's Open Journal Systems (OJS) editorial management platform:

<https://belugyiszemlejournal.org>

The Editorial Office acknowledges receipt of submitted manuscripts. Manuscripts submitted for publication are subject to professional and scholarly peer review. The Editorial Office reserves the right to make stylistic, linguistic, structural, typographical and other necessary editorial corrections to the manuscripts.

Authors are informed by the Editorial Office about the acceptance and expected publication of their manuscripts following the completion of the peer review and editorial process.

Detailed author guidelines are available at:

<https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle/authorsguide>

The Editorial Office does not accept previously published works for secondary publication.

The views and opinions expressed in articles published in Belügyi Szemle / Academic Journal of Internal Affairs (AJIA) do not necessarily reflect the position of the Editorial Office. Responsibility for the content of the articles rests solely with the authors.

The statement on publication ethics and publication malpractice is available at:

<https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle/statementonethics>

Articles published in Belügyi Szemle / Academic Journal of Internal Affairs (AJIA) are made available as open access publications under the terms of the Creative Commons Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0 International License (CC BY-NC-ND 4.0).

Articles may be shared and republished in any medium or format, in their original and unmodified form, for non-commercial purposes only, provided that appropriate credit is given to the original author(s), the place of publication is acknowledged, and a reference or link to the applicable Creative Commons licence is provided. The distribution of modified or adapted versions of the articles, as well as any commercial use, is not permitted.

Information on open access is available at:

<https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle/informationonopenaccess>

Phone number: +36 (26) 795-922 / 24-626

Email: szerkesztoseg@belugyiszemlejournal.org

Web: <https://belugyiszemlejournal.org/>

The vector design template for the cover image is licensed
from Shutterstock.com.

INDEXING THE JOURNAL

Belügyi Szemle/Academic Journal of Internal Affairs (AJIA), (Print ISSN 2062-9494 and online ISSN 2677-1632) is a monthly peer-reviewed academic journal on Hungarian and international law, public administration, government, criminology, security and law enforcement research, based in Budapest (Hungary).

AJIA is an open-access journal indexed in major academic databases to maximize article discoverability and citation. AJIA follows best practices on publication ethics outlined in the [COPE Code of Conduct](#). Editors work to ensure timely decisions after initial submission, as well as prompt publication online if a manuscript is accepted for publication.

Upon publication, articles are immediately and freely available to the public. The final version of articles can immediately be posted to an institutional repository as long as the article includes a link back to the original article posted on <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle>. All published articles are licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported License.

The journal is indexed by:

Ára: 530 Ft

